

ΤΕΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΔΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

ΜΠΟΥΔΑΛΙΚΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

10

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2.ΘΡΑΚΗ	6-7
3.ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	8
3.1.Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΝΕΣΤΟΣ	9
3.1.1.ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ	10-12
3.1.2.ΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ	13-16
3.1.3.ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟ ΔΑΣΟΣ ΝΕΣΤΟΥ.....	17-19
3.1.4.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ.....	20-21
3.1.5.ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ-ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ...23-25	
3.1.6.ΕΚΔΕΙΛΩΣΕΙΣ.....	26
3.2.ΤΟ ΥΓΡΟΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΟΝΙΔΑΣ.....	27-28
3.2.1.ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ-ΛΑΦΡΗ-ΛΑΦΡΟΥΔΑ-ΕΛΟΣ ΑΛΜΥΡΑ...28-33	
3.2.2.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΥΓΡΟΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΟΝΙΔΑ...33-34	
3.3.ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΣΥΝΘΟΣ.....	35
3.3.1.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΚΟΣΥΝΘΟ.....	35-36
3.4.ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΜΨΑΤΟΣ.....	37-39
3.4.1.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΟΜΨΑΤΟΥ.....	39-41
3.5.Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ.....	42-45
3.5.1.ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	45-46
3.6.ΝΕΣΤΟΧΩΡΙΑ.....	47
3.6.1.ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗ.....	47-48
3.6.2.ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΔΡΥΜΟΥ.....	49-50
3.6.3.Ο ΚΑΤΑΡΑΚΤΗΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ.....	50-51
3.7.ΑΒΔΗΡΑ.....	52-53
3.7.1.ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΒΔΗΡΩΝ.....	54-55
3.8.ΕΧΙΝΟΣ.....	56
3.9.ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΞΑΝΘΗΣ.....	57-58
3.9.1.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ-ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟΥΣ ΟΡΕΙΝΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ.....	58-60
3.9.2.ΑΞΙΟΣΗΜΙΩΤΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ.....	60-61
3.9.3.Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ.....	61-62
3.9.4.Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ.....	62-63
3.9.5.ΠΕΡΙΣΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ.....	63-79
4.ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	80
4.1.ΛΙΜΝΗ ΙΣΜΑΡΙΔΑ ΚΑΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ.....	81-85
4.1.1.ΠΟΤΑΜΟΣ ΒΟΣΒΟΖΗΣ.....	85-86
4.1.2.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΠΕΔΙΝΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΒΟΣΒΟΖΗ, ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΙΣΜΑΡΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΩΝ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ.....	86-88
4.2.ΠΟΤΑΜΟΣ ΛΙΣΣΟΣ.....	89
4.3.ΚΟΜΟΤΗΝΗ.....	90
4.3.1.ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.....	90-93
4.3.2.ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.....	93-96

4.3.3.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.....	96
4.3.4.ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.....	97
4.3.5.ΑΔΡΙΑΝΤΕΣ.....	97-98
4.3.6.ΠΡΟΤΟΜΕΣ.....	98-99
4.3.7.ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.....	99-106
4.4.ΠΑΠΙΚΙΟ ΟΡΟΣ.....	107-108
4.4.1.ΙΑΣΜΟΣ.....	108-109
4.4.2.ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΝΥΜΦΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ.....	109-110
4.5.ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥΠΟΛΗ/ΠΕΡΙΘΕΩΡΙΟ.....	110
4.6.ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥΠΟΛΗ/ΜΟΣΥΝΟΥΠΟΛΗ.....	111
4.7.ΜΑΡΩΝΕΙΑ.....	111
4.7.1.ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ.....	112-114
4.7.2.ΣΤΡΥΜΗ.....	114-115
4.8.ΦΑΝΑΡΙ.....	116-117
4.8.1.ΔΙΚΑΙΑ.....	117
4.9.ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ.....	119-120
5.ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ.....	121
5.1.ΠΟΤΑΜΟΣ ΕΒΡΟΣ.....	122-128
5.1.1.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΕΒΡΟΥ.....	128-129
5.2.ΔΑΔΙΑ.....	130-133
5.2.1.ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΔΑΔΙΑ.....	133-134
5.3.ΑΡΔΑΣ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΟΠΟΤΑΜΟΣ.....	135-136
5.4.ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ.....	137
5.4.1.ΜΟΥΣΕΙΑ.....	137-141
5.4.2.ΑΕΙΟΘΕΑΤΑ.....	141
5.4.3.ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	141
5.4.4.ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	142
5.4.5.ΜΑΚΡΗ.....	143
5.4.6.ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ.....	143
5.4.7.ΑΒΑΝΤΑΣ.....	144
5.5.ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΗ.....	145-146
5.6.ΦΕΡΕΣ.....	147
5.7.ΤΥΧΕΡΟ.....	148-149
5.7.1.ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	149
5.8.ΣΟΥΦΛΙ «Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ».....	150
5.8.1.ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ.....	151
5.8.2.ΜΟΥΣΕΙΑ.....	151-152
5.8.3.ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	153
5.8.4.ΜΟΝΗ ΚΟΡΝΟΦΩΛΙΑΣ.....	153
5.9.ΔΗΜΟΣ ΟΡΦΕΑ.....	154-155
5.10.ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ.....	156-157
5.10.1.ΜΟΥΣΕΙΑ.....	157-158
5.11.ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΞΑΔΩΝ.....	159-160
5.12.ΜΙΚΡΗ ΔΟΞΙΠΑΡΑ.....	161
5.13.ΟΡΜΕΝΙΟ.....	161

5.14.ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ.....	162-165
5.14.1.ΜΟΥΣΕΙΑ.....	165
5.14.2.ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ.....	166-167
5.14.3.ΆΛΛΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ.....	168-169
5.14.4.ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ.....	169
5.14.5.ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ.....	169
5.14.6.ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	169
6.ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	170-171

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη αυτή έχει ως σκοπό την εύρεση και ανάλυση του φυσικού περιβάλλοντος, των αρχαιοτήτων και οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί τουριστικά στην ευρύτερη περιοχή της Θράκης, καθώς και να αναφέρει τους τρόπους με τους οποίους ιδιώτες και δημόσιοι φορείς τα αξιοποίησαν.

Μέσα στα επόμενα κεφάλαια θα αναφερθούμε στους ποταμούς, τις λίμνες, τις λιμνοθάλασσες και θα αναλύσουμε τα γεωλογικά τους χαρακτηριστικά, το κλίμα, καθώς επίσης και την χλωρίδα και πανίδα της περιοχής και θα παρουσιάσουμε το καθεστώς προστασίας για κάθε υδροβιότοπο ξεχωριστά. Θα αναφερθούμε επίσης στα βουνά, τα ιαματικά λουτρά και τις παραλίες της Θράκης και σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή φυσικού κάλλους. Ακόμη θα παρουσιάσουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτά αξιοποιούνται τουριστικά χωρίς να αλλοιώνονται και τις προσπάθειες που γίνονται για την προσέλκυση των τουριστών (εκδηλώσεις, διαγωνισμοί κ.α.).

Επίσης θα αναφερθούμε στα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία, στα Κάστρα, στους Πύργους και στους τάφους που έχουν ανασκαφεί, στα απολιθωμένα δάση μοναδικής ομορφιάς, στα μουσεία, στα παλιά αρχοντικά σπίτια, των οποίων υπάρχει πληθώρα και στους τρεις νομούς της Θράκης, καθώς και στη διατήρησή τους και στον τρόπο που εκθέτονται. Ακόμη θα αναφερθούμε σε προτομές και ηρώα που υπάρχουν, τα οποία μας γυρνάνε σε ένδοξες εποχές και μας υπενθυμίζουν το μεγαλείο του ελληνικού πνεύματος.

Τέλος θα αναφερθούμε στις πολιτιστικές και τις καρναβαλικές εκδηλώσεις αλλά και σε φεστιβάλ νεολαίας που προσελκύουν κόσμο από την Ελλάδα και τα Βαλκάνια στην περιοχή και στις ιδιαίτερες γευστικές απολαύσεις της Θράκης, μίας περιοχής με ξεχωριστή κουζίνα, με επιρροές από την Ανατολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΥΟ

ΘΡΑΚΗ

Η **Θράκη** είναι η περιοχή η οποία, κατά μία εκδοχή, πήρε το όνομά της από την κόρη του Ωκεανού, Θράκη. Στην αρχαιότητα θεωρούνταν ένα από τα τέσσερα τμήματα του αρχαίου κόσμου. Τα άλλα τρία ήταν οι άλλες κόρες του Ωκεανού, Ευρώπη, Λιβύη και Ασία.

Το όνομα ΘΡΑΞ (βιβλίο του Ηλ. Τσατσόμοιρου «Ιστορία γενέσεως της Ελληνικής γλώσσας») αναλύεται ως εξής:

Θ= Εκ του Θάειν = ο βλέπων

P= Ροή προς το υγρό στοιχείο = προς τη θάλασσα

A= Αρχή = από όπου αρχίζει

Ξ= Εκ του ξαίνειν, ξύειν = το ξένον = Άξενον.

Δηλαδή **ΘΡΑΞ** αυτός που βλέπει προς τη θάλασσα από όπου αρχίζει το ξένον.

Τα σύνορά της προσδιορίζονταν: Ανατολικά: Ελλήσποντος - Προποντίδα – Εύξεινος Πόντος. Δυτικά: μέχρι το όρος Βέρμιο. Νότια: ο Πηνειός ποταμός και το Αιγαίο Πέλαγος. Βόρεια: μέχρι τον Ίστρο ποταμό (Δούναβης).

Οι πρώτοι κάτοικοί της ήταν Πελασγοί. Ο ιστορικός Ηρόδοτος, όταν πέρασε από τη Θράκη αρίθμησε 22 Θρακικά φύλα (Αγριάνες, Αρτάκιοι, Αστοί, Αψίνθιοι, Βέσσοι, Βισάλτες, Βίστονες, Δερσαίοι, Δίοι, Δόλογοι, Ηδωνοί, Καινοί, Κίκονες, Κόρπιλοι, Μαΐδοι, Οδόμαντες, Οδρύσες, Σάτρες, Σαπαίοι, Τραυσοί, Τριβαλλοί, Υψάλτες.

Γίγαντες του πνεύματος και των φώτων που συνέβαλλαν στο να αλλάξει ο κόσμος προς το καλύτερο και ήταν Θρακιώτες είναι: ο Ορφέας, ο Ρήσσοις, ο Μουσαίος, ο Θάμυρης, ο Ηρόδοκος, ο Θεμιστοκλής, ο Μιλτιάδης, ο Κίμωνας, ο Δημόκριτος, ο Λεύκιππος, ο Εκαταίος-Ανάξαρχος-Πρωταγόρας, ο Διομήδης, ο Ιφικράτης, ο Αντισθένης, ο Ευμένης ο Καρδιανός και ο Θουκυδίδης. Επίσης πολλοί Θρακιώτες που πολιτογραφήθηκαν Ρωμαίοι πολίτες έγιναν αυτοκράτορες, όπως ο Αυρηλιανός, ο Μαξιμιανός ο Θράκας κ.α.

Σήμερα είναι ένα από τα διαμερίσματα της Ελλάδος και χωρίζεται σε τρεις νομούς, το Ν. Ξάνθης, το Ν. Ροδόπης και το Ν. Έβρου. Συνορεύει ανατολικά με την Τουρκία, βόρεια με τη

Βουλγαρία, δυτικά με το διαμέρισμα της Μακεδονίας και νότια με το Θρακικό πέλαγος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΡΙΑ

ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ

Η Ξάνθη ή Ξάνθεια, όπως αναφέρεται από τους αρχαίους χρόνους, βρίσκεται σε κομβικό σημείο μιας ευρύτερης περιοχής, τη Θράκη. Στα νότια βρέχεται από το Αιγαίο πέλαγος, ενώ στα βόρεια ορθώνει το ανάστημά της στις κορυφογραμμές της Ροδόπης. Δυτικά συνορεύει με το Ν. Καβάλας και ανατολικά με το Ν. Ροδόπης.

Στην αρχαία Ελλάδα, αναφέρεται από τους ιστορικούς ένας λαός με το όνομα Ξάνθοι, χωρίς όμως, μνεία για πόλη με το ίδιο όνομα.

Ο Ν. Ξάνθης έχει έκταση 131.957 τ. χλμ. και πληθυσμό 10.737.428. Αποτελείται δε από 6 δήμους. Περικλείει εύφορους κάμπους, ποτάμια και υγρά τοπους διεθνούς σημασίας. Είναι ο πιο οργανωμένος από τους τρεις νομούς της Θράκης σε θέματα που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη με αξιόλογες προσπάθειες για την ανάδειξη του φυσικού πλούτου του νομού.

3.1 Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΝΕΣΤΟΣ

Ο Νέστος είναι ένας από τους σημαντικότερους ποταμούς της Ελλάδας και είναι το φυσικό σύνορο μεταξύ Μακεδονίας και Θράκης. Πηγάζει από την οροσειρά του Ρίλα, του βυζαντινού Σκομίου, που βρίσκεται στη νότια Βουλγαρία σε υψόμετρο 2.716m. Στη βουλγαρική γλώσσα ονομάζεται Μέστα. Μετά από μία διαδρομή 233km, ξεχύνεται στο Αιγαίο αντίκρου στη Θάσο. Σε ελληνικό έδαφος βρίσκονται 140km περίπου του ποταμού, ο οποίος διασχίζει τους νομούς Δράμας, Καβάλας και Ξάνθης.

Η συνολική λεκάνη απορροής του είναι 5.761τ.κμ, από τα οποία τα 2.280 υπολογίζεται ότι βρίσκονται σε ελληνικό έδαφος και ένα 65% αυτών περίπου, καλύπτεται από δάση. Η μέση ετήσια παροχή είναι 57km/sec. Το 85% της λεκάνης του ποταμού βρίσκεται σε ορεινές περιοχές και το μέγιστο υπερθαλάσσιο ύψος του είναι το 1.5km. Έτσι αποθηκεύεται δυναμική ενέργεια, η οποία χρησιμοποιείται στο συγκρότημα των φραγμάτων του θησαυρού για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Ο Νέστος εισέρχεται στην Ελλάδα από το υψίπεδο του Νευροκοπίου στο νομό Δράμας, με κατεύθυνση νότια-νοτιοανατολική. Σχηματίζει κοιλάδα μεταξύ των ορεινών εκτάσεων της δυτικής Ροδόπης και των ορέων της Λεκάνης στα νότια. Στο νομό Ξάνθης, στο ύψος της Σταυρούπολης, η κοίτη του ποταμού στενεύει και μέχρι τη Γαλάνη για περίπου 20km, δεσπόζουν τα περίφημα Στενά του Νέστου. Μετά το χωριό Τοξότες, λίγο πιο κάτω από το χωριό Γαλάνη, σταματάει ο ορεινός όγκος των Στενών και ξεκινάει το κατώτερο τμήμα του ποταμού, δηλαδή το Δέλτα του Νέστου.

Κατά μήκος της διαδρομής του, από τις πηγές του στις αλπικές εκτάσεις του Σκομίου ως τις εκβολές του στο Θρακικό πέλαγος συναντά σχεδόν όλους τους τύπους βλάστησης της Ευρώπης. Η ροή του Νέστου δημιούργησε ένα μεγάλο αριθμό από βιότοπους, των οποίων τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και η πληθώρα ειδών χλωρίδας και πανίδας που φιλοξενούν τους καθιστούν μοναδικούς στην Ευρώπη.

3.1.1 ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ

Τα Στενά του Νέστου αποτελούν ένα τμήμα του ποταμού, περίπου 20km μεταξύ της Σταυρούπολης και της Γαλάνης μαζί με τις παραποτάμιες περιοχές, τα οποία και διαμορφώνονται μεταξύ των Ορέων της Λεκάνης στα δυτικά και της Αχλάδας στα ανατολικά. Είναι το στενότερο τμήμα της κοιλάδας του ποταμού, το οποίο σε κάποια σημεία μοιάζει με φαράγγι, αφού περιβάλλεται από απόκρημνους ορεινούς όγκους. Ο Νέστος παρά τις τεράστιες και ορμητικές ποσότητες νερού που διαθέτει στάθηκε αδύνατο να διαβρώσει το βραχώδη όγκο που ήταν το φυσικό του εμπόδιο προς τη θάλασσα, εφόσον ήταν τόσο συμπαγής, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν οι περίφημοι μαιανδρισμοί.

Τα Στενά του Νέστου έχουν χαρακτηριστεί το 1997 με προεδρικό διάταγμα ως Αισθητικό Δάσος που διέπεται από ειδικούς όρους προστασίας. Ο κεντρικός πυρήνας, γύρω στα 70.200 στρέμματα έχει κηρυχθεί ως ζώνη προστασίας. Υπεύθυνοι για τη διαχείριση της περιοχής είναι τα δασαρχεία Καβάλας-Ξάνθης-Σταυρούπολης. Σύμφωνα με την οδηγία 79/409/ΕΟΚ είναι SPA(Special Protected Area) δηλαδή Ειδική Ζώνη Προστασίας και έχει χαρακτηριστεί ως IBA(Important Bird Area) δηλαδή Σημαντική για την Οрниθοπανίδα . Επίσης έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 (Φύση 2000), με βαθμό προτεραιότητας Α.

Το κλίμα είναι ενδιάμεσου τύπου, αφού εναλλάσσεται μεταξύ μεσογειακού και μεσοευρωπαϊκού. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι ο ήπιος και βροχερός χειμώνας και το ξηρό και θερμό καλοκαίρι. Άφθονες είναι οι βροχοπτώσεις με μέσο ετήσιο ύψος βροχής περίπου τα 750 χιλιοστόμετρα.

Το γεωλογικό υπόστρωμα αποτελείται από αλλουβιακές αποθέσεις προερχόμενες από υλικά αποσάθρωσης διαφόρου μεγέθους τα οποία παρασύρονται από το ρεύμα και συνήθως παρατηρούνται σε Δέλτα ποταμών ή στις όχθες τους και μεταμορφωμένα πετρώματα. Η παρόχθια βλάστηση φύεται κυρίως σε αμμώδη προσχωσιγενή εδάφη, δηλαδή σε εδάφη που δημιουργήθηκαν από την απόθεση χώματος σε διάφορα τμήματα της έκτασης που καταλαμβάνει ο υγρότοπος. Η παραγωγική ικανότητα των εδαφών αυτών οφείλεται στην υδρολίπανση, η οποία δημιουργείται κατά την περίοδο της πλημμύρας και την

γρήγορη ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων.

Στα Στενά του Νέστου απαντώνται τοπικά ενδημικά φυτά, αλλά και τυπικά ενδημικά της υπόλοιπης Ελλάδας και των Βαλκανίων. Κυριαρχούν οι ιτιές (*Salix* spp), οι λεύκες (*Populus* spp), τα σκλήθρα (*Alnus glytinosa*), και τα πλατάνια (*Platanus orientalis*). Νοτιότερα, η χλωρίδα αποτελείται από μεσογειακά είδη, όπως τσικουδιές, λαδανιές, κοκορεβιθιές, αγριοκουμαριές, αγριοσυκιές, αγριοελιές. Επίσης υπάρχει και μία πληθώρα από αγριολούλουδα, όπως λυκίσκοι, ίριδες, ορχιδέες, ασφόδελοι, βιόλες κ.α. Τις πλαγιές ομορφαίνουν παραμεσόγειοι βαλκανικοί γαύροι, αγριοπασχαλιές και φυλλοβόλοι φράξοι. Εδώ φύονται 23 σημαντικές πόες, από τις οποίες οι 6 αναφέρονται ως προστατευόμενα είδη, καθώς επίσης και 6 προστατευόμενοι τύποι οικοτόπων: 1) τα δάση-στοές με ιτιές και λεύκες, 2) τα δάση αριάς στο νότιο τμήμα των στενών, 3) οι διαπλάσεις αρκεύθων, στην ανατολική κυρίως πλευρά, 4) τα θερμόφιλα δάση φράξου, σχεδόν αποκλειστικά στη δυτική όχθη, 5) τα δάση πλατύφυλλης δρυός, 6) η παραποτάμια βλάστηση, σε περιοχές όπου τα νερά του ποταμού κινούνται με μικρή ταχύτητα.

Τα Στενά είναι απομονωμένα, χωρίς οδική πρόσβαση και έτσι μπορούν και παρέχουν καταφύγιο σε πολλά σπάνια και προστατευόμενα είδη από όλο το φάσμα του ζωικού βασιλείου με την ορνιθοπανίδα της περιοχής να παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Έχουν καταμετρηθεί 213 είδη πουλιών, πολλά εκ των οποίων είναι απειλούμενα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Έχουν παρατηρηθεί 3 απειλούμενα είδη παγκοσμίως: ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*), ο στικταετός (*Aquila clanga*), και το κερκινέζι (*Falco naumani*) και σε εθνικό επίπεδο, 41 είδη περιλαμβάνονται στο «Κόκκινο βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας». Από αυτά τα 9 κινδυνεύουν με εξαφάνιση, 12 είναι τρωτά και 5 σπάνια. Αναφέρονται και 3 ιδιαίτερα σπάνια είδη αρπακτικών: το όρνιο (*Gyps fulvus*), ο ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*), και ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*). Τα Στενά φιλοξενούν επίσης ένα σημαντικό αριθμό δρυοκολαπτών και συγκεκριμένα 8 από τα 10 είδη που απαντώνται στην Ευρώπη.

Η παρουσία ενός εκ των σπανιότερων θηλαστικών στην Ευρώπη, της Βίδρας *Lutra lutra* είναι ξεχωριστή, όμως στα Στενά υπάρχει ένας από τους μεγαλύτερους πληθυσμούς του είδους, που χρησιμοποιεί την παραποτάμια βλάστηση για ανάπαυση και αναπαραγωγή και τρέφεται από τα ψάρια του ποταμού. Εδώ μπορεί κανείς να συναντήσει επίσης τον ασβό (*Meles meles*), το κουνάβι (*Martes foina*), το τσακάλι (*Canis aureus*), τον λύκο (*Canis lupus*), την αγριόγατα (*Felis silvestris*), τον σκαντζόχοιρο (*Erinaceus concolor*) και την τραχύδερμη νυχτερίδα (*Pipistrellus nathusii*).

Από τα 17 είδη αμφίβιων που υπάρχουν στην Ελλάδα, έχουν καταγραφεί στην ευρύτερη περιοχή των Στενών 7, εκ των οποίων σημαντικότερο είναι ο λοφιοφόρος τρίτωνας (*Triturus cristatus*), ο μεγαλύτερος σε μέγεθος και πλέον υδρόφιλος τρίτωνας στην Ελλάδα. Άλλα αμφίβια που υπάρχουν στην περιοχή είναι: ο κοινός τρίτωνας (*Triturus vulgaris*), ο πράσινος φρύνος (*Bufo viridis*), ο χωματοφρύνος (*Bufo bufo*), ο λιμνοβάτραχος (*Rana ridibunda*), ο δενδροβάτραχος (*Rana arborea*) κ.α.

Όσο αφορά τα ερπετά, στα Στενά του Νέστου έχουν βρεθεί 5 σημαντικά είδη: η μεσογειακή χελώνα (*Testudo hermanni*), η ελληνική χελώνα (*Testudo graeca*), η οχιά η αληθινή (*Vipera berus*), η τοιχόσαυρα (*Podarcis muralis*) και η πρασινόσαυρα (*Lacerta viridis*). Επίσης καταγράφηκαν και τα 8 είδη που περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του δικτύου «φύση 2000» (*Natura 2000*). Τα είδη αυτά είναι: η θρακοβελονίτσα (*Cobitis taenia*), η μουργουρίτσα (*Rhodeus sericeus amarus*), η βιργιάννα (*), το πετροχείλι (*Orthrias brandti*), το τυλινάρι (*Leuciscus cephalus macedonicus*), ο γουρουνομούτης (*Chondrostoma vardarensis*), το τσιρωνάκι (*Alburnoides bipunctatus strimonius*) και το μικρόσιρκο (*Leucaspius delineatus*).*

Από την κατηγορία των ασπόνδυλων, έχουν καταγραφεί στα Στενά του Νέστου 11 είδη κολεόπτερων & 20 είδη λεπιδόπτερων. Ένα από τα σημαντικότερα είδη κολεόπτερων, που εντοπίστηκε στα βόρεια των Στενών είναι το *Lucanus cervus*. Αυτό αναπτύσσεται κυρίως σε γέρικα ή σε νεκρά δέντρα, αποτελώντας έναν από τους κρίκους της τροφικής αλυσίδας.

Η περιοχή παρουσιάζει μεγάλο οικολογικό ενδιαφέρον, παρά τη σχετικά μικρή της έκταση και συμβάλλει παράλληλα στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Γενικότερα τα παρόχθια οικοσυστήματα είναι ευαίσθητα σε κάθε εξωτερική διαταραχή, γι' αυτό θα πρέπει να είναι προσεκτική και ελεγχόμενη κάθε προσέγγιση του ανθρώπινου παράγοντα.

3.1.2 ΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ

Το Δέλτα του Νέστου είναι μία περιοχή 500 τετ. χιλ., που ορίζεται στα βόρεια από την εθνική οδό Αλέξ/πολης - Καβάλας, στα ανατολικά από τη νοητή γραμμή Ξάνθης – Αβδήρων και στα νότια από το Θρακικό πέλαγος. Υπάγεται στις νομαρχίες Καβάλας και Ξάνθης και η κοίτη του ποταμού ανάμεσα στα αντιπλημμυρικά αναχώματα, ανήκει στο δημόσιο και τη διαχειρίζεται το Δασαρχείο Καβάλας.

Στο Δέλτα περιλαμβάνονται 29 χιλ. του ποταμού, τα οποία παρουσιάζουν μία ευθύγραμμη διάταξη. Η περιοχή χωρίζεται από τον ποταμό σε 2 περίπου ίσα τμήματα, τα οποία χωρίζονται σε άλλα τμήματα από μικρότερα ρεύματα και χειμάρρους, που προέρχονται από την ορεινή ζώνη της Ροδόπης. Τα νερά του Νέστου περιορίζονται σημαντικά στα τελευταία χιλιόμετρα, εξαιτίας του ότι τροφοδοτούν αρκετά αρδευτικά κανάλια στις πεδιάδες της Χρυσούπολης και της Ξάνθης.

Αποτέλεσμα της δράσης του ποταμού είναι η πολυσχιδής μορφολογία των ακτών και η δημιουργία πολλών λιμνοθαλασσών με επιμήκεις νησίδες. Η επέκταση της ξηράς και η δημιουργία των αβαθών λιμνοθαλασσών, υποβοηθείται επίσης από τους ανέμους που επικρατούν στην περιοχή, οι οποίοι δε δημιουργούν αμμόλοφους, και από τη σύνεργη επίδραση των θαλάσσιων ρευμάτων. Επειδή η κλίση της περιοχής προς τη θάλασσα είναι μικρή, σε περίπτωση πλημμυρίδας τα θαλάσσια νερά μπαίνουν στην κοίτη και κατακλύζουν μεγάλα εδαφικά τμήματα, με αποτέλεσμα να αυξομειώνεται η στάθμη και η αλατότητα των λιμνοθαλασσών, επηρεάζοντας το βιότοπο. Κατά μήκος της ακτής βρίσκονται οι μικρές λιμνοθάλασσες: Βάσσοβα, Ερατεινό, Αγίασμα, Κεραμωτή, Μοναστηράκι, Κοκάλα, Χαϊδευτό & Μάγγανα.

Τα εδάφη της περιοχής είναι ανομοιογενείς αλλουβιακές αποθέσεις του ποταμού. Η σύστασή τους ποικίλει μεταξύ του αμμώδους και του αμμωπηλώδους. Καθαρά αμμώδεις εκτάσεις, με κυρίως χαλαζιακή και ασβεστολιθική άμμο, η παρουσία της οποίας οφείλεται στη διάβρωση των εδαφών από τα ορεινά τμήματα της Ροδόπης και του Φαλακρού όρους, συναντούμαι κυρίως στις παλιές κοίτες του ποταμού, στις διακλαδώσεις και τις εκβολές του. Τα εδάφη της περιοχής παρουσιάζουν επίσης καλή γονιμότητα και είναι κατάλληλα για τις περισσότερες καλλιέργειες. Ο κίνδυνος έκπλυσής τους καθώς και η μικρή περιεκτικότητά τους σε οργανική ουσία είναι οι κύριοι περιοριστικοί παράγοντες για τις καλλιέργειες. Όσο αφορά τα εδάφη που βρίσκονται δίπλα στη θάλασσα, περιοριστικοί παράγοντες είναι η κακή στράγγιση, η αλατότητα και η αλκαλίωση εξ' αιτίας του θαλασσινού νερού που τα επηρεάζει.

Από τους σχηματισμούς του Δέλτα με άμμο και χαλίκια, που εναλλάσσονται με αργίλους, σε κάθετη και οριζόντια διάσταση σχηματίζονται υδροφόροι ορίζοντες. Τα νερά του ποταμού διηθούνται προς τον υδροφόρο, ενώ έχουν διαπιστωθεί επάλληλοι υδροφόροι ορίζοντες μέχρι το βάθος των 150 μέτρων.

Το κλίμα της περιοχής είναι ίδιο με αυτό στα Στενά του Νέστου και ισχύουν οι ίδιες συνθήκες προστασίας, αφού και το Δέλτα έχει χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη περιοχή.

Όσο αφορά την χλωρίδα, λόγω των διαφορετικών χαρακτηριστικών των εδαφών, όπως για παράδειγμα η υψηλή ή χαμηλή αλατότητα, απαντώνται κατηγορίες ειδών που είναι προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες των επιμέρους εδαφών. Τα είδη αυτά μπορούμε να τα κατατάξουμε στις εξής κατηγορίες: Α) Υδροφυτική βλάστηση, όπως η φακή (*Lemna minor*), το νούφαρο (*Nymphaea alba*), το νεροκάστανο (*Trapa natans*), φυτά δηλαδή που χρειάζονται εδάφη με πολύ νερό για να επιβιώσουν. Β) βλάστηση αμμοθινών και αμμωδών ακτών. Επειδή οι θέσεις στις οποίες αναπτύσσονται οι αμμόφιλες φυτοκοινωνίες είναι πλούσιες σε αζωτούχες ενώσεις, ονομάζονται αλλιώς & νιτρόφιλες. Αποτελούνται κυρίως από τα είδη: αγριάδα (*Cynodon dactylon*), αλμυρίκι (*Sueda maritima*), γαλατσίδα (*Euphorbia peplis*), θαλασσόχορτο (*Salsola kali*), κ.α. Οι θέσεις που παρατηρείται αμμοθινική βλάστηση ταυτίζονται με τις θέσεις των νιτρόφιλων,

αλλά βρίσκονται ψηλότερα, γεγονός που μειώνει την υγρασία και την ποσότητα των φυτικών οργανικών υπολειμμάτων. Μερικά χαρακτηριστικά είδη είναι: η ψάθα (*Ammophila arenaria*), οι κρίνοι της θάλασσας (*Panocratium maritimum*) κ.α. Γ) αλοφυτική βλάστηση, όπως η αρμυρήθρα (*Salicornia europaea*), το βούρλο (*Juncus maritimus*), οι αρμύρες (*Arthrocnemum glaucum*) κ.α., που αναπτύσσονται σε επίπεδο έδαφος, το οποίο κατά καιρούς καλύπτεται από νερό της θάλασσας. Δ) βλάστηση λειμώνων, όπως το βούρλο (*Juncus acutus*), τα βατράχια (*Ranunculus spp*) κ.α. Ε) βλάστηση καλαμώνων, όπως αγριοκάλαμο (*Phragmites australis*), ψαθιά (*Typha spp*) κ.α., που αναπτύσσονται στις περιφερειακές θέσεις των καναλιών, των λιμνοθαλασσών και γενικότερα σε τελματώδεις εκτάσεις. ΣΤ) βλάστηση θαμνώνων, όπως θαμνώνες με δενδρύλλια από *Tamarix*, που αναπτύσσονται γύρω από τέλματα και τα κράσπεδα των καναλιών, όπου το έδαφος περιέχει διαρκώς νερό. Ζ) παρυδάτια δενδρώδης βλάστηση, όπως λεύκες (*Populus spp*), ιπιές (*Salix spp*), πλάτανος (*Platanus orientalis*), σκλήθρα (*Anlus glutinosa*), φράξος (*Fraxinus oxyphylla*).

Η πανίδα παρουσιάζει και αυτή, όπως και η χλωρίδα, διαφορετική κατανομή ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιμέρους περιοχών του Δέλτα. Η ιχθυοπανίδα παρουσιάζει ποικιλία και διαφοροποιήσεις, επειδή συμπεριλαμβάνει είδη που ζουν σε διαφορετικές συνθήκες μεταξύ τους. Έχουν καταμετρηθεί 41 είδη ψαριών τα οποία χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: Α) αυτά που ζουν στα γλυκά νερά του ποταμού, όπως το τσιρωνάκι (*Alburnoides bipunctatus strimonicus*), το γριβάδι (*Cyprinus carpio*), το γυφτόψαρο (*Cobio gobio bulgaricus*) κ.α. Β) αυτά που ζουν στις λιμνοθάλασσες, στα υφάλμυρα νερά, όπου πρόκειται κυρίως για ψάρια θαλασσινής προέλευσης, όπως μουρμούρα (*Pagellus mormurus*), τσιπούρα (*Sparus auratus*), κέφαλος (*Mugil cephalus*) κ.α.

Στο Δέλτα έχουν καταγραφεί 11 είδη αμφίβιων και 20 είδη ερπετών, η γνώση των οποίων δίνει μία εικόνα της κατάστασης του οικοσυστήματος του υδροτόπου. Αυτό συμβαίνει για τους εξής λόγους: α) θεωρούνται πηγή τροφής για τους ανώτερους οργανισμούς, β) αντιδρούν άμεσα στις περιβαλλοντικές αλλαγές,

γ) τα περισσότερα είδη παραμένουν και αναπαράγονται στο ίδιο βιότοπο και δ) έχουν μικρή κινητικότητα και μικρής έκτασης ζωτικό χώρο.

Τα είδη των αμφίβιων που έχουν καταγραφεί εδώ είναι 5 από τα 7 που υπάρχουν & στα Στενά του Νέστου (εκτός από τον κοινό τρίτωννα), καθώς επίσης & η σαλαμάνδρα (*Salamandra salamandra*), ο τελματοτρίτωνας (*Triturus vulgaris*), η κοκκινομπομπίνα (*Bombina bombina*), η πηλοβατίδα (*Pelobates syriacus*), ο πηδοβάτραχος (*Rana dalmatina*) & ο γραικοβάτραχος (*Rana graeca*).

Όσο αφορά τα ερπετά υπάρχουν τα είδη που προαναφέρθηκαν και στα Στενά καθώς επίσης και ο τυφλίτης (*Ophisaurus apodus*), ο λαφίτης (*Elaphe quatuorlineata*), το ψηφιδόφιδο (*Natrix tessellata*) κ.α.

Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί 254 είδη πουλιών. Το Δέλτα είναι ιδανικό για διαχείμαση, καθώς επίσης και για ανάπαυση πολλών μεταναστευτικών πουλιών. Πολλά από αυτά είναι απειλούμενα σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Έχουν παρατηρηθεί εδώ 7 παγκοσμίως απειλούμενα είδη, όπως ο αργυροπελεκάνος (*Pelecanus crispus*), η κοκκινόχηνα (*Branta ruficollis*) & η βαλτόπαπια (*Aythya nyroca*), και η περιοχή είναι ο σημαντικότερος τόπος στην Ελλάδα αναπαραγωγής της αγκαθοκαλημάνας (*Hoplopterus spinosus*) και του κολχικού φασιανού (*Phasianus colchicus*).

Τα υδρόβια-παρυδάτια πουλιά που απαντώνται κυρίως στις λιμνοθάλασσες και στις νησίδες του Δέλτα είναι λευκοτσικνίας (*Egretta garzetta*), αβοκέτα (*Recurvirostra avosetta*), νεροχελίδονο (*Glareola pratincola*) κ.α. Ενώ τα αποδημητικά ή διαχειμάζοντα είναι κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*), χαλκόκοτα (*Plegadis falcinellus*), κύκνος (*Cygnus olor*) κ.α. Στο παραποτάμιο δάσος θα συναντήσει κανείς κραυγαετό (*Aquila pomarina*), σαΐνι (*Accipiter brevipes*), αηδόνη (*Luscinia megarhynchos*) κ.α.

Παλιότερα ο πληθυσμός των θηλαστικών ήταν μεγάλος στο Δέλτα και συναντούσε κανείς συχνά ζώα, όπως η καστανή αρκούδα, ο λύκος, το ζαρκάδι, τα οποία έχουν εξαφανιστεί πλέον από την περιοχή. Σήμερα εκείνα που απαντώνται ακόμη είναι η αγριόγατα (*Felis silvestris*), το τσακάλι (*Canis aureus*) κ.α.

Πέρα όλων αυτών έντονη είναι στο Δέλτα και η ανθρώπινη δραστηριότητα που πολλές φορές υπήρξε επιβαρυντική για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Εδώ συναντά κανείς από καλλιέργειες και βοσκότοπους μέχρι κυνηγούς και υδροηλεκτρικά φράγματα.

3.1.3 ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΙΟ ΔΑΣΟΣ ΝΕΣΤΟΥ

Το παραποτάμιο δάσος του Νέστου, γνωστό ως Κοτζά Ορμάν ή αλλιώς μεγάλο δάσος, είναι το μεγαλύτερο σήμερα φυσικό παραποτάμιο δάσος στη νότια Βαλκανική. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα και πιο πλούσια σε φυτά και ζώα δάσος της Ευρώπης, με έκταση που ξεπερνούσε τα 125.000 στρ. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) άρχισε η εκχέρσωσή του, με αποτέλεσμα η έκτασή του να περιοριστεί μέχρι τις αρχές του 2^{ου} μισού του 20^{ου} αιώνα στα 27.000 στρ.

Η σημερινή κατάσταση του δασοκτήματος είναι η εξής: το φυσικό παραποτάμιο δάσος καταλαμβάνει έκταση 7.800 στρ., δηλαδή το 6% περίπου του δασοκτήματος. Οι λευκοκαλλιέργειες καλύπτουν έκταση 13.000 στρ., δηλαδή το 10%, ενώ οι θαμνώνες από αρμυρίκια καταλαμβάνουν μόλις το 0,9% της έκτασης. Ένα ποσοστό της τάξεως του 12% καλύπτεται από αλόφυτα, έλη και άγονες εκτάσεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής επιφάνειας, περίπου 58,5%, κατέχουν οι γεωργικές καλλιέργειες, ενώ μεγάλη είναι & η επιφάνεια που καταλαμβάνουν οι κοίτες του ποταμού.

Το μεγάλο αυτό δάσος αποτελεί σπουδαίο τμήμα της φυσικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Συγκρατεί τις όχθες του ποταμού κι έτσι αποφεύγονται οι πλημμύρες, συμβάλλει στη διατήρηση υψηλής βιοποικιλότητας και δημιουργεί ένα τοπικό μοναδικής ομορφιάς.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ-ΚΛΙΜΑ

Η περιοχή ανήκει στη μάζα της Ροδόπης, αποτελείται από μεταμορφωσιγενή πετρώματα από μάρμαρο τα οποία υπολογίζεται ότι παλιότερα ήταν ασβεστολιθικοί σκόπελοι. Το τμήμα του παραποτάμιου δάσους το οποίο βρίσκεται κοντά στις όχθες, αποτελείται από ιζηματογενή πετρώματα καθώς επίσης και από αλλουβιακές αποθέσεις οι οποίες προήλθαν από πρόσφατες

ποτάμιες αποθέσεις.

Το κλίμα είναι ένας ενδιάμεσος κλιματικός τύπος μεταξύ του Ηπειρωτικού και αυτού της Μεσογείου. Από τα στοιχεία που συλλέχτηκαν από την κλιματολογική βάση δεδομένων του μετεωρολογικού σταθμού της Ξάνθης προκύπτει ότι για την περίοδο 1975-1997 η μέση θερμοκρασία ήταν 15,8°C, ενώ το μέσο ετήσιο ύψος των βροχοπτώσεων κυμαινόταν στα 600χλσμ.
ΚΑΘΕΣΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Το παραποτάμιο δάσος του Νέστου με την κοινή Υπουργική απόφαση 5796/16-9-96 των Υπουργών ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, Γεωργίας και Ανάπτυξης, ανήκει στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, το οποίο έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Φύση 2000 σύμφωνα πάντα με την οδηγία Ε.Ε. 92/43 για την προστασία της χλωρίδας, πανίδας και βιοτόπων με τους κωδικούς GR 1150001, GR 1150010, GR 1130009 και GR 1130010.

Πολλά από τα είδη των φυτών και των ζώων του Εθνικού Πάρκου προστατεύονται από τη Σύμβαση της Βέρνης, τη Σύμβαση της Βόννης, την οδηγία Cites ή αναφέρονται στον κατάλογο απειλούμενων ειδών της IUCN και στο κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων σπονδυλόζων της Ελλάδας. Επειδή το Εθνικό Πάρκο συμπεριλαμβάνεται στην ευρύτερη περιοχή του Δέλτα του Νέστου, προστατεύεται κι αυτό από τη συνθήκη Ραμσάρ.
ΧΛΩΡΙΔΑ

Το παραποτάμιο δάσος του Νέστου ένα σημαντικό αριθμό φυτών και δέντρων που με βάση το είδος τους μπορούμε να τα χωρίσουμε σε 2 περιοχές : η πρώτη είναι αυτή η οποία έρχεται σε άμεση επαφή με το νερό και περιλαμβάνει είδη φυτών με μαλακό ξύλο ενώ η δεύτερη είναι πιο απομακρυσμένη στην οποία επικρατούν δένδρα σκληρού ξύλου.

Τα είδη δένδρων που φύονται στην πρώτη περιοχή είναι η λευκή λεύκη (*Populus alba*) που είναι και το πλέον χαρακτηριστικό είδος της περιοχής, το ύψος της οποίας φτάνει μέχρι και τα 30μ., ενώ η μέγιστη ηλικία της τα 200 έτη, η λευκή ιτιά (*Salix alba*) , η εύθραυστη ιτιά (*Salix fragilis*), το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*) και οι θαμνώδεις ιτιές.

Λίγο πιο μακριά από το ανάχωμα κάνουν την εμφάνισή τους τα δένδρα σκληρού ξύλου όπως ο φράξος (*Fraxinus angustifolia*),

η φτελιά (*Ulmus minor*) και η χνοώδης ποδισκοφόρος δρυς (*Quercus pedunculiflora*). Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο φράξος του οποίου το ύψος φτάνει τα 15μ. και φύτεται σε όλα τα Δέλτα της Μεσογείου έχει ξύλο πολύτιμο για την επιπλοποιία ενώ υποστηρίζεται ότι από αυτό έφτιαξε το δόρυ του ο Μέγας Αλέξανδρος.

Περπατώντας στο δάσος θα συναντήσει κανείς πέρα από τα δένδρα που ήδη αναφέραμε, τη λευκή μουριά (*Morus alba*) , τον πλάτανο (*Platanus orientalis*) και την ψευδοακακία (*Robinia pseudoaccacia*) , που συντελούν με τη σειρά τους στη δημιουργία του δάσους.

Χαρακτηριστικό των παραποτάμιων δασών που τα κάνει να ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα δάση και να μοιάζουν περισσότερο με τροπικά είναι τα αναρριχητικά φυτά. Στο παραποτάμιο δάσος του Νέστου απαντώνται 15 είδη αναρριχόμενων φυτών των οποίων η συχνότητα και η πυκνότητα δημιουργούν ένα απροσπέλαστο τείχος. Ο κισσός (*Hedera helix*) είναι το αναρριχητικό είδος που συναντάμε πιο συχνά εδώ. Αγκαλιάζει τον κορμό του δένδρου και μπορεί έτσι να φτάσει μέχρι και τα 30μ. ύψος. Στην κορυφή του βγάζει καρπούς σημαντικούς για τη διατροφή μικρών πουλιών της περιοχής.

Σημαντική είναι και η παρουσία των θάμνων στη δημιουργία του δάσους. Από αυτούς μεγάλο μέρος κατέχουν ο κράταιγος (*Crataegus orientalis*) και η κουφοξυλιά (*Sambucus nigra*), ενώ από τα χαμηλά φυτά είναι χαρακτηριστική η παρουσία της κίτρινης ίριδας καθώς και πολλών ειδών ορχιδέας.

Πλησιάζοντας τις εκβολές του ποταμού, οι θαμνώνες από αρμυρίκια (*Tamarix*) δημιουργούν δασοσκεπείς εκτάσεις, οι οποίες αποτελούν σημαντικούς βιότοπους και καταφύγιο για μεγάλο αριθμό ειδών της άγριας πανίδας. Τα κυριότερα είδη που απαντώνται εδώ και που συνθέτουν τους αρμυρικώνες είναι τα *Tamarix parviflora* , το ύψος των οποίων φτάνει τα 8μ., ενώ συχνή είναι η συνύπαρξη τους με καλάμια και βούρλα. Την άνοιξη χαρίζουν υπέροχα χρώματα στην περιοχή με τα φορτωμένα από ρόδινα και λευκά άνθη κλαδιά τους.

ΠΑΝΙΔΑ

Το παραποτάμιο Δάσος του Νέστου είναι βιότοπος για πολλά είδη ζώων. Εδώ ζουν διάφορα είδη θηλαστικών κάποια εκ των οποίων είναι πολύ σπάνια και απειλούμενα σε όλη την Ελλάδα. Πρόκειται για τη βίδρα (*Lutra Lutra*), το τσακάλι (*Canis aurens*), την αγριόγατα (*Felis Silvestris*). Άλλα ζώα που συναντά κανείς εδώ είναι η αλεπού (*Ulpes ulupes*), η νυφίτσα (*Mustela nivalis*) κ.α., ενώ σημαντική είναι και η παρουσία του αγριογούρουνου (*Sus scrofa*).

Εκτός από τα θηλαστικά στο δάσος βρίσκουν καταφύγιο και 300 περίπου είδη πουλιών. Πουλιά όπως τα καλοβατικά, δηλαδή μεγάλα πουλιά με μακριά πόδια και λαιμό φωλιάζουν σε αποικίες πάνω σε δένδρα, θάμνους, καλαμιές η ακόμη και σε βράχους. Στο δάσος συναντάμε όλα τα είδη των ερωδιών, πελαργούς, χουλιανομύτες και φοινικόπτερα (φλαμίνγκο)κ.α.

Μία άλλη ομάδα πουλιών είναι τα παρυδάτια τα οποία εξαρτώνται από τους υγρότοπους, όμως φωλιάζουν στο έδαφος και τρέφονται με μικρά έντομα, σκουλήκια και μικροζωύφια που βρίσκονται στο νερό. Σε αυτή την κατηγορία ανήκει η αγκαθοκαλημάνα (*Horlopterus spinosus*) από τα σπανιότερα πουλιά της Ευρώπης, καθώς επίσης και το ποταμογλάρονο (*Sterna hirubo*), ο καλαμοκανάς (*Himantopus himantopus*) κ.α.

Σημαντική είναι και η παρουσία των αρπακτικών πουλιών όπως του κραυγαετού (*Aquila pomarina*), του στικταετού (*Aquila clanga*), του δεντρογέρακα (*Falco subbuteo*), του θαλασσαιετού (*Haliaeetus albicilla*) κ.α.

Τέλος είναι τα πουλιά του δάσους. Εδώ συναντάμε 6 είδη, στα πιο ξηρά τμήματα του Δέλτα. Αυτά είναι ο μελισσοφάγος, η γιδοβυζάστρα, ο παρδαλοκέφαλος, η βαλκανοτσικλιτάρρα ο αετομάχος και ο κολχικός φασιανός.

Στο δάσος υπάρχει επίσης και πληθώρα αμφίβιων. Εδώ ζουν 11 είδη εκ των οποίων ο τελματοτρίωνας, ο χτενοτριτώνας και ο πηλοβάτης είναι σπάνια. Εδώ βρίσκονται ακόμη άλλα 25 είδη ερπετών, ενώ δεν υπάρχουν δηλητηριώδη φίδια. Η χερσοχελώνα, η νεροχελώνα, η πρασινόσαυρα, ο σαπίτης, το νερόφιδο, ο λαφιάτης είναι ορισμένα από τα είδη ερπετών του παραποτάμιου Δάσους.

3.1.4 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ

Το 1998 με πρωτοβουλία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ξεκίνησε να λειτουργεί το **Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Νέστου** στην Κεραμωτή, το οποίο και ανήκει στο φορέα διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Αυτός είναι και ο πρώτος σταθμός του επισκέπτη στο Δέλτα του Νέστου, όπου και μπορεί να λάβει μία συνολική εικόνα της περιοχής, αφού εκεί μπορεί να βρει πληροφορίες για τη χλωρίδα και την πανίδα του Δέλτα, καθώς επίσης και να ενημερωθεί για τις δραστηριότητες του κέντρου, οι οποίες περιλαμβάνουν εκτός των άλλων ξεναγήσεις, βιντεοπροβολές και προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Για να φτάσει κανείς στο Κέντρο περνάει από τη διασταύρωση της Εθνικής οδού Καβάλας-Ξάνθης και διασχίζει τα χωριά Χρυσοχώρι, Νέα Καρυά και Χαιδευτό.

Από την Κεραμωτή, μέσα από το χωριό Πηγές, ακολουθώντας το δρόμο οδηγείται ο επισκέπτης στη γειτονική λιμνοθάλασσα του Αγιάσματος, δίπλα από το ομώνυμο χωριό και το αεροδρόμιο της Χρυσούπολης. Η λιμνοθάλασσα αυτή ανήκει στο συνολικότερο σύμπλεγμα λιμνοθαλασσών της δυτικής πλευράς του Δέλτα του Νέστου και είναι ιδανικός τόπος για παρατήρηση πουλιών.

Μετά από εδώ και με κατεύθυνση προς Νέα Καρυά επιστρέφει κανείς στο δρόμο προς Κεραμωτή και ακολουθεί το χωματόδρομο που οδηγεί στο **Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών του Παραποτάμιου Δάσους του Νέστου**, το οποίο ιδρύθηκε το 2000 από το δασαρχείο Καβάλας και ασχολείται αποκλειστικά με το παραποτάμιο δάσος του Κοτζιά Ορμάν. Βρίσκεται σε μία έκταση λευκοκαλλιέργειας, ακριβώς δίπλα από το περιφραγμένο παρθένο δάσος, και παρόλο που η πρόσβαση στο δάσος απαγορεύεται, το κέντρο προσφέρει τη δυνατότητα ξενάγησης γύρω από αυτό.

Σε κοντινή απόσταση από το κέντρο μπορούμε να προσεγγίσουμε τις εκβολές του ποταμού Νέστου και σε όλη την πορεία μπορούμε να παρατηρήσουμε την χλωρίδα και πανίδα της περιοχής. Ανάλογα με τις κλιματικές συνθήκες και την εποχή, αυξομειώνεται η στάθμη του ποταμού, με αποτέλεσμα να αλλάζει η μορφή των εκβολών. Εδώ έχει κανείς την ευκαιρία να διακρίνει τον τρόπο που τα ρεύματα του ποταμού και οι κυματισμοί της

θάλασσας σε συνδυασμό, συμμετέχουν στον αέναο σχηματισμό αμμονησίδων σε τέτοιου είδους εκβολικά συστήματα. Εναλλακτικά, επιστρέφοντας προς τη Χρυσούπολη, μπορεί κανείς να ακολουθήσει το δρόμο στο ανάχωμα παράλληλα με τον ποταμό και να θαυμάσει τις ομορφιές του παραποτάμιου δάσους κατά μήκος της διαδρομής.

Βόρεια από το Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών, στα 6χλμ. περίπου βρίσκεται μία ταβέρνα δίπλα στο ποτάμι, όπου και μπορεί κανείς να ξεκουραστεί και να διασχίσει το ποτάμι με μία ιδιόμορφη σχεδία για να περάσει στην αντίπερα όχθη.

Ο ποταμός Νέστος κόβει στα δύο το παραποτάμιο Δάσος και ο επισκέπτης για να δει την ανατολική πλευρά χρειάζεται μία δεύτερη περιήγηση. Ο επισκέπτης ακολουθώντας την εθνική οδό από Ξάνθη προς Καβάλα μετά τη διασταύρωση προς τους Τοξότες στρίβει αριστερά και στη συνέχεια διασχίζει τα χωριά Κοσμητή, Εύλαλο, Άβατο, Ν. Εράσμιο και προτού φτάσει στο Δασοχώρι στρίβει δεξιά. Ο χωματοδρόμος ακολουθεί την περιφραξη τις «Φωνής της Αμερικής» και μετά από δύο χιλιόμετρα περίπου φτάνει στις εγκαταστάσεις του δασαρχείου Καβάλας. Σε όλη την διαδρομή απλώνονται μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις και από τις δύο πλευρές του δρόμου.

Στις εγκαταστάσεις του δασαρχείου οι επισκέπτες συλλέγουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, ενώ τους υποδεικνύονται αρκετά σημεία που αξίζει να επισκεφτούν. Εκεί βρίσκονται επίσης ένα κέντρο ενημέρωσης και ένα αναψυκτήριο. Η περιήγηση είναι μια μοναδική εμπειρία για τον επισκέπτη, αφού μπορεί να έρθει σε άμεση επαφή με την παρθένα φύση, να συναντήσει αρκετά ζώα και να απολαύσει τοπία μοναδικού κάλλους. Ακολουθώντας τον δρόμο πάνω στο ανάχωμα, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα μεγάλα λιβάδια που απλώνονται μπροστά του. Αυτά έχουν μείνει αναλλοίωτα στον χρόνο και αποτελούν χώρους κατάλληλους για οικογενειακές εξορμήσεις.

3.1.5 ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΜΕ ΤΡΕΝΟ ΣΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ-ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Το ποτάμι συναντά την σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης - Αλεξανδρούπολης στις δυτικές παρυφές του Παρανεστίου, με μια πεντάτοξη μεταλλική γέφυρα. Από δω και μέχρι τους Τοξότες ο Νέστος διαρρέει τα «Μακεδονικά Τέμπη», μια καταπράσινη κοιλάδα της οποίας το τμήμα μετά την Σταυρούπολη στενεύει αρκετά και αποτελεί τα Στενά του Νέστου.

Η στενή αυτή κοιλάδα είναι η μοναδική δίοδος επικοινωνίας μεταξύ της ορεινής ενδοχώρας, του κάμπου της Χρυσούπολης και την Ξάνθη. Για αυτό το λόγο, σοφά οι Τούρκοι και Γάλλοι μηχανικοί της εταιρίας J.S.C. (Jonction Salonique Constantinople) χάραξαν τη σιδηροδρομική γραμμή ακριβώς μέσα από τα στενά, στην ανατολική όχθη του ποταμού. Το έργο ολοκληρώθηκε το 1896 και το τμήμα των Στενών παραμένει μέχρι και σήμερα το εντυπωσιακότερο κομμάτι της διαδρομής. Από το ύψος του Κεχρόκαμπου μέχρι τους Τοξότες ο Νέστος ελίσσεται σε 14 καμπύλες, από τις οποίες οι τελευταίες 7 είναι μαϊανδροί, με εντυπωσιακά συμμετρική μορφολογία κι έτσι η γραμμή είναι αναγκασμένη να ακολουθεί πιστά τις φιγούρες του ποταμού. Ελίσσεται κι αυτή σε μία σειρά από κλειστές καμπύλες, ακουμπά σε ισχυρούς τοίχους αντιστήριξης, ορύγματα και επιχώματα και διασχίζει 20 διαφορετικές γαλαρίες. Οι τελευταίες αποτελούν περίτεχνα έργα της σιδηροδρομικής μηχανικής των αρχών του 20^{ου} αιώνα, φτιαγμένα από χέρια έμπειρων λιθοξόνων με μοναδική μαεστρία, έτσι ώστε, σήμερα με την πάροδο των δεκαετιών να δένουν αρμονικά με το περιβάλλον σαν να έχουν γίνει ένα με αυτό.

Επειδή δεν υπήρχε δρόμος μέσα από τα Στενά, κατά τη διάρκεια της κατασκευής της γραμμής, φτιάχτηκε παράλληλα με αυτή μονοπάτι για τη μεταφορά υλικών και την πρόσβαση των εργατών, συχνά λαξευμένο στα κάθετα βράχια. Το μονοπάτι αυτό άλλοτε δίπλα κι άλλοτε πιο μακριά από τη γραμμή, συντηρήθηκε και βελτιώθηκε από τη Δασική Υπηρεσία το 1977 και εξακολουθεί να είναι η μοναδική πρόσβαση στα Στενά μέχρι και σήμερα.

Τα στενά του Νέστου ενδείκνυνται για όσους λατρεύουν τη σιδηροδρομική φωτογραφία. Το μονοπάτι διευκολύνει κατά πολύ

την πρόσβαση στα πιο κατάλληλα σημεία για φωτογράφιση και η άμεση επαφή του με τη σιδηροδρομική γραμμή προσφέρει άπειρες ευκαιρίες ακόμη και στους λιγότερο έμπειρους φωτογράφους τρένων.

Η πρόσβαση στο μονοπάτι που συχνά μοιάζει με μπαλκόνι με θέα τη σιδηροδρομική γραμμή είναι πολύ εύκολη. Από την εθνική οδό Θεσσαλονίκης-Αλεξανδρούπολης, στρίβουμε στο δρόμο για τοξότες, γύρω στα 2χλμ. μετά τη γέφυρα του Νέστου. Περνώντας το σιδηροδρομικό σταθμό Τοξοτών, συνεχίζουμε για Γαλάνη και φτάνουμε στον ειδικό χώρο αναψυχής-parking της Δασικής Υπηρεσίας, όπου μπορούμε να αφήσουμε το αυτοκίνητό μας. Εδώ είναι η αφετηρία του 7χλμ. μονοπατιού, το οποίο καταλήγει στο σιδηροδρομικό σταθμό Λιβερών και μπορούμε να το χωρίσουμε σε 3 τμήματα.

α) Το πρώτο έχει μήκος γύρω στα 3χλμ., καταλήγει στη στάση Κρωμνικού και είναι το ευκολότερο τμήμα της διαδρομής. Είναι ίσως το πιο πολυφωτογραφημένο τμήμα των Στενών, αφού λίγο μετά την έναρξή του, το μονοπάτι περνά πάνω από τις 4 τελευταίες γαλαρίες της διαδρομής και τους 3 πρώτους μαιανδρισμούς του ποταμού. Ανάλογα με την ώρα της ημέρας, μπορούμε να φωτογραφίσουμε, το πρωί τα τρένα που προέρχονται από τη Θεσσαλονίκη ενώ μετά το μεσημέρι τα τρένα που κατευθύνονται προς αυτήν. Η Δασική Υπηρεσία, 2χλμ. μετά την αφετηρία έχει κατασκευάσει ένα μικρό περίπτερο αναψυχής, όπου πολλοί επισκέπτες μπορούν να ξεκουραστούν και να απολαύσουν τη θέα.

β) Μετά τη στάση του Κρωμνικού, το μονοπάτι γίνεται λίγο πιο δυσδιάκριτο για τα επόμενα 2χλμ. της διαδρομής. Αφού περάσει πάνω από μία γαλαρία μήκους 345μ., βγαίνει κάτω από τη γραμμή και κινείται περιφερειακά του τέταρτου μαιανδρισμού για να φτάσει στον πέμπτο.

γ) Τα τελευταία 2χλμ. του μονοπατιού που απομένουν μέχρι το σιδηροδρομικό σταθμό των Λιβερών είναι το τρίτο τμήμα της διαδρομής, το οποίο ενώνεται με άλλο μονοπάτι που ανεβαίνει στο βουνό μέχρι το ακατοίκητο και ερειπωμένο χωριό των Λιβερών. Βγαίνοντας από μία γαλαρία μήκους 361μ., η γραμμή διασχίζει ένα μικρό ημικυκλικό πλάτωμα, στη μέση του οποίου υπάρχει ένας

μεγάλος βράχος, τον οποίο αποφάσισαν να αξιοποιήσαν οι μηχανικοί της JSC τρυπώντας τον και δημιουργώντας μία γαλαρία μήκους μόλις 27μ. Με τον σημαφόρο εισόδου μπροστά της αποτελεί ένα από τα πιο φωτογραφημένα σημεία της διαδρομής, ιδανικό για όλες τις ώρες.

Σήμερα ο σιδηροδρομικός σταθμός Λιβερών είναι κλειστός αλλά μετά από συνεννόηση με τους υπαλλήλους του ΟΣΕ κάποιες αμαξοστοιχίες σταματούν εδώ.

Για όσους δεν έχουν πολύ χρόνο στη διάθεση τους ή όρεξη για περπάτημα υπάρχει εναλλακτική λύση. Από τη Γαλάνη ξεκινά ασφαλτοστρωμένος δρόμος που ανεβαίνει με απότομες στροφές στην κορυφογραμμή, πάνω ακριβώς από την αρχή των Στενών. Παρόλο που η σιδηροδρομική φωτογράφιση είναι δύσκολη από το σημείο αυτό γιατί ναι μεν φαίνεται η γραμμή αλλά είναι μακριά, όσοι ανεβαίνουν εδώ αποζημιώνονται με το παραπάνω αφού η θέα των 3-4 πρώτων μαιανδρισμών του ποταμού είναι πραγματικά μαγευτική. Από το σημείο αυτό, ο δρόμος γίνεται χωμάτινος και για να τον διασχίσουμε μπορεί να χρειαστεί εκτός δρόμου όχημα. Αφού περάσουμε τα ερείπια του Κρωμνικού και των Λιβερών, χωρίς να έχουμε οπτική επαφή με τα Στενά, αρχίζουμε την κατάβαση προς Σταυρούπολη.

Ακολουθώντας αντίθετη φορά από το σιδηροδρομικό σταθμό της Σταυρούπολης προς αυτό των Λιβερών διαπιστώνουμε ότι υπάρχει πρόσβαση μόνο από κακοφτιαγμένους αγροτικούς χωματόδρομους, χωρίς όμως να συνεχίζεται το μονοπάτι με αποτέλεσμα να υπάρχει μόνο η σιδηροδρομική γραμμή. Λόγω των γαλαριών και των απότομων στροφών της γραμμής στο τμήμα αυτό που εμποδίζουν την ορατότητα θα πρέπει κανείς να είναι πολύ προσεκτικός όταν τη διασχίζει. Άλλωστε το τμήμα αυτό δεν προσφέρεται για καλή σιδηροδρομική φωτογραφία, αφού σχεδόν όλες οι γαλαρίες αλλοιώθηκαν δραματικά από τα κακόγουστα τσιμεντένια στέγαστρα τα οποία χρησιμοποίησε ο ΟΣΕ για να προεκτείνει τις εισόδους τους, καταστρέφοντας τις περίτεχνες λιθοδομές των παλιών μαστόρων.

Από την πλευρά της Καβάλας, δηλ. τη δυτική πλευρά των Στενών, δεν υπάρχει πρόσβαση ούτε καν για τους πεζοπόρους, παρά μόνο ένας πολύ δύσκολος χωματόδρομος, ακόμη και για τα

τετρακίνητα οχήματα, ο οποίος ξεκινά από τον Κεχροκάμπο και ακολουθώντας τις Β-ΒΑ πλαγιές του Τυμπάνου, φτάνει μέχρι τα ερείπια ενός μικρού Βυζαντινού οχυρού, απέναντι σχεδόν από το σιδηροδρομικό σταθμό των Λιβερών. Από εδώ φαίνεται η σιδηροδρομική γραμμή αλλά πέρα του ότι τη φωτογράφιση διερχόμενων αμαξοστοιχιών εμποδίζουν στέγαστρα θα χρειαζόταν κανείς να χρησιμοποιήσει τηλεφακό για να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η θέα των Στενών είναι βέβαια μαγευτική και από αυτήν την οπτική γωνία.

Τέλος για όσους αναζητούν το διαφορετικό τα τελευταία χρόνια υπάρχει και μία ακόμη δυνατότητα. Έχει γίνει δημοφιλής η κατάβαση του Νέστου με καγιάκ ή φουσκωτά και ο φωτογράφος τρένων έχει στη διάθεση του μία ακόμη ιδιαίτερη γωνία λήψης της σιδηροδρομικής γραμμής, των αμαξοστοιχιών, των γαλαριών κ.α. Τα Στενά του Νέστου είναι από τις ωραιότερες σιδηροδρομικές διαδρομές που η ομορφιά της δεν περιγράφεται με λόγια.

3.1.6 ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ο ποταμός Νέστος είναι ένα υπέροχο μέρος για να επισκεφτεί κανείς κάθε εποχή του χρόνου. Ένα τοπίο απέραντης ομορφιάς με πλούτο πανίδας και άγριας ζωής. Για να μπορέσει κανείς να κατανοήσει το μεγαλείο αυτού του τόπου πρέπει να το ζήσει διασχίζοντας τα Στενά είτε με canoe μέσα από το ποτάμι είτε περπατώντας ή κάνοντας ποδηλασία στο χαραγμένο πάνω στα βράχια μονοπάτι ή με τρένο εναλλάσσοντας συχνά το σκοτάδι από τις γαλαρίες με το φωτεινό από την ομορφιά τοπίο.

Παρόλο το φυσικός κάλος της περιοχής οι τοπικοί φορείς για να προσελκύσουν τους τουρίστες φροντίζουν για τη δημιουργία τουριστικών υποδομών και την άψογη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης κάθε καλοκαίρι στα μέσα Αυγούστου, διοργανώνονται εκδηλώσεις και διαγωνισμοί που προκαλούν το ενδιαφέρον των τουριστών. Οι εκδηλώσεις αυτές περιλαμβάνουν συναυλίες, πάρτι, παραδοσιακά γλέντια κ.ο.κ, και παράλληλα διαγωνισμούς κανόε-καγιάκ, ποδηλασίας κολύμβησης κ.α. Τα πρώτα χρόνια τις εκδηλώσεις οργάνωναν μόνο τοπικοί επιχειρηματίες, ενώ τα τελευταία συμμετέχουν στη διοργάνωση και δημόσιοι φορείς.

3.2 ΤΟ ΥΓΡΟΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΟΝΙΔΑΣ

Στα όρια των νομών Ξάνθης-Ροδόπης βρίσκεται το υγροτοπικό σύμπλεγμα της λίμνης Βιστονίδας. Από το 1996 ανήκει στο εθνικό πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Εκτός από την ίδια τη λίμνη, το σύμπλεγμα αυτό περιλαμβάνει τις λιμνοθάλασσες Πόρτο Λάγος, Λάφρη, Λαφρούδα, την αλυκή της Νέας Κεσσάνης, τους ποταμούς Κόσυνθο, Κομψάτο, Τραύο, καθώς και εκτεταμένα έλη γλυκού νερού, ενώ σε μικρή απόσταση βρίσκεται και το έλος της Αλμύρας.

Η λίμνη Βιστονίδα είναι η μεγαλύτερη λίμνη του εθνικού πάρκου, ενώ καταλαμβάνει κεντρική θέση στο συνολικό υγρότοπο. Βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του Βιστονικού όρμου, από τον οποίο διαχωρίζεται με φυσική αμμονησίδα, στα 25χλμ. περίπου από την πόλη της Ξάνθης. Επίσης επικοινωνεί με τη λιμνοθάλασσα του Πόρτο Λάγος με 3 διαύλους επικοινωνίας πλάτους 5-10μ., από τους οποίους οι 2 είναι κλεισμένοι με ιχθυοφραγμούς και ο τρίτος με ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις.

Η λίμνη έχει έκταση 45km² περίπου και το σχήμα της είναι σχεδόν τριγωνικό. Παρόλο που το εμβαδόν αυτό παρουσιάζει εποχική αυξομείωση, μέχρι και 6km², θεωρείται εύτροφη, σχετικά αβαθής, με μία τάση περαιτέρω μείωσης του βάθους της. Η μέση τιμή του κυμαίνεται μεταξύ 2-2,5μ., ενώ η μέγιστη φτάνει τα 3,5μ. και η λεκάνη απορροής της είναι γύρω στα 1290km² περίπου. Η λίμνη τροφοδοτείται από τη βόρεια πλευρά της από τα νερά του ποταμού Κόσυνθου, στα ανατολικά από τους ποταμούς Κομψάτο (ξεροπόταμος) και Τραύο (ασπροπόταμος), στη δυτική πλευρά από τους παραχειμάρους του Ιάσμου, Κοππερού, Μοναχών και Αμαξάδων, καθώς και από αρτεσιανές πηγές. Στα νότια λόγω της επικοινωνίας με τη λιμνοθάλασσα του Πόρτο Λάγος επιτρέπεται η είσοδος θαλασσινού νερού στη λίμνη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η λίμνη να παρουσιάζει διαφορετικότητα όσο αφορά την ποιότητα των νερών της. Έτσι στα βόρεια τα νερά της λίμνης είναι γλυκά, ενώ στο νότιο τμήμα της λίμνης υφάλμυρα. Αυτό το φαινόμενο είναι μοναδικό για τους ελληνικούς υγρότοπους.

Η λίμνη Βιστονίδα δημιουργήθηκε πιθανότατα πριν από 5

περίπου εκατομμύρια χρόνια στο τέλος του Μειόκαινου- αρχές πλειόκαινου, με την εισχώρηση της θάλασσας στην περιοχή της σημερινής λίμνης. Με την ενέργεια των κυμάτων της κατάφερε να την επεκτείνει προς το εσωτερικό, δημιουργώντας έτσι μία μορφή κλειστής λιμνοθάλασσας. Έπειτα τα ρεύματα που άρχισαν να δρουν μέσα στη λεκάνη που δημιουργήθηκε, σχημάτισαν ένα αμμώδες φράγμα το οποίο και τη χωρίζει σήμερα από τη θάλασσα.

3.2.1 ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΠΟΡΤΟ ΛΑΓΟΣ – ΛΑΦΡΗΣ – ΛΑΦΡΟΥΔΑΣ – ΕΛΟΣ ΑΛΜΥΡΑΣ

Η λιμνοθάλασσα Πόρτο Λάγος πήρε την ονομασία της Porto Lago από τους Ενετούς και σημαίνει το λιμάνι της λίμνης. Έτσι ονόμασαν οι Ενετοί και το λιμάνι και το χωρίο που βρίσκονται εκεί. Το Πόρτο Λάγος βρίσκεται ανάμεσα στη λίμνη Βιστονίδα και τη θάλασσα, με την οποία συνδέεται μέσω ενός φυσικού διαύλου, μήκους 60μ. και πλάτους 500μ. περίπου. Πρόκειται για μία αβαθή, περιορισμένης έκτασης λιμνοθάλασσα με νερά υφάλμυρα προς αλμυρά, ενώ θεωρείται ως ένα αποσπασμένο τμήμα της λιμνολεκάνης.

Ανάμεσα στο Πόρτο Λάγος και τα Άβδηρα, νοτιοδυτικά της λίμνης Βιστονίδας, βρίσκονται οι παράκτιες λιμνοθάλασσες Λάφρη και Λαφρούδα. Είναι αβαθείς και λασπώδεις ενώ λόγω της συνεχούς επικοινωνίας τους με τη θάλασσα και της μικρής εισροής γλυκού νερού από τους χειμάρρους, είναι υφάλμυρες.

Τέλος, το έλος της Αλμύρας το οποίο βρίσκεται κοντά στην κοινότητα Βελόνης, βόρεια της παραλίας των Αβδήρων, στα όρια του διαμερίσματος της Μάνδρας, είναι ουσιαστικά απομεινάρι της λιμνοθάλασσας της Αλμύρας. Δημιουργήθηκε μετά τα αποστραγγιστικά έργα που έλαβαν χώρα τις τελευταίες 2 δεκαετίες σε αυτήν με στόχο την εκμετάλλευση του μεγαλύτερου μέρους της έκτασής της για την οικιστική ανάπτυξη της περιοχής.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Όσο αφορά τα εδάφη της περιοχής, είναι εδάφη με ιστορία εκατομμυρίων χρόνων, πάνω από τα οποία επικάθησαν υλικά που μετέφεραν με την πάροδο του χρόνου οι ποταμοί και χείμαρροι της περιοχής. Στα πετρώματα της περιοχής συγκαταλέγονται μεταμορφωσιγενή (γνεύσιοι, σχιστόλιθοι, αμφίβολοι) και πυριγενή

στο βόρειο τμήμα, εκεί που αρχίζει η ορεινή μάζα της Ροδόπης, ενώ η λεκάνη της λίμνης καλύπτεται από παλαιογενή, πλειοστογενικά ιζήματα (κροκάλες, άμμος, άργιλος) και πρόσφατες τεταρτογενείς αποθέσεις (αλλουβιακές).

ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Το κλίμα της περιοχής είναι εύκρατο με μεγάλα ημερήσια και ετήσια θερμομετρικά εύρη. Ανήκει σε μία μεταβατική ζώνη κλιμάτων ανάμεσα στα ηπειρωτικά μεσογειακά και σε γνήσια μεσογειακά, τα οποία τα χαρακτηρίζουν ξηρά και θερμά καλοκαίρια και ήπιος, βροχερός χειμώνας. Ο ετήσιος μέσος όρος θερμοκρασίας είναι γύρω στους 15°C.

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Το υγροτοπικό σύμπλεγμα Βιστονίδας, είναι υγρότοπος διεθνούς σημασίας και προστατεύεται από τη συνθήκη «Ραμσάρ». Έχει ενταχθεί επίσης στο πρόγραμμα φύση 2000 για την προστασία των οικοτόπων σύμφωνα με την οδηγία 92/43 της Ε.Ε. και είναι χαρακτηρισμένη ως Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά της Ελλάδας (IBA) και ως Περιοχή Ειδικής Προστασίας (SPA-79/409/ΕΟΚ). Στην περιοχή υλοποιούνται παράλληλα προγράμματα life της Ε.Ε. για την προστασία σπάνιων πτηνών, που απειλούνται με εξαφάνιση, όπως η Λεπτομούτα, η Λαγγόνα και η Νανόχηνα.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ

Στην ευρύτερη περιοχή του υγροτοπικού συμπλέγματος της λίμνης Βιστονίδας μπορεί κανείς να παρατηρήσει όλα τα χαρακτηριστικά είδη βιοτόπων που απαντώνται σε ένα υγροτοπικό σύστημα. Σ' αυτούς τους βιότοπους καταγράφονται 16 από τους 23 συνολικά σπάνιους τύπους οικοτόπων, όπως αυτοί ορίζονται από το δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 της Ε.Ε.

Στον όρμο της Βιστονίδας, παραλιακά και σε βάθος μέχρι και 30-40μ. διακρίνονται εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με εκτεταμένα υποθαλάσσια λιβάδια του σπάνιου και προστατευόμενου είδους ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*). Επίσης παρατηρούνται αμμοθίνες, παράκτιοι χερσότοποι και εκτεταμένες λασπώδεις παραλίες, κυρίως στα σημεία όπου οι λιμνοθάλασσες Λάφρη και Λαφρούδα συνορεύουν με την ακτή.

Περιμετρικά της λίμνης, εκτεταμένοι καλαμώνες και θαμώνες

με αρμυρίκια αποτελούν χαρακτηριστικούς τύπους βιοτόπων της περιοχής. Από την άλλη αλμυρά τέλματα, αλίπεδα και λειμώνες, δηλ. λιβάδια με βούρλα, κυριαρχούν δίπλα από τη λίμνη και τις λιμνοθάλασσες. Επίσης, χαρακτηριστικά είναι τα παραποτάμια δάση στις εκβολές των ποταμών Κόσυνθου και Κομψάτου, όπως επίσης και οι λοφοπλαγιές στα βόρεια των λιμνοθαλασσών Λάφρης και Λαφρούδας.

Στους βιότοπους μπορούν να συμπεριληφθούν επίσης και αυτοί που διαμορφώνονται από ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως οι αλυκές, για τη συλλογή αλατιού στα βόρεια του Πόρτο Λάγος, στην κοινότητα της Νέας Κεσσάνης και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις, που καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος της γύρω περιοχής. Αυτές περιλαμβάνουν βαμβακοκαλλιέργειες, καλλιέργειες καλαμποκιού, ηλίανθου, τομάτας κ.α.

ΧΛΩΡΙΔΑ-ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

Η χλωρίδα της περιοχής, κυριαρχείται από υδρόβια και υδροχαρή είδη. Το δάσος θαλάσσιας πεύκης (*Pinus maritima*) που βρίσκεται μπροστά από το λιμάνι του Πόρτο Λάγος και προέρχεται από αναδάσωση είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Οι χαρακτηριστικοί τύποι βλάστησης που διαμορφώνονται στους βιότοπους της ευρύτερης περιοχής περιλαμβάνουν:

Υδροφυτική βλάστηση: κυριαρχείται από τον ποταμογείτονα (*Potamogeton crispus*, *P. nodosus*), τη φακή του νερού (*Lemna minor*), το μυριόφυλλο (*Myriophyllum* sp.), τις νεραγκούλες ή «βατράχια» (*Ranunculus trichophyllus*, *R. sardus*), το *Groenlandia densa*, όπως και το νεροκάστανο (*Trapa natans*) και την αγριάδα (*Leymus ramosus* ssp. *Sabulosus*), που συμπεριλαμβάνονται στο κόκκινο βιβλίο των απειλούμενων φυτών της Ευρώπης.

Αλοφυτική-ημιαλοφυτική βλάστηση: περιλαμβάνει αρμύρες (*Arthrocnemum fruticosum*), αρμυρήθρες (*Suaeda europea*), αλμυρίδες (*Suaeda maritima*) και τα *Aeluropus litoralis* και *Juncus maritimus*.

Βλάστηση αμμοθινών αμμωδών εκτάσεων: σε αυτήν περιλαμβάνονται τα πλέον απειλούμενα είδη, όπως ο λευκός κρίνος της θάλασσας (*Panocratium maritimum*), η γαλατσίδα (*Euphorbia peplis*), η ψάθα (*Ammophila arenaria*), η γιαλοπίκρα (*Claucium flavum*), το θαλασσάγκαθο (*Salsola kali*) και το αγκάθι

της θάλασσας (*Eryngium maritimum*) με τα γαλάζια άνθη.

Βλάστηση λειμώνων: περιλαμβάνει λιβάδια βούρλων (*juncus acutus*).

Βλάστηση καλαμώνων: κυριότεροι εκπρόσωποι της κατηγορίας αυτής το αγριοκάλαμο (*Phragmites australis*), το ψαθί η σάζι (*Typha angustifolia*) και το καλάμι (*Arundo donax*).

Βλάστηση θαμνώνων από αρμυρίκια (*Tamarix spp.*)

Δενδρώδη παρυδάτια βλάστηση: σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν η λευκή (*Populus alba*) και τη μαύρη λεύκη ή καβάκι (*P. Nigra*), τον πλάτανο (*Platanus orientalis*), το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*), τη λευκή (*Salix alba*), την πορφυρή (*S. Purpurea*) και την τριστήμονη ιτιά (*S. Triandra*), το φράξο (*Fraxinus angustifolius*) και τη φτελιά (*Ulmus minor*).

Βλάστηση αείφυλλων πλατύφυλλων – μακκί: αντιπρόσωποι της κατηγορίας αυτής η χνοώδης δρυς (*Quercus rubescens*, *Q. Dalechampii*) και το πουρνάρι (*Q. Coccifera*).

ΠΑΝΙΔΑ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όσο αφορά την πανίδα που φιλοξενούν, παρουσιάζουν η λίμνη Βιστονίδα και οι λιμνοθάλασσες του Πόρτο Λάγος, Λάφρη και Λαφρούδα. Οι Καλαμώνες, τα υγρολίβαδα και οι επιμέρους βιότοποι που βρίσκονται στο υγροτοπικό σύμπλεγμα της λίμνης Βιστονίδας αποτελούν καταφύγιο και χώρο αναπαραγωγής για ζώα από όλες τις κλάσεις των σπονδυλωτών.

ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ

Περίπου 61 είδη ιχθυοπανίδας έχουν καταγραφεί στη λίμνη Βιστονίδα και στο Πόρτο Λάγος. Από αυτά τα σημαντικότερα είναι σαρδελομάνα (*Alosa fallax*), η γελάρτζα (*Chalcalburnus chalcoides*), η μουρμουρίτσα (*Rhodeus amarus*), η θρακοβελονίτσα (*cobitis strumicae*) και η ζαμπαρόλα (*Aphanius fasciatus*). Επιπρόσθετα, εμπορικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν κάποια από τα είδη που απαντώνται εδώ, όπως οι κέφαλοι (*Mugil cephalus*), τα χέλια (*Anguilla Anguilla*), τα γριβάδια (*Cyprinus carpio*) κ.α. Οι λιμνοθάλασσες Λάφρη και Λαφρούδα, δεν παρουσιάζουν το ίδιο ενδιαφέρον όσο αφορά την ποικιλία ψαριών.

ΑΜΦΙΒΙΑ

Στη λίμνη Βιστονίδα έχουν καταγραφεί 7 είδη αμφίβιων, τα

οποία ανήκουν στην τάξη των ανούρων, δηλ. αμφίβια χωρίς ουρά και 10 σπάνια ή απειλούμενα σύμφωνα με τη σύμβαση της Βέρνης και το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας. Εδώ συναντούμε επίσης και ένα είδος φρύνου, την κιτρινόκοιλη βομβίνα (*Bombina variegata*) και ένα είδος τρίτων, των κτενοφόρο (*Triturus karelini*).

ΕΡΠΕΤΑ

Στη λίμνη έχουν καταγραφεί 21 είδη ερπετών, από τα οποία τα 19 έχουν χαρακτηριστεί ως σπάνια η απειλούμενα, σύμφωνα με τη σύμβαση της Βέρνης και το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας. Αξιοσημείωτα είναι οι χελώνες *Testudo graeca* (χελώνα η ελληνική), *Testudo hermanni* (χελώνα η βαλκανική), *Emys orbicularis* (σικτόλαιμη χελώνα), *Mauremys caspica* (ριγόλαιμη χελώνα) και τα φίδια του γένους *Elaphe*, ο λαφιιάτης (*Elaphe quatuorlineata*) και το σπιτόφιδο (*Elaphe situla*).

ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Στο σύμπλεγμα της λίμνης Βιστονίδας και Ισμαρίδας έχουν καταγραφεί 25 είδη θηλαστικών. Το σπανιότερο, το οποίο και περιλαμβάνεται στο Παράρτημα □ της οδηγίας 92/43 της Ε.Ε., είναι η βίδρα (*Lutra lutra*). Κατά τους χειμερινούς μήνες κυρίως, στην περιοχή, εμφανίζονται λύκοι (*Canis lupus*) και τσακάλια (*Canis aureus*). Στις γύρω περιοχές ζουν αλεπούδες (*Vulpes vulpes*), αγριόγατες (*Felis silvestris*), λαγόγυροι (*Citellus citellus*) κ.α. Τέλος, δυστυχώς δεν έχουν γίνει οι απαραίτητες μελέτες για τα μικροθηλαστικά οπότε δεν έχουν καταγραφεί πλήρως οι πληθυσμοί τους.

ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑ

Έκδηλη είναι η παρουσία πτηνών στους παραπάνω βιότοπους. Σχεδόν σε όλες τις εποχές του χρόνου, παρατηρείται ένα πλήθος παραυδάτιων, υδρόβιων και αρπακτικών πουλιών, γύρω στα 264 είδη, με αποκορύφωμα την άνοιξη και το καλοκαίρι.

Μερικά σημαντικά είδη που συνθέτουν την εικόνα της ορνιθοπανίδας της περιοχής είναι το νανοβουτηχτάρι (*Tachibaptus ruficollis*) και το μακροβουτηχτάρι (*Podiceps nigricollis*). Αντιπροσωπευτικός για την οικογένεια Podicipedidae είναι ο μύχος (*Puffinus yelkouan*), ενώ για την οικογένεια Phalacrocoracidae ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*) και η λαγγόνα (*Phalacrocorax*

rygmeus). Το σπανιότερο παγκοσμίως πουλί που φιλοξενεί η Ελλάδα είναι ο αργυροπελεκάνος (*Pelecanus crispus*, οικογένεια *Pelecanidae*) και εδώ έχει παρατηρηθεί ένας σημαντικός αριθμός από αυτό το είδος. Το πευκοδάσος του Πόρτο Λάγος αποτελεί την τρίτη σε μέγεθος αποικία ερωδιών στην Ελλάδα με 640 περίπου καταμετρημένες φωλιές. Ο πιο όμορφος εκπρόσωπος του είδους είναι ο αργυροτσικνιάς (*Egretta alba*) με το ολόλευκο φτέρωμα.

Στο υγροτοπικό σύμπλεγμα της λίμνης Βιστονίδας παρατηρούνται επίσης σημαντικοί αντιπρόσωποι της οικογένειας *Anatidae* (πάπιες). Το πιο γνωστό είδος είναι ο βουβόκυκνος (*Cygnus olor*), η λίμνη Βιστονίδα είναι μία από τις δύο σημαντικότερες ανά τον κόσμο για το κεφαλούδι με δεύτερη τη λίμνη Μπουντούρ της Τουρκίας.

3.2.2 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΥΓΡΟΤΟΠΙΚΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΒΙΣΤΟΝΙΔΑΣ

Φεύγοντας από την πόλη της Ξάνθης με κατεύθυνση προς την Κομοτηνή, στο 21^οχλμ. της παλιάς εθνικής οδού κοιτάζοντας προς τα δεξιά παρατηρούμαι τις αλυκές της Νέα Κεσσάνης. Συνεχίζοντας προς το Πόρτο Λάγος, συναντούμαι το κέντρο πληροφόρησης της λίμνης Βιστονίδας, το οποίο λειτουργεί με πρωτοβουλία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. από το 1998 και εκεί ο επισκέπτης μπορεί να πληροφορηθεί για την χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής καθώς και να κατευθυνθεί σωστά ώστε να μη δημιουργήσει πρόβλημα η παρουσία του στον υγρότοπο. Επίσης μπορεί να ενημερωθεί για τις δραστηριότητες του κέντρου.

Στη συνέχεια της διαδρομής βρίσκεται το Πόρτο Λάγος, ένα γραφικό όμορφο ψαροχώρι. Αφήνοντας πίσω το χωριό ο επισκέπτης αντικρίζει στα αριστερά του το εκκλησάκι του Αγ. Νικολάου και τον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Μονής Βατοπεδίου του Αγίου Όρους. Οι εκκλησίες βρίσκονται πάνω σε 2 μικρά νησάκια μέσα στη λιμνοθάλασσα Μπουρού και συνδέονται με τη στεριά με ξύλινες γέφυρες. Μέσα στη λιμνοθάλασσα υπάρχουν νησίδες αλοφύτων και αρκετά είδη πουλιών βρίσκουν εκεί καταφύγιο.

Επιστέφοντας στην παλιά εθνική οδό και κινούμενοι περιμετρικά της λίμνης με κατεύθυνση προς Γλυκονέρι

καταλήγουμε στον πρότυπο Σαρακατσάνικο οικισμό, με τα χτισμένα από άχυρο σπιτάκια του, που σε ταξιδεύουν σε παραμυθένιες εποχές. Στο σημείο αυτό η θέα της λίμνης και της γύρω περιοχής είναι εκπληκτική και κατακλύζεται από υγρολίβαδα, θαμνώνες με αρμυρίκια, καλαμώνες κ.α. Πιο πανοραμική θέα προσφέρει ο αρκετά μεγάλου ύψους πύργος του παλιού εργοστασίου αποξήρανσης καλαμποκιού αλλά γι' αυτό χρειάζεται ειδική άδεια.

Ακολουθώντας κανείς την αντίθετη διαδρομή, προς το χωριό Άβδηρα, συναντά κανείς τις λιμνοθάλασσες Λάφρη και Λαφρούδα και το έλος της Αλμύρας, του οποίου μεγάλο μέρος έχει μπαζωθεί με σκοπό την οικοπεδοποίησή του.

3.3 ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΣΥΝΘΟΣ

Ο ποταμός Κόσυνθος ανήκει στο νομό Ξάνθης και βρίσκεται αποκλειστικά σε ελληνικό έδαφος. Πηγάζει από τις κορυφές της Κούλας στην κεντρική Ροδόπη και διασχίζει τα Πομακοχώρια και τον παραδοσιακό οικισμό της Ξάνθης, εκβάλλει δε βορειοδυτικά της λίμνης Βιστονίδας.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Η κοιλάδα που σχηματίζει ο ποταμός Κόσυνθος χαρακτηρίζεται από απότομες πλαγιές. Η υδρολογική λεκάνη του ποταμού έχει έκταση 470 τετρ.χλμ. περίπου και είναι επικλινή με κλίση 51%. Το μήκος του είναι περίπου 57χλμ. και σχηματίζει Δέλτα με τη μορφή καναλιών.

ΧΛΩΡΙΔΑ-ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

Χαρακτηριστικοί τύποι βλάστησης της ευρύτερης περιοχής είναι η παραποτάμια βλάστηση παρόμοια των προαναφερθέντων περιοχών, δάση πλατύφυλλων φυλλοβόλων και κωνοφόρων τα οποία περιλαμβάνουν την τραχεία πεύκη (*Pinus brutia*) και τη μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*) μεταξύ άλλων και δάση οξείας. Η πανίδα του ποταμού Κόσυνθου αποτελεί τμήμα της πανίδας της λίμνης Βιστονίδας.

3.3.1 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΚΟΣΥΝΘΟ

Το οδοιπορικό του ποταμού ξεκινά από το 8^οχλμ. Ξάνθης-Σταυρούπολης. Κατευθυνόμενοι προς Ξάνθη, στα δεξιά του δρόμου και παράλληλα με τον ποταμό, βρίσκεται ένα πανέμορφο μονοπάτι που οδηγεί στο Πίλημα και στο Γέρακα. Σε όλη τη διάρκεια της διαδρομής πολύχρωμα λουλούδια και πλατάνια στολίζουν το μονοπάτι καθώς και μικρά υδρόβια ζώα, όπως βατράχια έντομα κ.τ.λ. Βγαίνοντας πάλι στο δρόμο προς Ξάνθη και στο 5^οχλμ. βρίσκεται ένα από τα πολλά όμορφα πέτρινα γεφύρια που υπάρχουν σε όλο το μήκος του ποταμού, ενώ λίγο πιο κάτω βρίσκεται το μισογκρεμισμένο πεντάτοξο γεφύρι.

Ο ποταμός Κόσυνθος οδηγεί τον επισκέπτη στην πόλη της Ξάνθης. Κοντά στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης βρίσκεται μια ακόμη γέφυρα η οποία οδηγεί προς τα Κιμμέρια. Λίγο μετά τη γέφυρα και προς τα αριστερά ο δρόμος καταλήγει στα 2

μοναστήρια που βρίσκονται πάνω στο βουνό, τη μονή της Παναγίας Καλαμούς και τη μονή της Παναγίας Αρχαγγελιώτισσας. Στη δεύτερη μπορεί κανείς να θαυμάσει την υπέροχη αρχιτεκτονική της καθώς επίσης και την πανοραμική θέα της πόλης της Ξάνθης και του ποταμού Κόσυνθου.

Ο επόμενος προορισμός από τα Κιμμέρια είναι η παλιά βυζαντινή πόλη Αναστασιούπολη. Τα ερείπια της πόλης πλαισιώνονται από πυκνή βλάστηση, δένδρα που σχηματίζουν θόλους και τεράστιους κισσούς οι οποίοι τυλίγονται γύρω από τους κορμούς των δένδρων. Αυτό συμβαίνει διότι η πόλη έχει παραμείνει άθικτη και χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση. Η απaráμιλλη ομορφιά της σε συνδυασμό με την ησυχία που επικρατεί προκαλεί δέος στον επισκέπτη. Η είσοδος στην αρχαία πόλη είναι αρκετά δύσκολη διότι δεν υπάρχει ξεκάθαρη σήμανση που να οδηγεί σε αυτήν, μοιάζει δε απόκοσμη και συναρπαστική.

Τελευταίος προορισμός του οδοιπορικού είναι οι εκβολές του ποταμού στη λίμνη Βιστονίδα. Ο επισκέπτης διασχίζει τα χωριά Αμαξάδες, Σούνιο, Πολύσιτο, Συδίνη και Σέλινο, φθάνοντας στη ζώνη που οδηγεί στις εκβολές. Κύρια χαρακτηριστικά της περιοχής είναι τα χωράφια με καλαμπόκια και πολλά είδη αποδημητικών πουλιών.

3.4 ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΟΜΨΑΤΟΣ

Ο ποταμός Κομψάτος η Ξεροπόταμος «Κουρού-Τσάι» βρίσκεται στα όρια των νομών Ξάνθης-Κομοτηνής. Είναι κατ'εξοχήν ελληνικός ποταμός. Πηγάζει από την οροσειρά της κεντρικής Ροδόπης και εκβάλλει στα βορειοανατολικά της λίμνης Βιστονίδα. Το μήκος του είναι περίπου 40χλμ.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ο ποταμός έχει σχήμα επιμήκες. Η δε συνολική του επιφάνεια είναι 556,7τετρ.χλμ. ισχυρές εδαφικές κλίσεις και βαθιές χαραδρώσεις χαρακτηρίζουν όλη τη διαδρομή του. Οι πηγές του ξεκινούν από τις κορυφές Διάσπαρτο και Καμπή με το βορειότερο σημείο της υδρολογικής του λεκάνης στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Η πορεία του είναι νοτιοανατολική. Περνά από τα χωριά των Θερμών, τη Μέδουσα, την Κοτάνη και τον Τσαλαπτερινό. Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής, μικρά ρεύματα χύνουν τα νερά τους σε αυτόν.

Μετά την κορυφή Τσούκα, στο ύψος της θέσης Χωραφάκι ξεκινά ο παραπόταμός του που προέρχεται από τον Εχίνο και τις Σάτρες. Απαρτίζεται δε από τα ρεύματα Ποταμάκι, Σακκόρεμα, Σαρ και Αγγούρι, αποστραγγίζοντας έτσι τη γύρω περιοχή.

Στο ύψος του χωριού Ίασμος, ο Κομψάτος δέχεται από τα ανατολικά του, το νερό των ρευμάτων Ποταμάκι, Δρεπάνι και Κρυστάλλης. Στο πεδινό τμήμα του κυλάει ανάμεσα από τα χωριά Γαλήνη, Μωσαϊκό και Διαλαμπή από δεξιά και Πολύανθο, Αμβροσία και Σάλπη από αριστερά και τέλος χύνεται στη λίμνη Βιστονίδα.

Οι μεγάλες κλίσεις του ανάγλυφου και πυκνού υδρογραφικού δικτύου του ποταμού, δημιουργούν μεγάλες αυξομειώσεις των νερών του ποταμού. Αποτέλεσμα αυτού είναι κατά τους χειμερινούς μήνες να σημειώνονται πλημμύρες ενώ κατά τους θερινούς να στερεύει.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα της περιοχής, στα πεδινά χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό, με θερμό και ξηρό καλοκαίρι και βροχερό και ήπιο χειμώνα. Στα ορεινά το κύριο χαρακτηριστικό του κλίματος είναι μία ετήσια μέση θερμοκρασία μικρότερη των 22°C και

ισοκατανεμημένες βροχοπτώσεις στη διάρκεια του έτος.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ

Στην κοιλάδα του ποταμού Κομψάτου απαντώνται 8 από τους 23 πιο σημαντικούς οικοτόπους των υγρότοπων της Θράκης. Το ποτάμιο υδάτινο περιβάλλον, τα φυσικά έλη, τα αλίπεδα γύρω από τον ποταμό και τα παραποτάμια δάση στις εκβολές του, αποτελούν σημαντικούς βιότοπους. Ωστόσο το κύριο είδος βιότοπων του ποταμού βρίσκεται στην βορειότερη ορεινή ζώνη του, όπου υπάρχουν λόφοι και κοιλάδες με απότομες κλίσεις με θαμνώνες και δρυύδαση.

ΧΛΩΡΙΔΑ-ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΙΣΗΣ

Παραποτάμια βλάστηση: με λευκή λεύκη, πλάτανο, σκλήθρα, λευκή και περιβλαστη ιτιά, φράξο και σφενδάμι.

Βλάστηση αείφυλλων- πλατύφυλλων μακκί: με κύριο αντιπρόσωπο το πουρνάρι.

Βλάστηση πλατύφυλλων φυλλοβόλων: με δάση βελανιδιάς μέσα στα οποία συναντά κανείς γάυρους (*Carpinus betulus*), σκυλόγαυρους (*Carpinus orientalis*), καρυδιές (*Juglans regia*), φουντουκιές (*Coryllus avellana*), οστρυές (*Ostrya carpinifolia*) και διάφορα είδη σφενδάμων όπως μικρόφυλλο (*Acer monspessulanum*) και ανατολικό σφενδάμι (*Acer tataricum*).

Δάση οξιάς (*Fagus Sylvatica*) και ορεινών παραμεσογειακών κωνοφόρων: με κύριο αντιπρόσωπο τη μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*) σε υψόμετρο μεγαλύτερο των 900μ.

ΠΑΝΙΔΑ

Η πανίδα της κοιλάδας του ποταμού αποτελείται από αντιπροσώπους τόσο της ορεινής ζώνης όσο και της παραλίμνιας πεδινής περιοχής. Το οικοσύστημά της δε, δεν διαφέρει από το οικοσύστημα της λίμνης Βιστονίδας και τη λιμνοθάλασσα του Πόρτο Λάγος.

ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ

Χαρακτηριστικοί αντιπρόσωποι της ιχθυοπανίδας είναι η σαρδελομάνα (*Alosa fallax*), η γελάρτζα (*Chalcalburnus chalcoides*), μουρμουρίτσα (*Rhodeus amarus*), η θρακοβελονίτσα (*Cobitis strumicae*) και η βεργιάνα (*Barbus cyclolepis*).

ΑΜΦΙΒΙΑ-ΕΡΠΕΤΑ

Ποικιλία αμφίβιων και ερπετών όπως οι σαλαμάνδρες

(*Salamandra salamandra*), οι φρύνοι και τα βατράχια, χελώνες και δύο είδη φιδιών, ο λαφιότηης (*Elaphe quatuorlineata*) και η οχιά (*Vipera ammodytes*).

ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Έχουν καταγραφεί θηλαστικά όπως το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*), η αλεπού (*Vulpes vulpes*), το πετροκούναβο (*Martes foina*) και η νυφίτσα (*Mustera nivalis*). Σπανιότερη είναι η βίδα (*Lutra lutra*), η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*), το ζαρκάδι (*Carpeolus carpeolus*) και η αγριόγατα (*Felis Silvestris*) τα οποία αναφέρονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας, ως εξαιρετικά σπάνια. Τα συναντούμε μόνο στα δάση βελανιδιάς. Σε ότι αφορά την πανίδα των μικροθηλαστικών (μυγαλές, τρωκτικά κ.α.) έχουν καταγραφεί ο κρικοποντικός (*Arodemus flavicollis*), ο δασοπόντικος (*Arodemus sylvaticus*) και ο σταχτοπόντικος (*Mus abbotti*).

ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑ

Η κοιλάδα του Κομφάτου αποτελεί τόπο ιδανικό για την αναπαραγωγή και τη μετανάστευση πτηνών, ενώ το Δέλτα του είναι καταφύγιο για πολλά παρυδάτια πτηνά. Τα κυριότερα είδη είναι η πολύ γνωστή λαγγόνα (*Phalacrocorax pygmaeus*), ένας πολύχρωμος δρυοκολάπτης της Β. Ελλάδας, η βαλκανοτσικλιτάρη (*Dendrocopus syriacus*) και δύο είδη της οικογένειας των Passeriformes, ο σπάνιος δρυομυγοχάφτης (*Ficedula semitorquata*) και ο χονδρομύτης ο χλωροκέφαλος ή βλάχος (*Emberiza hortulana*).

Ιδιαίτερα σημαντικά είναι και τα τρία είδη γερακόμορφων (*Falconiformes*): ο θαλασσαετός (*Haliaetus albicilla*), ο μαυρόγυπας (*Aegyrius monachus*) και ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*). Εδώ επίσης βρίσκεται ο μεγαλύτερος αριθμός στην Ευρώπη του απειλούμενου κεφαλουδιού (*Oxyura leucocephala*).

3.4.1 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΟΜΨΑΤΟΥ

Το πιο ενδιαφέρον τμήμα του ποταμού είναι το νότιο τμήμα του από το Τρίκορφο μέχρι την εκβολή του στη λίμνη Βιστονίδα. Είναι πιο εύκολο να το προσεγγίσει κανείς και περιλαμβάνει πολύ μεγάλη ποικιλία βοτάνων και σημαντικούς αντιπρόσωπους

χλωρίδας και πανίδας.

Στο παλιό δρόμο Ξάνθης-Κομοτηνής και λίγο πριν τον Ίασμο, ξεκινά ένα μονοπάτι, με μία αρκετά ενδιαφέρουσα διαδρομή με πολλές στροφές, όπου ο επισκέπτης από τη μία πλευρά του έχει την πλαγιά του βουνού και από την άλλη απόκρημνους γκρεμούς γεμάτους πουρνάρια και βελανιδιές. Πολλές αγελάδες ελεύθερης βοσκής και στάνες, συμπληρώνουν το εξαιρετικό τοπίο.

Μετά από μία διαδρομή 10χλμ. περίπου ο δρόμος χωρίζεται στα δύο. Προς τα αριστερά και για 10χλμ. ακόμη, ο δρόμος είναι ανηφορικός και οδηγεί στον οικισμό του Πολύαρνου, ο οποίος βρίσκεται σε υψόμετρο 600μ. Ο οικισμός αυτός κατοικείται μόνο κατά τους θερινούς μήνες από λίγες οικογένειες Πομάκων, οι οποίες ασχολούνται με την βοσκή αιγοπροβάτων. Το σημείο αυτό προσφέρει θαυμάσια θέα από όπου μπορεί κανείς να διακρίνει καθαρά τους εντυπωσιακούς βραχώδεις σχηματισμούς της Αυστρίας.

Το δεξιό μονοπάτι είναι κατηφορικό και οδηγεί στον ποταμό. Η διαδρομή είναι μόλις 10 λεπτά. Η θέα εξαιρετική. Οι μοναδικοί μαιανδρισμοί του ποταμού που διασχίζει τη στενή κοιλάδα ανάμεσα από απότομες πλαγιές, ικανοποιούν πλήρως τον επισκέπτη. Ο δρόμος είναι παράλληλος με το ποτάμι, δίπλα από οπωρώνες και καπνοκαλλιέργειες και καταλήγει σε μία στενή τσιμεντένια γέφυρα που οδηγεί στα χωριά Τρίκορφο και Μελι..... Η κοίτη του ποταμού κυριαρχείται από αδρό υπόστρωμα, κοτρόνες και κροκάλες ενώ συστάδες από πλατάνια πλαισιώνουν τις όχθες του.

Ακολουθώντας την αντίστροφη πορεία προς τον Ίασμο, το οδοιπορικό συνεχίζεται προς τον Πολύανθο. Λίγο πριν από το χωριό και τη νέα γέφυρα του ποταμού, ένας μικρός δρόμος στην αριστερή πλευρά οδηγεί στην παλιά γέφυρα του δρόμου. Στο σημείο αυτό και μετά από μία διαδρομή 10 λεπτών περίπου, ένα μονοπάτι οδηγεί στην παλιά πεντάτοξη γέφυρα του Ίασμου.

Μετά το σημείο αυτό, το ποτάμι εξέρχεται από το ορεινό σύμπλεγμα της οροσειράς της Ροδόπης και εισέρχεται στο πεδινό τμήμα του, στα βορειοανατολικά της λίμνης Βιστονίδας. Η πορεία που πρέπει να ακολουθήσει κανείς μέχρι τις εκβολές του ποταμού

είναι ο επαρχιακός δρόμος από το χωριό Πολύανθος μέχρι την Αμβροσία. Κύρια χαρακτηριστικά της διαδρομής, οι χαλκοληπτικές και αμμοληπτικές εγκαταστάσεις και οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας ηλιόσπορων στη δεξιά πλευρά του δρόμου.

Στη συνέχεια ο δρόμος οδηγεί στο χωριό Σάλπη και από εκεί στο ποτάμι μέσω χωματόδρομων ανάμεσα από χωράφια με καλαμπόκι, βαμβάκι και ηλίανθο. Πάνω από το ανάχωμα του ποταμού διακρίνεται και από τις δύο πλευρές του, μία μεγάλη έκταση λευκοκαλλιεργιών. Ο δρόμος σταματά περίπου 2χλμ. πιο κάτω, κοντά στις εκβολές του ποταμού. Η συνέχιση της πορείας μπορεί να γίνει μόνο με τα πόδια, από το μονοπάτι που υπάρχει στην αντίπερα όχθη. Αραιή βλάστηση, βοσκοτόπια και θαμνώνες με αρμυρίκια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της διαδρομής. Τέλος ο επισκέπτης καταλήγει στο παραποτάμιο δάσος στις εκβολές του Κομψάτου, στο οποίο βρίσκουν καταφύγιο αρκετά πουλιά της ευρύτερης περιοχής του υγρότοπου της Βιστονίδας.

Πριν επιστρέψει ο επισκέπτης στη Σάλπη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιπλάνηση ανάμεσα σε ξερά και μη έλη, στα λιβάδια των αλοφύτων και των βούρλων. Το τοπίο είναι εξαιρετικά όμορφο. Από τη μία διακρίνεται η επίπεδη έκταση των αλατούχων εδαφών, ενώ στο βάθος απλώνεται το παραποτάμιο δάσος. Οι συστάδες της λεύκης και οι ορεινοί όγκοι της Ροδόπης ορίζουν την κοίτη του Κομψάτου ως την πόλη της Ξάνθης.

Μετά τη Σάλπη κατευθύνεται κανείς προς τα χωριά της απέναντι όχθης του ποταμού, το Μωσαϊκό, η Διαλαμπή, το Κοππερό και μετά πίσω στον παλιό δρόμο Ξάνθης-Κομοτηνής.

3.5 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

Η Ξάνθη είναι πόλη της Θράκης, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού, χτισμένη αμφιθεατρικά στους πρόποδες της ορεινού όγκου της Ροδόπης, λίγο πιο χαμηλά από το σημείο που βρίσκονται τα λείψανα του τείχους της ακρόπολης της Βυζαντινής Ξάνθειας, στην αρχή της πεδιάδας, η οποία εκτείνεται προς τα νότια για 20-25χλμ μέχρι το Θρακικό πέλαγος. Η Ξάνθη χωρίζεται στην παλιά και την καινούργια πόλη. Είναι μοιρασμένη σε δύο κομμάτια, από το χείμαρρο Κόσυνθο που τη διασχίζει, το δυτικό τμήμα της αποτελεί τον πυρήνα της παλιάς πόλης, ενώ στο ανατολικό βρίσκεται ο συνοικισμός «Σαμακώβ». Πολλοί από τους δρόμους της πόλης είναι στρωμένοι με γρανίτη, απλοί, πλακόστρωτοι, χαραγμένοι για να καλύψουν τις ανάγκες της κοινωνίας του 19^{ου} αι., με διακόπτουσες γωνίες και περίεργα πλατώματα, άλλοι σε καμπύλη γραμμή και άλλοι αδιέξοδοι. Είναι εμπορικό και πνευματικό κέντρο της περιοχής με κύριο χαρακτηριστικό τη συνύπαρξη χριστιανικού και μουσουλμανικού πληθυσμού. Η Ξάνθη σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2001 έχει 52.270 κατοίκους. Με το σχέδιο «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ» περιλαμβάνονται στο Δήμο Ξάνθης οι κοινότητες Κιμμερίων - Ευμοίρου. Από το 1975 φιλοξενεί την Πολυτεχνική Σχολή Ξάνθης, τμήμα του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, με έδρα την Κομοτηνή.

Στην περιοχή της Ξάνθης παράγεται ο φημισμένος αρωματικός καπνός γνωστός σε όλο τον κόσμο. Παλαιότερα την αποκαλούσαν «αρχόντισσα» επειδή με το καπνεμπόριο έγινε πλούσια. Οι καπναποθήκες βρίσκονται στο νότιο τμήμα της πόλης και αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της Παλιάς Πόλης. Κτίστηκαν μέχρι το 1912, από άξιους μαστόρους, κυρίως από την Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία, με ιδιαίτερη φροντίδα. Το εντυπωσιακότερο συγκρότημα καπναποθηκών, δομημένο σε σχήμα «Π», στην οδό καπνεργατών που παλαιότερα ήταν ιδιοκτησία του Οθωμανικού Μονοπωλείου, ανήκει πλέον στο Δήμο της Ξάνθης, ο οποίος έχει αναλάβει τη μετατροπή του σε Πνευματικό και Πολιτιστικό Κέντρο. Μία δεύτερη καπναποθήκη στη οδό 12 Αποστόλων, στεγάζει την Ακαδημία Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης και μία Τρίτη στην οδό Δημοκρίτου και Καπνεργατών, ανακαινισμένη με απόλυτο σεβασμό στην αρχική μορφή του κτιρίου, στεγάζει το Κέντρο Απασχόλησης Ηλικιωμένων του Δήμου Ξάνθης (ΚΑΠΗ). Η σημερινή πρόοδος είναι αλματώδης καθώς διαθέτει μία αρκετά μεγάλη βιομηχανική περιοχή με εργοστάσιο ζάχαρης, καπνοβιομηχανίες,

υφαντουργίες, αλευροβιομηχανίες κ.α. Υπάρχουν επίσης πολύτιμα πετράδια και ουράνιο.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Το **Λαογραφικό Μουσείο Ξάνθης** βρίσκεται στην Παλαιά Πόλη και στεγάζεται στο αρχοντικό Κουγιουμτζόγλου κοντά στην πλατεία της Μητρόπολης. Πρόκειται για ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα μιας συγκεκριμένης τυπολογίας κατοικιών, που άρχισαν να κατασκευάζονται στη πόλη της Ξάνθης την τελευταία περίοδο της τουρκοκρατίας, από το 1830 και μετά. Το συγκεκριμένο οικοδόμημα αποτελείται από δύο όμοιες μεταξύ τους κατοικίες και η κατασκευή του, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες διήρκησε από το 1860 έως το 1862, ενώ μέχρι το έτος 1866 ολοκληρώθηκαν και οι τοιχογραφίες του από Ξανθιώτες και Βαυαρούς καλλιτέχνες. Οι κατόψεις του κτιρίου-υπόγειο, ισόγειο και όροφος-σχεδιασμένες με κερί πάνω σε ύφασμα από μετάξι, μεταφέρθηκαν από τους ιδιοκτήτες απ' τη Ρωσία και υπάρχουν στο μουσείο. Στην συλλογή του Μουσείου περιλαμβάνονται εκθέματα από την περίοδο ακμής της αστικής ζωής της Ξάνθης αλλά και εκθέματα που χαρακτηρίζουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων της υπαίθρου.

Η **Δημοτική Πινακοθήκη "ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ"** είναι τυπικό δείγμα ηπειρώτικης και δυτικομακεδονικής αρχιτεκτονικής με υπέροχα ξυλόγλυπτα ταβάνια. Κτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα και ανήκε στην οικογένεια Καλεύρα, ενώ το 1997 αναπαλαιώθηκε. Στις ημέρες μας στεγάζει τη Δημοτική Πινακοθήκη η οποία έχει πάρει το όνομα του Χρήστου Παυλίδη, εκλεκτού Ξανθιώτη ζωγράφου λόγο του ότι της χάρισε έναν αξιόλογο αριθμό πινάκων του.

Το **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας** βρίσκεται στον παλιό χώρο του δασικού φυτώριου, απέναντι από το μουσουλμανικό νεκροταφείο και δημιουργήθηκε από το δασαρχείο Ξάνθης. Περιλαμβάνει στα εκθέματα του ταριχευμένα πάνω από 80 είδη πανίδας της Ξάνθης. Λύκοι, αγριόγατες, αρκούδες, όρνεα και αετοί είναι μερικά από αυτά.

Η **Ακαδημία Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης** στεγάζεται σε ανακαινισμένη καπναποθήκη και οι εργασίες ολοκληρώθηκαν το έτος 1998. Στις αίθουσές της φιλοξενούνται περιοδικές εκθέσεις ζωγραφικής και εικαστικών γενικά, ειδών λαϊκής τέχνης και

πολιτισμού, πραγματοποιούνται διαλέξεις, προβολές ταινιών κ.α. Επίσης παραδίδονται μαθήματα ζωγραφικής, γλυπτικής, αγιογραφίας, ξυλογλυπτικής, βιβλιοδεσίας και πληροφορικής. Τέλος στον υπόγειο χώρο του κτιρίου, οργανώνονται σεμινάρια συντήρησης χαρτιού και ξύλου.

Το **Μουσείο Μ. Χατζηδάκη** ιδρύθηκε από τη Νομαρχεία Ξάνθης προς τιμήν του έργου του και φιλοξενεί προσωπικά του αντικείμενα. Έχει διαμορφωθεί δε ως πολυχώρος πολιτισμού.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Σταυρό σχηματίζουν τα τέσσερα μοναστήρια της Ξάνθης με το μετόχι της ιεράς μονής Βατοπεδίου στο Πόρτο Λάγος. Κατά την παλαιά παράδοση ο Σταυρός αυτός προστατεύει την πόλη από καταστροφές, σεισμούς, πλημμύρες, λεηλασίες κ.α. Στη βορινή περιοχή της πόλης είναι χτισμένα μέσα στο πράσινο τα πιο γραφικά μοναστήρια, όπου τα πιο γνωστά είναι η Παναγία Αρχαγγελιώτισσα, η Παναγία Καλαμιώτισσα, το μοναστήρι των Ταξιαρχών, ο Προφήτης Ηλίας κ.α.

Το **Μοναστήρι Παναγίας Καλαμούς**, χτίστηκε από εικονόφιλους μονομάχους κατά τα χρόνια της εικονομαχίας (726-843) και το όνομά της προέρχεται από το ότι η εικόνα της Παναγίας βρέθηκε σε καλαμιές. Βρίσκεται στα βόρεια της Ξάνθης, πάνω σε ένα βράχο που Δεσπάζει στη χαράδρα του Κόσυνθου. Η τωρινή μορφή της δημιουργήθηκε στις αρχές του 20^{ου} αι., ενώ η παλαιότερη μαρτυρία για τη μονή είναι στο 1612 και περιέχεται σε ένα κώδικα. Σε ένα Ευαγγέλιο εκδόσεως 1645 με ασημένια επένδυση το οποίο σώζεται και φυλάσσεται στη Μητρόπολη της Ξάνθης, αναφέρεται στην τελευταία σελίδα του πως είναι αφιερωμένο σε αυτή.

Το **Μοναστήρι Παναγίας Αρχαγγελιώτισσας** βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της Ξάνθης, στις παρυφές του ορεινού όγκου της Ροδόπης, πάνω από το συνοικισμό «Σαμακώβ» της Παλιάς Πόλης. Είναι αφιερωμένο στα Εισόδια της Θεοτόκου, αλλά και τόπος λαϊκού προσκυνήματος τον δεκαπενταύγουστο. Το κτίσμα που είχε καταστραφεί από τον εγκέλαδο το 1829 ξανακτίστηκε από τον Μητροπολίτη Ευγένιο το 1841. Το 1844 κτίστηκε το καμπαναριό της, το μοναδικό της περιοχής, αφού οι Τούρκοι είχαν απαγορεύσει στους Χριστιανούς να έχουν Καμπάνες. Η κρύπτη δε του μοναστηριού που βρίσκεται πίσω και κάτω από το ιερό βήμα του ανάγεται στα 1000-1100 μ.Χ. Κώδικες και εκκλησιαστικά βιβλία χρονολογίας 1559 αναφέρονται στη

μονή, ενώ δεν υπάρχει ξεκάθαρη άποψη για την προέλευση του ονόματος Αρχαγγελιώτισσα.

Το **Μοναστήρι Παμμεγίστων Ταξιαρχών** βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά της Ξάνθης, μέσα σε ένα δάσος με ακακίες και πεύκα, κάτω από τη βυζαντινή ακρόπολη της πόλης, με την οποία ήταν πάντα συνδεδεμένο. Καμία επιγραφή δε μας μαρτυρά την ημερομηνία κτίσης του μοναστηριού. Ο ρυθμός του ναού είναι βυζαντινός τρίκογχος με τρούλο και θυμίζει τον τρόπο κατασκευής πολλών καθολικών μοναστηριών του Αγίου Όρους. Ο τυφλός τρούλος με τους μικρούς φεγγίτες αντί μεγάλων παραθύρων, καθώς και κάποιες αλλοιωμένες και κατεστραμμένες από την υγρασία και την πολυκαιρία τοιχογραφίες στο εσωτερικό του, μαρτυρούν ότι είναι κτίσμα του 16^{ου} αι. Διασώζονται επίσης και κάποιες φορητές εικόνες στο τέμπλο του ναού, σπάνιας βυζαντινής τέχνης, του Χριστού ως μεγάλου αρχιερέως και της Θεοτόκου να τον κρατάει μωρό στην αγκαλιά της. Η δεύτερη δε εικόνα είναι αμφιπρόσωπη, ζωγραφισμένη δηλαδή και από τις δύο πλευρές. Από το 1946 και μέχρι σήμερα στεγάζει την εκκλησιαστική σχολή.

Ακόμα ψηλότερα κατάλοιπο της βυζαντινής εποχής βρίσκεται το κάστρο και τα τείχη της Ξανθίππης. Παρ' όλο που η Ξανθίππη είναι μύθος, τα τείχη που κοσμούν την περιοχή είναι πραγματικότητα. Από εκεί πάνω ξεκινά μια στοά και καταλήγει στο κέντρο της παλιάς πόλης, από την οποία, όπως υποστηρίζει ο μύθος, κατέβαινε η Ξανθίππη να πάρει το λουτρό της. Ο Στράβωνας(περίπου 63 π.Χ-21 μ. Χ.) αναφέρει την πόλη με το όνομα Ξάνθεια, ενώ ο Εκαταίος (560-490 π. Χ.) αναφέρει το λαό των Ξάνθων. Κατά μία εκδοχή η ονομασία της πόλης προέρχεται από ένα άλογο του Διομήδη τον Ξάνθο.

3.5.1. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το **Καρναβάλι της Ξάνθης** είναι μία γιορτή σε ξέφρενους ρυθμούς που διασκεδάζει μικρούς και μεγάλους. Οι Θρακικές λαογραφικές γιορτές με κύριο άξονα τις καρναβαλικές εκδηλώσεις, είναι μία παράδοση που έχει τις ρίζες της πολλές δεκαετίες πριν. Το 1966 η ίδρυση των Θρακικών Λαογραφικών Γιορτών έρχεται να επισημοποιήσει τις εκδηλώσεις των Ξανθιωτών με αφορμή την έναρξη της Αποκριάς. Από την πρώτη χρονιά καθιερώνεται η μεγάλη Καρναβαλική παρέλαση το απόγευμα της τελευταίας μέρας και η αναβίωση του εθίμου του Τζάρου η Τζαριού αμέσως μετά. Το έθιμο, επιστέγασμα της

κάθαρσης που έρχεται μετά την έκσταση, συνίσταται στο κάψιμο του Βασιλιά Καρνάβαλου στις όχθες του χειμάρρου Κόσυνθου. Το λαϊκό πανηγύρι διαρκεί δύο εβδομάδες και περιλαμβάνει κάθε είδους καλλιτεχνική δραστηριότητα: συναυλίες, εμφανίσεις διεθνών χορευτικών συγκροτημάτων, εκθέσεις, νυχτερινά γλέντια, αναβίωση εθίμων, θεατρικές παραστάσεις, παιχνίδια στους δρόμους της πόλης κ.α.

Οι **Γιορτές της Παλιάς Πόλης** είναι το άλλο μεγάλο πολιτιστικό γεγονός της Ξάνθης. Από το 1991 οπότε και καθιερώθηκαν έχουν κερδίσει την πρωτοπορία στα πολιτιστικά δρώμενα στο πρώτο δεκαήμερο Σεπτεμβρίου. Σε πολλά σημεία της παλιάς πόλης στήνονται εξέδρες όπου διοργανώνονται καλλιτεχνικές παραστάσεις. Ο χορός, η μουσική, το θέατρο και οι εικαστικές εκδηλώσεις έχουν την τιμητική τους, με συμμετοχές καταξιωμένων καλλιτεχνών στο χώρο.

Το **Χατζηδάκειο Φεστιβάλ** διοργανώνουν τα τελευταία 8 χρόνια ο δήμος Ξάνθης και η Στέγη Γραμμάτων και Καλών Τεχνών. Είναι μία προσπάθεια γνωστοποίησης του έργου και της προσφοράς πολιτισμού που παράγουν χορωδίες από όλη την Ελλάδα και του εξωτερικού. Το φεστιβάλ είναι αφιερωμένο στον Μ. Χατζηδάκη ο οποίος γεννήθηκε στην Ξάνθη.

Τέλος διοργανώνονται και οι **Γιορτές Νεολαίας**, από τους ίδιους τους νέους, οι οποίοι είναι και οι βασικοί συμμετέχοντες. Οι γιορτές αυτές λαμβάνουν χώρα τον Μάιο.

3.6 ΝΕΣΤΟΧΩΡΙΑ

Η οροσειρά της Ροδόπης αποτελεί το 70% της συνολικής έκτασης του νομού. Χωρίζεται στη μέση από το ρέμα του Εχίνου, στα δυτικά βρίσκεται το Δάσος του Δρυμού (Χαινού) και στα ανατολικά τα χωριά της ορεινής περιοχής του Εχίνου. Αξίζει να επισκεφτεί κανείς τη Σταυρούπολη, που αποτελεί κέντρο εξορμήσεων για τη γνωριμία με το Βόρειο και Δυτικό τμήμα του νομού και πιο συγκεκριμένα το λαογραφικό μουσείο με συλλογές παλιών αντικειμένων, καθημερινών εργαλείων, μουσικών οργάνων, κ.τ.λ. Με κατεύθυνση το Νότιο τμήμα προς το Νέστο, βρίσκονται τα Κομνηνά, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο Μακεδονικός τάφος και το Τηλεματικό δίκτυο 'Ιχνηλάτης', για την παρατήρηση του ποταμού Νέστου και την προστασία του Αισθητικού Δάσους και όλων των Στενών του Νέστου.

Προς το βορειοδυτικό τμήμα και από εκεί βόρεια προς το Ιωνικό σώζονται τα ερείπια του κάστρου της Καλύβας. Με βορειοδυτική κατεύθυνση από τη Σταυρούπολη, διασχίζοντας πανέμορφα δάση από οξιά, ορεινή πεύκη και έλατα, βρίσκεται ο καταρράκτης του Λειβαδίτη, ο μεγαλύτερος στα Βαλκάνια, σε υψόμετρο 1200 μ. και ύψους 45 μέτρων. Σε 10 χιλιόμετρα απόσταση βρίσκουμε το Δασικό χωριό αποτελούμενο από ξύλινα σπιτάκια, πλήρως εξοπλισμένα (καθιστικό με τζάκι, 2 υπνοδωμάτια, κουζίνα, WC), ικανά να φιλοξενήσουν μέχρι και 6 επισκέπτες το καθένα.

3.6.1 ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗ

Σε απόσταση 20χλμ. από την Ξάνθη βρίσκεται η Χώρα των αρχαίων Διών, η Σταυρούπολη, η σημερινή πρωτεύουσα του Δήμου Σταυρούπολης. Έχει το όνομα αυτό από το 1920 και αποτελεί το μεγαλύτερο και το πιο σημαντικό Νεστοχώρι της Ξάνθης. Διασχίζοντας την Κρύα Βρύση και το Λυκοδρόμιο φτάνουμε εκεί, ενώ παράλληλα θαυμάζουμε την φυσική ομορφιά του τοπίου.

Παρθένο δάσος και δέντρα που βρίσκονται εκεί 200 χρόνια, φυσικές πηγές, παιδικές χαρές, παραδοσιακοί φούρνοι. Σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων, αφού περάσουμε την Πασχαλιά (πρώην Κοινότητα) βρίσκεται ένα γραφικό χωριουδάκι, η Δρυμιά. Στην περιοχή αυτή μπορεί ο επισκέπτης να περπατήσει ανάμεσα από όμορφα δασικά τοπία καθώς και να θαυμάσει την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Για τους φίλους της φύσης και των σπορ υπάρχει η δυνατότητα για καγιάκ, ράλι και ορειβασία. Από το ύψωμα του Προφήτη Ηλία Σταυρούπολης φαίνονται οι καμπύλες του Νέστου και τα θρακικά Τέμπη. Στο Δήμο αυτό, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης η Καλλιθέα, ο Λειβαδίτης, τα Κομνηνά, το σπήλαιο των Λιβερών, το Νεοχώρι, η Καλύβα καθώς και η περιοχή Δρυμιάς με την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Επιπλέον στην περιοχή του Δήμου Σταυρούπολης λειτουργεί η οικοτουριστική μονάδα " ΗΝΙΟΧΟΣ", καθώς επίσης και η τουριστική μονάδα "ΝΕΜΕΣΙΣ", ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Σήμερα ο Δήμος Σταυρούπολης απαρτίζεται από τα κοινοτικά διαμερίσματα **Γέρακα, Δαφνώνα, Καρυοφύτου, Κομνηνών, Νεοχωρίου και Πασχαλιάς.**

Αξίζει κανείς να επισκευθεί το Δάσος του Δρυμού ή αλλιώς Δάσος Χαϊντούς και τα καταφύγια στα βουνά, που βρίσκονται:

Στο Λειβαδίτη, στην Καλλιθέα και στο Δασικό Χωριό στο Δάσος της Χαϊντούς.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ

Το Λαογραφικό Μουσείο της Σταυρούπολης του Ν. Ξάνθης ιδρύθηκε το 1994. Πρόκειται για μία ιδιωτική συλλογή του Σταύρου Καραμπατζάκη, ο οποίος μετά από προσπάθεια 50 χρόνων κατάφερε να συγκεντρώσει στο παραδοσιακό καφενείο του χωριού διάφορα αντικείμενα, δείγματα μιας άλλης εποχής και καθημερινότητας που έπεφταν σε αχρηστία εξαιτίας της ραγδαίας εξέλιξης της βιομηχανίας και της τεχνολογίας. Η συλλογή στεγάζεται από το 2001 και μετά στον 1^ο όροφο του δημοτικού κτιρίου της παλιάς Εφορείας Καπνού. Στο ισόγειο τα εκθέματα προέρχονται από δωρεές, ενώ υπάρχει επίσης και μία σύνθεση Θρακικού δωματίου με όλα τα χαρακτηριστικά έπιπλα της παλιάς εποχής.

3.6.2 ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΔΡΥΜΟΥ

Το Δάσος της Χαϊντούς (Δάσος Δρυμού): είναι ένα από τα πιο πολύτιμα οικοσυστήματα της Ευρώπης και βρίσκεται στο δυτικό μέρος της οροσειράς της Ροδόπης, στα σύνορα με τη Βουλγαρία. Από τις κορυφές της Ροδόπης κι αν το επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες μπορεί κανείς να απολαύσει μία μαγευτική θέα. Διακρίνονται από εκεί η Σαμοθράκη, η Θάσος, το Άγιο Όρος, τα βουνά της Βουλγαρίας Παμπόροβο και Πιρίν κ.α., καθώς επίσης και το Φαλακρό, το Παγγαίο κι άλλες αμέτρητες κορυφές. Η Χαϊντού προσφέρει τοπία μοναδικής ομορφιάς απλόχερα στον επισκέπτη, έχει όμως και τα απόκρυφά της. Κάθε εποχή και κάθε ώρα η Χαϊντού έχει διαφορετικό χρώμα, διαφορετικό φως και διαφορετική μυρωδιά. Είναι ιδανικός τόπος επίσκεψης για ορειβάτες, φυσιολάτρες και εκδρομείς, αλλά ακόμη και για κάποιον που θέλει να απολαύσει την ηρεμία του τοπίου με την υπέροχη μελωδία των ζώων, των πουλιών και του φυσικού περιβάλλοντος.

Έχει κηρυχθεί Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης, έχει έκταση 180 στρέμματα και η ψηλότερη κορυφή είναι αυτή του Γυφτόκαστρου στα 1827 μ. Το δάσος της Χαϊντούς είναι δάσος υψηλό και πυκνό και παρουσιάζει εικόνα σχεδόν παρθένας μορφής. Η περιοχή καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της από δάση κωνοφόρων και φυλλοβόλων πλατύφυλλων ειδών. Υπάρχουν δάση πεύκης, οξιάς και σποραδικές συστάδες ελάτης. Το δάσος Χαϊντούς είναι ένας επίγειος παράδεισος που εκτός των άλλων φύεται εκεί και κίτρινο κρίνο.

Στον δρυμό βρίσκουν καταφύγιο αρκούδες, λύκοι και ζαρκάδια. Από την δεκαετία του ογδόντα 180στρ. του δάσους έχουν χαρακτηριστεί ως «Μνημείο της Φύσης» και είναι προστατευόμενη περιοχή. Στην περιοχή συναντά κανείς αρκετά φυτά ενδημικά της Ροδόπης, καθώς και άλλα σπάνια είδη

χλωρίδας και πανίδας του ελλαδικού χώρου. Σπάνια είδη θηλαστικών και ορνιθοπανίδας εδώ απαντώνται συχνά. Στη Χαϊντού υπάρχουν γυμνές εκτάσεις και λιβάδια καθώς και γυμνές ορεινές πλαγιές, ενώ πολλά ρυάκια και μικροί ποταμοί ρέουν με γρήγορα και κρύα νερά που αποτελούν τη ζώνη της πέστροφας.

3.6.3 Ο ΚΑΤΑΡΑΚΤΗΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ

Ο καταρράκτης Λειβαδίτης, είναι ο μεγαλύτερος καταρράκτης των Βαλκανίων με ύψος περίπου 60 μέτρων, καθώς πέφτει ορμητικά από τα βράχια, μαγνητίζει όλα τα βλέμματα των ορειβατών και των επισκεπτών, ενώ όλες οι περιγραφές μιλούν για την διάχυση των ακτίνων του ήλιου μέσα από τα διαφανή νερά και την θεσπέσιο θέαμα που προσφέρουν δημιουργώντας ένα τοπικό ουράνιο τόξο. Για τον παγωμένο όμως καταρράκτη δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες, αφού το θέαμα δεν μπορούν να το απολαύσουν όλοι λόγω των πολικών θερμοκρασιών και του χιονιού που κάνουν την ανάβαση στο σημείο εκείνο της ορεινής Ξάνθης πολύ δύσκολη. Εκεί περνά το διεθνές μονοπάτι E6 που ξεκινάει από το Λειβαδίτη ένα διατηρητέο μνημείο της φύσης συνεχίζει στον Αντάλοφο, 1569 μ. το μονοπάτι που ξεκινάει από το Δασικό Χωριό της περιοχής. Ακολουθώντας τον δρόμο για την Σταυρούπολη κι από εκεί συνεχίζοντας με έντονη ανάβαση θα βρεθούμε στο χωριό Λειβαδίτης και σε υψόμετρο 1300μ. Λίγο μετά τα τελευταία σπίτια ξεκινά το σημαδεμένο μονοπάτι που καταλήγει στη ρίζα του καταρράκτη. Η διαδρομή είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, καθώς περνάμε μέσα από πυκνό δάσος οξιάς και σημύδας.

Μετά από έντονα κατηφορική πορεία 35-40 λεπτών οι ανυποψίαστοι πεζοπόροι, αφού τίποτα δεν φανερώνει την ύπαρξη του καταρράκτη, καταλήγουν στη ρίζα του. Τα νερά πέφτουν κατακόρυφα από ύψος 60μ. περίπου με τρομερό πάταγο, χαρίζοντας πλούσια βλάστηση στις σχισμές των βράχων. «Η όψη του σε αφοπλίζει και σε γεμίζει θαυμασμό για τα δημιουργήματα της φύσης. Σε κάτι τέτοιες γωνιές φαίνεται

πως ζούσαν οι νεράιδες των λαϊκών παραμυθιών. Η λαϊκή παράδοση αναφέρει πως στα νερά του Λειβαδίτη λούζονταν οι «καλοκυράδες» (νεράιδες), ενώ στις σπηλιές του ύφαιναν, σε πέτρινους αργαλειούς, το αραχνοϋφαντο νεραϊδόγνεμα. Εδώ χόρευαν στους διονυσιακούς ρυθμούς, οι Σάτυροι. Μέσα στα αρχέγονα αυτά δάση αντιλαλούσαν τα τραγούδια του Ορφέα, γιου της Μούσας Καλλιόπης και του θεού Απόλλωνα ο οποίος μάγευε με την κιθάρα του θεούς και ανθρώπους», αναφέρει με το δικό της ύφος η ποιήτρια Κορίνα Χάρρη, προσπαθώντας να περιγράψει την ομορφιά του τοπίου.

Το χειμώνα αρκετές φορές ο καταρράκτης παγώνει, ενώ όταν πιάσουν οι πρώτες ζεστές μέρες της άνοιξης τα αιωρούμενα κρύσταλλα σπάνε με εκκωφαντικό θόρυβο. Γύρω από τον καταρράκτη υπάρχουν χώροι κατάλληλοι, οι οποίοι βοηθούν τους επισκέπτες να απολαύσουν το θέαμα με ασφάλεια.

3.7 ΑΒΔΗΡΑ

Τα Άβδηρα ιδρύθηκαν στα μέσα του 7ου αι. π. Χ. από αποίκους των Κλαζομενών, ελληνικής πόλης στη χερσόνησο της Ερυθραίας στη Μ. Ασία, που ήλθαν στην περιοχή με οικιστή τον Τιμήσιο. Βρίσκονται σε προνομιούχο θέση με δύο φυσικά λιμάνια, στα παράλια της Θράκης και είναι μια από τις πιο σημαντικές αρχαίες πόλεις του βορείου Αιγαίου.

Η πορεία της αποικίας φαίνεται να ήταν φθίνουσα λόγω των συγκρούσεων με τους Θράκες, τους παλαιότερους κατοίκους της περιοχής, καθώς επίσης και λόγω των κακών κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούσαν. Οι περισσότεροι τάφοι αυτής της περιόδου που ανακαλύφθηκαν, ανήκουν σε βρέφη. Αυτό, καθώς και μελέτες του σκελετικού υλικού, οδήγησε τους αρχαιολόγους στο συμπέρασμα ότι οι πρώτοι άποικοι κινδύνευαν σοβαρά από την ελονοσία.

Περίπου έναν αιώνα αργότερα, το 545 π. Χ., οι κάτοικοι της ιωνικής πόλης Τέω, για να μη πέσουν σκλάβοι στους Πέρσες, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή και συγκατοίκησαν με τους Κλαζομένιους. Αρχικά και αυτοί αντιμετώπισαν πολλά προβλήματα με τους Θράκες, αλλά τελικά επικράτησαν και γρήγορα η πόλη τους παρουσίασε μεγάλη οικονομική και πνευματική άνθηση. Ενδεικτική της οικονομικής ευρωστίας της πόλης είναι η ανθηρή νομισματοκοπία της, που άρχισε γύρω στο 540 π. Χ., και το γεγονός ότι το 480 π. Χ. και 479 π. Χ. φιλοξενήθηκε εκεί ο Ξέρξης με το στρατό του, αφήνοντας πίσω του ως δώρα ανταπόδοσης ένα χρυσό ξίφος και μία χρυσοποίκιλη τιάρα.

Το 376 π. Χ. τα Άβδηρα καταστρέφονται από τους Τριβαλείς Θράκες, ενώ γύρω στο 350 π. Χ. κυριεύονται από το Μακεδόνια βασιλιά Φίλιππο Β΄. Τα γεγονότα αυτά, σε συνδυασμό με τις γεωμορφολογικές μεταβολές που επέφεραν οι προσχώσεις του Νέστου, ανάγκασαν τους Αβδηρίτες γύρω στα μέσα του 4ου αι. π. Χ. να μεταφερθούν νοτιότερα. Το νέο πολεοδομικό συγκρότημα κατασκευάστηκε με ενιαίο πρόγραμμα σύμφωνα με το ιπποδάμειο σύστημα. Περιλάμβανε ισχυρά τείχη (νότιος περίβολος),

ακρόπολη, δύο λιμάνια και θέατρο, ενώ οι κατοικίες ήταν διευθετημένες σε οικοδομικά τετράγωνα. Η μορφή αυτή της πόλης διατηρήθηκε μέχρι τα αυτοκρατορικά χρόνια. Αργότερα, στο α΄ μισό του 4ου αι. μ. Χ., ο οικισμός, μεταφέρθηκε στο λόφο της αρχαίας ακρόπολης και μετονομάστηκε σε Πολύστυλον. Στην περιοχή του δυτικού τείχους δημιουργήθηκε εκτεταμένο νεκροταφείο με κοιμητηριακό ναό και η περιοχή παρέμεινε κατοικημένη μέχρι το 14ο αι. μ. Χ. Στους αιώνες αυτούς υπήρξαν επίσης επιδρομές βαρβαρικών φύλων, όπως Γαλάτες και Γόθοι.

Οι γνώσεις μας για την ιστορική φυσιογνωμία της πόλης των αρχαίων Αβδήρων προέρχονται από αρχαίες ιστορικές πηγές και από αρχαιολογική έρευνα. αρκετά στοιχεία για να αναπαραστήσουμε την ιστορική εξέλιξη της πόλης και τον τρόπο ζωής των αρχαίων Αβδηριτών μας έχουν παρέχει Αρχαίοι συγγραφείς, όπως ο Πίνδαρος, ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης, ο Διόδωρος Σικελιώτης, ο Ιπποκράτης, ο Ξενοφών, ο Πλίνιος. Στη νεότερη εποχή η αρχαία πόλη ταυτίσθηκε από τον Αυστριακό αρχαιολόγο Regel το 1887. Η συστηματική ανασκαφική έρευνά της ξεκίνησε το 1950 από το Δημήτριο Λαζαρίδη και συνεχίζεται μέχρι σήμερα από τη 10^η Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Παράλληλα, στο χώρο πραγματοποιούνται εργασίες υποδομής, ανάπλασης, διαμόρφωσης και ανάδειξης, καθώς και ολοκληρωμένο πρόγραμμα συντήρησης, στερέωσης και αποκατάστασης των αρχαίων κτισμάτων, που περιλαμβάνει και συμπληρωματική ανασκαφική έρευνα, ώστε να ενοποιηθούν τμήματα που είχαν ανασκαφεί παλαιότερα, κατά το διάστημα 1980-1991.

Σήμερα στον αρχαιολογικό χώρο, βλέπουμε τμήμα του τείχους, πύλη και πύργους, δρόμο πλάτους 6μ., κατοικίες κλασικής, ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής, μεγάλες με εσωτερικό περιστύλιο και πλακοστρωμένες αυλές. Νότια του τείχους, πάνω από τη θάλασσα και κοντά στο λιμάνι, βρίσκεται η ακρόπολη. Βορειότερα υπήρχε το θέατρο, του οποίου βρέθηκαν κατεστραμμένα υπολείμματα. Γύρω από την πόλη βρέθηκαν, σε μεγάλη ακτίνα, νεκροταφεία και τάφοι όλων των περιόδων, συνήθως συλημένοι.

3.7.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΒΔΗΡΩΝ

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων εκτίθενται αντικείμενα που βρέθηκαν στην πόλη και τα νεκροταφεία των αρχαίων Αβδήρων. Η έκθεση καλύπτει τη χρονική περίοδο από τον 7ο αι. π. Χ. μέχρι τον 13ο αι. μ. Χ.

Η παρουσίαση των εκθεμάτων γίνεται σε τρεις κύριες ενότητες: δημόσιος βίος, ιδιωτικός βίος και ταφικά έθιμα, οι οποίες υποδιαιρούνται σε επιμέρους θεματικές ομάδες. Τα εκθέματα πλαισιώνονται από επεξηγηματικά κείμενα, φωτογραφίες, σχέδια, χάρτες και διαγράμματα. Το μουσείο έχει έντονο εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Κύριος στόχος είναι να συμβάλλει στην επιμόρφωση των μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και συγχρόνως να ικανοποιεί τον απαιτητικό επισκέπτη. Η αρχιτεκτονική μελέτη του κτηρίου εκπονήθηκε από τους αρχιτέκτονες μηχανικούς του Υπουργείου Πολιτισμού Γ. Πολυχρονίου και Ν. Φιλιππίδη. Στο εξωτερικό του υπάρχουν αναφορές στα παραδοσιακά κτίσματα της Θράκης. Το κτήριο αποτελείται από το υπόγειο (στο οποίο βρίσκονται τα εργαστήρια, οι αποθήκες αρχαίων και υλικών, οι ηλεκτρολογικές και μηχανολογικές εγκαταστάσεις) το ισόγειο (όπου υπάρχουν τα εργαστήρια συντήρησης, οι χώροι εξυπηρέτησης του κοινού, η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και εκθεσιακός χώρος) και τον όροφο (που περιλαμβάνει γραφεία και εκθεσιακό χώρο).

Το Μουσείο υπάγεται στη Ιθ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Κομοτηνής, πρόθεση της οποίας είναι να μεταβληθεί σε χώρο πολλαπλών πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ώστε να συμβάλλει δυναμικότερα στην πνευματική ανάπτυξη της περιοχής. Ήδη στα δύο χρόνια της λειτουργίας του, έχουν οργανωθεί επιστημονικές ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων διεξήχθη στις 20-21 Οκτωβρίου 2001 συμπόσιο με θέμα "Κλαζομένες, Τέως και Άβδηρα: Μητρόπολις και αποικία". Τον Ιούνιο του 2002 φιλοξενήθηκε συνάντηση Ελλήνων και Ισπανών στο πλαίσιο γενικότερης συνεργασίας της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας

- Θράκης με την αντίστοιχη Περιφέρεια της Adra και το Πανεπιστήμιο της Granada.

Στους άμεσα πραγματοποιήσιμους στόχους συγκαταλέγεται η οργάνωση φωτογραφικών εκθέσεων, περιοδικών εκθέσεων αρχαιολογικού ή εικαστικού περιεχομένου και η εγκατάσταση οπτικοακουστικού συστήματος.

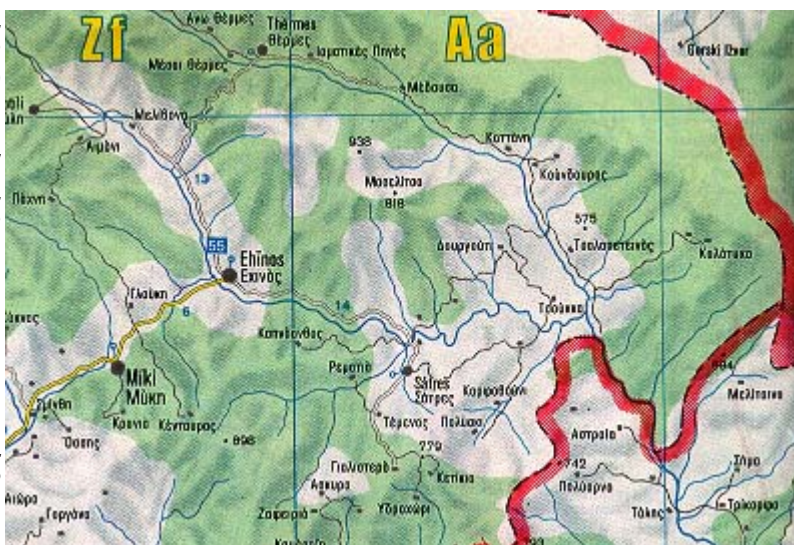

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουλίου πραγματοποιούνται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις «Δημοκρίτεια» που διαρκούν 5 ημέρες.

3.8 ΕΧΙΝΟΣ

Ο Εχίνος είναι το γεωγραφικό κέντρο των χωριών της ορεινής Ροδόπης, καθώς και εμπορικό και γεωργικό κέντρο της περιοχής. Έχοντας

μεγάλη και αξιόλογη ιστορική παρουσία στην περιοχή, έχει και την ανάλογη δραστηριότητα. Από παλιά αποτελούσε μαζί με τη Μύκη το εμπορικό κέντρο της περιοχής, σήμερα έχοντας πάνω από 4.000 κατοίκους, αποτελεί δήμο, μαζί με άλλα χωριά. Ο Εχίνος είναι ο πιο μεγάλος οικισμός της περιοχής. Έχει τρία πολύ ωραία τεμένη, γραφικές γωνίες, εμπορικό δρόμο με πολύ κίνηση και είναι συγκοινωνιακό κέντρο. Υπάγεται στο σημερινό Δήμο Μύκης που έχει έδρα τη Σμύνθη. Από δω έχετε την δυνατότητα να μετακινηθείτε προς τα υπόλοιπα σημεία της περιοχής με ευκολία, η οποία φημίζεται για τα πολύ καλά, σε ποιότητα, κρέατα. Οι άνθρωποι εργατικοί, φιλόξενοι, και πάντα χαμογελαστοί, οι περισσότεροι από τους οποίους ασχολούνται με την καλλιέργεια αγροτικών προϊόντων όπως τα καπνά κ.α.

Ο Εχίνος απέχοντας 26χλμ. περίπου από την Ξάνθη, είναι μια καλή αφετηρία για την πραγματοποίηση επισκέψεων στα γύρω γραφικά ορεινά χωριά, που καλούνται και Πομακοχώρια, τα οποία κατοικούνται από φιλήσυχους και εργατικούς ανθρώπους, με ξεχωριστούς δεσμούς μεταξύ τους. Σε αυτή την ορεινή περιοχή συναντάμε το άγριο τοπίο και τη φύση, τους μικρούς χειμάρρους με τα καθαρά νερά και τις περίφημες καμαρωτές γέφυρες που χρονολογούνται από την εποχή του Βυζαντίου. Ύστερα από μία διαδρομή 15χλμ. μέσα από δάση δρυός φθάνουμε στις Θέρμες, ένα χωριό χωρισμένο σε τρεις συνοικίες-μαχαλάδες, που απέχουν αρκετά ο ένας από τον άλλο. Εκεί υπάρχουν Ιαματικά Λουτρά με σύγχρονες εγκαταστάσεις.

3.9 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της ορεινής Ξάνθης βρίσκονται σε μια περιοχή με σπάνια φυσική ομορφιά και ιδιαίτερη ιστορική και ι λαογραφική πολυμορφία. Κρυμμένοι πίσω απ' τα βουνά, άντεξαν στο διάβα του χρόνου, κουβαλώντας μαζί τους τον αγώνα των κατοίκων τους για την επιβίωση.

Οι κάτοικοι αυτών των οικισμών διαμόρφωσαν τον τρόπο ζωής τους σε άμεση συνάρτηση με το γύρο χώρο και τους περιορισμούς του χωρίς όμως να αλλοιώσουν τις συνήθειες, τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις τους. Απομονωμένοι από τις πολιτικές και τεχνολογικές εξελίξεις, διατήρησαν την πολιτιστική τους ταυτότητα και τον τρόπο σκέψης τους.

Τα κτίσματά τους, παρόλο που είναι ερημωμένα πια, μαρτυρούν την ταυτότητα των οικιστών τους, τις επαγγελματικές τους ασχολίες και τις κοινωνικές σχέσεις στις παραδοσιακές ορεινές κοινότητες.

Τα σπίτια αυτά κατασκευασμένα σε απόλυτη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον, στα μέτρα και στις ανάγκες των ανθρώπων. Κυρίαρχα γνωρίσματα των περισσότερων οικισμών είναι η κατασκευαστική λιτότητα, το μικρό μέγεθος, η πολυλειτουργικότητα και η προσθετική ικανότητα. Οι ορεινοί οικισμοί παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκπνέοντας έναν διαφορετικό τρόπο ζωής απομακρυσμένο από την τεχνολογία του σήμερα, κάνοντας τον επισκέπτη να συνειδητοποιεί ότι μπορεί να επιβιώσει και χωρίς της ανέσεις του σήμερα.

Οι ορεινοί οικισμοί της Ξάνθης είναι οι εξής:

ΑΓΕΛΗ, ΑΕΡΙΚΟ, ΑΚΡΑΙΟΣ, ΑΛΙΚΟΧΩΡΙ, ΑΝΘΗΡΟ, ΑΣΚΥΡΑ, ΑΧΛΑΔΙΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΑ, ΒΑΣΙΛΟΧΩΡΙ, ΓΙΑΝΝΟΧΩΡΟ, ΔΟΥΡΓΟΥΤΙ, ΕΡΑΝΟΣ, ΖΑΦΕΙΡΙΟ, ΘΕΟΤΟΚΑΤΟ, ΘΕΟΤΟΚΟΣ, ΙΜΕΡΑ, ΚΑΛΛΙΘΕΑ, ΚΑΛΟ ΝΕΡΟ, ΚΑΛΟΤΥΧΟ, ΚΑΛΥΒΑ, ΚΑΠΝΟΑΝΘΟΣ, ΚΑΣΤΑΝΙΤΗΣ, ΚΑΣΤΑΝΩΤΟ, ΚΕΤΙΚΙΟ, ΚΟΡΥΦΗ, ΚΟΡΦΟΒΟΥΝΙΟ, ΚΟΤΤΑΝΗ, ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ, ΚΡΙΟΣ,

ΚΡΩΜΝΙΝΟ, ΛΙΒΑΔΙ, ΛΙΒΑΣ, ΛΙΒΕΡΑ, ΛΥΚΟΤΟΠΟΣ,
ΛΥΚΟΒΟΥΝΙ, ΜΑΚΑΡΙΟ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΙ, ΜΥΡΤΟΥΣΑ, ΟΡΕΣΤΙΝΙ,
ΠΑΝΕΡΙ, ΠΑΣΧΑΛΙΑ, ΠΕΛΕΚΗΤΟ, ΠΛΑΓΙΑ, ΠΟΛΥΣΚΙΟ, ΠΟΡΤΑ,
ΠΡΙΟΝΙ, ΡΕΜΑΤΙΑ, ΡΥΜΗ, ΣΕΜΕΛΗ, ΣΤΑΜΑΤΙΟ,
ΣΙΔΗΡΟΠΕΤΡΑ, ΤΣΑΛΑΠΕΤΕΙΝΟΣ, ΤΣΟΥΚΑ,
ΥΔΡΟΧΩΡΙ, ΧΑΛΕΠΙ.

3.9.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ - ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟΥΣ ΟΡΕΙΝΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

Πολλοί από τους παραδοσιακούς οικισμούς της ορεινής Ξάνθης παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για επίσκεψη με αυτοκίνητο, για πεζοπορία και για την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών επισκέψεων γνωριμίας με την πολιτιστική κληρονομιά και την ορεινή χλωρίδα και πανίδα.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

1. Σμίνθη - Ωραίο - Θεοτόκο - Σταμάτι - Βασιλοχώρι
2. Σούνιο - Κασίκα - Υδροχώρι - Άσκυρα
3. Κιμμέρια - Λιβάδι - Πριόνι - Ανθηρά - Έρανος
4. Θέρμες - Μέδουσα - Κοπτάνη
5. Μικρό Τύμπανο - Σεμέλη - Αγέλη - Πετρωτό - Τοξότες - Ήμερα
6. Πασχαλιά
7. Σάτρες - Ρεματιά - Ακραίο
8. Καλλιθέα - Μαργαρίτι - Καστανίτης - Καλό Νερό
9. Ιωνικό - Κάστρο Καλύβας - Καλύβα - Σιδηρόπετρα

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Κομνηνά - Κρωμνικό - Λιβερά: Ώρες πορείας:4 - Ακολουθούμε την κοίτη του χειμάρρου των Κομνηνών που μας οδηγεί στο

Κρωμνικό σε μία ώρα περίπου, ενώ επιστρέφουμε στα Κομνηνά από τον χωματόδρομο που περνάει πάνω από τα Λιβερά και έχει πανοραμική θέα στο Νέστο.

Γαλάνη - Κρωμνικό - Λιβερά: Ώρες πορείας - 4 (παράλληλα με το Νέστο)

Ορεστινή - Στασινά: Ώρες πορείας:2 -διαδρομή εξαιρετικής φυσικής ομορφιάς, ακολουθώντας αρχικά το ρέμα της Ορεστινής με αφετηρία το παλιό σχολείο και καταλήγουμε στον εγκαταλειμμένο δασικό δρόμο στην κορυφή του λόφου.

Ξάνθη - Μακάριο - Ξάνθη: Ώρες πορείας:4 –Αρχίζουμε τη διαδρομή από την Εκκλησιαστική Σχολή της Ξάνθης και ακολουθούμε τα σημάδια στρίβοντας δεξιά στη διακλάδωση του μονοπατιού προς την κορυφή Αυγό.

Κιμμέρια - Πλαγιά - Λιβάδι - Βασιλικά - Πόρτα - Πριόνι - Ρύμη - Φίλλια: Ώρες πορείας :2 – Η πεζοπορία ξεκινάει από τον οικισμό Ισαϊάν Γκετίκ και συνεχίζουμε διασχίζοντας τη βουνοπλαγιά προς τα δυτικά.

Ακραίος - Γιαννοχώριο - Θεοτοκάτο - Δουργούτη: Ώρες πορείας: 6 -Η διαδρομή ξεκινάει λίγο πιο κάτω από το δημοτικό σχολείο του Ακραίου στον πάνω μαχαλά. Μπορεί κανείς να ακολουθήσει το ρέμα προς τα αριστερά ή να το διασχίσει και να ανέβει την πλαγιά και μετά να στρίψει αριστερά προς το Γιαννοχώρι.

Σάτρες - Πολύσκιο - Κορφοβούνιο: Ώρες πορείας:2 - Ο χωματόδρομος από τις Σάτρες φτάνει σε απόσταση μισής ώρας από τον πάνω μαχαλά του Πολύσκιο και χρειάζεται ακόμα μισή ώρα πορείας για τον κάτω μαχαλά (Κορφοβούνιο). Από εκεί μπορεί κανείς να συνεχίσει για μιάμιση ώρα προς τα αριστερά με κατεύθυνση την Κορυφή (Σάλιραρ).

Κοτάνη - Κούνδουρος - Λυκότοπος: Ώρες πορείας:3

Κοτάνη - Κούνδουρος - Τσαλαπετεινός - Καλότυχο - Λυκότοπος - Κοτάνη: Ώρες πορείας: 10 - Με καταπληκτική θέα στην κοιλάδα του ποταμού Κομψάτου.

**Σάτρες - Δουργούτη - Τσαλαπετεινός - Καλότυχο - Λυκότοπος
- Κοττάνη:** Ώρες πορείας: 10

**Κοττάνη - Τσαλαπετεινός - Δουργούτη - Θεοτοκάτο -
Γιαννοχώρι - Ακραίος - Σάτρες:** Ώρες πορείας : 7

3.9.2 ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Ο οικισμός Αερικό βρίσκεται κοντά στο Καστανωτό, σε υψόμετρο 500 μέτρων. Είναι γνωστός από το κάστρο του, παρόμοιο με αυτό της Μυρτούσας και της Καλύβας, που χρονολογείται από τον 3ο - 4ο π. Χ. αιώνα.

Κατηφορίζοντας από τη Θεοτόκο προς την Σμίνθη είναι ο οικισμός Βασιλοχώρι που υπήρχαν παλιότερα δύο γέφυρες. Η μία έχει παρασυρθεί από το ποτάμι και αντικαταστάθηκε από μια ξύλινη. Αυτή που διατηρείται όμως είναι η γέφυρα του Σταμάτη, ένα εντυπωσιακό πέτρινο κατασκεύασμα με τρεις αψίδες.

Το Θεοτοκάτο απέχει περίπου μιάμιση ώρα πεζοπορίας από το Ακραίο και τρία τέταρτα από το Γιαννοχώριο. Σε όλη τη διαδρομή έχουμε καταπληκτική θέα, ενώ αξίζει να σημειωθούν οι μαϊάνδροι του ποταμού των Σατρών, ο οποίος ενώνεται πιο κάτω με τον ποταμό Κομφάτο.

Στο Καλότυχο φτάνει κανείς από έναν χωματόδρομο που οδηγεί στον Ίασμο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει για τον επισκέπτη το τζαμί που βρίσκεται δίπλα στο Δημοτικό σχολείο. Για να φτάσουμε εκεί περνάμε ένα όμορφο μικρό γεφύρι ηλικίας περίπου 150 χρόνων που έχει πάνω του μια αραβική επιγραφή.

Στην Καλύβα φτάνουμε σε 14 χιλιόμετρα από το χωριό Νεοχώρι. Τέσσερα χιλιόμετρα πριν φτάσουμε στους οικισμούς, σε υψόμετρο 627 μέτρων, συναντάμε το Κάστρο της Καλύβας, το οποίο κατασκευάστηκε από τον Φίλιππο Β τον 4ο αιώνα π. Χ.

Η ηλικία των σπιτιών της Κοττάνης, πρέπει να είναι περίπου 300 χρόνων, ενώ το μουσουλμανικό παρεκκλήσι, που πάνω του έχει μια τεράστια κοτρόνα είναι το αξιοθέατο της περιοχής. Οι

ντόπιοι λένε πως εκεί την έβαλε ο Θεός.

Τα Λιβερά που βρίσκονται σε υψόμετρο 450μ. δίπλα στον ποταμό Νέστο, έχουν σε απόσταση μόλις 20 λεπτών ένα ενδιαφέρον σπήλαιο.

Το Μαργαρίτι βρίσκεται σε όμορφο περιβάλλον, σε υψόμετρο 760 μέτρων και έχει να αναδείξει την εκκλησία του Αγίου Νικολάου.

3.9.3 Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Η αρχιτεκτονική των ορεινών οικισμών της Ξάνθης ξεπερνάει τις δυσκολίες και τους περιορισμούς του δύσβατου χώρου, δημιουργώντας μια συνεκτική συγκρότηση που ανταποκρίνεται στις επαγγελματικές ασχολίες των κατοίκων (κτηνοτροφία, καπνοκαλλιέργεια). Η δόμηση στους περισσότερους ορεινούς και ημιορεινούς οικισμούς του Ν. Ξάνθης είναι αραιή ή σχετικά μέτριας πυκνότητας. Πολλοί από αυτούς αναπτύχθηκαν κατά μήκος της κοίτης ενός χειμάρρου, ενώ συχνά παρατηρούνται ομάδες κατοικιών που έχουν προσαρμοστεί στη μορφολογία του εδάφους και στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε οικογένειας. Κύρια χαρακτηριστικά των οικισμών αυτών είναι ότι η κατασκευή των σπιτιών είναι πολύ απλή, το μέγεθός τους είναι σχετικά μικρό, είναι πολυλειτουργικά και είναι πολύ εύκολο και σύνηθες να αλλάζουν μέγεθος, διαρρύθμιση και μορφή ανάλογα με την αύξηση των μελών μιας οικογένειας.

Ο πιο συχνός τύπος σπιτιού που συναντάμε στην ορεινή ζώνη είναι το διώροφο, ορθογώνιο σπίτι. Τα σπίτια αυτά συνήθως τα κατασκεύαζαν οι ιδιοκτήτες τους. Οι γυναίκες συγκέντρωναν τα οικοδομικά υλικά και οι άντρες τοποθετούσαν τους σχιστόλιθους περίτεχνα, αλείφοντας τα διάκενα με πηλό. Τα υλικά που χρησιμοποιούν για την κατασκευή τους είναι παρμένα από τον περιβάλλοντα χώρο: ξύλο από τα δάση, σχιστόλιθος από τα βουνά, πέτρες από τα ποτάμια. Για τη σκεπή χρησιμοποιούν σχιστολιθικές πλάκες, κεραμίδια ή ακόμα κλαριά και άχυρο. Ο σκελετός, τα πατώματα και η στέγη είναι κατασκευασμένα από ξύλο, ενώ τα κενά του σκελετού γεμίζονται με πλίνθους, σπασμένα κεραμίδια και άχυρα, και στη συνέχεια επιχρίονται με ασβεστοκονίαμα (τσατμάς). Οι διαχωριστικοί τοίχοι είναι φτιαγμένοι από πηχάκια με σοβά (μπαγδατί). Το κενό αέρα που μένει ανάμεσα στα πηχάκια έχει θερμομονωτική αξία. Το ισόγειο

συνήθως χρησιμοποιούνταν σαν σταύλος, ενώ μια εσωτερική σκάλα, απότομη που καταλήγει σε καταπακτή οδηγούσε στον πρώτο όροφο. Ο ημιυπαίθριος χώρος στη νότια πλευρά του σπιτιού (χαγιάτι) λειτουργούσε σαν προθάλαμος που εξυπηρετούσε τις ανάγκες του αερισμού καθώς επίσης και σαν ξηραντήριο καπνού και για άλλες αγροτικές εργασίες με μερική προστασία από τα δυσμενή καιρικά φαινόμενα. Μία ξύλινη κατασκευή κλειστού εξώστη, με πολλά παράθυρα, που ονομάζεται σαχνισί, προεκτείνει και ορθογωνίζει το χώρο εξασφαλίζοντας παράλληλα περισσότερο ήλιο, αέρα και θέα. Από εκεί μπορεί ο κανείς να ελέγξει καλύτερα την πρόσοψη του σπιτιού. Σε μερικά παλαιά σπίτια παρατηρούμε ψηλούς λευκούς αυλόγυρους που παρείχαν πρόσθετη ασφάλεια στην οικογένεια που κατοικούσε σε αυτά. Στα νοικοκυρόσπιτα παρατηρούμε συνήθως πτέρυγες στο σχήμα Γ ή Π και μεγάλο ανοικτό χώρο κάτω από το χαγιάτι. Στον όροφο υπάρχει μεγάλος χώρος υποδοχής επισκεπτών (μουσαφίρ οντάς).

Η δόμηση των υπόλοιπων οικισμών είναι αραιή ή και με σχετικά μέτρια πυκνότητα. Πολλοί από αυτούς αναπτύχθηκαν γραμμικά κατά μήκος της κοίτης ενός χειμάρρου, ενώ κάπου παρατηρούνται και δορυφορικές ομάδες κατοικιών προσαρμοσμένες στη μορφολογία του εδάφους αλλά και στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε οικογένειας. Ο χαρακτηριστικότερος τύπος σπιτιού της ορεινής ζώνης είναι το διώροφο, ορθογώνιο σπίτι. Τα οικοδομικά υλικά που χρειάζονται για την κατασκευή του σπιτιού είναι παρμένα από το γύρω χώρο: ξύλο από τα δάση, σχιστόλιθος από τα βουνά, πέτρες από τα ποτάμια.

3.9.4 Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Στους ορεινούς οικισμούς του Ν. Ξάνθης πολυμελείς οικογένειες ζούσαν μαζί αναπτύσσοντας ιδιότυπους δεσμούς και συνήθειες. Καθοριστικά αποτελέσματα για τη ζωή των κατοίκων επέφερε το γεγονός ότι το ηλεκτρικό ρεύμα άργησε να φτάσει εδώ. Τα ρούχα, οι συνήθειες, ο τρόπος σκέψης των κατοίκων δεν μπορούσε να ξεφύγει από την παράδοση, ενώ η επικοινωνία ανάμεσα στις οικογένειες είχε συγκεκριμένα όρια. Χαρακτηριστικό των ορεινών οικισμών του Ν. Ξάνθης είναι ότι συνήθως απουσιάζει ο κεντρικός κοινόχρηστος χώρος, κάτι που υποδηλώνει μια εσωστρέφεια και αυτάρκεια. Το περιβάλλον

προσέφερε τα απαραίτητα για επιβίωση: νερό από τις πηγές, γάλα και δέρματα από τις κασίκες, κλαριά και ξύλα για το τζάκι. Την κοπριά των ζώων την χρησιμοποιούσαν ως λίπασμα για τα χωράφια όπου καλλιεργούσαν καλαμπόκι (για το ψωμί τους), φασόλια και πατάτες. Το οικονομικό κύκλωμα ήταν κλειστό με κυρίαρχο χαρακτηριστικό την ανταλλακτική οικονομία. Κύριες ασχολίες των κατοίκων η γεωργία και η κτηνοτροφία και η υλοτομία. Η εξάρτηση από την οικονομική ζωή της ευρύτερης περιοχής ήταν ελάχιστη, με εξαίρεση κάποια μορφή εμπορικών επαφών βουνού και πεδιάδας. Ιδιαίτερη έξαρση παρατηρούνταν στην οικονομική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των ετήσιων γιορτών και των θρησκευτικών πανηγυριών. Μέσα στα σπίτια τους οι κάτοικοι στρώνουν ψάθες στο πάτωμα ή ένα χοντρό χαλί από κασικίσιες τρίχες για να διατηρούν το χώρο ζεστό, ενώ το τζάκι τους χειμερινούς μήνες καίει συνεχώς. Τα οικιακά σκεύη ήταν φτιαγμένα από ξύλο ή χαλκό. Από την οροφή των σπιτιών κρέμονται γάντζοι όπου μπορούν να κρεμάσουν μικροπράγματα ή και αρμαθιές ξερού καπνού. Στις άκρες των δωματίων τους έχουν νεροχύτη για να πλένονται, ενώ απέναντι από το τζάκι συναντάμε μια μεγάλη ντουλάπα όπου συνήθιζαν να αποθηκεύουν τρόφιμα, ρούχα, σκεύη κλπ.

3.9.5 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ

ΑΝΘΗΡΟ

Πρόκειται για τον παλαιότερο οικισμό της περιοχής, ο οποίος βρίσκεται πάνω από τα Κιμμέρια. Στο Ανθηρό έμεναν 295 κάτοικοι το 1951, οι οποίοι το 1981 μειώθηκαν στους 103. Το Δημοτικό Σχολείο του Ανθηρού έκλεισε το 1989-90. Κατά το σχολικό έτος 1983-4 φοιτούσαν εδώ 23 μαθητές, ενώ την αμέσως επόμενη χρονιά ο αριθμός τους έπεσε σε 12.

ΑΚΡΑΙΟΣ

Στον Ακραίο μπορεί κανείς να φτάσει με αυτοκίνητο από το Ποταμοχώρι. Μόλις διασχίσουμε την παλαιά γέφυρα στην αμμώδη περιοχή Πεστσιβίτα, φθάνουμε στο κάτω μέρος του οικισμού, που έχει δέκα ακατοίκητα σπίτια, ακριβώς δίπλα από το ποτάμι που κατεβαίνει από τις Σάτρες, ενώ ακόμη δύο μαχαλάδες βρίσκονται ψηλότερα. Το Δημοτικό Σχολείο του Ακραίου, το οποίο βρίσκεται

κάπου ανάμεσα στους τρεις μαχαλάδες, έκλεισε το 1988. Την τελευταία χρονιά της λειτουργίας του είχε 6 μαθητές ενώ το 1983-84 είχε 26 παιδιά. Ελάχιστοι κτηνοτρόφοι κατοικούν πλέον εκεί, ενώ ο πληθυσμός του παλαιότερα (1971) ήταν 202 κάτοικοι.

ΑΣΚΥΡΑ

Το 1973 καταγράφονταν στα Άσκυρα περίπου 25 οικογένειες χωρικών. Η απογραφή του 1951 σημειώνει 555 κατοίκους πιθανόν συμπεριλαμβάνοντας και τους γύρω μικρότερους οικισμούς, το 1971 οι κάτοικοι που είχαν καταγραφεί ήταν 164, ενώ το 1991 μόνο 22. Παλαιότερα στο σχολείο των Ασκύρων φοιτούσαν 80 περίπου παιδιά. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία ο αριθμός των μαθητών το 1983-84 είχε μειωθεί σε 28 ενώ την τελευταία σχολική χρονιά που λειτούργησε το σχολείο (1991-92) είχαν μείνει μόλις 8 μαθητές. Ο χωματόδρομος που οδηγεί στα Άσκυρα κατασκευάστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 70.

ΒΑΣΙΛΙΚΑ

Για να φτάσουμε στα Βασιλικά ανηφορίζουμε στο χωματόδρομο από το Λιβάδι και στρίβουμε αριστερά. Μπροστά μας σε μία ρεματιά συναντάμε μία μικρή γέφυρα, ενώ αμέσως μετά βλέπουμε τα χωράφια των Βασιλικών και περίπου δεκαπέντε σπίτια. Είναι μία όμορφη τοποθεσία, με πηγές και πλούσια βλάστηση με κυρίαρχες τις βελανιδιές. Μερικά από τα κτίσματα είναι καλοδιατηρημένα, αλλά χωρίς στέγη. Τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά είναι παρόμοια με αυτά των οικισμών της ευρύτερης περιοχής: πέτρες, ξυλοδεσιές, μικρά ανοίγματα, επίχρισμα. Πρόκειται για ένα μικρό οικισμό όπου η απογραφή του 1961 κατέγραφε 71 κατοίκους, ενώ σήμερα έχει ερειπωθεί.

ΓΙΑΝΝΟΧΩΡΙΟ

Πρόκειται για ένα Δασοχώρι το οποίο βρίσκεται σκαρφαλωμένο σε ένα ύψωμα και απέχει τρία τέταρτα της ώρας από το χωριό Ακραίος. Η θέα από το Δασοχώρι είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή: μπορεί κανείς να δει, το ποτάμι των Σατρών να ελίσσεται προς τα νότια και γύρω γύρω παντού βουνά. Στο Γιαννοχώριο κατοικούσαν 74 άνθρωποι το 1961 και 50 άνθρωποι δέκα χρόνια αργότερα, ενώ σήμερα έχουν απομείνει μόνο τρεις κάτοικοι. Το Δημοτικό Σχολείο

του οικισμού λειτούργησε για τελευταία φορά το 1980 με 6 παιδιά.

ΔΟΥΡΓΟΥΤΙ

Το Δουργούτι βρίσκεται σε υψόμετρο 280 μέτρων στην πλαγιά ενός λόφου και αποτελείται σήμερα από 12 σπίτια με νότιο προσανατολισμό. Για να φτάσει κανείς εδώ χρειάζεται να περπατήσει για δύομισι ώρες περίπου ξεκινώντας από το χωριό Ακραίος. Στο Δουργούτι πλέον έχουν απομείνει μόνο τρεις ηλικιωμένοι. Οι 127 κάτοικοι που έμεναν εδώ το 1961 μειώθηκαν σε 57 το 1981 και σε 22 το 1991. Το Δημοτικό Σχολείο του χωριού έκλεισε το 1984.

ΕΡΑΝΟΣ

Στο Δημοτικό Σχολείο του Εράνου φοιτούσαν 33 μαθητές το 1983-84, 26 μαθητές το 1986-87 και μόλις 13 μαθητές το 1988-89, οπότε και έκλεισε. Τα απογραφικά στοιχεία μας εμφανίζουν μια πτώση του πληθυσμού από τους 348 κατοίκους(1940) στους 231(1961) και τους 186(1981) στην πλήρη ερήμωση την επόμενη δεκαετία. Το 1973 τα μισά σπίτια του χωριού είχαν ήδη εγκαταλειφθεί.

ΘΕΟΤΟΚΑΤΟ

Το Θεοτοκάτο απέχει μιάμισι ώρα πεζοπορίας περίπου από το Ακραίο και τρία τέταρτα από το Γιαννοχώριο. Η θέα είναι εκπληκτική σε όλη τη διαδρομή. Στα δεξιά μας: οι μαϊανδροί του ποταμού των Σατρών, ο οποίος πιο κάτω ενώνεται με τον ποταμό Κομψάτο. Από το Θεοτοκάτο μπορεί κανείς ακολουθώντας το μονοπάτι που πηγαίνει παράλληλα με τους στύλους των τηλεφωνικών καλωδίων να συνεχίσει προς το Δουργούτι και τον Τσαλαπετεινό. Στο Θεοτοκάτο διατηρούνται περίπου δέκα σπίτια, αλλά σήμερα κατοικούν μόνο 4 άνθρωποι. Η απογραφή του 1961 σημειώνει 84 κατοίκους ενώ του 1971 μόλις 57. Το Δημοτικό Σχολείο, το οποίο στεγάζονταν στον ίδιο χώρο με το τζαμί του οικισμού, έκλεισε το 1980.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ

Σκαρφαλωμένο σε υψόμετρο 700 μέτρων το χωριό Θεοτόκος στέκει απέναντι από το Ωραίο, ενώ για να φτάσουμε εκεί μπορούμε να ακολουθήσουμε δύο δρόμους. Είτε κατηφορίζουμε από το Ωραίο προς το Ρεύμα (Τσάι μαχαλά) και μόλις περάσουμε το

γεφύρι στρίβουμε αριστερά, είτε ακολουθούμε τον αγροτικό δρόμο στα αριστερά πριν από το γεφύρι της Σμίνθης. Το χωριό δεν έχει ερημωθεί ακόμα, παρ' όλο που ο πληθυσμός του έχει μειωθεί θεαματικά τις τελευταίες δεκαετίες (1940: 168 κάτοικοι, 1991: 42 κάτοικοι). Σήμερα συνεχίζουν να μένουν ακόμη περίπου 40 άνθρωποι εκεί, οι οποίοι ασχολούνται με διάφορες αγροτικές εργασίες. Στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού πηγαίνουν αυτή τη στιγμή 6 παιδιά. Το διθέσιο Δημοτικό Σχολείο είχε κλείσει το σχολικό έτος 1982-83 (αριθμός μαθητών 4) αλλά το 1987 επανασυστάθηκε. Σπουδαία "ένεση" ζωής ήταν ο ερχομός του ηλεκτρικού ρεύματος στο χωριό. Μέσα στο Θεοτόκο διακρίνουμε μονοπάτια που οδηγούν από το ένα σπίτι στο άλλο, τα οποία είναι διάσπαρτα στην πλαγιά του βουνού καθώς και μικρά χωράφια. Χαμηλοί φράκτες, μικρές αυλές και πεζούλες εξημερώνουν το ορεινό τοπίο. Πάνω από το Θεοτόκο ο χωματόδρομος συνεχίζει προς τη Καλλιθέα.

ΙΜΕΡΑ

Τα Ίμερα, τα οποία παλιά ονομαζόταν Σαλτικλή από κάποιον άρχοντα Σαλή που κατοικούσε εδώ, είναι κτισμένα σε υψόμετρο 450 μέτρων κοντά στη Γαλάνη. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1922, οι Τούρκοι κάτοικοι του χωριού έφυγαν από εδώ και εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από τα Ίμερα της Τραπεζούντας, οι οποίοι και έδωσαν το νέο όνομα στον οικισμό. Ο δρόμος που οδηγεί εκεί είναι αρκετά καλός και συνεχίζει αριστερά προς το Κρωμικό. Τα Ίμερα παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Η βορεινή όψη των σπιτιών είναι πέτρινη, στην πρόσοψη χρησιμοποιείται τσατμάς, ενώ σε μερικά κτίσματα δεν υπάρχουν ενδιάμεσες ξυλοδεσιές. Εντυπωσιακές είναι οι εσωτερικές καμάρες που συναντάμε στους τοίχους. Σύμφωνα με τα στοιχεία των απογραφών, μεγάλη πτώση σημειώνεται στους ανθρώπους που κατοικούσαν εδώ. Το 1951 έμειναν 73 κάτοικοι από τους 221 που ζούσαν εδώ κατά το έτος 1940.

ΚΑΛΛΙΘΕΑ

Η Καλλιθέα βρίσκεται σε υψόμετρο 740μ., έχει πανοραμική θέα και λόγω του ότι η τοποθεσία όπου είναι κτισμένη βλέπει προς τα νοτιοδυτικά, έχει το πλεονέκτημα να την βλέπει πάντοτε ο ήλιος. Το έδαφος της περιοχής είναι ορεινό με άφθονα νερά και πολύ

πράσινο (καρυδιές, καστανιές, κρانيές). Το χωριό χωρίζεται σε δύο μαχαλάδες και το νερό του είναι πόσιμο. Τα περισσότερα κτίσματα είναι διώροφα και επιμήκη. Έχουν χαγιάτι ανοικτό στο ισόγειο και πολλά παράθυρα στον όροφο. Ο πληθυσμός της Καλλιθέας ανέρχονταν στα 272 άτομα το 1940 για να μειωθεί σταδιακά στους 113 (1961), 61 (1971), 6 (1981). Το χωριό εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του γύρω στο 1978, ενώ σήμερα εξακολουθούν να ζουν εδώ δύο ηλικιωμένα άτομα, ένας άνδρας με τη γυναίκα του. Παλαιότερα οι κάτοικοι της Καλλιθέας καλλιεργούσαν στα χωράφια τους κυρίως καπνό και σιτάρι ενώ σε δεύτερη θέση έρχονταν το καλαμπόκι, οι πατάτες, η σίκαλη και τα λαχανικά. Το 1961 το χωριό είχε μονοτάξιο δημοτικό σχολείο και τηλέφωνο αλλά η ύδρευσή του ήταν ελλιπής και σχεδιάζονταν η κατασκευή υδραγωγείου, ενώ παράλληλα είχε γίνει και μια προσπάθεια από τη Νομαρχία Ξάνθης για επανοικισμό του χωριού, η οποία όμως δεν απέδωσε τους αναμενόμενους καρπούς.

ΚΑΛΟ ΝΕΡΟ

Το Καλό Νερό βρίσκεται κοντά στο Καρυόφυτο και τον Καστανίτη, χτισμένο πάνω σε πλαγιά σε σταθερό έδαφος και πήρε το όνομά του από την ποιότητα του νερού της πηγής που βρίσκεται κοντά στον οικισμό. Η πρόσβαση με αυτοκίνητο είναι δύσκολη, ιδιαίτερα τις μέρες που υπάρχει υγρασία ή μετά από βροχή. Τριγύρω, βελανιδιές και πλατάνια, αναρριχώμενα φυτά και αγκάθια. Τα σπίτια είναι όλα φτιαγμένα από πέτρα και ξύλο και οι σοβάδες έχουν ένα χαρακτηριστικό χρώμα. Ορισμένα σπίτια διατηρούνται σχετικά καλά ακόμη και σήμερα. Στο μεγαλύτερο σπίτι μπορεί να διακρίνει κανείς τη λειτουργικότητα των χώρων και την ύπαρξη ξεχωριστών στάβλων, εξωτερικής τουαλέτας και φούρνου. Ένας σωλήνας, ο οποίος οδηγεί κάτω από τον οικισμό, είναι πιθανόν να χρησιμοποιούνταν για την ύδρευση χωραφιών. Στην έρημη περιοχή συναντά κανείς κυρίως κυνηγούς. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ένα από τα οικοδομήματα έχει ανακαινιστεί και διατηρείται πολύ καλά, ενώ υπάρχει και μία βρύση εκεί πρόσφατα κτισμένη. Φαίνεται ότι κάποιοι ακόμα εκτιμούν την ομορφιά του Καλού Νερού.

ΚΑΛΟΤΥΧΟ

Η τοποθεσία που είναι κτισμένο το Καλότυχο είναι πολύ όμορφη. Καθώς ανηφορίζει κανείς εδώ από τον Τσαλαπετεινό ο δρόμος φαίνεται ατέλειωτος (τρεις ώρες) αφού το χωριό δε φαίνεται πουθενά στον ορίζοντα. Είναι καλά κρυμμένο πίσω από τα βουνά

σε ελάχιστη απόσταση από τα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Παλιότερα για να φτάσει κανείς εκεί χρειάζονταν έξι ώρες δρόμο από τις Σάτρες ή από τη Μέδουσα. Σήμερα οι ελάχιστοι κάτοικοι που μένουν εδώ μεταφέρουν τις προμήθειες και τις ζωοτροφές από ένα χωματόδρομο δύο ώρες πιο κάτω που οδηγεί στον Ίασμο. Μεγάλη βοήθεια στον προσανατολισμό προσφέρουν οι κολόνες με τα τηλεφωνικά καλώδια που έρχονται από Σάτρες-Δουργούτι, αφού ακόμα κι αν χάσει κανείς το μονοπάτι μπορεί να ακολουθήσει την κατεύθυνση των καλωδίων και να οδηγηθεί στο Καλότυχο. Εκεί μπορούμε να πάμε και από το Λυκότοπο, ακολουθώντας το μονοπάτι, που πηγαίνει παράλληλα με τη μεθοριακή γραμμή και σε απόσταση λίγων εκατοντάδων μέτρων από αυτή. Το μονοπάτι δεν είναι τόσο ευδιάκριτο, καθώς δεν χρησιμοποιείται συχνά και η απόσταση είναι τρεις ώρες περίπου. Στο Καλότυχο καταλαβαίνουμε αμέσως ότι υπήρχε μεγάλη άνθιση κατά το παρελθόν. Από πληροφορίες που μας παρείχαν οι ντόπιοι γνωρίζουμε ότι στην ακμή του το Καλότυχο φιλοξενούσε 280 οικογένειες και ο πληθυσμός του χωριού ανερχόταν στους 1000 κατοίκους το 1951 για να μειωθεί απότομα στους 572 το 1961 και στους 188 δέκα χρόνια μετά. Σήμερα μένουν μόνο τέσσερις οικογένειες εκεί. Οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν κατεβεί στον κάμπο, στην περιοχή Ίασμου - Κοπτερού - Αμαξάδων. Στο Δημοτικό Σχολείο του οικισμού υπήρχαν 25 μαθητές το 1979-80, 12 μαθητές το 1983-84, 8 μαθητές το 1985-86 και 4 μαθητές κατά την τελευταία χρονιά λειτουργίας του, το 1986-87. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον επισκέπτη έχει το τζαμί που βρίσκεται δίπλα στο Δημοτικό Σχολείο. Για να φτάσουμε εκεί περνάμε ένα όμορφο μικρό γεφύρι, ηλικίας περίπου 150 χρόνων που έχει πάνω του μια αραβική επιγραφή. Ακριβώς δίπλα στο σχολείο υπάρχει ένα δωμάτιο που παλιότερα χρησιμοποιούνταν ως καφενείο. Εκεί βλέπουμε και το κίτρινο ταχυδρομικό κουτί, στο οποίο έκαναν παραδώσεις κάποιοι ηρωικοί ταχυδρόμοι, οι οποίοι έκαναν αυθημερόν τη διαδρομή Σάτρες-Καλότυχο-Σάτρες (12 ώρες) με τα πόδια, όταν έρχονταν ακόμα στο χωριό ταχυδρομείο

ΚΑΛΥΒΑ

Σε απόσταση 14^{ωv} χιλιομέτρων από το χωριό Νεοχώρι βρίσκεται η Καλύβα. Το χωριό χωρίζεται σε δύο συνοικισμούς με υψομετρική διαφορά εκατό περίπου μέτρων μεταξύ τους. Στον πάνω συνοικισμό διακρίνονται 15 περίπου κτίσματα ενώ στον κάτω περίπου 20 σε αραιή διάταξη. Το κάστρο της Καλύβας συναντάμε σε υψόμετρο 627 μέτρων, 4χλμ. περίπου πριν

φτάσουμε στους οικισμούς, το οποίο κατασκευάστηκε τον 4ο αιώνα π. Χ. από το Φίλιππο Β, σε θέση τέτοια που να μπορεί να ελέγχει την ευρύτερη περιοχή. Σχετικά με την παλαιότητα του χωριού Καλύβα αξίζει να αναφέρουμε τη μαρτυρία ενός πρώην κατοίκου σύμφωνα με την οποία είχε βρει στο σπίτι που έμεναν ένα κεραμίδι με το αποτύπωμα μιας ανθρώπινης παλάμης και την ημερομηνία 1772. Στον πάνω συνοικισμό υπάρχει ένα εντυπωσιακό τριώροφο αρχοντικό. Το σκηνικό χαλάνε λάκκοι γύρω από το αρχοντικό σκαμμένοι από χρυσοθήρες, οι οποίοι έχουν προκαλέσει και φθορές σπάζοντας τμήματα του οικοδομήματος, στην προσπάθειά τους να ανακαλύψουν κάποιον θησαυρό. Στην πάνω Καλύβα υπήρχε επίσης και τζαμί. Στον κάτω συνοικισμό συναντάμε την εκκλησία του Προφήτη Ηλία που χτίστηκε το 1936 και έχει συντηρηθεί σε καλή κατάσταση, ενώ με έξοδα του Πολιτιστικού Συλλόγου Καλύβας έγινε διαμόρφωση του προαύλιου χώρου της εκκλησίας. Στο μικρό νεκροταφείο λίγο πιο κάτω υπάρχουν έξι χριστιανικοί τάφοι, δύο από τους οποίους γράφουν το έτος 1969. Το χωριό Καλύβα ερημώθηκε γύρω στο 1970. Το 1920 ζούσαν εδώ 152 τουρκόφωνοι κάτοικοι, οι οποίοι με την ανταλλαγή των πληθυσμών, έφυγαν και εγκαταστάθηκαν εδώ Πόντιοι από την περιοχή της Σινώπης. Το 1940 ζούσαν στην Καλύβα 172 άνθρωποι, ενώ το 1954 φοιτούσαν στο Δημοτικό Σχολείο της Καλύβας 32 παιδιά, όμως ήδη από τη δεκαετία του 1950, άρχισε το πρώτο κύμα φυγής, που ολοκληρώθηκε μέσα στα είκοσι επόμενα χρόνια. Ο χωματόδρομος κατασκευάστηκε το 1964 και η απόσταση από το Νεοχώρι με το μονοπάτι ήταν περίπου τρεις ώρες. Η Καλύβα είναι γεμάτη οπωροφόρα δένδρα: καρυδιές, κερασιές, φουντουκιές, βούβες(άγρια μούσμουλα). Μέχρι το 1940-45 λειτουργούσε στον κάτω συνοικισμό ένας νερόμυλος.

ΚΑΣΤΑΝΙΤΗΣ

Ο Καστανίτης, ένα Προσφυγικό χωριό που κατοικούνταν από Τούρκους πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών και τον ερχομό των προσφύγων από το Βόσπορο, είναι κτισμένος αμφιθεατρικά σε πλαγιά, σε υψόμετρο 550 μέτρων. Πήρε το όνομά του από τις πολλές καστανιές που υπάρχουν στην περιοχή. Τα σπίτια είναι μεγάλα, κτισμένα σε απόσταση το ένα από το άλλο και το σχήμα τους είναι επίμηκες ενώ πολύ συνηθισμένο είναι το ανοικτό χαγιάτι στο ισόγειο. Οι καμινάδες έχουν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες απολήξεις και τα ταβάνια είναι πολύ χαρακτηριστικά. Κάποτε στο σχολείο του Καστανίτη φοιτούσαν 76 παιδιά, ενώ οι 281 κάτοικοι

που είχε ο Καστανίτης το 1920 έπεσαν θεαματικά μετά τον πόλεμο στους 127 το 1961 και στους 24 το 1971.

ΚΟΡΦΟΒΟΥΝΙΟ

Το Κορφοβούνιο απέχει είκοσι περίπου λεπτά από το Πολύσκιο και βρίσκεται στη συμβολή τριών ρεμάτων. Σήμερα μπορεί κανείς να διακρίνει έξι σπίτια και μία στάνη με ελάχιστους ανθρώπους στη μία πλευρά του μικρού ποταμού, ενώ απέναντι ακριβώς με μία τσιμεντένια γέφυρα να συνδέει τις δύο πλευρές του οικισμού βρίσκεται το καλοδιατηρημένο τζαμί και το σχολείο. Το Δημοτικό Σχολείο του Κορφοβουνίου λειτούργησε για τελευταία χρονιά το 1973-74 με 10 μαθητές, ενώ οι μαθητές του ήταν 16 το 1969-70. Η απογραφή του 1961 σημείωνε 66 κατοίκους ενώ δέκα χρόνια μετά είχαν μείνει μόλις 42 κάτοικοι.

ΚΟΤΤΑΝΗ

Ο δρόμος που συνδέει την Κοττάνη με τη Μέδουσα φτιάχτηκε το 1998. Λίγο πριν φτάσουμε στον κυρίως οικισμό συναντάμε ένα μικρό συνοικισμό ακριβώς πάνω από τον ποταμό Κομφάτο, με έξι σπίτια χτισμένα σε θέση οχυρή και στο κέντρο μία βρύση. Η ηλικία των σπιτιών, απ' ότι λέγεται εδώ, πρέπει να είναι περίπου τριακόσια χρόνια. Πάνω από το χωριό Κοττάνη διακρίνουμε ένα μουσουλμανικό παρεκκλήσι (τεκέ), που πάνω του έχει μια τεράστια κοτρώνα. Με την πρώτη ματιά φαντάζει απίστευτο το πώς αυτή η πέτρα ανέβηκε εκεί, αφού δεν υπάρχει κάποιο σημείο απ' όπου θα μπορούσε να έπεσε κι έτσι οι ντόπιοι άρχισαν να υποστηρίζουν ότι εκεί την έβαλε ο Θεός. Βέβαια, αν παρατηρήσει κανείς ψηλότερα και με περισσότερη προσοχή, θα δει στην κορφή της πλαγιάς κάποια βράχια, απ' όπου θα μπορούσε να έχει αποκολληθεί. Πολύ κοντά στην Κοττάνη έχουν βρεθεί χριστιανικοί τάφοι (πλάκες που βλέπουν προς την ανατολή) και πιστεύεται ότι εκεί κατοικούσαν παλαιότερα Χριστιανοί. Το Δημοτικό Σχολείο Κοττάνης έκλεισε το 1980. Κατά το σχολικό έτος 1978-79 φοιτούσαν εδώ 9 μαθητές, ενώ δύο χρόνια πιο πριν ο αριθμός τους ανέρχονταν σε 19.

ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Με πεζοπορία περίπου μίας ώρας από την Κοττάνη φτάνει κανείς στον Κούνδουρο, όπου και συναντά τους πέντε εναπομείναντες

κατοίκους να διατηρούν κάποια ζώα, όπως αγελάδες και κατσίκες και να επιδίδονται στη συλλογή χόρτου πάνω σε θημωνιές, τις οποίες κατασκευάζουν πάνω σε δέντρα, για να διατηρούνται στεγνές. Το παλιό τζαμί που βρισκόταν εκεί έχει μετατραπεί σε κατοικία. Το Δημοτικό Σχολείο του οικισμού είχε 13 παιδιά το 1976-77, ενώ δύο χρόνια αργότερα έκλεισε με 9 μαθητές να φοιτούν σε αυτό κατά το τελευταίο έτος λειτουργίας του.

ΚΡΩΜΝΙΚΟ

Δύο τρόποι υπάρχουν για να φτάσει κανείς στο Κρωμνικό: Ο πρώτος είναι ένα μονοπάτι που διασχίζει τα βουνά, και ο δεύτερος ένας χωματόδρομος με υπέροχη θέα προς την κοιλάδα του Νέστου αλλά τριπλάσιος σε απόσταση. Φτάνοντας εκεί παρατηρούμε την καίρια γεωγραφική θέση που κατέχει το χωριό. Στην μέση υπήρχε ο κεντρικός δρόμος και στο πάνω μέρος το σχολείο καθώς και η εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα που πρόσφατα ξανακτίστηκε. Ο κεντρικός δρόμος κατηφορίζει προς μια μικρή ρεματιά. Τα κτίρια είναι κτισμένα σε βαθμίδες και από τις δύο πλευρές του μονοπατιού. Στο χωριό εντοπίσαμε επίσης ένα πηγάδι και δύο βρύσες, που έχουν όμως στερέψει πλέον. Το Κρωμνικό παλαιότερα δεν ήταν τελείως απομονωμένο γιατί υπήρχε λίγο πιο κάτω σιδηροδρομικός σταθμός. Παρ' όλα αυτά οι κάτοικοι του Κρωμνικού άρχισαν χρόνο με το χρόνο να φεύγουν λόγω των πολύ άσχημων καιρικών συνθηκών κατά τους χειμερινούς μήνες. Τώρα πια μπορεί κανείς να συναντήσει εκεί μόνο κάποιους βοσκούς κατά τους ζεστούς μήνες του χρόνου.

ΛΙΒΑΔΙ

Το Λιβάδι βρίσκεται σε υψόμετρο 430 μέτρων και απέχει από την Ξάνθη 13 χιλιόμετρα περίπου. Δίπλα του βρίσκεται ο οικισμός Βασιλικά ή Μπρουσόβα και κάτω από το Λιβάδι βρίσκεται η Πλαγιά. Κατά τους χειμερινούς μήνες μένουν εδώ 3 κάτοικοι και τους θερινούς 10 περίπου κτηνοτρόφοι. Οι συνθήκες του τόπου επέτρεπαν την καλλιέργεια πατάτας, φασολιών, κρεμμυδιών και καπνού κυρίως για ίδια κατανάλωση. Παλιότερα στο Λιβάδι υπήρχαν 40 οικογένειες με 5 τουλάχιστον παιδιά η κάθε μία. Επίσης υπήρχε στο χωριό σχολείο, το οποίο όμως έχει κλείσει εδώ και 10 χρόνια. Τα περισσότερα σπίτια είναι μισογκρεμισμένα. Οι περισσότεροι κάτοικοι άρχισαν να φεύγουν από το χωριό πριν από μία δεκαετία και μέσα σε μόλις 3 χρόνια είχε ερειπωθεί παντελώς. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν, το Δημοτικό

Σχολείο του χωριού είχε 50 μαθητές το 1984-85, 19 το 1987-88, 6 το 1990-91, ενώ για τελευταία χρονιά λειτούργησε το 1992-93 με έναν μαθητή.

ΛΙΒΕΡΑ

Τα Λιβερά βρίσκονται σε υψόμετρο 450 μ. δίπλα στον ποταμό Νέστο. Έχουμε πολύ εύκολη πρόσβαση στο χωριό από το χωματόδρομο που περνάει από τα Κομνηνά και ένα μονοπάτι συνδέει το χωριό με το Σιδηροδρομικό Σταθμό των Λιβερών. Σε απόσταση 20 λεπτών από τα Λιβερά υπάρχει ένα ενδιαφέρον σπήλαιο. Στην ευρύτερη περιοχή μπορεί κανείς να συναντήσει ένα κοπάδι από περίπου 30 άγρια άλογα που μετακινούνται από το Κρωμνικό μέχρι τα Λιβερά. Το 1940 ο πληθυσμός του πάνω και του κάτω συνοικισμού μαζί έφθανε τους 477 κατοίκους. Από τότε άρχισε η σταδιακή εγκατάλειψη. Σε δύο δεκαετίες ο πληθυσμός είχε πέσει στους 208 κατοίκους και στη δεκαετία του '70 επήλθε η πλήρης ερήμωση.

ΛΥΚΟΒΟΥΝΙ

Το Λυκοβούνι βρίσκεται σε υψόμετρο 300μ., κτισμένο σε δύο παρυφές λόφων που τις διασχίζει ένα ρέμα και απέχει 2χλμ. περίπου από το Χαλέπι. Φτάνοντας στο Λυκοβούνι από το Χαλέπι προβάλλει μπροστά μας το σχολείο, εγκαταλειμμένο από τη δεκαετία του '70, ενώ στο χωριό μπορεί κανείς να μετρήσει είκοσι περίπου σπίτια, τα περισσότερα γκρεμισμένα. Σύμφωνα με μια μαρτυρία ενός παλαιού κατοίκου του χωριού, τα παιδιά του Χαλεπιού και του Λυκοβουνίου άλλαζαν κάθε χρόνο σχολείο και μετακινούνταν από το ένα σχολείο στο άλλο. Ακριβώς δίπλα στο σχολείο υπάρχει ένα ημιτελές νεότερο κτίσμα. Πρόκειται για ένα ξωκκλήσι του οποίου η ανέγερση ξεκίνησε αλλά δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Στο ψηλότερο σημείο του χωριού υπάρχει ένα τριώροφο σπίτι, όπου προφανώς κατοικούσε κάποιος Τούρκος άρχοντας πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών, του οποίου τα ξύλινα μέρη σαπίζουν σιγά σιγά ενώ στον πάνω όροφο εντυπωσιάζουν οι σκαλιστές ντουλάπες και η όλη διάταξη. Μετά το 1922, εγκαταστάθηκαν εδώ πρόσφυγες από τη Μπάφρα και τη Σαμψούντα της Μαύρης Θάλασσας. Σύμφωνα με τις απογραφές,

στο Λυκοβούνι κατοικούσαν 62 κάτοικοι το 1920, ενώ η ερήμωσε επήλθε μετά το 1961.

ΛΥΚΟΤΟΠΟΣ

Μετά από ανάβαση σαράντα λεπτών από τον Κούνδουρο φτάνουμε στο Λυκότοπο, το οποίο χωρίζεται με μια ανηφόρα από τα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα. Πρώτα ξεπροβάλλουν μπροστά μας πέντε σπίτια, ενώ μόλις φτάσουμε βλέπουμε ότι υπάρχουν αρκετά ακόμα στο πλάτωμα. Εκεί μας υποδέχεται ένας ηλικιωμένος κύριος που ονομάζεται Αλή και μας ξεναγεί στον οικισμό. Όπως μας λέει πολύ παλιά λειτουργούσε εκεί δημοτικό σχολείο που έκλεισε όμως το 1939. Τότε ζούσαν εδώ 20 οικογένειες. Στα νεώτερα χρόνια γνωρίζουμε ότι κατά το σχολικό έτος 1983-84 υπήρχαν εδώ 8 μαθητές, ενώ την τελευταία χρονιά που λειτούργησε το σχολείο (1984-85) φοιτούσαν σε αυτό μόλις 2 μαθητές.

ΜΑΚΑΡΙΟ

Το Μακάριο βρίσκεται σε υψόμετρο 650μ. περίπου στους πρόποδες του βουνού Τσαλ. Ερημωμένο ήδη από το 1951, δίνει πλέον μια εικόνα θανάτου, καθώς μόνο ερείπια μπορεί κανείς να συναντήσει, αφού σχεδόν όλα τα σπίτια έχουν καταστραφεί με την πάροδο του χρόνου. Τα ελάχιστα κτίρια που στέκονται ακόμα όρθια έχουν μετατραπεί σε μαντριά. Στο νοτιοανατολικό μέρος του οικισμού υπάρχει ένα μουσουλμανικό νεκροταφείο, όπου και μετρήσαμε περισσότερους από 200 τάφους. Λίγο πιο πέρα έχει δημιουργηθεί μια μικρή τεχνητή λίμνη, προφανώς για το πότισμα των ζώων. Τα περίπου 40 σπίτια που υπήρχαν στο Μακάριο ήταν χτισμένα αριστερά και δεξιά ενός ρέματος του οποίου η κοίτη είχε διαμορφωθεί σαν μονοπάτι. Στον οικισμό είχαν κατασκευαστεί τρία τουλάχιστον πηγάδια. Αυτή τη στιγμή μένει στο Μακάριο μόνο κάποιος τσοπάνος.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΙ

Το Μαργαρίτι βρίσκεται σε υψόμετρο 760μ. σε ένα όμορφο περιβάλλον και η τοποθεσία όπου είναι χτισμένο βλέπει προς τα ανατολικά και είναι κατάλληλη για καλλιέργεια αφού το έδαφος είναι γόνιμο. Στο πάνω μέρος του χωριού υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Εδώ κατά την ημέρα της εορτής του Πολιούχου γίνεται κάθε χρόνο η συνάντηση των απανταχού Μαργαριτιωτών. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος του χωριού οργανώνει γιορτή, κατά την

οποία προσφέρεται ένα παραδοσιακό φαγητό, το κεσκέκι, σε όλους τους παρευρισκόμενους, το οποίο αποτελείται από σιτάρι, κοτόπουλο και κασικάκι. Προπολεμικά κατοικούσαν εδώ 345 κάτοικοι (1920), ενώ το 1971 είχαν απομείνει 129, οι οποίοι εγκατέλειψαν σχεδόν εξ ολοκλήρου το μέρος το 1980. Το γεγονός ότι αρκετοί έχουν επιλέξει το Μαργαρίτι για να κατασκευάσουν μοντέρνα εξοχικά σπίτια δίνει μία από τις δυνατότητες αξιοποίησης τέτοιων οικισμών. Το στοιχείο που απουσιάζει είναι ο σεβασμός στην παράδοση. Θα έπρεπε όσοι κτίζουν σε τέτοια μέρη να συμμορφώνονται σύμφωνα με τα ιστορικά, φυσικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του ευρύτερου χώρου.

ΟΡΕΣΤΙΝΗ

Μετά από ένα χωματόδρομο 7χλμ. περίπου από τη διασταύρωση προς το Λυκοδρόμιο βρεθήκαμε στο χωριό Ορεστινή. Μπαίνοντας στο χωριό βλέπει κανείς εκτάσεις με καπνά και κάποια μελίσσια. Έτσι καταλαβαίνουμε ότι το χωριό εξακολουθεί να κατοικείται, ενώ λίγα μέτρα πιο πέρα βλέπουμε τα δύο πρώτα σπίτια. Μετά όπως είναι φυσικό υπάρχουν κάποια μονοπάτια. Ακολουθώντας ένα μονοπάτι σε μικρή απόσταση βρισκόμαστε σε μια βρύση και λίγο αργότερα στο τζαμί, δίπλα στο σχολείο. Του οποίου το πάτωμα ήταν όλο σκεπασμένο με πολύχρωμα χαλιά. Δίπλα στο τζαμί υπήρχε ένας τάφος. Το σχολείο εγκαταλειμμένο. Τα θρανία και ο πίνακας της μιας και μοναδικής τάξης έμειναν όπως ακριβώς ήταν πριν από πολλά χρόνια, ενώ σε ένα άλλο δωμάτιο βρήκαμε έγγραφα και εγκυκλίους. Μέσα σ' αυτά απολογισμοί εσόδων-εξόδων, χάρτες, αλλά και ενδεικτικά με χρονολογία 1974-75. Όταν το σχολείο έκλεισε το σχολικό έτος 1981-82 οι δύο μαθητές που είχαν απομείνει πήγαιναν περπατώντας στην Ισαία. Λίγο πιο μακριά από το σχολείο υπάρχουν άλλα πέντε σπίτια. Προχωρώντας λίγο ακόμα φτάνουμε στην άκρη του χωριού. Σύμφωνα με τη μαρτυρία ενός από τους λιγοστούς κατοίκους του χωριού ο ηλεκτρισμός έφτασε εδώ πριν από μόλις πέντε χρόνια.

ΠΛΑΓΙΑ

Ο οικισμός Πλαγιά, ο οποίος χρονολογείται από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, βρίσκεται σε ένα ιδιαίτερα όμορφο ορεινό περιβάλλον, χωρίς την ύπαρξη κάποιου δρόμου που να οδηγεί εκεί. Παλαιότερα χρησιμοποιούσαν το μονοπάτι από τα Κιμμέρια

για να φτάσουν εκεί, μπορεί όμως κανείς να κατηγορήσει στον οικισμό και από το Λιβάδι. Όπως δηλώνει και το όνομα του, ο οικισμός είναι χτισμένος σε μια πλαγιά, πάνω από μία ρεματιά. Αυτή τη στιγμή διατηρούνται όρθια ένδεκα κτίσματα, ένα από τα οποία είναι ένα τεράστιο ορθογώνιο διώροφο σπίτι που στέγαζε επτά οικογένειες. Πρόκειται για μία χαρακτηριστική περίπτωση σπιτιού που τροποποιήθηκε και επεκτάθηκε καθώς η οικογένεια μεγάλωνε, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μία μικρή συγγενική κοινότητα ("αδερφομοίρια"), κάτι σαν μία οριζόντια "πολυκατοικία" θα έλεγε κανείς. Τα σπίτια της Πλαγιάς είναι πέτρινα και στους δύο ορόφους, σκεπασμένα με κεραμίδια, σοβατισμένα και ασβεστωμένα. Τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας σημειώνουν 56 κατοίκους για το 1971, ενώ ο οικισμός πρέπει να έχει εγκαταλειφθεί εδώ και 15 χρόνια τουλάχιστον.

ΠΟΛΥΣΚΙΟ

Το Πολύσκιο απλώνεται σε μεγάλη έκταση κατά μήκος μιας πλαγιάς και αποτελεί ουσιαστικά ενιαίο οικισμό με το Κορφοβούνιο, το οποίο βρίσκεται είκοσι λεπτά χαμηλότερα μέσα στο ρέμα. Ο κακοφτιαγμένος χωματόδρομος που οδηγεί από τις Σάτρες προς το Πολύσκιο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα και χρειάζεται περίπου μισή ώρα κατάβασης για να φτάσει κανείς στα πρώτα γκρεμισμένα σπίτια. Η τοποθεσία του οικισμού είναι πολύ όμορφη, αφού λίγο πιο κάτω ο ποταμός που κυλάει προσφέρει θέα μαγευτική. Στο Δημοτικό Σχολείο του Πολύσκιου φοιτούσαν 24 παιδιά το 1976-77, ενώ ο αριθμός τους μειώθηκε σε 15, δύο χρόνια αργότερα, οπότε και λειτούργησε για τελευταία φορά. Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία προπολεμικά οι κάτοικοι του Πολύσκιου ξεπερνούσαν τους 300, ενώ απότομη πτώση παρουσιάστηκε τη δεκαετία του 1970, αφού από το 1971 οι 128 κάτοικοι που έμεναν εκεί μειώθηκαν σε 45 μέχρι το 1981. Σήμερα μόνιμοι κάτοικοι είναι μόνο δύο κτηνοτρόφοι, αλλά υπάρχουν και κάποιοι ακόμα που διαμένουν στις Σάτρες αλλά έχουν ζώα στην περιοχή.

ΠΟΡΤΑ

Αξίζει να αναφέρουμε ότι το καλοκαίρι παραθερίζουν εδώ τουλάχιστον 15 οικογένειες που προτιμούν το βουνό από τη θάλασσα, ακόμη κι αν δεν έχει έρθει ακόμα ηλεκτρικό ρεύμα στο χωριό. Επίσης παρατηρείται κάποια οικοδομική δραστηριότητα,

είτε για την επισκευή των παλιών σπιτιών είτε για την κατασκευή καινούργιων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το δρομολόγιο που ακολουθούσε ο ταχυδρόμος δύο φορές την εβδομάδα για να καλύψει τη ευρύτερη περιοχή. Ξεκινούσε με τα πόδια από τα Κιμμέρια και πήγαινε στον Έρανο, το Ανηρό, την Πόρτα, το Πριόνι και τέλος κατηφόριζε προς τα Βασιλικά και το Λιβάδι για να επιστρέψει και πάλι στα Κιμμέρια (συνολικά 3.30 ώρες δρόμος). Ο πληθυσμός της Πόρτας είχε φτάσει τους 322 κατοίκους το 1951 για να μειωθεί στους 145 το 1981 και στους 8 το 1991. Το 1983-84 υπήρχαν στο Δημοτικό Σχολείο της Πόρτας 12 μαθητές, ενώ το επόμενο σχολικό έτος ήταν και το τελευταίο της λειτουργίας του με 9 μαθητές.

ΠΡΙΟΝΙ

Η απόσταση από τα Κιμμέρια είναι λίγα μόνο χιλιόμετρα και ο χωματόδρομος σε σχετικά καλή κατάσταση, ενώ για τους πεζοπόρους χρειάζονται μόνο δύο ώρες για να φτάσουν εκεί. Το Πριόνι ήταν ένας αρκετά μεγάλος οικισμός, στον οποίο υπήρχαν τζαμί, σχολείο, καφενείο και παντοπωλείο. Τα περίπου 50 σπίτια που βρίσκονται εκεί είναι ακόμα σε καλή κατάσταση, ενώ εξακολουθεί να ανθεί ακόμα η κτηνοτροφία. Κασίκες, πρόβατα, σκυλιά, γαϊδούρια συναντάμε από τη μία άκρη ως την άλλη. Στο τέλος της δεκαετίας του '70, το Πριόνι είχε ξεπεράσει τους διακόσιους κατοίκους (η απογραφή του 1981 σημειώνει 229 κατοίκους), οι οποίοι όμως το εγκατέλειψαν μαζικά στις αρχές της επόμενης δεκαετίας. Το Δημοτικό Σχολείο του χωριού είχε 53 μαθητές το 1983-84, 31 μαθητές το 1986-7 και 4 μαθητές τη χρονιά που έκλεισε(1989-90).

ΡΕΜΑΤΙΑ

Στη Ρεματιά σήμερα μπορούμε να φτάσουμε με αυτοκίνητο από τις Σάτρες, διανύοντας μία πολύ μικρή απόσταση, ακολουθώντας το δρόμο που βρίσκεται στα δεξιά της μεγάλης γέφυρας στο κέντρο των Σατρών. Η εντύπωση που σχηματίζουμε είναι ότι ο οικισμός απλώνονταν σε μεγάλη έκταση κατά μήκος του χειμάρου. Στο Δημοτικό Σχολείο της Ρεματίας φοιτούσαν 12 μαθητές το 1983-84. Η τελευταία χρονιά λειτουργίας του ήταν το 1990-91. Σήμερα κατοικούν στη Ρεματιά μόνο δύο οικογένειες. Έχει ενδιαφέρον ότι προπολεμικά(1928) ο πληθυσμός της έφθανε τους 414 κατοίκους, ενώ μεγάλη πτώση παρατηρήθηκε στη δεκαετία του '50.

ΡΥΜΗ

Η Ρύμη είναι κτισμένη σε ορεινή πλαγιά και σε υψόμετρο 500μ. Για να φτάσουμε εκεί ακολουθούμε το χωματόδρομο βόρεια από τα Φίλλια. Τα σπίτια του χωριού ήταν κτισμένα από πέτρες, ξύλο και τσιμέντο και τα σημάδια της εγκατάλειψης είναι ακόμα πρόσφατα, αφού συντελέστηκε στις δεκαετίες του '70 και '80. Σύμφωνα με τις απογραφές κατοικούσαν εδώ 257 κάτοικοι το 1951, ενώ το 1981 ο αριθμός τους μειώθηκε στους 94. Το Δημοτικό Σχολείο της Ρύμης έκλεισε το σχολικό έτος 1984-85. Δύο χρόνια νωρίτερα φοιτούσαν εδώ 13 παιδιά.

ΣΤΑΜΑΤΙΟ

Το Σταμάτιο βρίσκεται ένα χιλιόμετρο περίπου πριν το Θεοτόκο, διακρίνεται σε δύο μαχαλάδες και δίνει περισσότερο την εικόνα κάποιας ομάδας σπιτιών παρά ενός συγκροτημένου οικισμού. Ο μαχαλάς στα δεξιά του δρόμου είναι χτισμένος πάνω σε μία κορυφή. Στο ψηλότερο σπίτι του οικισμού κάποτε κατοικούσαν τέσσερις οικογένειες, το οποίο τώρα έχει μετατραπεί σε στάβλο. Το χειμώνα στο Σταμάτιο παραμένει ένας κτηνοτρόφος, ενώ στον οικισμό δεν υπάρχει ρεύμα ακόμη. Το διθέσιο Μειονοτικό Σχολείο Σταματίου έκλεισε το σχολικό έτος 1966-67.

ΤΣΑΛΑΠΕΤΕΙΝΟΣ

Ο Τσαλαπετεινός ήταν ένα από τα μεγαλύτερα ορεινά χωριά, κτισμένος δίπλα στον ποταμό Κομπάτο. Απέχει δύο ώρες από τον Κούνδουρο, μία από το Δουργούτι και τρεις από το Καλότυχο. Ακολουθώντας το μονοπάτι από τον Κούνδουρο, σε μία ώρα περίπου συναντάμε μία παλιά γέφυρα, η οποία δυστυχώς έχει φαγωθεί στις πλευρές της και θα επέλθει κατάρρευση αν δεν γίνουν κάποια έργα συντήρησης σύντομα. Στον Τσαλαπετεινό έχουν απομείνει περίπου είκοσι σπίτια και τέσσερις κάτοικοι. Τα στοιχεία των απογραφών μας δείχνουν μια απότομη μείωση του πληθυσμού από το 1951 (682 κάτοικοι) μέχρι το 1961 (188 κάτοικοι). Το Δημοτικό Σχολείο του Τσαλαπετεινού είχε 3 μαθητές το 1983-84, ενώ το 1985 έκλεισε. Το 1981 ο αριθμός των κατοίκων είχε μειωθεί στους 47.

ΥΔΡΟΧΩΡΙ

Το Υδροχώρι βρίσκεται σε καλή γεωγραφική θέση, σε μια πλαγιά

ανάμεσα σε δύο ρέματα, και χωρίζεται στον πάνω και στον κάτω μαχαλά. Όλα τα σπίτια είναι κτισμένα με πέτρες με τον ίδιο παραδοσιακό τρόπο. Διασχίζοντας τη ρεματιά και ανηφορίζοντας προς το κίτρινο κτίριο του παλιού Δημοτικού σχολείου, συναντάμε μια βρύση που έχει στερέψει, ενώ μας περιβάλλουν μισογκρεμισμένα σπίτια, μέσα στα οποία μπορεί κανείς να βρει ακόμα ίχνη ζωής: σκισμένα ρούχα, παντόφλες, σκεύη μαγειρικής, γεωργικά εργαλεία, εργαλεία για να γνέθουν μαλλί. Το σχολείο του χωριού είναι νεώτερο κτίσμα με δύο αίθουσες μαθήματος και ένα γραφείο στη μέση, στο οποίο υπάρχουν ακόμα μισοκαμμένα χαρτιά και παλιά υπουργικά διατάγματα. Είναι βέβαιο ότι το σχολείο κτίστηκε στο πιο ψηλό σημείο του χωριού για ένα σημαντικό λόγο: είναι το πρώτο κτίσμα που αγγίζουν οι ακτίνες του ήλιου το πρωί και έτσι θερμαίνεται γρηγορότερα. Δίπλα ακριβώς βρίσκεται το τζαμί, όπου φιλοξενεί πολλά υφαντά που έχουν τοποθετηθεί στα παράθυρα για να μην υγρανθούν στο πάτωμα. Σε όλο το Υδροχώρι υπάρχουν περίπου πενήντα σπίτια, με τα περισσότερα να βρίσκονται στον πάνω μαχαλά. Κατηφορίζοντας στον κάτω μαχαλά συναντάμε τους μοναδικούς κατοίκους του χωριού: ένα άντρα και μια γυναίκα, όπου ζουν εκεί από παιδιά και μαρτυρούν ότι η ζωή στο Υδροχώρι το χειμώνα δεν είναι εύκολη. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του ηλικιωμένου άντρα πριν από 60 χρόνια ζούσαν εκεί περίπου 66 οικογένειες. Στην κάτω άκρη του κάτω μαχαλά υπάρχει μια βρύση με άφθονο νερό. Στην Καταγραφή Πολιτιστικής Κληρονομιάς του 1973 καταγράφονται 62 σπίτια στο Υδροχώρι. Η απογραφή του 1971 σημειώνει 274 κατοίκους και 192 κατοίκους για το 1981. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία το 1983-84 το σχολείο του Υδροχωριού είχε 27 παιδιά, ενώ για τελευταία χρονιά λειτούργησε το 1987-88 με 6 μαθητές.

ΧΑΛΕΠΙ

Η κοντινότερη πρόσβαση στο Χαλέπι είναι από το Καπνόφυτο του Ν.Δράμας, μπορούμε όμως να πάμε εκεί και από την Πασχαλιά, από την οποία απέχει 8 χιλιόμετρα. Το Χαλέπι διακρίνεται στον παλαιό συνοικισμό, που βρίσκεται ψηλότερα και στον οποίο ζουν σήμερα μόνο τρεις οικογένειες και στον νέο, που βρίσκεται χαμηλότερα. Στον παλαιό συνοικισμό τα σπίτια είχαν πόρτες που έβλεπαν προς την ανατολή και αυλές που περιτριγυρίζονταν από ψηλούς τοίχους. Στο Χαλέπι εγκαταστάθηκαν κάτοικοι από τη Μαύρη Θάλασσα μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών και το 1961 ο συνολικός πληθυσμός του ανέρχονταν στους 108 κατοίκους. Το ηλεκτρικό ρεύμα φτάνει

μέχρι εδώ και ο δρόμος είναι σε καλή κατάσταση. Το παλιό δημοτικό σχολείο, που έκλεισε πριν από δεκαπέντε χρόνια, βρίσκεται δίπλα στο νεκροταφείο. Η εκκλησία του χωριού είναι αφιερωμένη στη Ζωοδόχο Πηγή.

ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Ο Ν. Ροδόπης είναι ο κεντρικός από τους τρεις νομούς της Θράκης. Έχει έκταση 2.586 τ. χλμ. και πληθυσμό 110.828. Συνορεύει προς δυτικά με το νομό Ξάνθης, προς ανατολικά με το νομό Έβρου, προς βόρεια με την Βουλγαρία και προς νότια βρέχεται από το Θρακικό πέλαγος(Αιγαίο πέλαγος). Αποτελείται από 12 δήμους. Πρωτεύουσα του νομού είναι η Κομοτηνή, μοναδικό διοικητικό και εμπορικό κέντρο της περιοχής.

Στο Ν. Ροδόπης συμβιώνουν χρόνια τώρα αρμονικά δύο διαφορετικοί πολιτισμοί σε κουλτούρα, θρησκεία και γλώσσα, ο μουσουλμανικός και ο ελληνορθόδοξος. Η κουζίνα της περιοχής είναι και εκείνη εμπνευσμένη από δύο κόσμους. Έτσι έχουμε την τοπική κουζίνα και την ανατολίτικη. Τέλος η Κομοτηνή, είναι μία φοιτητούπολη με έντονη τη νυχτερινή ζωή.

4.1 ΛΙΜΝΗ ΙΣΜΑΡΙΔΑ ΚΑΙ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΕΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Η λίμνη Ισμαρίδα βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του Ν. Ροδόπης, που είναι πλούσιο σε υγράτοπους ανάμεσα στην λίμνη Βιστονίδα και τους όρους Ισμάρου. Η απόσταση της από την Κομοτηνή είναι 18 χλμ. Είναι γνωστή επίσης ως Μητρικού ή Μάνα. Είναι μια από της ελάχιστες φυσικές λίμνες γλυκού νερού της Ελλάδας και η τελευταία στην βόρεια Ελλάδα. Στα δυτικά της λίμνης υπάρχει ένα σύμπλεγμα υγράτοπων, αποτελούμενο από της λιμνοθάλασσες Έλος (ή Καρατζαλί), Πτελέα Αλυκή ή Μέση, Καρατζά ή Αρωγή και Ξηρολίμνη (ή Φαναρίου). Υπάρχουν ακόμη μερικοί αλμυροβάλτοι που φτάνουν μέχρι τον οικισμό του Φαναρίου. Στο νότιο τμήμα υπάρχει ένα αλμυρό έλος και η πλημμυρική κοίτη που απαρτίζονται από μικρότερες λίμνες και παλιές κοίτες ποταμών. Τα οικοσυστήματα αυτά μαζί με την λίμνη Βιστονίδα αποτελούν και λειτουργούν ως ένα ενιαίο οικοσύστημα το οποίο φιλοξενεί μια πολύ πλούσια χλωρίδα και πανίδα με κύριο χαρακτηριστικό την ύπαρξη σπάνιων πτηνών.

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Κύρια εισροή νερού στην λίμνη Ισμαρίδα είναι ο ποταμός Βοσβόζης, ο οποίος εκβάλλει στο βόρειο τμήμα της και λιγότερο ο ποταμός Λίσσος, ο οποίος διέρχεται νοτιοανατολικά της λίμνης και εκβάλλει στο Θρακικό πέλαγος. Το κανάλι το οποίο έχει κατασκευαστεί για να συνδέει την λίμνη με την θάλασσα, της έχει δώσει χαρακτηριστικά λιμνοθάλασσας με την αλατότητα της να μεταβάλλεται ανάλογα με της εποχές. Η λίμνη έχει ελλειψοειδές σχήμα και η έκταση της είναι στο εύρος 1600-2800 στρ. ανάλογα με την εισροή νερού του Βοσβόζη. Το μέσω βάθος της είναι 1μ. και το χειμώνα παρουσιάζει πλημμύρες. Επικοινωνεί επίσης με υπόγεια νερά στο ανατολικό της τμήμα. Η λιμνοθάλασσες εξαρτώνται από το νερό του θρακικού πελάγους, ενώ γλυκά νερά εισρέουν στην λίμνη κυρίως μετά από βροχοπτώσεις τους χειμερινούς μήνες. Η περιοχή γύρω από την Ισμαρίδα είναι σχεδόν επίπεδη με χαμηλούς λόφους.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα στην περιοχή είναι κάτι ανάμεσα σε Μεσογειακό και Μεσευρωπαϊκό. Η μεγαλύτερη θερμοκρασία το καλοκαίρι είναι 23°C και η χαμηλότερη τον χειμώνα 5°C. Περισσότερες βροχές και χιόνια παρουσιάζονται κατά τους χειμερινούς μήνες, χωρίς να λείπουν και οι καλοκαιρινές καταιγίδες. Ισχυροί βόρειοι άνεμοι επικρατούν στο διάστημα Νοέμβριο – Μάρτιο και νοτιοανατολικό τον Απρίλιο.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ

Γύρω από την λίμνη και της λιμνοθάλασσες βρίσκονται χαρακτηριστικά είδη βιότοπων στα οποία καταγράφονται 16 από τους 25 πιο σπάνιους οικότοπους που υπάρχουν στην Θράκη, σύμφωνα με το δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 (NATURA 2000) της Ε.Ε.

Στα παράλια της λίμνης διακρίνονται εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με υποθαλάσσια λιβάδια του σπάνιου και προστατευόμενου είδους Ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*). Αμμοθίνες και παράκτιοι χερσότοποι με λασπώδεις παραλίες υπάρχουν στα σημεία εκείνα που οι λιμνοθάλασσες συνορεύουν με την ακτή. Ακόμη αλμυρά τέλματα, αλίπεδα, λειμώνες (λιβάδια με βούρλα) και εντυπωσιακοί καλαμώνες περιμετρικά της λίμνης την κάνουν να ξεχωρίζει. Θαμνώνες με αρμυρίκια, το παραποτάμιο δάσος στις εκβολές του Βοσβόζη, οι χαμηλοί χωμάτινοι λόφοι και ξερολίβαδα αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία του τοπίου μέσα στον κάμπο γύρω από την λίμνη. Σ' αυτά μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν βιότοποι με ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως οι αλυκές στα βόρεια της λιμνοθάλασσας Αλυκής και καλλιεργήσιμες εκτάσεις με βαμβάκι.

ΧΛΩΡΙΔΑ – ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

Η σημαντικοί τύποι βλάστησης είναι :

Υδροφυτική βλάστηση : Υφυδατική και Εφυδατική, η οποία σχηματίζει επιπλέοντες τάπητες που καλύπτουν μέχρι και το 80% της επιφάνειας της λίμνης. Αποτελούνται δε από κίτρινα και λευκά νούφαρα (*Nuphar lutea*) και (*Nymphaea alba*) τα *Nymphoides peltata* και *Najas minor*, των ποταμογείτονα (*Potamogeton crispus*, *P. Nodosus*), την φακή του νερού (*Lemna minor*), τα μυριόφυλλα (*Myriophyllum vericillatum*, *m. spicatum*),

καθώς και το νεροκάστανο (*Trapa natans*), τα οποία περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Φυτών της Ευρώπης.

Αλοφυτική – Ημιαλοφυτική βλάστηση : Σχηματίζεται με την μορφή δακτυλίου γύρω από της λιμνοθάλασσες. Απαρτίζεται δε από τις αρμυρές (*Arthrocnemum fruticosum*) τις αλμυρίδες (*Suaeda maritime*, s. *Spiendens*), τα βούρλα της θάλασσας (*Juncus maritimus*) και τα *Aeluropus litoralis*, *Halimione portulacoides*, *Halocnemum strobilaceum*, *Artemisia monogyna*.

Βλάστηση αμμοθινών, αμμωδών εκτάσεων : Κύριοι αντιπρόσωποι οι θαλάσσιοι κρίνοι (*Pancreatium maritimum*, *Medicago marina*), η γαλατσίδα (*Euphorbia reptans*, E. *Parallias*), η ψάθα (*Ammophila arenaria*), η γιαλοπίκρα (*Claucium flavum*), το θαλασσάγκαθο (*Salsola kali*) και το αγκάθι της θάλασσας με τα γαλάζια άνθη (*Eryngium maritimum*).

Βλάστηση λειμώνων : Στη δυτική και νότια πλευρά της λίμνης και στις λιμνοθάλασσες μετά από πλημμύρες με κύριο αντιπρόσωπο τα λιβάδια βούρλων (*Juncus acutus*).

Βλάστηση καλαμώνων : Με αγριοκάλαμο (*Phragmites australis*), το ψαθί ή σάζι (*Typha angustifolia*), το καλάμι (*Arundo donax*) και το βούρλο (*Sparganium erectum*).

Βλάστηση θαμνώνων με αρμυρίκια (*Tamarix* sp.)

Δενδρώδης παρυδάτια βλάστηση : Στις εκβολές του Βοσβόζη με κύριους αντιπρόσωπους τη λευκή λεύκη (*Populus alba*), τον πλάτανο (*Platanus orientalis*), το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*), τη λευκή, την εύθραυστη και την τριστήμονη ιτιά (*Salix alba*, S. *Fragilis*, s. *Triandra*), το φράξο (*Fraxinus angustifolius*) και την φτελιά (*Ulmus minor*).

ΠΑΝΙΔΑ

Ιχθυοπανίδα: Έχουν καταγραφεί 19 είδη ιχθυοπανίδας στην Ισμαρίδα και τις γύρω λιμνοθάλασσες. Τα σημαντικότερα είδη είναι: η ενδημική γελάρτζα (*Chalcalburnus chalcoides*), η μουρμουρίτσα (*Rhodeus amarus*) και το γριβάδι (*Cyprinus carpio*)

της οικογένειας κυπρινοειδών. Είδη με εμπορικό ενδιαφέρον είναι οι κέφαλοι (*Mugil cephalus*) και τα χέλια (*Anguilla Anguilla*). Τα παραπάνω είδη απαντώνται και στις γύρω θάλασσες μαζί με λαυράκια (*Dicentrarchus labrax*), τσιπούρες (*Sparus auratus*) κ.α.

Αμφίβια: Έχουν καταγραφεί 8 είδη αμφίβιων ανάμεσα στα οποία, ο τελματοτρίτωνας (*Triturus vulgaris*), ο πηλοβάτης (*Pelobatus syriacus*) και ο δενδροβάτραχος (*Hyla arborea*). Τα είδη αυτά αναφέρονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας ως απειλούμενα με εξαφάνιση.

Ερπετά: Εντός της λίμνης και στις τριγύρω περιοχές και έλη, υπάρχουν νεροχελώνες (*Emys orbicularis*- στικτόλαιμη, *Mauremys caspica* – ριγόλαιμη νεροχελώνα) και νερόφιδα (*Natrix natrix*, *N. Tessellata*). Υπάρχουν ακόμη και χερσαίες χελώνες, *Testudo graeca* (χελώνα η ελληνική), *Testudo hermanni* (χελώνα η βαλκανική) και η πρασινόσαυρα (*Lacerta viridis*). Από φίδια απαντώνται ο λαφιάτης (*Elaeophis quatuorlineata*) και ο σπάνιος σαΐτης (*Coluber caspius*).

Θηλαστικά: Τα θηλαστικά είδη που έχουν καταγραφεί είναι 20. Η απειλούμενη βίδρα (*Iutra Iutra*) σύμφωνα με το παράρτημα 2 της οδηγίας 92/43 τις Ε.Ε. Επίσης τα απειλούμενα με εξαφάνιση είδη όπως ο λύκος (*Canis lupus*), το τσακάλι (*Canis aureus*), το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*) και το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*). Συναντούμε ακόμη αλεπούδες (*Ulpes ulpes*), σκαντζόχοιρους (*Erinaceus europaeus*), μυγαλές τρωκτικά κ.α.

Ορνιθοπανίδα: Πολλά είδη πουλιών έχουν καταγραφεί στην λίμνη Ισμαρίδα. Συγκεκριμένα 225. Τα περισσότερα προστατεύονται από διεθνής συμβάσεις. Μερικά από αυτά είναι : το μαυροβουτηχτάρι (*Podiceps nigricollis*), ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*), η λαγγόνα (*Phalacrocorax pygmeus*) κ.α. Στην περιοχή ακόμη ξεχειμωνιάζουν 20.000 από πάπιες (*tardona tardona*), βαρβάρα, *T. Ferruginea*, *Aythya nyroca* βαλτόπαπια, *Anas Penelope* κοκκινοκέφαλη κ.α. Η χουλιανομούτα (*Platalea leucorodia*) είναι ένα πουλί, το οποίο συναντούμε εδώ και σε 3-4 άλλες αποικίες πτηνών. Θεωρείτε σπάνιο πουλί. Είδη τα οποία αναπαράγονται

στην λίμνη είναι : η αγκαθοκαλημάννα (*Hoplopterus spinosus*), ο κρυπτοτσικνίας (*Ardeola ralloides*), ο μικροτσικνίας (*Ixobrychus minutus*) κ.α. Αξίζει να αναφέρουμε τον αμμοπετροκλή (*Oenanthe isabellina*), ο οποίος ανήκει στην οικογένεια των *Turdidae* και απαντάτε μόνο στην περιοχή αυτή και στον Έβρο. Χαρακτηριστικοί αντιπρόσωποι αρπακτικών που ζουν στην περιοχή είναι ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*) και το κερκινέζι (*Falco naumanni*).

Περίπου 160 είδη πουλιών έχουν καταγραφή στις γύρω λιμνοθάλασσες. Τα σπουδαιότερα είναι : οι αργυροπελεκάνοι (περίπου 600) και τα φοινικόπτερα (περίπου 5.500). Στρειδοφάγοι, θαλασσοσφυριχτές, καλαμοκανάδες, αβοκέτες, πετροτριλίδες και νεροχελίδονα παρατηρούνται επίσης.

4.1.1 ΠΟΤΑΜΟΣ ΒΟΣΒΟΖΗΣ

Ο ποταμός Βοσβόζης ή Μπόσμπος ή Ασπρόρεμα αποτελεί τον κύριο τροφοδότη γλυκού νερού της Ισμαρίδας και οικοσύστημα άρρηκτα συνδεδεμένο με τη λίμνη. Εκβάλλει στο βόρειο τμήμα της και έχει χαρακτηριστικά χειμαρρικού συστήματος μεσογειακού τύπου, όπως και οι περισσότεροι ποταμοί της Β. Ελλάδας.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ο Βοσβόζης έχει επιφάνεια λεκάνης 82τετρ.χλμ. και συνολικό μήκος περίπου 40χλμ. Η παροχή του σε νερό μηδενίζεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και αυξάνεται τους χειμερινούς, με αποτέλεσμα να επηρεάζει υδρολογικά το καθεστώς της λίμνης Ισμαρίδας μεταβάλλοντας το εμβαδόν της.

Ο ποταμός πηγάζει ανατολικά του Παπίκιου όρους στα βόρεια ορεινά του Ν. Ροδόπης. Από εκεί ξεκινούν τα ρεύματα Χιονόρρεμα και Αγιόρρεμα τα οποία συναντώνται μετά τον οικισμό Μικρό Άδα, σχηματίζοντας το κύριο σώμα του ποταμού. Ο ποταμός αφού διασχίσει τη νότια ορεινή οροσειρά της Ροδόπης, εξέρχεται στην πεδιάδα της Κομοτηνής, στον οικισμό της Δύμης.

Εν συνεχεία κατευθύνεται νοτιοδυτικά και κυλά περιμετρικά της Κομοτηνής. Σ' αυτό το τμήμα της πορείας του δέχεται τα νερά πολλών χειμάρρων εκτός του Τρελοχειμάρρου. Ο Τρελοχειμάρρος είναι ο σπουδαιότερος παραπόταμος του. Αυτός καταλήγει στο Βοσβόζη μετά τον οικισμό του Μεσοχωρίου στα βορειοανατολικά

της Κομοτηνής, όπως οριοθετείται από τις κορυφές Φρουρούς, Κακορράχη και Σκεπαστό.

Στο πεδινό του τμήμα και μετά το χωριό Ήφαιστος η κοίτη του Βοσβόζη περιβάλλεται από αναχώματα μέχρι τις εκβολές του, διασχίζοντας τα χωριά Μεσοχώρι, Μέγα Κρανοβούνι, Μικρό και Παγούρια.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα της περιοχής χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ-ΧΛΩΡΙΔΑ-ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

Ο σημαντικότερος τύπος βιότοπου του ποταμού είναι το παραποτάμιο δάσος στις εκβολές του στη λίμνη Ισμαρίδα. Είναι ένα μικρό υδροχαρές δάσος και το μοναδικό της περιοχής. Αποτελείται δε από ιπιές (*Salix spp.*), λεύκες (*Populus glutinosa*), φτελιές (*Ulmus minor*) και φράξους (*Fraxinus angustifolia*). Ακόμη ανάμεσα στους θάμνους και στα ποώδη είδη της περιοχής συγκαταλέγονται τα βάτα (*Rubus ulmifolius*, *R. Caesius*), η αγράμπελη (*Clematis vitalba*), η λυγαριά (*Vitex agnus – castus*), η περικοκλάδα (*Periploca graeca*), το παλιούρι (*Paliurus spina cristi*) και η γκορτσιά (*Pygus amygdaliformis*). Υπάρχουν ακόμη και καλλιέργειες με βαμβάκι και καλαμπόκι.

ΠΑΝΙΔΑ

Η πανίδα της περιοχής δε διαφέρει από την πανίδα του υγρότοπου της Ισμαρίδας. Όσο αφορά την ιχθυοπανίδα, έχουν καταγραφεί: η μπριάνα (*Barbus cyclolepis*), η γελάρτζα (*Chalcalburnus chalcoides*), το φιδόψαρο *Cobitis taenia*, ο μουστάκας (*Gobio gobio bulgaricus*) και το κεφάλι (*Leuciscus cephalus macedonicus*). Επίσης μεγάλος αριθμός αμφίβιων, ερπετών, θηλαστικών και πτηνών βρίσκει καταφύγιο στην ευρύτερη περιοχή του υγρότοπου.

4.1.2 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΝΟ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ ΒΟΣΒΟΖΗ, ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΙΣΜΑΡΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΩΝ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Ξεκινάει ο επισκέπτης από την Κομοτηνή. Στην δυτική είσοδο της πόλης βρίσκεται η νέα γέφυρα του ποταμού Βοσβόζη.

Ακολουθώντας το ανάχωμα στα αριστερά του ποταμού καταλήγει στην λίμνη Ισμαρίδα. Ο δρόμος είναι παράλληλος με το ποτάμι και φτάνει στην γέφυρα της Εγνατίας οδού μια παράκαμψη στα δεξιά περνά από το χωριό Ιτέα, όπου εκεί συναντά κανείς τον παραπόταμο του Βοσβόζη, Τρελοπόταμο. Το ανάχωμα που υπάρχει αριστερά του Τρελοπόταμου, φτάνει στην συμβολή με τον Βοσβόζη και συνεχίζει μέχρι την γέφυρα στο χωριό Παγούρια. Στην συνέχεια ο δρόμος περνά κοντά από τα χωριά Μέγα Κρανοβούνι και Μικρό Κρανοβούνι. Συστάδες από λεύκες και μεγάλες καλλιέργειες καλαμποκιού αλλά και μελίσσια, συνθέτουν μια λιτή εικόνα, καθ' όλη την διάρκεια της διαδρομής.

Η διασταύρωση προς τα αριστερά, στο χωριό Παγούρια, οδηγεί στην λίμνη Ισμαρίδα (4χλμ.). Η λίμνη πλαισιώνεται από πολύ πυκνή βλάστηση καλαμώνων και κάποια κοπάδια πουλιών. Η διαδρομή συνεχίζεται προς το νότιο τμήμα της λίμνης, ενώ ένας χωματόδρομος αριστερά, οδηγεί στα Νταλιάνια (παλιές ψαράδικες παραγωγές) και στο ιχθυοτροφείο.

Ο ίδιος δρόμος καταλήγει μετά το εκκλησάκι της Αγίας Μαρίνα στο χωριό Ίμερος. Γύρω από το εκκλησάκι μπορεί κανείς να συναντήσει ερωδιούς και άλλα είδη ορνιθοπανίδας στα νερά του Λίσσου και σε κρυμμένα έλη.

Ακολουθώντας αντίθετα τη διαδρομή, μετά την άσφαλτο η αριστερή στροφή οδηγεί στις λιμνοθάλασσες του έλους της Πτελέας. Πάνω στο λόφο υπάρχει το εκκλησάκι των Δώδεκα Αποστόλων. Από εκεί μπορεί κανείς να διακρίνει τις δύο λιμνοθάλασσες, τα έλη που τις περιτριγυρίζουν, τον αλιευτικό σταθμό που τις εκμεταλλεύεται και τα παραπήγματα των ψαράδων στην παραλία του Αγίου Νικολάου.

Για να επισκεφτεί κανείς τις γειτονικές λιμνοθάλασσες Αλυκής και Καρατζά (Αρωγής) πρέπει να κατευθυνθεί αντίθετα, ακολουθώντας τον αγροτικό δρόμο προς το χωριό Γλυφάδα, 2χλμ. περίπου πριν τη λίμνη Ισμαρίδα. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής αυτής ανάμεσα από βαμβακοχώραφα και ξερολίβαδα, παρατηρεί ο επισκέπτης γερακόμορφα αρπακτικά την ώρα που αναζητούν τη λεία τους.

Μετά τη Γλυφάδα, ο δρόμος οδηγεί στο χωριό Μέση και καταλήγει στην παραλία των λιμνοθαλασσών Αλυκής και Καρατζά.

Οι δύο λιμνοθάλασσες βρίσκονται αριστερά και δεξιά του δρόμου καθώς και οι αλυκές της Μέσης. Εξοχικές κατοικίες και πολύχρωμα λιβάδια αλοφύτων της *Salicornia*, πλαισιώνουν τη διαδρομή έως την παραλία της Αλυκής. Στην περιοχή παρατηρούνται κοπάδια φοινικόπτερων και γλάρων που τρέφονται στα νερά της λιμνοθάλασσας. Στη γειτονική λιμνοθάλασσα Καρατζά γίνεται αλιεία τριών ειδών κέφαλου.

Η τελευταία λιμνοθάλασσα του συμπλέγματος είναι η Ξηρολίμνη, δίπλα στη παραλία του Φαναρίου. Για να φθάσει κανείς εκεί, επιστρέφει στη Μέση. Μετά ακολουθεί το δρόμο αριστερά προς το χωριό Αρωγή μέχρι τον παραλιακό δρόμο που καταλήγει στη λιμνοθάλασσα. Αν συνεχίσει τον ίδιο δρόμο βγαίνει πίσω στην παλιά εθνική οδό Ξάνθης-Κομοτηνής.

4.2 ΠΟΤΑΜΟΣ ΛΙΣΣΟΣ

Ο ποταμός Λίσσος ή Φιλιούρης ή Φιλιούρι ή Φιλιουρής ή Φυλίρη πηγάζει από το όρος Βυρσίνη κοντά στο χωριό Μυρτίσκη, στα ανατολικά της Κομοτηνής και βόρεια των Σαπών. Κατευθύνεται δυτικά. Περνά από την νέα Σάντα και τα χωριά Αρίσβη και Βέννα. Φτάνει μεταξύ της λίμνης Ισμαρίδας και της Ξυλαγανής και εκβάλλει στην παραλία της Μολυβοτής, στον όρμο Ανοιχτό, όπου και σχηματίζει μικρό δέλτα. Χωρίζει δε την πεδιάδα του Ν. Ροδόπης στα δύο, με τομή εγκάρσια στην εθνική οδό Κομοτηνής – Αλεξανδρούπολης. Η ονομασία του «Φιλιούρης» ανήκει στον προϊστορικό οικισμό Φίλια. Στην διαδρομή του προς το Θρακικό πέλαγος, ο Λίσσος διέρχεται από μια σειρά παλιών οικισμών, πλούσιο σε αρχαιολογικά ευρήματα και κτίσματα. Βυζαντινό κάστρο υπάρχει στην Νέα Σάντα. Στα βορειοδυτικά του ποταμού αξίζει να αναφέρει κανείς τους οικισμούς Αρριανά, Ιάσιο και Αρσάκειο. Στην Αρίσβη υπάρχει μεγάλη ρωμαϊκή γέφυρα της Εγνατίας. Στην συνέχεια ο ποταμός διέρχεται από το χωριό Βέννα και πιο νότια συμπύπτει με την περιοχή με του δήμου Μαρώνειας.

Στην ανατολική πλευρά του ποταμού ο δρόμος οδηγεί προς την θάλασσα. Η παραλιακή ζώνη με τους αρχαιολογικούς χώρους, τα σπήλαια (Σπήλαιο της Μαρώνειας) και την φύση, προσφέρεται για κατασκηνώσεις και οικοτουρισμό.

Στην κοιλάδα του Λίσσου έχουν καταγραφεί 146 είδη πουλιών, πολλά απ' τα οποία τείνουν να εξαφανιστούν. Δύο διεθνώς απειλούμενα με εξαφάνιση είδη είναι : ο βασιλαετός (*Aquila heliaca*) και το κερκινέζι (*Falco naumanni*). Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν εντοπιστεί 6 απειλούμενα και σε εθνικό 5 είναι υπό εξαφάνιση, 8 τρωτά και 5 σπάνια είδη. Στην οδηγία 79/409/ΕΟΚ περιλαμβάνονται 37 είδη άγριων πουλιών. Η βλάστηση στις εκβολές του Λίσσου είναι τα αρμυρίκια.

Η κοιλάδα του Λίσσου ανήκει στις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές. Περιλαμβάνεται στον κατάλογο Ραμσάρ και στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 ως ένας από τους σημαντικότερους βιότοπους.

4.3 ΚΟΜΟΤΗΝΗ

Η Κομοτηνή, είναι η πρωτεύουσα του Ν. Ροδόπης και βρίσκεται στο βόρειο-ανατολικό τμήμα της Ελλάδας. Είναι έδρα της διοικητικής περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, έδρα της διευρυμένης νομαρχιακής αυτοδιοίκησης Ροδόπης - Έβρου και πρωτεύουσα του νομού Ροδόπης. Στην Κομοτηνή, επίσης, έχει την έδρα του το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και η Μητρόπολη Μαρώνειας και Κομοτηνής. Η πόλη είναι επίπεδη, χτισμένη μέσα στον Θρακικό κάμπο και στους πρόποδες της οροσειράς της Ροδόπης, σε υψόμετρο 32-38 μ. Η ρυμοτομία της είναι ακανόνιστη και δαιδαλώδης, κυρίως στην παλιά πόλη, με εξαίρεση τις νέες συνοικίες που δημιουργούνται. Τα πανέμορφα αρχοντικά της, δίνουν στην πόλη μια ευρωπαϊκή όψη αποβάλλοντας τη μίζερη εικόνα της ανατολίτικης παραγκούπολης. Ο πληθυσμός της, κατά την απογραφή του 1991, ήταν 40.141 κάτοικοι. Αριθμός όμως που αυξάνει σημαντικά αν προστεθούν οι περίπου 8.000 φοιτητές που διαμένουν στην πόλη.

4.3.1 ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΤΕΙΧΟΣ

Το μεγαλύτερο και αρχαιότερο μνημείο της πόλης. Χτίστηκε περί τον 4ο αι. μ. Χ. για λόγους οικονομικό-στρατιωτικούς μια και από εδώ περνούσε η Εγνατία οδός. Την πόλη της Κομοτηνής περιτείχισε ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος Α' (379 - 395 μ. Χ.) επειδή κρίθηκε ως σημείο στρατηγικής σημασίας. Από εδώ περνούσε η Εγνατία Οδός και για στρατιωτικό-οικονομικούς λόγους η πόλη οχυρώθηκε με τείχος, κτισμένο με λίθους και ισχυρά κεραμοκονία. Οριζόντιες στρώσεις τεσσάρων βησάλων ενισχύουν την συνοχή του. Η πρώτη απέχει από το σημερινό έδαφος περίπου 1μ., ενώ η επόμενη επαναλαμβάνεται μετά το 2μ. Είχε συνολικά δεκαέξι πύργους, από τους οποίους οι δώδεκα ήταν ορθογώνιοι και οι τέσσερις κυκλικοί στις γωνίες του. Το ύψος του έφτανε στα 9,60μ. Είχε δυο κύριες εισόδους στην ΝΔ και την ΝΑ πλευρά, ενώ υπήρχαν και δυο μικρότερες. Με την πάροδο των αιώνων και την καταστροφή των γειτονικών οικισμών, χάρη στην προστασία που πρόσφερε, έγινε πόλος έλξης για τους πληθυσμούς της περιοχής.

Το τείχος έμεινε ανέπαφο ως το 1363. Οι τούρκοι, κατά την διάρκεια των εισβολών τους, κατέστρεψαν ένα μέρος του κάστρου και έχτισαν με τις πέτρες του τζαμιά. Το καταστροφικό έργο συνέχισαν οι Βούλγαροι, οι οποίοι το 1910 κατεδάφισαν τους πύργους και ένα μεγάλο μέρος του τείχους που είχε απομείνει. Σήμερα παραμένει ένα παραμελημένο μνημείο, θύμηση του ένδοξου παρελθόντος της πόλης. Εκτενείς μαρτυρίες για την ιστορία του δεν έχουμε. Ο καθηγητής Στ. Κυριακίδης βεβαίωσε ότι στα μαθητικά του χρόνια διάβασε εντοιχισμένη επιγραφή, σε κάποιο πύργο, που έγραφε "Θεοδοσίου κτίσμα".

Δυστυχώς το φρούριο δεν διατηρήθηκε ακέραιο, αλλά έχει καταστραφεί από το 1910 και εξής σε αρκετά σημεία του. Μέσα στα όριά του, στο βορειοδυτικό άκρο, είναι κτισμένο το Μητροπολιτικό Μέγαρο σε βυζαντινό ρυθμό.

ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΓΙΟΥ

Στο κέντρο της πόλης δεσπόζει ο Πύργος του Ωρολογίου που χτίστηκε στα 1884, την εποχή του Σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ. Στην δεκαετία του 1950 έγιναν αρχιτεκτονικές επεμβάσεις και πήρε την σημερινή του μορφή. Πίσω από τον πύργο υψώνεται ο μιναρές του τεμένους Γενί Τζαμί, από τον εξώστη του οποίου ο μουεζίνης καλεί τους πιστούς του Ισλάμ στην προσευχή. Στο προαύλιό του στεγάζεται η θρησκευτική αρχή των μουσουλμάνων της Ροδόπης, η Μουφτεία Κομοτηνής. Το εσωτερικό του Γενί Τζαμί είναι ανοιχτό για τους επισκέπτες, αρκεί να τηρήσουν ορισμένους τυπικούς κανόνες, όπως το βγάλσιμο των παπουτσιών κ.α. Στην ΝΔ πλευρά του συγκροτήματος πύργου-τεμένους βρίσκεται η πεζοδρομημένη εμπορική οδός Ερμού, ενώ στην ΒΑ πλευρά, στην παραδοσιακή πλατεία του Ηφαίστου, είναι συνωστισμένα τα εργαστήρια του λευκοσιδήρου, τα γνωστά τενεκετζήδικα, που δίνουν ένα μοναδικό χρώμα στην αγορά της πόλης που απλώνεται τριγύρω.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

Μεγάλη εμπορική κίνηση παρουσιάζουν πολλές οδοί της πόλης όπως η Βενιζέλου, η ομορφότερη πεζοδρομημένη οδός της πόλης, η Ερμού, η Παρασείου, η Αγ. Γεωργίου, η Ν. Ζωίδη και άλλες. Η αγορά της Κομοτηνής είναι από τις καλύτερες της Θράκης

σε πρωτοπορία, τιμές και ποικιλία, γεγονός που πιστοποιείται από τις επισκέψεις κατοίκων των γειτονικών νομών για αγορές στην Κομοτηνή.

Παραδοσιακά προϊόντα που χαρακτηρίζουν την Κομοτηνή είναι το γλυκύτατο σουτζούκ λουκούμ, τα γλυκά ταψιού (σιροπιαστά), ο γευστικός χαλβάς, τα νόστιμα στραγάλια και τα όμορφα κεντήματα (τσεβρέδες) και ο γεμάτος άρωμα ελληνικός καφές. Ο αγοραστής, εκτός από την τελευταία λέξη της μόδας, θα βρει στην Κομοτηνή και τα παλαιοπωλεία της με τις πολλές αντίκες.

Προϊόντα ποιότητας που όμοια τους δεν βρίσκει κανείς σ' ολόκληρη την Ελλάδα. Ιδιαίτερη, βέβαια, μνεία πρέπει να γίνει για την λαϊκή αγορά (παζάρι) της πόλης που γίνεται κάθε Τρίτη, από την εποχή της τουρκοκρατίας. Εκεί άνθρωποι απ' όλη την Α. Μακεδονία και Θράκη εκθέτουν τα εμπορεύματά τους, σε πολύ χαμηλές τιμές. Μέσα στην Βαβυλωνία των προϊόντων και τωνπραματευτάδων ο επισκέπτης μπορεί να βρει από λαχανικά και ρούχα μέχρι εργαλεία και εξωλέμβιες βάρκες.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Παρόλο που η πόλη της Κομοτηνής είναι καταπράσινη, ο Δημοτικός Κήπος (Πάρκο) είναι ο πνεύμονας και το στολίδι της πόλης. Βρίσκεται πίσω από το κεντρικό ηρώο της πόλης, δίπλα στην κεντρική πλατεία και καλύπτει έκταση 21 στρεμμάτων.

Είναι από τους ωραιότερους της Βόρειας Ελλάδας, με υψηλόκορμα δέντρα και όμορφα λουλούδια. Δίνει μια στιγμή ή ώρες ξεκούρασης σ' αυτούς που περιπλανιόνται, και όχι μόνο, στην αγορά της πόλης. Τα παιδιά διασκεδάζουν στην παιδική χαρά, το ζωολογικό κήπο και στην τεχνητή λίμνη με τα σιντριβάνια, ενώ οι μεγαλύτεροι απολαμβάνουν το αναψυκτικό ή τον καφέ τους στο αναψυκτήριο που λειτουργεί μέσα στο πάρκο τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα όμορφα δρομάκια με τα πολύχρωμα λουλούδια σφύζουν από ζωή ολόκληρο το χρόνο, ενώ πίδακες με πολύχρωμα νερά δημιουργούν τις νυχτερινές ώρες ένα υπέροχο θέαμα.

Το περίπτερο με τα πλατάνια, τα ζαρκάδια, τους σκίιους, τους λαγούς και τα καλλωπιστικά φυτά συμπληρώνουν την ομορφιά του άλσους. Στο νότιο άκρο του Δημοτικού Κήπου θα

συναντήσουμε το παρεκκλήσι της πολιούχου της πόλης Αγίας Παρασκευής, κτισμένο κοντά στα θεμέλια ομώνυμου βυζαντινού ναού, τον οποίο γκρέμισαν οι Τούρκοι όταν μετέτρεψαν την περιοχή σε μουσουλμανικά νεκροταφεία. Στο σημείο όπου παλιότερα βρισκόταν ο βυζαντινός ναός έγινε από τον Μ.Ο.Κ. (Μορφωτικός Όμιλος Κομοτηνής) συμβολική αναστήλωση με την τοποθέτηση ενός κίονα που διασώθηκε από την καταστροφή.

Στο χώρο του παλαιού σκουπιδοτόπου (ΒΑ έξοδος Κομοτηνής), στον επαρχιακό δρόμο προς Καρυδιά, κατασκευάζεται το νέο άλσος του Δήμου Κομοτηνής σε έκταση 200στρ. Θα περιλαμβάνει χώρους πρασίνου, ζωολογικό κήπο σε έκταση 50στρ., τεχνητή λίμνη, δύο τεχνητούς καταρράκτες, παιδικό σιδηρόδρομο που θα διασχίζει όλο το άλσος, εγκαταστάσεις αναψυχής κ.ά. Θα είναι το μεγαλύτερο και καλύτερα οργανωμένο άλσος - πάρκο της Βόρειας Ελλάδας.

4.3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Βρίσκεται στο εσωτερικό του φρουρίου στην ανατολική του πλευρά. Είναι τετράκλιτος με νάρθηκα, ξυλόστεγος και το δάπεδόν του βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό του γύρω χώρου. Χτίστηκε την εποχή της τουρκοκρατίας (1800) πάνω στα θεμέλια βυζαντινού ναού, για το οποίο έχουμε αναφορά στα 1548 από τον περιηγητή Pierre Belon. Ο ναός στην σημερινή του μορφή είναι αναστηλωμένος και έχει κηρυχθεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

Σημαντική από καλλιτεχνική άποψη είναι η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, που μπορεί να χρονολογηθεί μεταξύ 15ου και 16ου αιώνα. Το περίτεχνο τέμπλο με το δαντελωτό διάκοσμο ακολουθεί την ηπειρωτική σχολή. Ακόμη αξιόλογα έργα των αρχών του 19ου αιώνα αποτελούν ο δεσποτικός θρόνος και ο άμβωνας.

ΠΤΩΧΟΚΟΜΕΙΟ (ΙΜΑΡΕΤ)

Αξιόλογο κτίσμα με ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, που βρίσκεται στα δυτικά της οδού Φιλικής Εταιρείας. Σύμφωνα με παλιά τοπική παράδοση στο σημείο αυτό υπήρχε ναός της Αγίας Σοφίας, που πιθανότατα ταυτίζεται με το μετόχι της Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους, το οποίο μνημονεύεται στο χρυσόβουλο του

Σέρβου ηγεμόνα Ιωάννη Ούγγλεση (1370). Φαίνεται ότι τμήματα του ναού ενσωματώθηκαν στο κτίσμα του Ιμαρέτ (Πτωχοκομείο) που ίδρυσε στην Κομοτηνή ο πορθητής της, εξισλαμισμένος χριστιανός, Γαζί Εβρενός Μπέη (1363). Μάλλον πρόκειται για έργο των Ελλήνων χριστών. Η λειτουργία του Ιμαρέτ συνεχίστηκε μέχρι το έτος 1913.

Σήμερα ανήκει στην Ιερά Μητρόπολη Μαρώνας και Κομοτηνής με μέριμνα της οποίας εκτελέστηκαν εργασίες αναστήλωσης, ανάδειξης και αξιοποίησης του μνημείου, καθώς και διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου. Μετά την ολοκλήρωσή στεγάστηκε σ' αυτό το Εκκλησιαστικό Μουσείο της πόλης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΤΣΑΝΑΚΛΗ

Επιβλητικό οικοδόμημα της τελευταίας περιόδου του εκλεκτικισμού στην οδό Δημοκρίτου 17, που ανεγέρθηκε για να χρησιμεύσει ως εκπαιδευτήριο με δαπάνες του αποδήμου Κομοτηναίου ευεργέτη Νέστορα Τσανακλή.

Ο ίδιος έστελνε, κάθε χρόνο, από την Αίγυπτο 200 χρυσές λύρες για την μισθοδοσία των δασκάλων της ελληνικής κοινότητας στα δύσκολα χρόνια του οθωμανικού ζυγού. Στην Τσανάκλειο στεγαζόταν η Γενική Διοίκηση Θράκης (1922-1954) και η Νομαρχία Ροδόπης (1954-1972). Αργότερα και μέχρι πρόσφατα στεγαζόταν εκεί η Πρυτανεία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

ΤΑ ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Τα παλιά αρχοντικά της Κομοτηνής αποτελούν αδιάψευστο μάρτυρα της οικονομικής και πνευματικής ανάπτυξης των Ελλήνων της πόλης κατά την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ανάλογα με την αρχιτεκτονική τους μορφή χωρίζονται σε δυο ομάδες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται όσα ακολουθούν την τοπική λαϊκή αρχιτεκτονική και είναι τα παλαιότερα και στη δεύτερη όσα ακολουθούν ευρωπαϊκούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς (μπαρόκ, νεοκλασικά) που είναι τα νεότερα.

Χτίστηκαν από τα μέσα του 19ου μέχρι τις αρχές του 20ου αι. Μεταξύ αυτών που απέμειναν ξεχωρίζουν **του εμπόρου Πείδη**, ανακαινισμένο – στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο του Μορφωτικού Ομίλου Κομοτηνής - στην οδό Αγίου Γεωργίου 13, ενώ λίγο παραπέρα στην ίδια οδό και πλευρά, απέναντι από την

εκκλησία του Αγίου Γεωργίου σώζεται το **αρχοντικό Ζ. Α. Τσανακλή**, χτισμένο το 1891, το οποίο παραχωρήθηκε από το Δήμο Κομοτηνής στο Σύλλογο Σαρακατσάνων. Στην οδό Γ. Κονδύλη 64, σώζεται το νεοκλασικού τύπου **αρχοντικό του αλευροβιομήχανου Ζαφείρη Στάλιου**, χτισμένο το 1900. Χαρακτηρίζεται από τους ειδικούς σαν ένα από τα πιο όμορφα αρχοντικά της Θράκης. Η Δημοτική Βιβλιοθήκη στεγάζεται στο ανακαινισμένο **αρχοντικό του Ηπειρώτη εμπόρου Μαλλιοπούλου** (αργότερα ιδιοκτησία **Ταμαρέση**), το οποίο χτίστηκε στα 1910, ενώ την περιοχή απέναντι από το πρώην Β' Γυμνάσιο (οδός Χ' Κωνσταντή Ζωΐδη 7) την κοσμεί με την παρουσία του το επίσης ανακαινισμένο **αρχοντικό Ζωγράφου** (αργότερα **Μαρέ**). Αξιόλογα αρχοντικά διατάσσονται και στις οδούς Αθ. Διάκου, Πατριάρχου Ιωακείμ Γ', Δημοκρίτου, Ανδρ. Δημοκρίτου, Μιχ. Καραολή, Ύδρας, Βενιζέλου και σε άλλα σημεία της πόλης.

Δύο μοναδικές για την Κομοτηνή κρήνες του 1889, με επιγραφές σκαλισμένες σε μάρμαρο, τονίζουν την παρουσία τους στην οδό Αθ. Διάκου, στο ύψος των αριθ. 12 και 5 (πάροδος). Χτίστηκαν με δαπάνες φιλοπάτριδων Κομοτηναίων.

ΙΔΡΥΜΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ζ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το ίδρυμα και το κτίριο που στεγάζει είναι προσφορά του ευεργέτη της πόλης Νικολάου Ζ. Παπανικολάου. Φέρει την ονομασία "Ίδρυμα οικογενείας Νικολάου Ζ. Παπανικολάου, συμβολαιογράφου Κομοτηνής – Βυζαντινό Μουσείο, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών", συστάθηκε το 1988, ενώ το μουσείο εγκαινιάστηκε στις 3 Μαρτίου του 1991. Το κτίριο που στεγάζει το ίδρυμα, παραπλεύρως του νομαρχιακού μεγάρου, αποτελείται από ημιυπόγειο και δύο ορόφους.

Στον δεύτερο όροφο, με εμβαδόν 886 τ. μ., στεγάζεται το μουσείο με σπάνια εκθέματα, όπως χειρόγραφα σε πάπυρο ή περγαμηνή, κεραμικά, καθώς και εκθέματα πρώτων μεταβυζαντινών χρόνων, μέσα σε μια εντυπωσιακή διάταξη 120 μεγάλων υάλινων προθηκών. Η επίσκεψη στο Μουσείο είναι δυνατή μετά από συνεννόηση με τον υπεύθυνο.

Στον πρώτο όροφο βρίσκεται το αμφιθέατρο, 420 θέσεων, με επικλινείς βαθμίδες σε σχήμα πετάλου.

Στο ημιυπόγειο λειτουργεί αίθουσα καλλιτεχνικών εκθέσεων και υπάρχουν χώροι για την μελλοντική εγκατάσταση βιβλιοθήκης και αναγνωστηρίου, καθώς και εργαστηρίων αγιογραφίας και ξυλογλυπτικής που προβλέπεται να ιδρυθούν.

4.3.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

Είναι η σημαία που φιλοτέχνησαν μέσα σε μια νύχτα οι κυρίες και δεσποινίδες της Φιλόπτωχου Αδελφότητας, για να κυματίσει ως εθνικό σύμβολο στην πόλη, ύστερα από 550 χρόνια τουρκικής κατάκτησης, στην πρώτη απελευθέρωσή της, στις 14 Ιουλίου 1913. Η ημερομηνία αυτή έχει κεντηθεί με λευκή μετάξινη κλωστή πάνω στη σημαία, η οποία έμελλε από τότε να ακολουθήσει τις περιπέτειες των κατοίκων της Κομοτηνής. Προ της βουλγαρικής καθόδου που ακολούθησε, ο κρητικός λοχίας Γ. Παπαηλιάκης διασώζει την σημαία και την μεταφέρει στην Κρήτη, όπου θα παραμείνει κρυμμένη για επτά χρόνια και μόνο μετά την οριστική απελευθέρωση της 14ης Μαΐου 1920, θα αποσταλεί στον δήμαρχο Κομοτηνής, Απόστολο Σούζα. Τότε προστέθηκαν πάνω στο μαρτυρικό της σώμα δύο νέες ημερομηνίες η 19η Αυγούστου 1913, όταν τα ελληνικά στρατεύματα, κατ' επιταγήν της Συνθήκης του Βουκουρεστίου, εγκατέλειψαν την πόλη και η 14η Μαΐου 1920, οπότε και έπνευσε οριστικά ο άνεμος της ελευθερίας.

Η επίσκεψη του εθνάρχη και η ελευθέρωση της Θράκης Ελευθερίου Βενιζέλου στην Κομοτηνή, αποθανατίστηκε με τη νέα ημερομηνία που κεντήθηκε πάνω της: 8 Μαΐου 1930. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου η σημαία μεταφέρθηκε από τον Κομοτηναίο Νικόλαο Μακαρώνη στην Θεσσαλονίκη και έμεινε κρυμμένη στο εσωτερικό ενός ξηλωμένου στρώματος. Αλλά σύντομα επρόκειτο να κεντηθεί και νέα ημερομηνία ελευθερίας, η 9η Σεπτεμβρίου 1944.

Η ιστορική σημαία, παρασημοφορήθηκε στις 24 Μαρτίου 1946 και θεωρείται πλέον ως ένα από τα σημαντικότερα εθνικά κειμήλια της Κομοτηνής. Σήμερα φυλάσσεται σε ειδική προθήκη στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου, ενώ στις 14 Μαΐου, την ημέρα της απελευθέρωσης, προπορεύεται (αντίγραφο της) τιμητικά όλων των τμημάτων που παρελαύνουν.

4.3.4 ΤΑ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

Το κεντρικό Ηρώο: Βρίσκεται στην δυτική εξωτερική πλευρά του δημοτικού άλσους. Στο κέντρο ορθώνεται ογκώδεις στήλη ύψους 14μ., που φέρει τεράστιο μεταλλικό ομοίωμα ξίφους, τοποθετημένου κατακόρυφα. Όλη η επιβλητική κατασκευή καλύπτεται από λευκό μάρμαρο. Το Ηρώο είναι το επίκεντρο του εορτασμού των εθνικών κ. α. επετείων. Εδώ πραγματοποιούνται οι καταθέσεις στεφάνων, ενώ κάθε Κυριακή γίνεται η έπαρση και υποστολή της ελληνικής σημαίας με τη συνοδεία στρατιωτικού αγήματος και φιλαρμονικής, που ανακρούει τον εθνικό. Οι στιγμές αυτές, όχι σπάνια, προκαλούν αμηχανία στον αμήτο περιηγητή, ο οποίος παρακολουθεί το μέγεθος του σεβασμού τον οποίο επιδεικνύουν όλοι οι διερχόμενοι – εποχούμενοι και πεζοί – που παραμένουν σε πλήρη ακινησία έως ότου η σημαία ολοκληρώσει πλήρως την κίνησή της πάνω στον υψηλόκορμο ιστό.

Το παλιό Ηρώο: Βρίσκεται στο μικρό άλσος απέναντι από το Αρχαιολογικό Μουσείο. Είναι έργο του ταλαντούχου ντόπιου γλύπτη Πέτρου Μοσχίδη, φτιαγμένο από ατόφιο μάρμαρο στα 1930. Σε δυο μεγάλες μαρμάρινες πλάκες που προστέθηκαν αργότερα, είναι χαραγμένα τα ονόματα των 63 θυσιασθέντων Κομοτηναίων κατά τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-1941.

Ηρώο σφαγιασθέντων ιερέων: Βρίσκεται στον ανατολικό εξωτερικό περίβολο του ναού της Αγίας Σοφίας. Είναι αφιερωμένο στην μνήμη των τεσσάρων ιερέων που θανατώθηκαν από τους Βουλγάρους κατά τη δεύτερη βουλγαρική κατοχή (1941-1944).

ΑΝΔΡΙΑΝΤΕΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ: Ο ανδριάντας είναι τοποθετημένος στον χώρο απέναντι από το μέγαρο του Υποκαταστήματος του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), στην συμβολή των οδών Υψηλάντων, Δημοκρίτου, Μ. Μπότσαρη και Αλ. Συμεωνίδη. Τα αποκαλυπτήριά του έγιναν στην διάρκεια του εορτασμού των "Ελευθερίων" της πόλης στα 1990. Έργο του γλύπτη Νικόλα. Με την ανέγερσή του οι Κομοτηναίοι τίμησαν τον ηγέτη, που ως πρωθυπουργός επέτυχε τον διπλασιασμό της ελληνικής επικράτειας και υπήρξε το ίνδαλμα των Βορειοελλαδιτών και όλων

των προσφύγων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ο περίτεχνος ανδριάντας βρίσκεται στο προαύλιο του καθεδρικού ναού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Ο Κωνσταντίνος, μητροπολίτης Μαρώνειας, στρατολόγησε Θράκες και όλοι μαζί συμμετείχαν στην κήρυξη της επανάστασης στην Χαλκιδική τον Μάιο και Ιούνιο του 1821. Έργο του Θ. Βασιλείου.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ: Ο ανδριάντας του κοσμή την πλατεία Αυτοκ. Θεοδοσίου, μέσα στα όρια του τείχους. Ο Χρυσάνθος, μητροπολίτης Τραπεζούντας και κατόπιν αρχιεπίσκοπος Αθηνών., μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, γεννήθηκε στην Κομοτηνή (οι γονείς του κατάγονταν από το χωριό Γρατινή), όπου πέρασε και τα παιδικά του χρόνια. Υπήρξε κορυφαία εθνική, εκκλησιαστική και επιστημονική φυσιογνωμία. Έργο του καθηγητή της Α.Σ.Κ.Τ. Γιάννη Παππά.

4.3.6 ΠΡΟΤΟΜΕΣ

Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ (1849-1896): Του γνωστού ανά το πανελλήνιο Θρακιώτη ποιητή και πεζογράφου που γεννήθηκε στην Βιζύη της Ανατολικής Θράκης. Μπροστά στο δημαρχείο, στην πλατεία που φέρει το όνομά του.

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΚΑΝΑΡΗ (1793-1877): Γνωστού ήρωα της επανάστασεως του 1821. Στον περίβολο του Διοικητηρίου, απέναντι στο Κεντρικό Ηρώο. Στήθηκε στα πλαίσια του εορτασμού της Ναυτικής Εβδομάδας 1996 στην Κομοτηνή και είναι προσφορά του Πολεμικού Ναυτικού.

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥ (1857-1951): Μεγάλου ευεργέτη με οικογενειακή παράδοση. Την προσωνυμία "Σισμανόγλειο" φέρει το Νοσοκομείο της Κομοτηνής ,του οποίου το αρχικό κτίριο με τον εξοπλισμό ήταν δωρεά του Σισμάνογλου. Στο προαύλιο του νοσοκομείου.

ΝΕΣΤΟΡΑ ΤΣΑΝΑΚΛΗ (1841-1932): Μεγάλου ευεργέτη της Κομοτηνής στα δύσκολα χρόνια της τουρκικής κατάκτησης. Δωρητή της ομώνυμης Αστικής Σχολής. Στην συμβολή των οδών Φιλικής Εταιρείας και Ελ. Βενιζέλου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ (1909-1972) Κομοτηναίου καθηγητή με πολύπλευρη προσφορά στη ιατρική έρευνα, στον τομέα της αντιμετώπισης της νόσου του καρκίνου. Απέναντι από το

Τσανάκλειο.

ΧΑΡΙΣΟΥ ΒΑΜΒΑΚΑ (1872-1952): Ύπατου αρμοστή της Ελλάδας στη διασυμμαχική διοίκηση της Θράκης και πρώτου γενικού διοικητή Θράκης μετά το 1920, που σε συνεργασία με τον Ελευθέριο Βενιζέλο συνέβαλλε με κάθε τρόπο στην απελευθέρωση της Ελληνικής σήμερα Θράκης. Στην πλατεία Αρχιεπισκόπου Ελλάδος Χρυσάνθου.

ΣΤΙΛΠΩΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ (1887-1964): Κομοτηναίου ιστορικού και λαογράφου, καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με πλούσιο επιστημονικό έργο. Στην οδό Δημοκρίτου, απέναντι από το κτίριο της Λέσχης Κομοτηναίων.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ (460-370 π. Χ.): Του παγκοσμίως γνωστού Θράκα ατομικού φιλοσόφου. Στο προαύλιο της Τσανακλείου Σχολής.

4.3.7 ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Βρίσκεται στη συμβολή των οδών Αλ. Συμεωνίδη και Βύρωνος, απέναντι από το μικρό άλσος με το παλιό ηρώο. Λειτουργεί στο κτίριο αυτό από το 1976 και στεγάζει την Ιθ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Από το μουσείο διοργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές του Δημοτικού Σχολείου.

Η κατασκευή του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής ολοκληρώθηκε το 1976 με σχέδια του αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη. Στην παρουσίαση των εκθεμάτων έγινε συνδυασμός της τοπογραφικής με την χρονολογική διάταξη. Παρουσιάζονται ευρήματα περιοχών της Θράκης από την προϊστορική έως την βυζαντινή εποχή.

Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να θαυμάσει έργα τέχνης, όπλα, αντικείμενα απ' όλο το χώρο της Θράκης και από την προϊστορική περίοδο μέχρι τα βυζαντινά χρόνια. Ένας τεράστιος χάρτης, αναρτημένος μέσα στο μουσείο, απέναντι ακριβώς από την είσοδο, δίδει τις πρώτες πληροφορίες για τους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής. Επίσης, κείμενα, φωτογραφίες και σχέδια που συνοδεύουν τα εκθέματα, ενημερώνουν για τα αντικείμενα που εκτίθενται, τη χρονολόγηση, τη σημασία τους κτλ.

Σημαντικά ευρήματα, από την Παραδημή (πρόχους με

αμφικωνικό σώμα, ψηλό λαιμό και μία λαβή, 4000 π.Χ.), την Ξυλαγανή (επιτύμβια στήλη, με το νεκρό εικονιζόμενο όρθιο με κοντό χιτώνα και χλαμύδα να αποχαιρετά τον κόσμο των ζωντανών, 450-400 π.Χ.), την Στρύμη (ερυθρόμορφη πελίκη με παραστάσεις, στην μία όψη με απολλώνιο θέμα και στην άλλη με διονυσιακό, 440 π.Χ.), την Μέση (επιτύμβιο ανάγλυφο, ίσως από την Δίκαια, 4ος αι. π.Χ.), την Γαλήνη (αναθηματικό ανάγλυφο του Θράκα ιππέα –από το 1992 αποτελεί το έμβλημα την Κομοτηνής-, που εικονίζεται με δόρυ στο δεξί χέρι και αριστερά δένδρο με τυλιγμένο φίδι και κάτω βωμός, αγριόχοιρος και σκύλος, 1ος αι. π.Χ.), τα Άβδηρα (σαρκοφάγος με παραστάσεις, 500 π.Χ.) είναι μερικοί μόνο από τους θρακικούς θησαυρούς που φυλάσσονται στο μουσείο.

Εντυπωσιακή είναι η ολόχρυση προτομή (24 καράτια, 950 γραμ.) μάλλον του αυτοκράτορα Σεπτίμου Σεβήρου (193-211 μ.Χ.), που βρέθηκε στην Πλωτινούπολη και εκτίθεται σε περίοπτη θέση. Επίσης η αμφίγλυφη επιτύμβια στήλη (Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών 40 –Κομοτηνής) όπου κύρια όψη εικονίζεται ο νεκρός και στην πίσω ο δούλος με το κυνηγετικό σκύλο (500 π.Χ.). το πάνω μέρος της στήλης εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας, ενώ αυτό που υπάρχει στην Κομοτηνή είναι αντίγραφο.

Στο προαύλιο του Μουσείου έχουν τοποθετηθεί επιτύμβια, κιονόκρανα, μαρμάρινη σαρκοφάγος και ταφικό μνημείο από την Στρύμη.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ανήκει στο Μορφωτικό Όμιλο Κομοτηνής και λειτουργεί από το 1962. Από το 1989 στεγάζεται στο αρχοντικό Πειδή (οδός Αγ. Γεωργίου 13) που είναι χαρακτηριστικό δείγμα τοπικής λαϊκής αρχιτεκτονικής και αναστηλώθηκε υποδειγματικά. Οι εγκαταστάσεις του Μουσείου θα επεκταθούν στο όμοιας αρχιτεκτονικής μορφής αρχοντικό της οικογένειας ψαρά, που βρίσκεται ακριβώς απέναντι, μόλις ολοκληρωθούν οι εργασίες αποκαταστάσεως που εκτελούνται.

Μέσα από τα εκθέματά του αναβλύζει η ζωντάνια και η ομορφιά της θρακιώτικης τέχνης των πόλεων και της υπαίθρου. Τα αντικείμενα της πλούσιας συλλογής του απλώνονται στους δύο ορόφους, το υπόγειο και υπόστεγο της αυλής. Οι παραδοσιακές

φορεσιές, τα κεντήματα, τα κομψοτεχνήματα από χαλκό, ξύλο, πυλό και ασήμι, τα γεωργικά εργαλεία, τα σύνεργα της τέχνης παραδοσιακών επαγγελμάτων, τα είδη οικιακής χρήσης που συγκεντρώθηκαν με πολύ προσοχή, δίνουν ανάγλυφα την εικόνα της παραδοσιακής ελληνικής Θράκης. Πολλά από αυτά όμως προέρχονται και από την Ανατολική και Βόρεια Θράκη καθώς και από τις αλησμόνητες περιοχές της Μ. Ασίας.

Ξεχωριστή θέση κατέχουν τα προσωπικά κειμήλια του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χρυσάνθου του από Τραπεζούντος (γεννήθηκε στην Κομοτηνή), εικόνα μεγάλων διαστάσεων του 18ου αι. με απεικόνιση του Χριστού, της Παναγίας, της Αγίας Άννας και Προφητών, καθώς και ασημένια λειψανοθήκη άριστης τέχνης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η ιστορία του Μουσείου κρατάει από την αρχή της ποιμαντορίας του (προηγούμενου) Μητροπολίτη Τιμοθέου, περί τα σαράντα χρόνια πριν. Τότε για πρώτη φορά ξεκίνησε ή δημιουργία της συλλογής εικόνων και εκκλησιαστικών κειμηλίων της περιοχής, η οποία πρωτοστεγάστηκε στο παρεκκλήσι της Μητροπόλεως και αργότερα στην Εκκλησιαστική Στέγη "Οι Τρεις Ιεράρχες". Από την ίδια εποχή χρονολογείται και το ενδιαφέρον της Μητροπόλεως για το κτίσμα όπου φιλοξενείται σήμερα το Μουσείο.

Είναι ένα αξιόλογο κτίσμα με ιστορική και αρχιτεκτονική αξία, που βρίσκεται στα δυτικά της οδού Φιλικής Εταιρείας. Σύμφωνα με παλιά τοπική παράδοση στο σημείο αυτό υπήρχε ναός της Αγίας Σοφίας, που πιθανότατα ταυτίζεται με το μετόχι της Σιμωνόπετρας του Αγίου Όρους, το οποίο μνημονεύεται στο χρυσόβουλο του Σέρβου ηγεμόνα Ιωάννη Ούγγλεση (1370).

Πάντως είναι σίγουρο ότι κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας λειτούργησε σαν Ιμαρέτ (Πτωχοκομείο), με έσοδα μάλιστα από ένα τσιφλίκι παραθαλάσσιο με Βούλγαρους κολλήγους (στη θέση του σημερινού χωριού Ίμερος). Επί Βουλγάρων είχε μετατραπεί σε παρεκκλήσι, όπως είχε μετατραπεί σε εκκλησία και το παρακείμενο Εσκή Τζαμί. Και το μεν τζαμί αργότερα αποδόθηκε από την Ελληνική Πολιτεία στους μουσουλμάνους της πόλης, ενώ το Ιμαρέτ μέσω του Δήμου και της ΔΕΗ κατέληξε στην Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας. Τα τελευταία χρόνια και με χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση το κυρίως κτίσμα στερεώθηκε και

αναπαλαιώθηκε όπως και τα δύο παρακείμενα (19ου και αρχών του 20ου αιώνα), κατεδαφίστηκαν τα νεώτερα πρόσθετα κτίσματα και διαμορφώθηκε ο περιβάλλον χώρος. Όλη η εργασία αυτή έγινε με την επιστημονική ευθύνη της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Καβάλας (προϊστάμενος ο κ. Ν. Μπακιρτζής) και με μέριμνα της Ιεράς Μητροπόλεως.

Περιέχει αξιόλογα αντικείμενα, εκκλησιαστικής κυρίως προέλευσης, όπως παλιές εικόνες, τέμπλα, άμφια, εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία και άλλα εκκλησιαστικά κειμήλια τα οποία προέρχονται είτε από τον τόπο μας είτε από τους πρόσφυγες που συνέρευσαν στη Ροδόπη ξεριζωμένοι από τη Μικρασία, τον Πόντο, την Ανατολική Θράκη. Από την Βόρεια Θράκη δεν υπάρχουν εκθέματα, μια που οι Βούλγαροι δεν αφήσανε τους πρόσφυγες να τα πάρουν μαζί τους αλλά τα κρατήσανε στη Βουλγαρία και βεβαίως σήμερα τα εκθέτουν εκεί. Από τη μεριά της Τουρκίας καθώς δεν υπήρχε κανένα ενδιαφέρον γι αυτά, επετράπη στους πρόσφυγες να τα φέρουν μαζί τους. Υπάρχει λοιπόν τέμπλο ολόκληρο από την Τραπεζούντα, το οποίο κατέληξε στην Κομοτηνή μέσω Σαππών και Κασσιτερών, υπάρχει μεγάλη ποικιλία εκθεμάτων από το Σαμάκοβο της Αν. Θράκης, καθώς και αναμνηστικά από τη νεότερη ιστορία της Κομοτηνής, όπως φωτογραφίες, φακέλους αλληλογραφίας με παλιά γραμματόσημα κ.α. Ξεχωρίζουν η εικόνα του 18ου πιθανόν αιώνα, ζωγραφισμένη στις δύο πλευρές της, καθώς και το εβραϊκό ειλητάριο σε μεμβράνη που περιέχει την Πεντάτευχο.

Ξεκινώντας από την Δυτική Αίθουσα, μπορούμε να θαυμάσουμε στο υποβλητικό περιβάλλον -για το οποίο αξίζουν συγχαρητήρια στον αρχιτέκτονα κ. Ξύδη - εικόνες του 17ου και 18ου αιώνα, ευαγγέλια και καλλιτεχνικά καλύμματα ευαγγελίων, λειτουργικά βιβλία του 18ου αιώνα, βίους Αγίων, αρτοφόρια, γυάλινες κανδήλες, κλπ, μέχρι και ένα εβραϊκό ειλητάριο.

Στην Ανατολική Αίθουσα, πάνω από της οποίας την είσοδο βρίσκεται σλαβική (μάλλον ρωσική) επιγραφή που δηλώνει "Ναό του Αγίου Βασιλείου", μπορεί κανείς να δει κάπως νεώτερες εικόνες (του 19ου κυρίως αιώνα), άμφια, σταυρούς, δισκοπότηρα, στέφανα γάμων, εξαπτέρυγα, καθώς κι ένα σουλτανικό διάταγμα του προηγούμενου αιώνα. Το διάταγμα - γραμμένο στα οθωμανικά

- αφορά την άδεια ανέγερσης του Ιερού Ναού του Αγίου Νικολάου στους Ανώματους Ροδόπης.

Η τρίτη αίθουσα, το παλιό Παγοποιείο (πού είναι και το νεώτερο κτίσμα) εκτός από εικόνες με καραμανλίδικες επιγραφές και επιτάφιους ρώσικης προέλευσης, έχει επίσης φωτογραφίες εποχής από την απελευθέρωση της Κομοτηνής (14 Μαΐου 1928), κληρικών των αρχών του αιώνα (μεταξύ των οποίων και του Πατριάρχου Ιωακείμ Γ), καθώς και μια σφραγίδα της Γενικής Διοίκησης Θράκης της ίδιας περιόδου.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το μουσείο λειτουργεί από το 1991 και στεγάζεται στο κτίριο Νικολάου Ζ. Παπανικολάου, ευεργέτη της πόλης. Φέρει την ονομασία «Ίδρυμα οικογένειας Νικολάου Ζ. Παπανικολάου, συμβολαιογράφου Κομοτηνής - Βυζαντινό Μουσείο, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών», συστάθηκε το 1988, ενώ το μουσείο εγκαινιάστηκε στις 3 Μαρτίου του 1991.

Το κτίριο που στεγάζει το ίδρυμα, παραπλευρώς του νομαρχιακού μεγάρου, αποτελείται από ημιυπόγειο και δύο ορόφους.

Στο δεύτερο όροφο, με εμβαδόν 886τ.μ., στεγάζεται το μουσείο με σπάνια εκθέματα, όπως χειρόγραφα σε πάπυρο ή περγαμηνή, κεραμικά, καθώς και εκθέματα των πρώτων μεταβυζαντινών χρόνων, μέσα σε μια εντυπωσιακή διάταξη 120 μεγάλων υάλινων βιτρινών.

Στον πρώτο όροφο βρίσκεται το αμφιθέατρο, 420 θέσεων, με επικλινείς βαθμίδες σε σχήμα πετάλου.

Στο ημιυπόγειο λειτουργούν βιβλιοθήκες, αναγνωστήριο, αίθουσα καλλιτεχνικών εκθέσεων, εργαστήριο βυζαντινής αγιογραφίας κ.α.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΛΑΘΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑ

Ανήκει στην Θρακική Εταιρεία. Λειτουργεί από τις 18.2.1995 και είναι το μοναδικό στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, τεχνολογικό-εθνολογικό Μουσείο για την καλαθοπλεκτική των Ρωμά (Τσιγγάνων). Στόχος του μουσείου είναι η διάσωση της τέχνης των Ρωμά και η ανάδειξη της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, η βελτίωση της αυτοεικόνας τους και η απάλειψη των αρνητικών

στερεοτύπων με τα οποία περιβάλλονται.

Το Μουσείο επιδιώκει τη σύνδεσή του με ευρωπαϊκά ερευνητικά ιδρύματα και φορείς που σχετίζονται με τους Ρωμά. Υπάρχει ήδη επαφή για συνεργασία με το ευρωπαϊκό γραφείο για τις ολιγότερο ομιλούμενες γλώσσες (EUROPEAN BUREAU FOR LESSER USED LANGUAGES) στην Ιρλανδία και με το CENTRE DE RECHERCHES στη Γαλλία. Επίσης έχει καταστεί μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων ICOM. Στη σύντομη ζωή του οι ενδείξεις για τις μεγάλες δυνατότητες που διαγράφονται για το μέλλον (διοργάνωση συνεδρίων, διαβαλκανικών πολιτιστικών εκδηλώσεων, κτλ) υπαγορεύουν την ανάγκη να αξιοποιηθεί το δυναμικό της απόπειρας που ήδη έχει ξεπεράσει τους εμπνευστές και πρωτεργάτες της.

Εκτός από το "Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρώμα" στην Ευρώπη υπάρχει μόνο ένα μουσείο καλαθοπλεκτικής στην πόλη Αβινιόν της Γαλλίας, ενώ, καθώς φαίνεται, είναι το μοναδικό μουσείο στον κόσμο που αφορά τους Ρωμά. Δυστυχώς, μέχρι στιγμής οικονομικά στηρίζεται μόνο στην καλή βούληση του ευεργέτη Πρόδρομου Εμφιετζόγλου και την εργασία των υπευθύνων του μουσείου.

Ηδη έχουν προχωρήσει στην έκδοση καρτών, ενημερωτικού φυλλαδίου, βιντεοκασέτας με ξενάγηση και παράλληλα εκπονείται εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές του Δημοτικού Σχολείου. Το μουσείο έχει ήδη καταστεί μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου ICOM κι επιδιώκει τη συνεργασία με ευρωπαϊκά ιδρύματα και φορείς που σχετίζονται με τους Ρωμά.

Καλάθια μικρά και μεγάλα, διακοσμητικής και οικιακής χρήσης, εργαλεία καλαθοπλεκτών, δηλαδή σχιστάρια, κόπανοι, σύνεργα διακόσμησης με βαφή, μήτρες καλαθιών, φυτικά υλικά όπως ιτιά, λυγαριά, καλάμι, κρανιά, ακόμη και καλάθια για... κλώσες είναι μερικά από τα εκθέματα που φιλοξενούνται στο Μουσείο Καλαθοπλεκτικής των Ρωμά. Επίσης, απεικονίζονται οι φάσεις πλοκής των καλαθιών, αλλά και οι γωνιές κατοικίας καλαθοπλεκτών. Τα καλάθια που εκτίθενται προέρχονται από εκτεταμένη, γεωγραφικά και χρονικά, έρευνα και στα τρία εθνικά τμήματα της Θράκης: βουλγαρικό, τούρκικο και ελληνικό. Είναι το μοναδικό Μουσείο που καλύπτει θεματολογικά τρεις χώρες της

χερσονήσου του Αίμου, όπου κατοικούν συμπαγείς και πολυάριθμες ομάδες Ρωμά (τσιγγάνων). Τα εκθέματα που συγκεντρώθηκαν αποτελούν προϊόν εκτεταμένης - γεωγραφικά και χρονικά - επιτόπιας έρευνας στις περιοχές της μείζονος Θράκης.

Πολλές αγιογραφίες αποτυπώνουν την εξέλιξη της τέχνης των Ρωμά στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Οι πρώτοι συναντούν την εγχώρια αυτή τέχνη τον 11ο αιώνα. Οι Ρωμά της Θράκης, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ανέρχονται περίπου στο 22, 2% του συνολικού πληθυσμού των μουσουλμάνων της περιοχής.

Η καλαθοπλεκτική ασκούνταν από πλανόδιους αλλά και εγκατεστημένους Ρωμά, από τον 11ο αιώνα ως τα μέσα του αιώνα μας, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες η τέχνη άρχισε να παρακμάζει. Οι καλαθοποιοί περιφέρονταν από κοινότητα σε κοινότητα πεζοί ή με ζωήλατες άμαξες, για να πουλήσουν τα προϊόντα τους και να τα ανταλλάξουν με άλλα. Χρησιμοποιούσαν περισσότερο λυγαριά, ιτιά ή καλάμι. Ο άνδρας ήταν εκείνος που έπλεκε τα καλάθια, τα παιδιά βοηθούσαν σε δευτερεύουσες εργασίες, ενώ οι γυναίκες αναλάμβαναν την πώληση.

Μολονότι ο κύριος άξονας περιστρέφεται γύρω από τους Ρωμά, εκτίθενται δημιουργήματα και δύο άλλων καλαθοπλεκτικών παραδόσεων: των Πομάκων της Ορεινής Ροδόπης και των Ελλήνων της Ανατολικής και Βόρειας Θράκης και του Εύξεινου Πόντου.

Η καλαθοπλεκτική των Πομάκων έχει τις ρίζες της στη βυζαντινή εποχή, ενώ σήμερα στην περιοχή τους η τέχνη έχει σχεδόν εξαφανιστεί. Εκείνοι έφτιαχναν ανθεκτικά καλάθια, κυρίως από ξύλο φουντουκιάς και κρανιάς. Καλάθια, ωστόσο, δημιουργούσαν και οι Έλληνες στα παράλια του Εύξεινου Πόντου. Οι Πόντιοι πρόσφυγες μετέφεραν την τέχνη τους στην Ελλάδα, τη Θράκη και την Ανατολική Μακεδονία, ενώ οι εξισλαμισμένοι Πόντιοι φτιάχνουν ως σήμερα καλάθια. Στην Ανατολική Θράκη δημιουργούσαν κυρίως διακοσμητικά από καλαμποκόφυλλο ή από ψάθα.

Η καλαθοπλεκτική των Πομάκων έχει τις ρίζες της στη βυζαντινή εποχή, ενώ σήμερα στην περιοχή τους η τέχνη έχει σχεδόν εξαφανιστεί. Εκείνοι έφτιαχναν ανθεκτικά καλάθια, κυρίως από ξύλο φουντουκιάς και κρανιάς. Καλάθια, ωστόσο,

δημιουργούσαν και οι Έλληνες στα παράλια του Εύξεινου Πόντου. Οι Πόντιοι πρόσφυγες μετέφεραν την τέχνη τους στην Ελλάδα, τη Θράκη και την Ανατολική Μακεδονία, ενώ οι εξισλαμισμένοι Πόντιοι φτιάχνουν ως σήμερα καλάθια. Στην Ανατολική Θράκη δημιουργούσαν κυρίως διακοσμητικά από καλαμποκόφυλλο ή από ψάθα.

Στην Α' αίθουσα εκτίθενται οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται από τους καλαθοποιούς, τα εργαλεία, οι μήτρες καλαθιών ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζονται οι φάσεις πλοκής ενός καλαθιού από τη βάση μέχρι την ολοκλήρωσή του.

Στην Β' αίθουσα έχουν τοποθετηθεί καλάθια ποικίλου μεγέθους και χρήσεων από διάφορα μέρη της Θράκης.

Στην Γ' αίθουσα υπάρχει η αναπαράσταση μιας γωνιάς από κατοικία καλαθοπλεκτική με αντικείμενα καθημερινής χρήσης.

Στην Δ' αίθουσα παρουσιάζονται καλάθια των Ελλήνων του Εύξεινου Πόντου, των Πομάκων της ορεινής Ροδόπης, καθώς και δείγματα ειδών πλεκτικής από την Ανατολική και Βόρεια Θράκη.

ΘΡΑΚΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Το Θρακικό Μουσείο Παιδείας της Εταιρείας Παιδαγωγικών Επιστημών ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό τη συλλογή και έκθεση σχολικών αντικειμένων, εντύπων και βιβλίων ιστορικής σημασίας, κυρίως του Θρακικού και ευρύτερου χώρου.

4.4 ΠΑΠΙΚΙΟ ΟΡΟΣ

Παπίκιο Όρος, Δεσποτοβούνι των Βυζαντινών, ονομάζεται το τμήμα του ορεινού όγκου της οροσειράς Ροδόπης, τη γεωγραφική θέση του οποίου καθόρισε με αρκετή ακρίβεια ο Στίλπων Κυριακίδης, τοποθετώντας το πάνω από τη βυζαντινή Μοσυνούπολη, ΒΔ της Κομοτηνής και ταυτίζοντας το με το Όρος που βρίσκεται πάνω και λίγο δυτικά του χωριού Σώστης. Το Όρος αυτό έχει 1463 μέτρα ύψος και είναι γνωστό με το τουρκικό όνομα Karlal-dagi «αετοβούνι» ή Karlik-dagi «χιονοβούνι» (karlik «τόπος όπου πέφτει πολύ χιόνι ή είναι σκεπασμένος από πολύ χιόνι»).

Το Παπίκιο Όρος της Ροδόπης υπήρξε φημισμένο κέντρο μοναχισμού από τον 11ο έως τον 15ο αιώνα μ. Χ. Σύμφωνα με τις ιστορικές μαρτυρίες το Παπίκιο φαίνεται πως γνώρισε τη μέγιστη ακμή του κατά τον 11ο-12ο αιώνα μ. Χ. Από τον 13ο αιώνα, όμως και μετά, σημειώνεται μια καθοριστική κάμψη στη ζωή του μοναστικού κέντρου, η οποία φτάνει σε πλήρη μαρασμό στα τέλη του 14ου αιώνα.

Οι ανασκαφικές έρευνες και τα αρχαιολογικά δεδομένα αποκαλύπτουν ότι στις αρχές του 13ου αιώνα μερικά μοναστήρια του Παπικίου υπέστησαν τρομερές καταστροφές από πυρκαγιές, με αποτέλεσμα να αποτεφρωθούν μεγάλα τμήματά τους, τα οποία και έπαυσαν να χρησιμοποιούνται και να περιοριστεί έτσι σημαντικά η αρχική του έκταση.

Τα σημαντικότερα αρχαιολογικά δεδομένα των ανασκαφικών ερευνών του Παπικίου είναι μια σειρά μοναστηριών, ερείπια των οποίων έχουν εντοπιστεί βόρεια των σημερινών οικισμών Πολύανθος, Σώστης, Μίσχος, Ληνός, Ανώματοι, Κερασιά, Θάμνα και Ρίζωμα, που βρίσκονται στους πρόποδες της Ροδόπης.

Οι ανασκαφικές έρευνες έφεραν στο φως, εκτός από ναούς και μοναστηριακά συγκροτήματα, κινστέρνες (δεξαμενές), αποθήκες, μύλους, τριμερή λουτρόνα κατά το πρότυπο μικρών παλαιοχριστιανικών λουτρώνων, αλλά και ευρήματα όπως νομίσματα, μολυβδόβουλα, εικονίδια από στεατίτη, αντικείμενα καθημερινής χρήσης (θραύσματα αγγείων, μαχαιρίδια, κανάτες, πήλινα κηροπήγια κτλ.) και ακόσμητη, εφυσωμένη κεραμική. Τα περισσότερα ευρήματα καλύπτουν το διάστημα μεταξύ του 11ου-13ου αιώνα.

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε6 στο νομό Ροδόπης αρχίζει από τον οικισμό Μέγα Πιστό και στην άνοδο του συναντά αρχαίο προϊστορικό οικισμό. Μετά από μικρή διαδρομή ο ορειβάτης εισέρχεται σε χώρο με αρχαιότητες της κλασικής εποχής και στη συνέχεια φθάνει σε ένα σημείο, όπου βρίσκονται τα ερείπια

βυζαντινής μονής του όσιου Μάξιμου του Καυσοκαλυβίτη του Παπικίου όρους. Στους ορεινούς αυτούς όγκους, που θεωρούνται πρόδρομοι του Αγίου Όρους και της μοναστικής του κοινωνίας, βρίσκονται σε εξέλιξη ανασκαφικά προγράμματα. Στο σημείο του μοναστηριού καταλήγει αμμοχαλικοστρωμένος δρόμος, που ξεκινά από το χωριό Σώστης. Η επιστροφή γίνεται μέσω μονοπατιού από την απέναντι όχθη της χαράδρας, το οποίο καταλήγει στο σημείο αφετηρίας.

Οι ορειβάτες συναντούν σε υψόμετρο χιλίων μέτρων το καταφύγιο του ΕΟΣ Κομοτηνής, το οποίο έχει τη δυνατότητα φιλοξενίας 50 ατόμων. Διαθέτει τρεχούμενο νερό, πυροσβεστικούς κρουνοί, ηλεκτρογεννήτρια και ασύρματο. Το καταφύγιο είναι αφετηρία πολλών διαδρομών προς την ορεινή Ροδόπη. Μια διαδρομή διέρχεται από το παρθένο δάσος οξιάς και φθάνει στο Χιονόρρεμα, χείμαρρο συνεχούς ροής, και στη συνέχεια καταλήγει στην περιοχή του Παπικίου όρους, στο Μύστρα Ροδόπης. Άλλη διαδρομή καταλήγει στο παραδοσιακό χωριό Μικρή Άδα. Η ευρύτερη περιοχή του καταφυγίου προσφέρεται για κατασκηνώσεις, για κοντινές ή μακρινές διαδρομές εντός των δασοσυστάδων, καθώς και για οικολογική εκπαίδευση και αθλητική προετοιμασία. Κάθε χρόνο στην περιοχή λειτουργεί ορειβατική κατασκήνωση νέων. Η πρόσβαση στο καταφύγιο είναι δυνατή μέσω αμμοχαλικοστρωμένης οδού ή μέσω μονοπατιών με αφετηρίες το ύψωμα Μαχαίρα ή την Μικρή Άδα.

4.4.1 ΙΑΣΜΟΣ

Ο Ιασμος είναι μία γραφική και όμορφη πόλη με έντονη ζωή. Βρίσκεται στα βορειοδυτικά της Κομοτηνής και σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε από κατοίκους της γειτονικής βυζαντινής πόλης Περιθεώριο, που διαδέχτηκε τη ρωμαϊκή Αναστασιούπολη. Στη εκκλησία του Ιάσμου μπορεί κανείς να δει μετά από συνεννόηση με τον ιερέα το παλιό Ευαγγέλιο του 1848 που τυπώθηκε στη Βενετία, στο ελληνικό τυπογραφείο με την ονομασία «Φοίνικας». Στη μπροστινή σελίδα του υπάρχει χειρόγραφο του ιερέα εκείνης της εποχής. Εκκλησίες και παλιά αρχοντικά στολίζουν την πόλη του Ιάσμου.

Μία διαδρομή προς τα βόρεια στο ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε6 ανάμεσα από δάση φλαμουριάς, φτελιών, φουντουκιών, οξιάς, πεύκου, κέδρων, καρυδιών και σημύδας, θα εντυπωσιάσει τον επισκέπτη. Στην καρδιά της οροσειράς της Ροδόπης, στον Πολύαρνο, λειτουργεί ορεινό καταφύγιο, το οποίο μπορεί να φιλοξενήσει ορειβάτες, κυνηγούς και να χρησιμοποιηθεί ως

παρατηρητήριο φυσιολατρών.

Στα βορειοδυτικά του νομού, βρίσκεται το Δάσος Αναψυχής στην Αστραία, όπου μπορεί κανείς να αναζητήσει τα Άγρια άλογα. Πρόκειται για πληθυσμούς άγριων αλόγων, τα οποία σχηματίζουν ομάδες 10-15 ατόμων και ζουν ελεύθερα εκεί. Αφέθηκαν ελεύθερα στις αρχές του αιώνα, όταν οι άνθρωποι κατέβηκαν στην πόλη. Κατάφεραν να επιβιώσουν και να αναπαραχθούν και από τότε κυκλοφορούν στον ορεινό όγκο.

Στο τέλος της διαδρομής μπορεί κανείς να θαυμάσει τα «Θρακικά Μετέωρα» με τους βραχώδεις κατακόρυφους σχηματισμούς και το σημαντικό οικοσύστημα με συνεχείς εναλλαγές βράχων και ποταμών.

4.4.2 ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΗΣ ΝΥΜΦΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

Πραγματικά μαγευτική η τοποθεσία της Νυμφαίας, πάνω από την βορινή πλευρά της Κομοτηνής σε απόσταση 4χλμ., όπου κυριαρχεί το Περιαστικό Δάσος - πνεύμονας ζωής για τους κατοίκους - το αισθητικό δάσος της Νυμφαίας. Καλύπτεται κυρίως από πεύκα και είναι ιδανικός τόπος για περίπατο, άθληση ή ξεκούραση. Υπάρχουν διαμορφωμένοι χώροι με κιόσκια, τραπεζάκια, παγκάκια, πλακόστρωτα μονοπάτια, κρήνες, γήπεδα μπάσκετ, βόλεϊ και τένις. Το ακροτελεύτιο σημείο του στεφανώνεται από το ομώνυμο Βυζαντινό κάστρο, όπου διάλεξε ο Δήμος να εγκαταστήσει το Τουριστικό Περίπτερο της πόλης.

Πρόκειται για ένα θεσπέσιο φυσικό μπαλκόνι, από όπου ο κάθε επισκέπτης απολαμβάνει μια σπάνια θέα και ομορφιά. Κάτω, απλώνεται απέραντη θάλασσα πρασίνου και χρυσαφένιου κυματισμού - ο κάμπος της Ροδόπης με τα τρία μεγάλα ποτάμια, που νωχελικά ρέουν τα νερά τους προς το Θρακικό πέλαγος και προς την Βιστονίδα και την λίμνη Μητρικού. Στο βάθος, υψώνεται η κορυφή του Ισμάρου και όταν ο ορίζοντας είναι γαλήνιος και ανοιχτός, διακρίνονται οι ορεινοί όγκοι της Σαμοθράκης, της Θάσου και του Αγίου Όρους.

Ολόγυρα, η τοποθεσία κλείνεται από τις πλαγιές της Ροδόπης που τις διασχίζουν κατάφυτα φαράγγια και ολόδροσες χαράδρες, με επιστέγασμα τον ατίθασο όγκο του Παπίκιου Όρους.

Το κτίσμα του Τουριστικού Περιπτέρου, περιλαμβάνει αίθουσες Ισογείου 300τ.μ. όπου λειτουργούν εστιατόριο, καφετερία και σνακ-μπαρ. Ακόμη περιλαμβάνει βοηθητικούς χώρους 230τ.μ., υπόγεια αίθουσα 350τ.μ. αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, για σεμινάρια, διαλέξεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις, ενώ περιβάλλεται από κοινόχρηστους χώρους 350τ.μ., και διαθέτει και ευρύ χώρο για στάθμευση αυτοκινήτων.

Για τους κατοίκους της Κομοτηνής και για όλους τους επισκέπτες της πόλης το Τουριστικό Περίπτερο Νυμφαίας αποτελεί μια διαρκή όαση αναψυχής, όλες τις εποχές του χρόνου.

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Πού θα πάμε: Οροσειρά Ροδόπη, Παπίκιον όρος, όρος Ίσμαρος.

Τί θα δούμε: Η ορειβασία αποτελεί ένα σπορ και ένα ταξίδι με πρωτοποριακούς προορισμούς για λίγους που θέλουν να ταξιδέψουν και να γνωρίσουν τα παράξενα μέρη της Θράκης. Ο Ορειβατικός Σύλλογος μαζί με τον Πολιτιστικό Σύλλογο οργανώνουν το "Οδοιπορικό Ανιχνευτών στη Θράκη" με την αιγίδα της Περιφέρειας Αν. Μακεδονίας και Θράκης.

Πώς θα πάμε: Ο επισκέπτης μπορεί να ακολουθήσει τον Ορειβατικό Σύλλογο Κομοτηνής σε έναν από τους περιπάτους που οργανώνονται.

4.5 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥΠΟΛΗ/ΠΕΡΙΘΕΩΡΙΟ

Η Αναστασιούπολη-Περιθεώριο, τοποθετείται γεωγραφικά στη θέση «Καλέδες», νότια του χωριού Αμαξάδες, κοντά στο μυχό της λίμνης Βιστονίδας. Στη θέση αυτή υπήρχε σταθμός της Εγνατίας οδού και στα ρωμαϊκά οδοιπορικά αναφέρεται ο Stabulo Diomedis (στάβλος του Διομήδη), καθώς υπήρχε σταθμός εκεί για την αλλαγή των αλόγων.

Σήμερα στη θέση αυτή σώζονται πύργοι, τετράπλευροι και ελλειψοειδείς, ενώ τα τείχη ανάμεσά τους λόγω της υποχώρησης των εδαφών έχουν καταρρεύσει και κείτονται στο έδαφος. Η περίμετρος των τειχών έχει σχήμα πολυγωνικό. Επίσης, σώζεται η μεγάλη νότια πύλη που οδηγούσε στο λιμάνι, ενώ στους πύργους δεξιά και αριστερά της πύλης είναι χαραγμένα μονογράμματα των Παλαιολόγων.

4.6 ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥΠΟΛΗ/ΜΟΣΥΝΟΥΠΟΛΗ

Λίγα χιλιόμετρα δυτικά της Κομοτηνής, κοντά στο χωριό Μίσχος, κείτονται τα ερείπια ενός κάστρου. Κατά την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή εποχή υπήρχε στη θέση αυτή οικισμός με το όνομα Παισούλα ή Παίσουλα. Σήμερα στη θέση αυτή κείτονται τα ερείπια του τείχους και των κυκλικών και τετραγώνων πύργων που το πλαισίωναν. Σώζονται, επίσης επιγραφές και αρχιτεκτονικά τμήματα. τέλος ανασκαφές έφεραν στο φως κτιστούς κιβωτιόσχημους τάφους, ταφικούς πίθους και άλλους τάφους με λιγοστά, όμως, κτερίσματα.

4.7 ΜΑΡΩΝΕΙΑ

Η Μαρώνεια είναι ένας οικισμός κτισμένος στις πλαγιές του όρους Ίσμαρος. Εδώ ήρθαν οι κάτοικοι της αρχαίας Μαρώνειας κυνηγημένοι από τους πειρατές. Η αρχαία πόλη ιδρύθηκε από το Μάρωνα ιερέα του Θεού Απόλλωνα, όπου και λατρευόταν μαζί με το Θεό Διόνυσο, γιατί η περιοχή έβγαζε τον περίφημο "Μαρώνειο οίνον". Η πόλη έφτασε στη μεγαλύτερή της δύναμη τον 4ο π. Χ. αιώνα. Για χρόνια η πόλη είχε μεγάλη δύναμη και έφτασε να κόβει και χρυσά νομίσματα. Διατηρήθηκε μέχρι στα βυζαντινά χρόνια αλλά οι αλλεπάλληλες επιδρομές των πειρατών την αποδυνάμωσαν και υποχρέωσαν τους κατοίκους της σε μετοίκηση. Από την παλιά πόλη υπάρχουν τμήματα του τείχους, το οποίο πρέπει να ήταν ισχυρό, το θέατρο ερείπια βυζαντινού ναού και τμήμα λουτρού. Από τη Μαρώνεια μπορεί κανείς να επισκεφθεί την αρχαία Στρύμη με το ενδιαφέρον υδραγωγείο της, την ανασκαφή του οικισμού της Ακρόπολης της Εργάνης, τα ερείπια οικισμού με τείχη στον Άγιο Γεώργιο και το "σπήλαιο του Πολύφημου" με ένα τεράστιο σταλαγμίτη περίπου 5 μ. πλάτος και 2 μ. ύψος στην είσοδο του σπηλαίου. Το σπήλαιο είχε χρησιμοποιηθεί σαν κατοικία στην Παλαιολιθική εποχή και το μήκος των διαδρόμων του είναι περίπου 2.000 μ. Το σπήλαιο στολίζεται με εξαιρετικό διάκοσμο από σταλακτίτες και σταλαγμίτες σε πολλούς σχεδιασμούς και χρώματα.

4.7.1 ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ

Στα 4χλμ. πάνω στο δρόμο Μαρώνειας – Αγίου Χαραλάμπους αριστερά, δίπλα στο δρόμο, θα δει ο επισκέπτης τμήμα του δυτικού τείχους της αρχαίας πόλης (4ος αι. π. Χ.), ενώ ένα τοπογραφικό διάγραμμα τοποθετημένο στον ίδιο χώρο ενημερώνει για το μέγεθός της. Στην κορυφή του Ίσμαρου «Άγιος Αθανάσιος» (υψόμ. 678 μ.) υπάρχουν απομεινάρια της ακρόπολης και των κατά διαστήματα ενισχυτικών πύργων της. Τα πιο καλοδιατηρημένα τμήματα των δύο μακρών τειχών, που κατεβαίνουν από την ακρόπολη ως το λιμάνι, σώζονται μέχρι 2 μ. ύψος. Η διαδρομή είναι μιας ώρας περίπου, αλλά είναι απαγορευμένη σήμερα ως την κορυφή λόγω στρατιωτικών εγκαταστάσεων.

Στα 4,7χλμ. του ίδιου δρόμου, πινακίδα πάλι στα αριστερά του δρόμου, οδηγεί μόλις σε 30 μ. στο σπουδαίο χρωματιστό ψηφιδωτό δάπεδο αρχαίας κατοικίας του 3ου αι. π. Χ.. Είναι το δάπεδο του άνδρα μεγάλης κατοικίας, της οποίας έχουν εντοπισθεί και άλλοι χώροι.

Στο τέρμα αυτού του δρόμου, δεξιά πριν από το λιμάνι του Αγίου Χαραλάμπους οι ανασκαφικές έρευνες έχουν φέρει στο φως ένα μνημειώδες πρόπυλο ρωμαϊκής εποχής. Το πρόπυλο, χτισμένο με γωνιόλιθους από μάρμαρο της περιοχής, μάλλον οδηγούσε στην αγορά της πόλης και χτίστηκε από τον αυτοκράτορα Αδριανό, ο οποίος επισκέφθηκε τη Μαρώνεια το 124 – 125 μ. Χ. Στην ίδια θέση έχουν βρεθεί ερείπια καταστημάτων και αποθηκών βυζαντινής εποχής. Προς την αριστερή πλευρά, στη θέση Παλαιόχωρα, αποκαλύφθηκε πολύχρωμο ψηφιδωτό δάπεδο από βασιλική του 6ου αι. με εντυπωσιακή κομβιόσχημη διακόσμηση.

Πολλά μαρμάρια αρχιτεκτονικά μέλη από παλαιοχριστιανικές βασιλικές έχουν εντοπιστεί στον Άγιο Χαραλάμπο, όπως ονομάζεται σήμερα το παράλιο τμήμα της αρχαίας και βυζαντινής Μαρώνειας.

Το λιμάνι της αρχαίας πόλης, τμήματα του οποίου είναι ορατά σε διάφορα σημεία, κατασκευάστηκε τον 4ο αι. π. Χ. και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προστασία του αξιόλογου πολεμικού και εμπορικού στόλου της. Ο σύγχρονος λιμενοβραχίονας πρέπει να διατήρησε τη μορφή και τη θέση του αρχαίου.

Στα 4,4χλμ από Μαρώνεια προς τα νότια ενδιαφέρουσα διαδρομή σε χωματόδρομο οδηγεί προς Μαρμαρίτσα – Σύναξη.

Στα 200 μ. του χωματόδρομου πινακίδα οδηγεί σε ένα χώρο, όπου έχουν εντοπιστεί τα θεμέλια ολόκληρου κτιριακού συγκροτήματος. Πρόκειται για ένα Ιερό (4ος αι. π. Χ.) και άλλα κτίσματα γύρω του. Στο Ιερό αυτό βρέθηκε πήλινο προσωπίο του Διονύσου, το οποίο εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής.

Στα 4,8χλμ. από τη Μαρώνεια πινακίδα οδηγεί στο αρχαίο θέατρο, στην τοποθεσία Καμπάνα, απ' όπου η θέα της πλαγιάς με τους ελαιώνες και φόντο τη θάλασσα είναι μαγευτική. Ο χωματόδρομος περνάει ψηλότερα από το κοίλο του θεάτρου, του οποίου η κατασκευή ανάγεται στους ελληνοιστικούς χρόνους. Στα ρωμαϊκά χρόνια ο χώρος χρησιμοποιήθηκε για θηριομαχίες, γι' αυτό προστέθηκαν στηθαία γύρω από την ορχήστρα. Υπολογίζεται ότι η χωρητικότητά του ήταν γύρω στους 2.500 θεατές. Εντύπωση προκαλεί ο χτιστός αγωγός, ο οποίος περνάει μπροστά από την ορχήστρα και διοχέτευε τα νερά του χειμάρρου μακριά από τη σκηνή.

Στα 5,5χλμ. από τη Μαρώνεια είναι ο χώρος των αρχαίων λατομείων, στην περιοχή που ονομάζεται χαρακτηριστικά Μαρμαρίτσα. Εμφανείς είναι σε διάφορα σημεία οι εγκοπές, όπου οι λατόμοι τοποθετούσαν τις ξύλινες σφήνες, για να αποσπάσουν τους όγκους του μαρμάρου. Το τοπίο με τους απότομους γκριζόασπρους βράχους, απομεινάρια των αρχαίων λατομείων, που κατεβαίνουν με γλυπτούς σχηματισμούς ως τη θάλασσα, έχει μια επιβλητική ομορφιά γι' αυτόν που θα επιλέξει να κάνει μια βόλτα με πλεούμενο κατά μήκος της ακτής.

Στα 7,4χλμ. της ίδιας διαδρομής, αριστερά του δρόμου στα 500 μ., ο περιπατητής, που σε αυτήν την περιοχή ανάμεσα στους γρανιτένιους ογκόλιθους και στην πυκνή βλάστηση χρειάζεται οδηγό αλλά και ικανότητες αναρρίχησης, συναντά τμήμα του τείχους της οχύρωσης του Αγίου Γεωργίου και μια εντυπωσιακή «μεγαλιθική» πύλη με μονολιθικές παραστάσεις, οι οποίες βρίσκονται ακόμη στη θέση τους. Οι γρανιτένιοι ογκόλιθοι, που είναι διασκορπισμένοι περιμετρικά στο βουνό, αποτελούσαν για τους οικιστές του φυσικό οχυρό, που το συμπλήρωναν τα μεγαλιθικά τείχη. Στην κορυφή του Αγίου Γεωργίου (υψόμ. 461 μ.) με τις απόκρημνες πλαγιές υπάρχουν τμήματα του τείχους ισχυρής ακρόπολης, όπως και τοίχοι μεγάλου κτιρίου, ίσως ανακτόρου, μέσα στον περίβολό της. Τα δείγματα κεραμικής με εμπόιστα και εγχάρακτα σχέδια του 9ου και 8ου αι. π. Χ. φανερώνουν την ύπαρξη μιας πόλης των Θρακών Κικόνων, πιθανόν της ομηρικής Ισμάρας. Η οδοιπορία έως εδώ μπορεί να γίνει μόνο από τη βατή βόρεια πλευρά, είναι δύσκολη και ο οδηγός, όπως αναφέρθηκε, απαραίτητος. Η διάρκειά της είναι περίπου μιάμιση ώρα, αλλά και

το αποτέλεσμα αποζημιώνει τον επισκέπτη, που είναι λάτρης της οδοιπορίας και της αναρρίχησης, της φυσικής ομορφιάς και της αρχαιολογίας.

Στους νότιους πρόποδες του Αγίου Γεωργίου, κοντά στη θάλασσα, είναι η θέση Σύναξη. Έχουν βρεθεί ερείπια μονής του 9ου – 12ου αι., η οποία είχε ιδρυθεί στη θέση μιας τρίκλιτης βασιλικής της εποχής του Ιουστινιανού. Από το σημείο αυτό μπορεί κανείς να ακολουθήσει δρόμο, που οδηγεί στην παραλία των Πετρωτών και στη συνέχεια στη θέση της αρχαίας πόλης Μεσημβρίας-Ζώνης, όπου θα περπατήσει ανάμεσα στα ερείπιά της με τα πολύ ενδιαφέροντα δείγματα του τρόπου ζωής στην αναπτυσσόμενη πόλη του 5ου-4ου αι. π. Χ. Από τη Μαρώνεια περνά το ευρωπαϊκό μονοπάτι E6, το οποίο, αφού περάσει τα στενά του Νέστου, διασχίζει την περιοχή της Μαρώνειας και ακολουθώντας την ακτή ως την Αλεξανδρούπολη φθάνει στη Σαμοθράκη.

Από τη Μαρώνεια η επιστροφή προς την Ξυλαγανή και την Κομοτηνή μπορεί να γίνει μέσω του χωριού Προσκυνητές. Θα δοθεί έτσι η ευκαιρία στον ταξιδιώτη να εντοπίσει στα 5χλμ. από τη Μαρώνεια την είσοδο ενός εξαιρετικού σπηλαίου, το οποίο έχει εξερευνηθεί από την Άννα Πετροχείλου (κάτοψη, διαδρομή, ονομασία χώρων). Τα ευρήματα των ανασκαφών, που μελετήθηκαν από τον αρχαιολόγο Ε. Πεντάζο, απέδειξαν ότι ο χώρος χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία ή ως τόπος λατρείας από τη Νεολιθική μέχρι τη Βυζαντινή εποχή. Αναφορά του σπηλαίου κάνει και ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, που το θεωρεί ως κατοικία του Ορφέα. Η τοπική παράδοση έχει συνδέσει το σπήλαιο με την κατοικία του Κύκλωπα Πολύφημου, του μονόφθαλμου γίγαντα που τύφλωσε ο Οδυσσέας.

Ο εντυπωσιακός φυσικός διάκοσμος από σταλακτίτες, σταλαγμίτες και μικρές λίμνες, όπως και το μοναδικό είδος νυχτερίδας που ζει στο σπήλαιο θα εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη. Το σπήλαιο δεν είναι ακόμη επισκέψιμο, αλλά έχουν αρχίσει οι εργασίες αξιοποίησής του. Έχει έκταση 10.000τ.μ., το μήκος των διαδρόμων του είναι 2.000 μ. περίπου και η θερμοκρασία του 16ο C.

4.7.2 ΣΤΡΥΜΗ

Η πόλη αυτή βρίσκεται ανάμεσα στο Πόρτο Λάγος και τη Μαρώνεια, στη χερσόνησο της Μολυβωτής. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως τμήμα του αμυντικού τείχους της πόλης, που είχε χτιστεί για να προστατεύει τους κατοίκους της από τις

εχθρικές επιδρομές. Παράλληλα, έχει ανακαλυφθεί ένα υπόγειο σύστημα ύδρευσης με σήραγγες και φρεάτια και ένα σταυροδρόμι της πόλης με τα ερείπια 4 σπιτιών. Το νοτιοανατολικό ονομάστηκε «σπίτι του θησαυρού», καθώς εκεί είχαν βρεθεί, μέσα σε χάλκινη πυξίδα, 28 τετράδραχμα της Μαρώνειας, που σταμάτησαν να κυκλοφορούν το 350 π. Χ. το βορειοδυτικό ονομάστηκε «σπίτι του βωμού», επειδή εκεί βρέθηκε η πάνω επιφάνεια ενός βωμού και το βορειοανατολικό ονομάστηκε «σπίτι του μαρμαροθετήματος». Έξω από τα τείχη προς το βορά ανακαλύφθηκε το νεκροταφείο της πόλης. Αξιόλογα ευρήματα είναι: ακέφαλο άγαλμα πεπλοφόρου κόρης του 500-475 π. Χ., μαρμάρινο λιοντάρι αρχαϊκής εποχής, ανθεμωτή επιτύμβια στήλη με παράσταση κόρης, το παλαιότερο γνωστό μέχρι σήμερα κομμάτι της ελληνικής πλαστικής (6^{ος} αι. π. Χ.). τέλος, ανάγλυφη επιτύμβια στήλη (450-400 π. Χ.), που βρέθηκε στην Ξυλαγανή και απεικονίζει νεκρό με το δούλο του, εικάζεται ότι προέρχεται από τη Στρώμη.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΣΠΗΛΑΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Πού θα πάμε: Σπήλαιο Μαρώνειας - Σπήλαιο Στρώμνης.

Τί θα δούμε: Σπήλαιο Μαρώνειας ή "Η Σπηλιά του Κύκλωπα", όπως το ονομάζουν. Το σπήλαιο αυτό είχε εντυπωσιάσει πριν αιώνες τον ιστορικό Απολλώνιο και αναφέρεται στα "Αργοναυτικά" του. Σε μικρή απόσταση από αυτό, στους πρόποδες του Ίσμαρου, βρίσκεται το σπήλαιο της Στρώμνης. Κατοικήθηκε από τα πρώτα χρόνια της εποχής του χαλκού. Στην γύρω περιοχή υπάρχουν και άλλα ανεξερεύνητα σπήλαια.

Πώς θα πάμε: Στο 24^ο χλμ. Κομοτηνής - Μαρώνειας, κοντά στους Προσκυνητές υπάρχει πινακίδα "Σπήλαιο Μαρώνειας". Προσοχή: **χρειάζεται οδηγός.**

4.8 ΦΑΝΑΡΙ

Το Φανάρι είναι ένα γραφικό ψαροχώρι στα νοτιοδυτικά του νομού Ροδόπης. Ο οικισμός αριθμεί περίπου 700 μόνιμους κατοίκους, όμως η νευραλγική θέση του, μεταξύ Κομοτηνής και Ξάνθης από τις οποίες απέχει περίπου 30χλμ., έχει βοηθήσει στην τουριστική του ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα να μετατρέπεται σε επίκεντρο της περιοχής κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Στο κέντρο του χωριού ξεχωρίζουν το γραφικό λιμάνι, που ενδείκνυται για περίπατο δίπλα στους ντόπιους αλιείς που ξεπαρίζουν τα δίχτυα τους και η "Σκάλα", όπου μπορεί να απολαύσει κανείς τον καφέ ή το φαγητό του με θέα τη θάλασσα. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της ευρύτερης περιοχής του Φαναρίου είναι η πανοραμική θέα που προσφέρει προς τον ξακουστό όρμο του Πόρτο Λάγος και το απέραντο γαλάζιο του Θρακικού Πελάγους.

Το Φανάρι και η ευρύτερη περιοχή γνωρίζει έντονη τουριστική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια και διαθέτει πλέον αρκετές σύγχρονες υποδομές για τη φιλοξενία των επισκεπτών του.

Για τη διαμονή του ο επισκέπτης μπορείτε να επιλέξετε ανάμεσα σε ξενοδοχειακές μονάδες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, bungalows και το οργανωμένο camping του ΕΟΤ, ενώ τόσο μέσα στο χωριό όσο και στο δρόμο προς την παραλία της Αρωγής λειτουργούν αρκετά super markets και παντοπωλεία, καλύπτουν κάθε βασική ανάγκη κατά τη διάρκεια της διαμονής.

Η περιοχή φημίζεται επίσης για τα φρέσκα ψάρια της. Κανείς δεν πρέπει να αμελήσει να δοκιμάσετε παραδοσιακές συνταγές της θρακιώτικης κουζίνας καθώς και την ψαριά των ντόπιων αλιέων, που μεταφέρεται καθημερινά από τις τράτες στις ψαροταβέρνες του χωριού. Στο χωριό υπάρχουν, επίσης, αρκετά snack bar και πιτσαρίες στην περίπτωση που προτιμά κανείς λύσεις γρήγορου φαγητού.

Το Φανάρι και η καλοκαιρινή διασκέδαση είναι έννοιες αλληλένδετες. Μπορεί εκεί ο επισκέπτης να απολαύσει το ποτό του σε κάποιο από τα cafe bar στο χωριό, είτε στα beach bar της

πολυσύχναστης παραλίας της Αρωγής, σε πιο χαλαρή ατμόσφαιρα τις καθημερινές και σε αρκετά έντονους ρυθμούς τα Σαββατοκύριακα.

Η μικρή και ήσυχη δημοτική ακτή του Φαναρίου είναι άμεσα προσβάσιμη μέσα από το χωριό, καθώς βρίσκεται στο εξωτερικό του βραχίονα του λιμανιού και δίπλα στη Σκάλα. Είναι εξοπλισμένη με ψάθινες ομπρέλες ενώ η παχιά άμμος και τα ρηχά της νερά την προτάσσουν στην προτίμηση των οικογενειών και όσων ψάχνουν για μια γρήγορη βουτιά και λίγη ηρεμία μακριά από την κοσμοσυρροή της Αρωγής. Η πρόσβαση στην παραλία είναι δωρεάν. Εξοπλίζεται από το Δήμο Αιγείρου και δεν υπόκειται σε εμπορική εκμετάλλευση, ενώ διαθέτει γαλάζια σημαία.

4.8.1 ΔΙΚΑΙΑ

Η πόλη Δίκαια έχει ταυτιστεί με τα αρχαιολογικά ευρήματα στη θέση Κατσαμάκια, βορειοανατολικά του χωριού Φανάρι. Το όνομά της πήρε, σύμφωνα με το Στέφανο το Βυζάντιο από το Δίκαιο, γιο του Ποσειδώνα.

Οι ανασκαφικές έρευνες στη θέση Κατσαμάκια έφεραν στο φως τμήματα τείχους του 4^{ου} αι. π. Χ. και θεμέλια σπιτιών της ελληνιστικής εποχής. Επίσης ανακαλύφθηκε νεκροταφείο, στου οποίου τις ταφικές τύμβους βρέθηκαν ταφές σε λίθινες και πήλινες σαρκοφάγους, ταφές σε αγγεία και νεκρικές καύσεις με πλούσια κτερίσματα. Ακόμη έχουν βρεθεί δύο σειρές αργυρών νομισμάτων που χρονολογούνται μεταξύ του 540/535 και 492 π. Χ. Η απεικόνιση σε μερικά από αυτά του Ηρακλή και σε άλλα της προτομής ταύρου οδηγεί τους ερευνητές στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για αποικία της Σάμου. Τέλος, έχουν βρεθεί αρκετά γλυπτά τόσο στη πόλη όσο και στο νεκροταφείο, που ανήκουν στη αρχαϊκή και την κλασική εποχή, όπως η αμφιγλυφή στήλη, της οποίας το πάνω κομμάτι βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, ενώ το υπόλοιπο στο Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Πού θα πάμε: Χωριά Φανάρι - Αρωγή - Μέση.

Τί θα δούμε: Σμαραγδένιες θάλασσες που κερδίζουν κάθε χρόνο τη μπλε σημαία της Ευρώπης για την καθαρότητα τους. Αμμουδιές λευκόχρυσες και απέραντες. Κοσμοπολίτικα παραθεριστικά κέντρα. Γραφικά ταβερνάκια με φρέσκο ψάρι. Σπορ: Σέρφινγκ, ψαροντούφεκο, ψάρεμα με βάρκα ντόπιου ψαρά, μπάνιο, κολύμπι. Διασκέδαση μέχρι το πρωί σε ντίσκο, κλαμπ κλπ.

Πώς θα πάμε: Με αυτοκίνητο 30χλμ. από την Ε.Ο. προς Ξάνθη. Από το Φανάρι συνεχίζουμε παραλιακά προς Αρωγή και απ' εκεί για την Μέση. Από την Μέση γυρίζουμε στην Κομοτηνή.

4.9 ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Από την παραλία Ιμέρου ταξιδεύοντας προς τα ανατολικά δίπλα στη θάλασσα ο ταξιδιώτης έχει την ευκαιρία να απολαύσει ένα διαφορετικό τοπίο κάθε εποχή. Την άνοιξη και το φθινόπωρο, για παράδειγμα, πριν φθάσει κανείς στον παραλιακό οικισμό του Προφήτη Ηλία περνά δίπλα από ένα μικρό **βιότοπο**, στον οποίο μπορεί να παρατηρήσει πολλά είδη ερωδιών και άλλων πουλιών. Ύστερα αρχίζει η ποικιλόμορφη παραλία στο ανοιχτό θρακικό πέλαγος με τα πεντακάθαρα νερά, που προσφέρουν καταπληκτικές πλαζ για κολύμπι, αλλού οργανωμένες, αλλού ελεύθερες, και αρκετά αναψυκτήρια, ταβέρνες και ξενοδοχεία. Ο **Προφήτης Ηλίας**, η **Αλκυόνα** και ο **Πλατανίτης** σφύζουν από ζωή τους καλοκαιρινούς μήνες και από τους μόνιμους παραθεριστές αλλά και από περαστικούς επισκέπτες ή κολυμβητές. Η περιοχή του Πλατανίτη χαρακτηρίζεται από πυκνότερη βλάστηση ιδιαίτερα κατά μήκος του ομώνυμου ρέματος, που κατεβαίνει ως τη θάλασσα.

Μετά τον **Πλατανίτη** ο δρόμος αφήνει την παραλία και οδηγεί σε μια διασταύρωση. Οι επιλογές είναι δύο και, με όποιο τρόπο κι αν τις πραγματοποιήσει κανείς, το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο εντυπωσιακό. Η κατεύθυνση προς τα δεξιά οδηγεί προς τον αρχαιολογικό χώρο της **Μαρώνειας** και το γραφικό λιμανάκι του **Αγίου Χαραλάμπους**, στα 5χλμ.. Σαν ένα κομμάτι ζωγραφικού πίνακα φαντάζει το λιμανάκι του Αγίου Χαραλάμπους με το ποικιλόμορφο τοπίο, που προσφέρει. Τα ψαροκάικα στην προβλήτα, τα επιβλητικά κοκκινόχρωμα εδάφη προς την παραλία Καγκέλες, οι αποχρώσεις του πράσινου από την κορυφή του Ίσμαρου ως την άκρη του λιμανιού, ο λιμενοβραχίονας και τα πρασινογάλανα νερά ξεκουράζουν και ηρεμούν τον επισκέπτη, που μπορεί να τα απολαμβάνει καθισμένος σε μια από τις δύο ψαροταβέρνες με τους ολόφρεσκους μεζέδες. Το μικρό λιμάνι έχει τη δυνατότητα να εξυπηρετεί ιστιοφόρα και κρις κραφτ.

Η οργανωμένη παραλία του Ιμέρου με τα αβαθή νερά και την αμμουδιά της διαθέτει ναυαγοσώστη και τουριστικό περίπτερο και δέχεται πολλούς επισκέπτες τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά και την άνοιξη το δασάκι με τα πεύκα δίπλα στη θάλασσα φιλοξενεί πολλές ημερήσιες σχολικές εκδρομές,. Καθώς κατευθύνεται ο ταξιδιώτης προς την παραλία του Ιμέρου, έχει τη δυνατότητα να

στρίψει προς τα δεξιά και να βρεθεί, μετά την εκκλησία της Αγίας Μαρίας, στον όμορφο υδροβιότοπο του Ιμέρου. Είναι το σημείο που εκβάλλει στη θάλασσα ο ποταμός Φιλιουρής και στην ευρύτερη περιοχή που σχηματίζεται ένα σύμπλεγμα μικρών λιμνών. Ο υδροβιότοπος αποζημιώνει όχι μόνο στους λάτρεις του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και κάθε επισκέπτη παρέχοντας την ευκαιρία παρατήρησης πολλών ειδών ορνιθοπανίδας και ιδιαίτερα των εντυπωσιακών φλαμίνγκο.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Πού θα πάμε: Μαρώνεια - Αγ. Χαράλαμπος - Πλατανίτης - Αλκυών - 1ήμερος.

Τί θα δούμε: Εκτός από τα μνημεία η περιοχή έχει να επιδείξει πολλές ομορφιές στα παράλια και στα γραφικά χωριουδάκια. Στο λιμάνι της αρχαίας Μαρώνειας φιλοξενούνται κρις κραφ, κότερα, ταχύπλοα, ψαροκάικα. Η παραλία είναι πανέμορφη με την καθαρή αμμουδιά, τα καταγάλανα νερά, και το άφθονο ψάρι. Η φύση, η διαύγεια, η διαφάνεια της θάλασσας σε συνδυασμό με τα εντυπωσιακά τοπία, τις γραφικές παραλίες, τα ταβερνάκια με φρέσκο ψάρι και "κάπναιο οίνο".

Πώς θα πάμε: Με αυτοκίνητο 30χλμ. για Μαρώνεια μέσω Προσκυνητών. Από εκεί περνώντας από τον Αγ. Χαράλαμπο συνεχίζουμε παραλιακά για Πλατανίτη, Αλκυών, Προφ. Ηλία, 1ήμερο και γυρίζουμε στην Κομοτηνή μέσω Ξυλαγανής.

ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ

Ο Νομός Έβρου βρίσκεται στο βορειοανατολικότερο άκρο της Ελλάδος. Φυσικό σύνορο της χώρας μας με την Βουλγαρία στα βόρεια και την Τουρκία στα ανατολικά, αποτελεί το ένα από τα δύο τριεθνές που υπάρχουν στην Ελλάδα.

Είναι ένας από τους μεγαλύτερους Νομούς της Ελλάδος καλύπτοντας περισσότερο από το 45% της Δυτικής Θράκης, μία εκ των τριών περιοχών της Βόρειας Ελλάδος (Θράκη, Μακεδονία και Θεσσαλία).

Το μήκος του νομού είναι 150 χλμ (200 χλμ μαζί με την Σαμοθράκη) και το πλάτος κυμαίνεται από 70 - 100 χλμ. Περιλαμβάνει 13 δήμους, ενώ η συνολική του έκταση είναι 4.242 τ. χλμ. Ο πληθυσμός του δε φτάνει τους 149.354 κατοίκους.

Ο Ν. Έβρου πέρα από τα πανέμορφα τοπία του, τα αρχαία και τους οικότοπους, είναι αυτός που έχει και τα καλύτερα ξενοδοχεία σε σχέση με τους άλλους δύο νομούς της Θράκης.

5.1 ΠΟΤΑΜΟΣ ΕΒΡΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ-ΥΔΡΟΛΟΓΙΑ-ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Ο ποταμός Έβρος (στα Βουλγαρικά «Μαρίτσα») πηγάζει από τη Βουλγαρία και συγκεκριμένα από τα όρη της Ρίλας (τον αρχαίο Σκόμιο) κοντά στη Σόφια. Το μεγαλύτερο τμήμα του βρίσκεται στη Βουλγαρία. Αποτελεί φυσικό σύνορο Ελλάδας – Βουλγαρίας (στην περιοχή Ορμένιο ως Δίκαια) και Ελλάδας – Τουρκίας (Δίκαια – Μαράσια). Κατόπιν εισέρχεται σε Τουρκικό έδαφος για 12,5χλμ. στο λεγόμενο τρίγωνο του Καραγάτς και στη συνέχεια καθορίζει τα ελληνοτουρκικά σύνορα για περίπου 215χλμ. (Νέα Βύσσα έως τις εκβολές του).

Κοντά στις Φέρες διακλαδίζεται σε δύο βραχίονες πριν εκβάλει στο Θρακικό Πέλαγος. Σχηματίζει εκτενές Δέλτα. Στον ανατολικό βραχίονα του Ποταμού ορίζεται ως κύρια κοίτη και μεθοριακή γραμμή η πλημμυρίζουσα ζώνη στην προέκταση της οποίας βρίσκεται μία ακόμα διακλάδωση, η οποία αποτελεί την ευθυγράμμιση του ποταμού, διευθετώντας παλαιότερη μαιανδρίζουσα κοίτη.

Το Δέλτα του Έβρου περιλαμβάνει μία τεράστια ποικιλία σχηματισμών, όπως οι λιμνοθάλασσες Δράνα, Λακί (ή λιμνοθάλασσα των Αυγανών), Παλούκια (ή Μονολίμνη ή Καζικλί), οι λίμνες Νυμφών, Σκέπη, Σπίτια, Τσεκούρι, Γυναίκα, καθώς και βάλτους, έλη, αμμοθίνες και μικρές νησίδες: Ασάνη, Ξερά Ασάνη, και Καραβιού Ξηράδι.

Στο βόρειο και κεντρικό τμήμα του, έχουν δημιουργηθεί τεχνητά αποστραγγιστικά κανάλια. Τα κυριότερα είναι η Σαραντάμετρος και η Δεκάμετρος. Στο βορειοανατολικό τμήμα βρίσκεται το παραποτάμιο δάσος του Έβρου.

Το συνολικό μήκος του ποταμού είναι 530χλμ. Είναι από τους μεγαλύτερους ποταμούς των Βαλκανίων. Τον ξεπερνά μόνο ο Δούναβης, ο οποίος εκτείνεται και πέρα από τα Βαλκάνια. Το πλάτος του Έβρου είναι από 100 ως 150μ. Το βάθος του φτάνει από 2-6μ. Το Δέλτα του έχει έκταση 200.000στρ. Τα $\frac{3}{4}$ του Δέλτα περιέχονται στον Ελλαδικό χώρο. Παραπόταμοι του Έβρου είναι βόρεια ο Τούντζας που διέρχεται από τουρκικά εδάφη, δυτικά ο Άρδας που ρέει στη Βουλγαρία και την Ελλάδα, ο Ερυθροπόταμος

που βρίσκεται στην Ελλάδα και ελάχιστα στη Βουλγαρία και τέλος ο Εργίνης, ο οποίος βρίσκεται εξ' ολοκλήρου στην Τουρκία. Στον Έβρο επίσης καταλήγουν το Διαβολόρρεμα, ο Καμηλοπόταμος και το Μεγάλο Ρέμα, ενώ το Δέλτα τροφοδοτεί με γλυκό νερό εποχιακά ο χείμαρρος του Λούτρου ή Τσάι Ρέμα.

Η συνολική επιφάνεια της λεκάνης απορροής του Έβρου είναι 53.000στρ. με το 66% να βρίσκεται στη Βουλγαρία, το 28% στην Τουρκία και μόλις το 6% στην Ελλάδα.

Το Δέλτα του Έβρου λόγω της θέσης του ως προς τους μεταναστευτικούς διαδρόμους των πτηνών και σε συνδιασμό με το ήπιο κλίμα του και την σχετική απομόνωση της περιοχής παρουσιάζει τεράστια οικολογική αξία. Η βιοποικιλότητα που φιλοξενεί είναι εντυπωσιακή, ιδιαίτερα στον τομέα της ορνιθοπανίδας.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα στο Δέλτα του Έβρου θεωρείται ήπιο. Η μέση θερμοκρασία είναι 14 - 15°C. Οι άνεμοι που επικρατούν προέρχονται κυρίως από βόρειες διευθύνσεις με περισσότερες βροχές την περίοδο Νοέμβριο-Μάρτιο και καταιγίδες την περίοδο Μάιο- Ιούλιο. Ψυχρότερος μήνας αναφέρεται ο Ιανουάριος (3-5°C) και θερμότερος ο Αύγουστος (25-26°C).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Πλούταρχος αναφέρει ότι παλιότερα ο Έβρος ονομαζόταν Ρόμβος. Το όνομα Έβρος έχει τις ρίζες του στην ιστορία του γιού του βασιλιά των Θρακών Κασσάνδρου, Έβρου. Ο Έβρος πνίγηκε στο ποτάμι προκειμένου να γλυτώσει την οργή του πατέρα του, ο οποίος πίστεψε στις ψεύτικες κατηγορίες της μητριάς του Έβρου, Δαμασίππης, ότι της επιτέθηκε με ερωτικό σκοπό. Ο όρος «Μαρίτσα» χρησιμοποιείται από τους Βουλγάρους και ο όρος «Μέριτς» από τους Τούρκους. Αυτό αναφέρει ο Ισαάκιος Ά ο Κομνηνός, ενώ σύμφωνα με τους Σλάβους ετοιμολογικά προέρχεται από τις λέξεις «Moritsi» ή «Movaritsi» που σημαίνουν ειρήνη και ηρεμία. Οι πηγές του δεν είναι άλλες από τον αρχαίο Σκόμιο.

Το Δέλτα του Έβρου λέγεται και Αινήσιο Δέλτα γιατί γειτονεύει με την αρχαία πόλη Αίνο. Οι ντόπιοι το ονομάζουν

Γκιοιούρ Αντά, που στα τούρκικα σημαίνει νησί απίστων.

Οι πρώτοι κάτοικοι στην πεδιάδα των εκβολών εγκαταστάθηκαν στην περιοχή Δορίσκου τη νεολιθική εποχή. Πρόκειται για τη φυλή των Οδρύσων, μία από τις μεγαλύτερες φυλές της Θράκης. Τον 7^ο αι. π. Χ. στα παράλια δυτικά από τις ακτές του Δέλτα μέχρι και το όρος Ίσμαρο εποίκησαν οι Σαμοθράκες. Οι κάτοικοι της περιοχής υποτάχθηκαν στον Ξέρξη κατά την περίοδο των περσικών πολέμων. Αναφέρεται μάλιστα ότι ο Ξέρξης μέτρησε τη μεγάλη στρατιά του στον αρχαίο Δορίσκο. Ο Έβρος προσπελάστηκε από τα στρατεύματα του Ξέρξη με πλωτή γέφυρα στη οποία συμμετείχαν εκατοντάδες πλοία. Τον ίδιο δρόμο ακολούθησε κι ο Μ. Αλέξανδρος το 334π. Χ.

Στα Ρωμαϊκά χρόνια ο Έβρος ήταν προσπελάσιμος με πλωτά μέσα από τις εκβολές ως τις πηγές του. Ο αυτοκράτορας Τραϊανός ίδρυσε κοντά στο Δέλτα την Τραϊανούπολη. Κατά την βυζαντινή αυτοκρατορία, η Τραϊανούπολη υπήρξε σημαντικό κέντρο κοινωνικής και εκκλησιαστικής ζωής. Το 1091 μ. Χ. ο αυτοκράτορας Αλέξανδρος Ά Κομνηνός, εγκλώβισε και αφάνισε τον λαό των Σκύθων, εκμεταλλευόμενος τη διαμόρφωση του Δέλτα. Η δε μικρή απόσταση από την πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη στα βυζαντινά χρόνια, έδινε κατά κάποιο τρόπο, ιδιαίτερα πλεονεκτήματα στην περιοχή του Έβρου.

Ακολούθησαν η επιδρομή των Φράγκων και η Τουρκοκρατία. Κατόπιν η Ρώσικη κατοχή (1878). Το 1920 απελευθερώθηκε η περιοχή και ιδρύθηκε η πόλη Αλεξανδρούπολη, στη θέση του μέχρι τότε Δεδέαγατς, που πήρε το όνομά της από τον πρίγκιπα Αλέξανδρο. Από το 1923, με τη συνθήκη της Λωζάννης, το ποτάμι ορίζει συνοριακή γραμμή, η οποία εμπίπτει πλέον σε καθεστώς στρατιωτικής επιτήρησης.

Ο ποταμός Έβρος κυλλάει ανάμεσα από πόλεις και χωριά με πολύ σημαντικά μνημεία και ιστορία. Οι πολυάριθμες μετακινήσεις πληθυσμών σημάδεψαν το διάβα του ποταμού απο το Ορμένιο («Τζερμάνου» του Βυζαντίου) στους τύμβους της Δίκαιας, τα Μαράσια απέναντι από την πρωτεύουσα των Οδρύσων Αδριανούπολη, τη νεόκτιστη Ορεστιάδα, το βυζαντινό Διδυμότειχο, το Σουφλί όπου νομίσματα της αρχαιότητας απεικονίζουν το «βασιλιά» ποταμό, το Τυχερό σταθμό της ιστορικής Εγνατίας

Οδού, τις Φέρες θρησκευτικό κέντρο της Θράκης και χώρο πλούσιο σε βυζαντινά μνημεία και τις εκβολές, ατενίζοντας δυτικά το Λουτρό και την Αλεξανδρούπολη.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ

στην περιοχή του Δέλτα του Έβρου μπορεί να παρατηρήσει κανείς όλα τα χαρακτηριστικά είδη βιότοπων που μπορεί να υπάρχουν σε ένα υγροτοπικό οικοσύστημα. Σ' αυτούς τους βιότοπους απαντώνται 14 από τους 23 πιο σπάνιους τύπους οικοτόπων, όπως αυτοί ορίζονται από το δίκτυο NATURA 2000 της Ε.Ε.

Παραλιακά στις εκβολές του ποταμού στο Θρακικό πέλαγος, διακρίνει κανείς εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με μεγάλα υποθαλάσσια λιβάδια του σπάνιου και προστατευόμενου είδους ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*), όπως επίσης και αμμοθίνες, παράκτιους χερσότοπους και μεγάλες λασπώδεις παραλίες. Επιπλέον υπάρχουν λιμνοθάλασσες με αλμυρά τέλματα, αλίπεδα και λειμώνες (λιβάδια με βούρλα). Ακόμη εκτεταμένοι καλαμώνες και θαμνώνες με αρμυρίκια αποτελούν χαρακτηριστικούς τύπους βιότοπων. Εκείνο όμως το οποίο ξεχωρίζει είναι το παραποτάμιο δάσος, στο άνω τμήμα του Δέλτα, κατά μήκος του ποταμού.

Στους βιότοπους αυτούς μπορούν επίσης να συμπεριληφθούν και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις που περιλαμβάνουν βαμβακοκαλλιέργιες, καλλιέργιες καλαμποκιού, ηλίανθου, τομάτας κ.α.

ΧΛΩΡΙΔΑ ΤΥΠΟΙ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ

Τα φυτικά είδη βλάστησης του Δέλτα, συμπεριλαμβανομένων και των ειδών υδρόβιας και δενδρώδους βλάστησης ξεπερνούν τα 350. Από αυτά το 15% είναι αλόφυτα και καλύπτουν το 60% της έκτασης του υγρότοπου.

Οι τύποι βλάστησης είναι:

Υδροφυτική βλάστηση που κυριαρχείται από τα διάφορα είδη του ποταμογείτονα (*Potamogeton crispus*, *P. Pectinatus*, *P. nodosis*). Σε αυτόν τον τύπο βλάστησης ανήκουν το νεροκάστανο (*Typha natans*) το οποίο περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Φυτών της Ευρώπης.

Αλοφυτική-ημιαλοφυτική βλάστηση η οποία περιλαμβάνει είδη

όπως οι αρμύρες (*Arthrocnemum fruticosum*), οι αρμυρίθρες (*Salicornia europaea*) κ.α. Οι αλοφυτικές κοινωνίες θεωρούνται από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα. Συμβάλλουν δραστικά στην τροποποίηση πλημμυρικών φαινομένων, στην κατακράτηση ιζημάτων, αλάτων και τοξικών ουσιών και σταθεροποιούν τις ακτές.

Βλάστηση αμμοθινών-αμμωδών εκτάσεων. Περιλαμβάνει απειλούμενα είδη όπως ο κρίνος της θάλασσα (*Pancreatium maritimum*), η γαλατσίδα (*Euphorbia repilis*), το θαλασσάγκαθο (*Salosa Kali*) κ.α.

Καλαμώνες με κυριότερους αντιπροσώπους το αγριοκάλαμο (*Phragmites australis*), το ψαθί ή σάζι (*Typha angustifolia*) και άλλα είδη όπως το *Scirpus maritimus*, *Schoenoplectus lacustris* κ.α.

Δενδρώδη παρυδάτια βλάστηση – άνω τμήμα του Δέλτα του Έβρου. Το τμήμα αυτό επηρεάζεται από το γλυκό νερό. Εκεί σχηματίζεται το παραποτάμιο δάσος το οποίο από τελείται από διάφορα υδροχαρή είδη όπως η λεύκη (*Populus alba*), η ιτιά (*Salix* sp), το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*) και η φτελιά (*Ulmus minor*). Το δάσος προστατεύει τις όχθες από τη διάβρωση.

ΠΑΝΙΔΑ

Ένας από τους πιο πλούσιους βιότοπους όσο αφορά την πανίδα που φιλοξενεί είναι το Δέλτα του Έβρου. Στους οικότοπους που διαμορφώνονται φωλιάζουν και αναπαράγονται πολλά είδη σπονδυλωτών. Ιδιαίτερη θέση βέβαια καταλαμβάνει η ορνιθοπανίδα. Σύμφωνα με τις τελευταίες αναφορές στο Δέλτα του Έβρου έχουν καταγραφεί 316 είδη πουλιών. Παρόμοιος ορνιθολογικός πλούτος υπάρχει σε ελάχιστους υγρότοπους της Ευρώπης.

ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ

46 είδη ψαριών απαντώνται σήμερα στον Έβρο. Τα ψάρια είναι αντιπρόσωποι τόσο του γλυκού όσο και του θαλασσινού νερού. Το γνωστότερο είδος ψαριού του γλυκού νερού είναι το γριβάδι (*Cyprinus carpio*) ενώ του θαλασσινού το είναι το λαβράκι (*Dicentrarchus labrax*), η γλώσσα (*Solea vulgaris*) και η τσιπούρα (*Sparus aurata*).

ΑΜΦΙΒΙΑ-ΕΡΠΕΤΑ

Έχουν καταγραφεί 7 είδη αμφίβιων και 21 είδη ερπετών στο Δέλτα. Στην περιοχή ζουν είδη βατράχων: ο πράσινος (*Rana ridibunda*) και ο καφέ βάτραχος (*Rana dalmatina*) κ.α., αλλά και είδη φρύνων: (*Bufo viridis*, *B. Bufo spinosus*). Ακόμη απαντώνται στην περιοχή τα τυπικά ερπετά της ελληνικής φύσης, όπως φίδια, σαύρες και χελώνες.

ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Στο Δέλτα και στην ευρύτερη περιοχή ζουν περίπου 40 είδη θηλαστικών, όπως ο λύκος (*Canis lupus*), το τσακάλι (*Canis aureus*), η αλεπού (*Vulpes vulpes*), η βίδρα (*Lutra lutra*), η αγριόγατα (*Felis Silvestris*), το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*), διάφορα τρωκτικά κ.α.

ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑ

Το Δέλτα του Έβρου αναμφισβήτητα χρησιμεύει όχι μόνο ως σταθμός διαχείμασης ή ενδιάμεσος σταθμός για τα μεταναστευτικά είδη, αλλά επίσης και ως τόπος αναπαραγωγής σπάνιων και απειλούμενων πτηνών. Από τα 422 είδη πουλιών της Ελλάδας τα 316 έχουν παρατηρηθεί στο Δέλτα κατά τη διάρκεια του Έτους. Αυτό και μόνο δίνει στο Δέλτα διεθνή οικολογική σημασία. Από είδη πουλιών που παρατηρούνται, 23 χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα ενώ 12 από αυτά κινδυνεύουν άμεσα, σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδας.

Το χειμώνα, κατά χιλιάδες τα υδρόβια πουλιά (πάπιες, χήνες κ.α.) καταφθάνουν στο Δέλτα για να ξεχειμωνιάσουν, από τις βόρειες περιοχές της κεντροανατολικής Ευρώπης. Τα σημαντικότερα είναι η πρασινοκέφαλη πάπια (*Anas platyrhynchos*), ο βουβόκυκνος (*Cygnus olor*), η φαλαρίδα (*Fulica atra*) η οποία μοιάζει με πάπια αλλά ανήκει στην οικογένεια Rallidae, η ασπρομετωπόχηνα (*Anser albifrons*) και άλλα πολλά.

Πολλά επίσης είναι και τα μεταναστευτικά πουλιά που δύο φορές το χρόνο σταματούν για ξεκούραση και διατροφή στην περιοχή. Αρκετά από αυτά αναπαράγονται πριν μεταναστεύσουν ξανά. Κύριοι αντιπρόσωποι αυτού του είδους είναι τα φοινικόπτερα (*Phoenicopterus ruber*) τα οποία τα τελευταία 20 χρόνια τείνουν να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι του Δέλτα. Άλλα είδη που το επισκέπτονται

είναι οι πελαργοί, οι ερωδιοί, οι γλάροι, τα γλαρόνια κ.α.

Στο Δέλτα του Έβρου φωλιάζουν μόνιμα ο κορμοράνος (*Phalacrocorax carbo*) με το κατάμαυρο φτέρωμα, ο μικροτσικνίας (*Ixobrychus minutus*), από τους πιο μικρόσωμους ερωδιούς, ο πορφυροτσικνίας (*Ardea purpurea*), η αβοκέτα (*Recurvirostra avosetta*) με το χαρακτηριστικό ράμφος και το νεροχελίδονο (*Glareola pratincola*) που ανήκει στην οικογένεια Glareolidae.

Την τροφή τους ψάχνουν στο Δέλτα επίσης 12 είδη αρπακτικών πουλιών. Τα κυριότερα είναι ο πετρίτης (*Falco peregrines*) της οικογένειας Falconidae και φιδαιτός (*Circaetus gallicus*), ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο μαυρόγυπας (*Aegyptius monachus*) κ.α. από την οικογένεια Accipitridae. Τα πουλιά αυτά προκειμένου να αναζητήσουν τη λεία τους φτάνουν από τα δάση της Δαδιάς μέχρι το Δέλτα του Έβρου.

5.1.1 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΕΒΡΟΥ

Ξεκινώντας από την Αλεξανδρούπολη και στα ανατολικά της πόλης, στη διασταύρωση προς το χωριό Λουτρά, βρίσκεται το Κέντρο Ενημέρωσης του Δέλτα του Έβρου, το οποίο αποτελεί απαραίτητη στάση για όποιον επιθυμεί να εξερευνήσει αποτελεσματικά την περιοχή. Το κέντρο δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να περιηγηθεί εν πλω στα πιο ενδιαφέροντα σημεία του Δέλτα. Επισκέπτες σε ομάδες των 7 ατόμων μπορούν να ναυλώσουν μία βάρκα και να ακολουθήσουν τα υγρά μονοπάτια του πραγματικά μοναδικού αυτό βιότοπου, με την καθοδήγηση εξειδικευμένων ξεναγών. Πέντε βασικές διαδρομές έχουν καταγραφεί από το κέντρο, οι οποίες ακολουθούνται ανάλογα με την εποχή. Προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της βαρκάδας αποτελεί η χορήγηση άδειας από το Αστυνομικό τμήμα Αλεξανδρούπολης, καθώς διέρχεται από ελεγχόμενη στρατιωτική ζώνη.

Η οδική προσέγγιση αποτελεί εναλλακτική επιλογή για τον επισκέπτη. Ένα σχετικά καλά ανεπτυγμένο δίκτυο από χωματόδρομους, υπάρχει σε όλο το εύρος του Δέλτα, το οποίο οδηγεί σε διάφορα σημεία των εκβολών του ποταμού. Επιστρέφοντας στην εθνική οδό, με κατεύθυνση προς τις Φέρες, μετά το χωριό Μοναστηράκι και στο ύψος του χωριού Δορίσκου,

υπάρχει στα δεξιά ένας δρόμος που οδηγεί στο Ελληνικό Φυλάκιο «Εγνατία».

Από το σημείο αυτό ξεκινούν δύο δρόμοι. Ο ένας είναι στην προέκταση του δρόμου προς το φυλάκιο κι ο δεύτερος ο δυτικός βραχίονας. Ο πρώτος οδηγεί σε ένα δρόμο παράλληλο προς την ευθυγράμμιση του ποταμού, απέναντι από τα ελληνοτουρκικά σύνορα, όπου μπορεί κανείς να θαυμάσει καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής την προς τις εκβολές την απaráμιλλη ομορφιά του τοπίου. Ζώνες βλάστησης διαδέχονται υδάτινες ζώνες που ανάμεσά τους διάφορα είδη σπάνιων πουλιών ψάχνουν για τροφή ή ξεκουράζονται.

Λίγο πιο κάτω, ο χωματόδρομος σχηματίζει μια διχάλα, η οποία στα αριστερά οδηγεί στο Νεραϊδότοπο, όπου αποτελεί και το μοναδικό σημείο προσέγγισης στην ευθυγράμμιση του ποταμού. Επίσης εκεί βρίσκεται ένα παρατηρητήριο, το οποίο προσφέρει μία πανοραμική εικόνα του υγρότοπου. Ο δεξιός δρόμος της διχάλας οδηγεί στη λίμνη Νυμφών και στη λιμνοθάλασσα Παλούκια. Στα Παλούκια αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους πολλά εντυπωσιακά είδη πουλιών, που όμως λιγοστεύουν κατά τους φθινοπωρινούς μήνες σημαντικά. Στο τέλος του δρόμου, μεταξύ των δύο λιμνών, βρίσκεται το Κυνηγετικό Περίπτερο, σε σημείο με αξιόλογη θέα.

Ακολουθώντας το δεξιό βραχίονα, ο επισκέπτης έχοντας διασχίσει καλλιεργημένες εκτάσεις καταλήγει ξανά στη λιμνοθάλασσα Παλούκια, αλλά αυτή τη φορά από την απέναντι όχθη. Από εκεί ο δρόμος οδεύει κατά μήκος της ακτογραμμής, με κατεύθυνση βορειοδυτικά προς τις λιμνοθάλασσες Λακί και Δράνα, που αποτελούν το δυτικότερο τμήμα του υγροτοπικού συμπλέγματος.

5.2 ΔΑΔΙΑ

Βόρεια από το χωριό Δαδιά, ανατολικά από το Λυκόφως, τη Λύρα και τον Προβατώνα και νότια από τη Λευκίμη, ορίζεται μία προστατευόμενη περιοχή από το 1980,η περιοχή της Δαδιάς. Πρόκειται για το ευρύτερο δασικό σύμπλεγμα Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου.

Το δάσος της Δαδιάς είναι μία σειρά από υψώματα δασωμένα, κομμάτια ενός ορεινού συγκροτήματος με λοφώδες ανάγλυφο. Στο NATURA 2000 έχει ενταχθεί με την ονομασία, Βουνά Έβρου.

Στις χαμηλές περιοχές κυριαρχούν καλλιέργειες με καλαμπόκια και σιτηρά, οι οποίες δίνουν την θέσει τους σε λόφους προς τα βορειοδυτικά. Η πετρώδεις λόφοι και οι δασωμένες βουνοπλαγιές ως τα ημιορεινά λιβάδια και τις κοιλάδες, μαζί με τα χειμαρρικά ρεύματα και τα ρυάκια προσδιορίζουν την περιοχή. Η ψηλότερες περιοχές στα νότια είναι το Κάψαλο, η Γκαμήλα, η μικρή και η μεγάλη Γκίμπραινα, η Βελανιδιά, η Ψηλοκορφή, η Ψηλή Ράχη, η Σούδα, ο Μπαλτάς, το Ινσταλί και οι Γυπαετοί. Προς τα βόρεια βρίσκονται τα υψώματα Χαλάζι και Στρατώνας, ενώ προς τα βορειοδυτικά οι ορεινοί όγκοι Τρεις Βρύσες, Καλλιθέα, Άρης και Χαράκωμα.

Χείμαρροι, παραχείμαρροι και ρυάκια διασχίζουν την περιοχή. Ξεχωρίζουν το Μαγγάζι (Διαβολόρρεμα) κοντά στην Δαδιά, το Μαύρο Ρέμα κοντά στην Λύρα και νότια το Μέγα Ρέμα κοντά στην Ιτέα.

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα της περιοχής είναι μεταβατικό. Από υπομεσογειακό προς ηπειρωτικό. Η παρουσία έντονων ψυχρών ανέμων, είναι συχνότατη. Η Δαδιά ανήκει στον ύφυδρο βιοκλιματικό όροφο με δριμείς χειμώνες και ξηρά και ζεστά καλοκαίρια. Βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις είναι συχνά φαινόμενα κατά τους χειμερινούς μήνες. Η μεταβολές της θερμοκρασίας ημέρας και νύχτας είναι σημαντικές. Αυτού του είδους οι κλιματικές συνθήκες ευνοούν την ευδοκίμηση πολλών ειδών βλάστησης και παράλληλα δημιουργούν των κατάλληλο οικολογικό χώρο για την επιβίωση και την εξέλιξη της άγριας πανίδας.

ΧΛΩΡΙΔΑ

Η περιοχή της Δαδιάς ανήκει στην παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης, γνωστή ως λοφώδεις, υποορεινή. Ειδικότερα η ζώνη αυτή περιλαμβάνει ξερόφυλλα και φυλλοβόλα δάση με χαρακτηριστικά τα δρυοδάση. Στην περιοχή βόρεια και δυτικά προς Δαδιά και Πεσσάνη βρίσκεται το μεγαλύτερο σε έκταση πευκοδάσος της ημιορεινής Θράκης, με τμήματα μεγαλύτερα των 100 ετών.

Τα δάση της περιοχής αποτελούνται από τραχεία (*Pinus Brutia*) και μαύρη πεύκη (*P. Nigra*), από διάφορα είδη δρυός κυρίων στις ευθύφλοιου (*Quercus Cerris*), της μακρολέπιου (*Q. Macrolepis*) και της χνουδωτής (*Q. Pubescens*).

Σε υγρές θέσεις και ρεύματα συναντά κανείς δέντρα όπως : ο μονπελιανός σφένδαμος (*Acer Monspessulanum*), την λευκή ιτιά (*Salix Alba*), ο ανατολικός πλάτανος (*Platanus Orientalis*) και η κολλώδης κλήθρα (*Alnus Glutinosa*).

Ακόμη συναντούμε λυγαριές (*Vitex agnus – castus*), χρυσόξυλα (*Cotinus coggygria*), παλιούρια (*Paliurus sp*), πυξούς (*Buxus sempervirens*) κ.α. Στα παρεδαφιαία άτομα συγκαταλέγονται ανεμώνες (*Anemone Sp*), καμπανούλες (*Ranunculus Sp*) και λαδανιές (*Cistus Sp*).

ΠΑΝΙΔΑ

Από τα συνολικά 170 είδη πουλιών που έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή, τα 116 φωλιάζουν εδώ. Το ποσοστό δε των ημερόβιων αρπαχτικών είναι τεράστιο. Από τα 38 είδη που απαντώνται σε ολόκληρη την Ευρώπη, τα 36 ζουν στο δάσος της Δαδιάς. Αυτό και μόνο κατατάσσει την περιοχή στις πρώτες θέσεις βιοποικιλότητας. Τα 23 είδη πτηνών είναι καταχωρημένα στην περιοχή, ενώ τα υπόλοιπα είτε ξεχειμωνιάζουν εδώ, είτε περνούν κατά την διάρκεια της μεταναστευτικής περιόδου. Τα τελευταία χρόνια μόνο 19 είδη αρπαχτικών φωλιάζουν στο δάσος της Δαδιάς, διότι έχουν εξαφανιστεί οι γυπαετοί (*Gypaetus barbatus*), η θαλασσαετοί (*Haliaetus albicilla*), οι σπιζαετοί (*Hieraetus fasciatus*) και οι βασιλαετοί (*Aquila heliaca*). Από τους 4 γύπες που υπάρχουν στην Ευρώπη το όρνιο (*Gyps fulvus*), ο σπαροπάρης (*Neophron percnopterus*) και ο μαυρόγυπας (*Aegyptius monachus*), αναπαράγονται στο δάσος της Δαδιάς. Εκτός της

Ιβηρικής χερσονήσου, η αποικία των μαυρόγυπτων είναι η μεγαλύτερη της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Τα μόνιμα είδη που παρατηρούνται στο δάσος είναι : οι χρυσαετοί (*Aquila Chrysaetos*) με σταθερό αριθμό πτηνών, 8 - 10 ατόμων, οι κραυγαετοί (*Aquila Pomarina*) με αριθμό ατόμων 40, οι σταυραετοί (*Hieraaetus pennatus*), που αριθμούν 8 – 10 ζεύγη και οι φιδαιετοί (*Circaetus gallicus*) με 13 – 16 ζεύγη. Αρκετά σημαντικός είναι και ο αριθμός των αετογερακίνων (*Bueto rufinus*) που φωλιάζουν εδώ. Έχουν επίσης καταγραφεί : στικταετοί (*Aquila clanga*), ψαραετοί (*Pandion haliaetus*), χρυσογέρακες (*Falco biarmicus*) κ.α.

Είδη γλαυκόμορφων ακόμη δεσπόζουν στην περιοχή όπως μπούφοι (*Bubo bubo*), νανόμπουφοι (*Asio otus*), χουχουριστές (*Strix aluco*), κουκουβάγιες (*Athene noctua*), γκιώνηδες (*Otus scops*) και πεπλόγλαυκες (*Tyto alba*).

Εκτός των αρπακτικών, υπάρχει μεγάλη πληθώρα πουλιών στο δάσος της Δαδιάς, όπως χαλκοκουρούνες και δρυοκολάπτες. Ανάμεσα τους ο αμμοπετρόκλης (*Oenanthe Isabellina*) και παρδαλοκεφαλός (*Lanius nubicus*). Ακόμη και είδη που η παρουσία τους συνδέεται με την μετανάστευση όπως ο μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*).

Κατά καιρούς έκαναν αισθητή την παρουσία τους και κάποια είδη θηλαστικών όπως αρκούδες (*Ursus arctos*), λύκοι (*Canis lupus*) και τσακάλια (*Canis Aureus*). Συχνότατα όμως απαντώνται αγριογούρουνα (*Sus scrofa*) και αλεπούδες (*Vulpes vulpes*) και μερικά ζαρκάδια (*Capreolus capreolus*) τα οποία τείνουν να εξαφανιστούν λόγο λαθροθηρίας. Υπάρχουν επίσης λαγοί (*Lepus europaeus*), ασβοί (*Meles meles*), πετροκούναβα (*Martes foina*), βίδρες (*Lutra lutra*) κ.α.

Τα 40 είδη ερπετών και αμφίβιων που υπάρχουν στην περιοχή, δηλώνουν το πόσο σημασία έχουν για την τροφική αλυσίδα. Σε μελέτη τους οι Heimer και Scholte το 1983 – 84 κατέγραψαν την κιτρινόμαυρη σαλαμάνδρα (*Salamandra salamandra*), 2 είδη τριτώνων, 9 είδη βατράχων ανάμεσα τους ο μοναδικός στην Ελλάδα *bombina bombina*, τις χελώνες *Testudo graeca* και *Testudo hermanni*, καθώς και 2 είδη νεροχελώνων. Ακόμη κατέγραψαν 11 είδη σαυρών μεταξύ των οποίων η

αβλέφαρη σαύρα (*Ophisops elegans*) και 12 είδη φιδιών. Το 1989 παρατηρήθηκε στην περιοχή και ο τυφλίνος (*Typhlos vermicularis*).

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ ΔΑΔΙΑ

Βόρεια της Αλεξανδρούπολης και σε απόσταση 14χλμ. νότια του Σουφλίου, βρίσκεται το χωριό Δαδιά, η ονομασία του οποίου έχει ταυτιστεί με έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους για αρπακτικά πουλιά της Ελλάδας και ολόκληρης της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Αφορμή για να επισκεφτεί κάποιος το μέρος δεν είναι μόνο η απόλαυση της θέας των αρπακτικών πουλιών, αλλά και οι τοπικές γιορτές που γίνονται κατά περιόδους. Την ημέρα του Σταυρού στην περιφορά της εικόνας της Παναγίας, στις 18 Ιανουαρίου όπου πραγματοποιείται το «κουρμπάνι», στις 20 Ιουλίου στο πανηγύρι του Προφήτη Ηλία, στην πανήγυρη της Ι.Μ. Δαδιάς (8 Σεπτεμβρίου) καθώς και στις 6 Δεκεμβρίου, ημέρα εορτασμού του Αγίου Νικολάου, πολιούχου της Δαδιάς.

Το οικοτουριστικό κέντρο που διαχειρίζεται η κοινότητα της Δαδιάς, περιλαμβάνει ξενώνα 20 δωματίων, δυναμικότητας 60 κλινών, αναψυκτήριο, εστιατόριο, έκθεση και πωλητήριο. Επίσης λειτουργεί στον ίδιο χώρο κέντρο ενημέρωσης, το οποίο στεγάζει μόνιμη έκθεση φωτογραφιών, ενώ παράλληλα πραγματοποιούνται εκεί και προβολές ταινιών με θέμα την χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής.

Υπάρχουν μονοπάτια με υποδειγματική σήμανση και συντήρηση τα οποία εξυπηρετούν τον περιηγητή ενώ παράλληλα ελέγχουν την ανθρώπινη παρουσία στον ευαίσθητο χώρο του δάσους.

Το κλειστό παρατηρητήριο εντός της ζώνης αυστηρής προστασίας, το οποίο προσφέρεται για ορνιθοπαρατήρηση απέχει από το οικοτουριστικό κέντρο 2χλμ. περίπου. Τα κιάλια και το τηλεσκόπιο που διαθέτει για το σκοπό αυτό η Δημοτική Επιχείρηση Δαδιάς διευκολύνουν την ορατότητα προς την ταΐστρα, όπου τρέφονται οι γύπες με ψοφίμια, τα οποία αφήνουν εκεί οι υπάλληλοι του κέντρου. Η πρόσβαση δε στο παρατηρητήριο είναι εφικτή πέρα από τα μονοπάτια και με λεωφορείο της Δημοτικής Επιχείρησης, με οδηγό-ξεναγό.

Σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων από εκεί βρίσκεται η Ι.Μ. Δαδιάς, μνημείο ιστορικού ενδιαφέροντος, ενώ νοτιότερα η Λευκίμη ένα από τα γραφικότερα χωριά, με το απολιθωμένο δάσος που σε ταξιδεύει σε παραμυθένια χρόνια.

Βόρεια της Δαδιάς, βρίσκεται το Σουφλί, μία πόλη με παράδοση στη μεταξοκαλλιέργεια, το οποίο προσφέρεται για την αγορά μεταξιού. Εκεί μπορεί κανείς να θαυμάσει επίσης και το τέμπλο εξαιρετικής τέχνης στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Από εκεί συνεχίζει ο επισκέπτης προς το Διδυμότειχο, που όπως φανερώνει και το όνομα του θα ανταμώσει το Βυζαντινής εποχής διπλό προστατευτικό τείχος.

5.3 ΑΡΔΑΣ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΟΠΟΤΑΜΟΣ

ΑΡΔΑΣ

Ένας από τους μεγαλύτερους παραπόταμους του Έβρου, ο Άρδας πηγάζει από την οροσειρά της Ροδόπης, στη νοτιοανατολική Βουλγαρία, βόρεια του νομού Ξάνθης. Η ροή του αρχικά έχει βορειοανατολική κατεύθυνση, ενώ καθώς διέρχεται από το χωριό Γαλήνη, σημείο εισόδου στο Ελληνικό έδαφος, αλλάζει σε ανατολική. Φτάνει μέχρι την περιοχή των χωριών Καστανιές και Μαράσια, από όπου και εκβάλλει στον Έβρο. Η συμβολή αυτών των δύο ποταμών ορίζει τη μια από τις άκρες του τριγώνου του Κάραγατς, της μικρής δηλαδή διακοπής στο συνοριακό χαρακτήρα του Έβρου. Από τα 290 χλμ. του μήκους του, μόλις τα 36 χλμ. βρίσκονται στην Ελλάδα. Έχει σχετικά μεγάλο πλάτος και στην κοίτη του απαντώνται αρκετές νησίδες.

Σήμερα ο Άρδας περνώντας από πολλά χωριά που έχουν αναπτυχθεί στην λεκάνη του, πλανάτε βόρεια της Ορεστιάδας. Καθώς οδεύει κανείς από τα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα προς το τρίγωνο του Κάραγατς, συναντάει: τη Μηλιά, το Θεραπειό, τον Κυπρίνο, την Κάμαρα, το Αμμοβούνιο, το φυλάκιο, την Ελαία, τον Κέραμο, την Πλάτη, τον Άρζο, τον Καναδά, τα Ρίζια, τις Καστανιές και τα Μαράσια.

Μέρος της κοιλάδας του Άρδα, από το Ορμένιο ως το Πύθιο, βόρεια και νότια του σημείου συμβολής, μαζί με το παραποτάμιο δάσος του Έβρου, θεωρείτε σημαντική περιοχή για τα πουλιά. Χορτολιβαδικές εκτάσεις, λιμνούλες γλυκού νερού, σκληρόφυλλοι θάμνοι, καλάμια και καλλιεργήσιμη γη στην οποία κυριαρχούν οι λεύκες και οι ιτιές, καταλαμβάνουν την δασική αυτήν επιφάνεια. Εκεί διαχειμάζουν και ζευγαρώνουν υδρόβια πτηνά, αρπακτικά και σπουργιτόμορφα, ενώ άλλα σταθμεύουν εκεί κατά τη μετανάστευση. Στον ευρύτερο χώρο έχουν παρατηρηθεί είδη όπως: η Λαγγόνα (*Phalacrocorax pygmaeus*), ο νυκτοκόρακας (*Nycticorax nycticorax*), το σαΐνι (*Accipiter previpes*), ο γαϊδουροκεφαλός (*Lanius minor*), ο λευκοτσικνίας (*Ardea cinerea*) και ο σταχτοτσικνίας (*Ergetta garzetta*).

Αξίζει να σημειωθεί η παρουσία του Ελληνικού φράγματος

στην Γαλήνη που συμπληρώνει το έργο για τον έλεγχο της παροχής των υδάτων του Άρδα.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Τα τελευταία χρόνια, ο Άρδας, έγινε ευρύτερα γνωστός στους Έλληνες και το χώρο των Βαλκανίων, εξαιτίας του «Φεστιβάλ του Άρδα». Το φεστιβάλ το οποίο διοργανώθηκε για πρώτη φορά το 1995 και προοδευτικά εξελίχτηκε σε ένα από τα σημαντικότερα της χώρας, πραγματοποιείται κάθε Αύγουστο κοντά στο χωριό Καστανιές, δίπλα στις όχθες του ποταμού. Οι εκδηλώσεις περιλαμβάνουν συναντήσεις, ομιλίες και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των νέων, ενώ παράλληλα διοργανώνονται συναυλίες με πολλούς σπουδαίους και καταξιωμένους στο χώρο καλλιτέχνες. Επίσης λειτουργεί εκεί και ελεύθερη κατασκήνωση.

Στόχος των εκδηλώσεων, η ανάδειξη των στοιχείων που ενώνουν τους λαούς της Βαλκανικής, καθώς ο πολιτισμός είναι μία γέφυρα που ενώνει πέρα από σύνορα, προκαταλήψεις και διαφορές.

ΕΡΥΘΡΟΠΟΤΑΜΟΣ

Ο Ερυθροπόταμος είναι ένα μικρό ποτάμι, του οποίου μικρά τμήματα βρίσκονται σε Ελληνικό έδαφος. Ένα μέρος των πηγών του βρίσκεται στην περιοχή της Ρούσσας και του Μικρού Δερείου. Στη συνέχεια ρέει βόρεια και εισχωρεί σε Βουλγαρικό έδαφος και κατόπιν στρέφεται ανατολικά για να ξαναμπεί στον Ελλαδικό χώρο σε μικρή απόσταση από το χωριό Μεταξάδες. Ακολουθεί ανατολική – νοτιοανατολική πορεία και αφού περάσει μεταξύ των χωριών Αλεποχώρι, Πολιά, Λάδι, Ελαφοχώρι, Ευγενικό και Ελληνοχώρι φτάνει στο Διδυμότειχο και εκβάλλει στον ποταμό Έβρο. Με αυτόν τον τρόπο διασχίζει τα κεντρικά του Νομού, σχεδόν παράλληλα με τον Άρδα.

Μία γέφυρα που περνάει πάνω από το ποτάμι δεσπόζει στη νότια είσοδο του Διδυμοτείχου. Πάνω απ' τη γέφυρα αυτή ξεχωρίζουν δύο λόφοι, ο ένας ανατολικά και ο άλλος δυτικά. Στο δυτικό λόφο εμφανίζονται τα επιβλητικά κυκλώπεια τείχη. Οι δύο αυτή λόφοι έδωσαν το όνομα τους στο Διδυμότειχο.

Ο Ερυθροπόταμος δημιουργεί μια πολύ εύφορη πεδιάδα ενώ χαρακτηρίζεται από τις λεύκες που τον περιβάλλουν.

5.4 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ

Η Αλεξανδρούπολη είναι η πρωτεύουσα του Ν. Έβρου, βρίσκεται 14,5χλμ. δυτικά από τις εκβολές του ποταμού Έβρου και τα ελληνοτουρκικά σύνορα. Χτισμένη στη θέση της αρχαίας Σάλης, όπου κατά τους προϊστορικούς χρόνους κατοικούσαν οι Κίκονες, οι Κόρπιλοι και οι Οδρύσσειες.

5.4.1 ΜΟΥΣΕΙΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η Συλλογή του Εκκλησιαστικού Μουσείου Αλεξανδρουπόλεως περιλαμβάνει περί τις τέσσερις εκατοντάδες πολύτιμα αντικείμενα εκκλησιαστικής τέχνης: Φορητές εικόνες, ιερατικά άμφια, λειτουργικά σκεύη, ξυλόγλυπτα έπιπλα, παλαίτυπα. Στο μεγαλύτερο μέρος τους προέρχονται από την ευαίσθητη γεωγραφική περιοχή που εκτείνεται γύρω από τις δύο όχθες του ποταμού Έβρου. Χρονικά ο κύριος όγκος απλώνεται σε τρεις αιώνες περίπου, περίοδος μακρόχρονη και πικρή για τον ελληνισμό της Θράκης. Ένα ευάριθμο και ίσως το σπουδαιότερο τμήμα της αποτελούν προσφυγικά κειμήλια από την Αίνο, που έφεραν μαζί τους ευλαβικά οι κάτοικοί της κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1922.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον έχουν οι φορητές εικόνες, που αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος της Συλλογής. Οι περισσότερες χρονολογούνται στον 18ο αιώνα, αρκετές στον 17ο αιώνα και μόνο ία ή δύο θα μπορούσαν να αποδοθούν στα τέλη του 16ου αιώνα. Απαρτίζουν πλούσιο σύνολο έργων της ορθόδοξης αγιογραφίας και διασώζουν πολύτιμα στοιχεία, όπως χρονολογίες, ονόματα γνωστών και άγνωστων στην έρευνα αγιογράφων από τη Θράκη, αφιερωματικές επιγραφές ανώνυμων και επώνυμων ιδιωτών (σαν εκείνη του Αινίτη προύχοντα Στεφάνου) και επαγγελματικών ομάδων με ιδιαίτερο κύρος και επιρροή στον κοινωνικό βίο (ισνάφια). Παράλληλα με το θεολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον πολλές από τις εικόνες αυτές, κυρίως εκείνες του Αινίτη ζωγράφου Αναστασίου, διακρίνονται για την καλλιτεχνική τους ποιότητα.

Ανάλογη σημασία από ιστορική, κοινωνική και καλλιτεχνική πλευρά παρουσιάζουν επίσης και οι άλλες ομάδες της συλλογής.

Τα πιο πολυτελή από τα χρυσοκέντητα άμφια ανήκουν σε γνωστούς ιεράρχες με εθνική δράση στην περιοχή, όπως ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Άνθιμος Ζ΄ Τσάτσος (1827 – 1913), πρώην μητροπολίτης Αίνου.

Τα ξυλόγλυπτα έπιπλα εντυπωσιάζουν για την ποιότητα της τεχνικής και το διακοσμητικό τους θεματολόγιο. Τα αργυρά σκεύη είναι αξιοπρόσεκτα για την λεπτή τους τέχνη.

Τέλος οι παλαιές εκδόσεις λειτουργικών και άλλων βιβλίων (τυπωμένων σε γνωστά τυπογραφεία της Βενετίας τον 17ο και 18ο αιώνα) τονίζουν τη δίψα του ορθόδοξου στοιχείου της Θράκης για την αναγέννηση της ελληνικής παιδείας κατά τους τελευταίους αιώνες της τουρκοκρατίας.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Εθνολογικό Μουσείο Θράκης ιδρύθηκε για να διατηρήσει την ιστορική μνήμη στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της Θράκης και είναι έργο αυτοχρηματοδοτούμενο. Λειτουργεί στην Αλεξανδρούπολη από τον Οκτώβριο του 2002 και στεγάζεται σε ένα μισθωμένο πέτρινο νεοκλασικό του 1899.

Η συλλογή του Μουσείου αποτελείται από 5.000 αντικείμενα, αρχαιακό φωτογραφικό υλικό, καταγραφές και 2.700 βιβλία. Στο χώρο του Μουσείου εκτίθεται ένα μέρος της συλλογής του Μουσείου που αριθμεί 500 αντικείμενα οργανωμένα στις εξής θεματικές ενότητες :

1. Η Λατρεία στη Θράκη,
2. Ενδυματολογικά της Θράκης,
3. Πήλινα αντικείμενα,
4. Χάλκινα αντικείμενα,
5. Η διατροφή και η προβιομηχανική ζαχαροπλαστική,
6. Χάρτες (Στον ισόγειο χώρο),
7. το 'σόργον', η σκούπα,
8. το μέλι,
9. το νερό,
10. η καλλιέργεια της γης
11. τα Δημητριακά,
12. το κρασί,
13. ο καπνός (Στον υπόγειο χώρο),
14. Σουσαμετριβείο ,
15. βαφείο και υφαντικές ύλες. (Στον αύλειο χώρο).

Το Ε.Μ.Θ καθιέρωσε την Μουσειακή αγωγή στη Θράκη. Τα εκπαιδευτικά του προγράμματα απευθύνονται σε παιδιά της Α/θμιας και της Β/θμιας εκπαίδευσης και υλοποιούνται στο χώρο το Μουσείου αλλά και σε μνημεία του Ν. Έβρου. Στόχος τους είναι να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία, το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον την ανθρωπογεωγραφία της Θράκης.

Η στεγασμένη εσωτερική αυλή του Μουσείου είναι ένας πολυμορφικός χώρος όπου υλοποιούνται οι διάφορες εκδηλώσεις, όπως σεμινάρια, ημερίδες, μουσικές εκδηλώσεις, εργαστήρια, εκθέσεις κτλ. Στον ίδιο χώρο βρίσκεται το πωλητήριο και το καφέ του Μουσείου, όπου ο επισκέπτης μπορεί να γευτεί το βυζαντινό επιδόρπιο, την Οινούττα, που βραβεύτηκε σε gourmet διαγωνισμό, καθώς και ποικίλες παραδοσιακές γεύσεις της Θράκης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Στο κεντρικότερο σημείο της πόλης, απέναντι από το Δημαρχείο υπάρχει το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο του Συλλόγου Αρχαιοφίλων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς Ν. Έβρου.

Στους χώρους του μουσείου οργανώνονται και παρουσιάζονται σημαντικές εκθέσεις με ιδιαίτερο ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Εκτίθεται σπάνιο υλικό από τις συλλογές του μουσείου και άλλων φορέων και ιδρυμάτων. Τέλος το ισόγειο του μουσείου διατίθεται για εναλλασσόμενες εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας και χειροτεχνημάτων με εξαιρετικό ενδιαφέρον από καλλιτέχνες και συλλέκτες της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το Μουσείο Λαογραφίας και Φυσικής Ιστορίας ξεκίνησε το 1962 και ολοκληρώθηκε το 1965, οπότε ξεκίνησε και επίσημα η λειτουργία του στην περιφέρεια Διδυμοτείχου. Στη Νέα Χιλή όπου βρίσκεται μέχρι και σήμερα μεταφέρθηκε το 2002. Λειτουργεί ως μη κερδοσκοπική επιχείρηση. Η είσοδος και η ξενάγηση ήταν και είναι πάντα δωρεάν, αν και δεν επιχορηγείται από κάποιον φορέα. Είναι ιδιωτικό ως προς τα έξοδά του.

Το Μουσείο περιλαμβάνει λαογραφικά αντικείμενα όπως αργαλειούς, ντουκάνες, άροτρα και άλλα. Επίσης περιλαμβάνει ταριχευμένα ζώα, πτηνά, ερπετά του Θρακικού χώρου και όχι μόνο, συλλογές εντόμων, μεταλλευμάτων, ανθρώπινα μέλη και έμβρυα και πολλά άλλα.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Το Μουσείο Σαρακατσαναίων Ν. Έβρου ξεκίνησε την

λειτουργία του τον Ιούνιο του 2005 και στεγάζεται σε ένα οίκημα 80τ.μ. στο χωριό Αισύμη του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Έβρου, μετά από πολύμηνες προσπάθειες συγκέντρωσης υλικού, που αφορά στη Σαρακατσάνικη παράδοση, κατόρθωσε να έχει μια αξιοζήλευτη συλλογή με αυθεντικό υλικό, όπως στολές γυναικείες, ανδρικές (σιγκούνια, φουστανέλες), κάπες, κοντόκαπες, παναούλες, ποδιές, τσουράπια, τροβάδες, δισάκια, ταγάρια, γκιούμια, κακάβια, κουδούνια, λανάρια, βελέντζες, φλάμπουρες, κλειδοπίνακα, τσουκάλια, γκλίτσες, υλικά αργαλειού, ρόκες, αδράχτια, πανωφόρια γυναικεία, τάβλες, κουλουροτροβάδες και άλλα πολλά, καθώς και πάρα πολλές παλιές φωτογραφίες (1900-1940).

Μετά από όλη αυτή την προσπάθεια και αφού το υλικό, που συγκεντρώθηκε εκτιμήθηκε ως αρκετό κατ' αρχήν, έγιναν σειρά ενεργειών για παραχώρηση χώρου (κατ' αρχήν οικήματος) από το Δήμο Αλεξανδρούπολης, ούτως ώστε να γίνει έκθεση αυτού. Η παραχώρηση οικοπέδου 200τ.μ. μετά οικήματος 80τ.μ. στον οικισμό Αισύμη του Δήμου Αλεξανδρούπολης ήταν γεγονός και έτσι ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Έβρου διέθετε πλέον εκτός από τον ιδιόκτητο χώρο των 120τ.μ. (γραφεία-εντευκτήριο-σχολή χορού κ.λ.π.) στην Αλεξανδρούπολη (Κομνηνών 50) και το οικόπεδο με το οίκημα στην Αισύμη...χάριν της κατανόησης του έργου και της προσπάθειας που καταβάλλεται και της δουλειάς που γίνεται στο Σύλλογο, από τον Δήμο Αλεξανδρούπολης και το Δήμαρχο με το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, βρίσκεται στον Πλατανότοπο του ρέματος Μαϊστρου και δημιουργήθηκε από το Δήμο Αλεξανδρούπολης. Το κτίριο σχεδιάστηκε σαν μία τριγωνική σφήνα, που υψώνεται από το έδαφος με επισκέψιμη τη ράμπα – οροφή του, από όπου υπάρχει θέα όλης της περιοχής.

Οι εκθεσιακοί χώροι αποτελούνται από διακριτές ενότητες για τα χερσαία, τα υδροτοπικά, και τα θαλάσσια συστήματα, με αίθουσες εισαγωγής, οπτικοακουστικών και φωτογραφικής τεκμηρίωσης της ανθρωπογενούς δραστηριότητας του νομού. Χώροι διοίκησης, βιβλιοθήκης, εξυπηρέτησης κοινού και

αποθηκευτικοί χώροι αποτελούν μία δεύτερη λειτουργική ενότητα του κτιρίου.

ΠΑΛΙΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ

Μέσα στο καλαίσθητο κτίριο στεγάζονται: **Το αρχαιολογικό μουσείο**, στο οποίο ο επισκέπτης μπορεί να δει επιτύμβια ανάγλυφα, μέλη αγαλμάτων, επιγραφές, προϊστορικά σκεύη κ.α. Σε εξέχουσα θέση βρίσκεται το πελώριο νόμισμα, το τεσσαροκοντανούμιο του αυτοκράτορα Ιουστινιανού. **Η Πινακοθήκη**, μία πλούσια συλλογή από πίνακες (δωρεά του ζεύγους Φώτη Χατζησάββα). **Το μουσείο Χλωρίδας και Πανίδας**, στο οποίο εμπεριέχεται η μεγάλη ποικιλία σπάνιων πουλιών και ζώων, που παρουσιάζονται στο φυσικό περιβάλλον.

5.4.2 ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

Ο ΦΑΡΟΣ

Είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα της πόλης. Έχει ύψος 27μ. από τη θάλασσα και τόξο ορατότητας 23 μίλια. Λειτουργεί από 1 Ιουνίου του 1880. Δίπλα στο Φάρο υπάρχουν οι προτομές του νεαρού Θεμιστοκλή και των γονιών του Δόμνας και Αντώνη Χατζηβυσβίζη, ηρώων του 1821 από την Αίνο.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ

Η Μητρόπολη χτίστηκε το 1850 από ναυτικούς από τη Λήμνο, τη Μάκρη και τη Μεσημβρία, οι οποίοι και την αφιέρωσαν στον Άγιο Νικόλαο. Το 1900 ο ναός ξαναχτίστηκε και το 1901 εγκαινιάστηκε από το μητροπολίτη Αίνου, Γερμανό Θεοτοκά. Στον ίδιο χώρο βρίσκεται και το εκκλησιαστικό μουσείο.

5.4.3 ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κάθε χρόνο στα μέσα Ιουλίου πραγματοποιείται η έκθεση βιβλίου στον παραλιακό δρόμο της Αλεξανδρούπολης. Από τις 1 Ιουνίου μέχρι και τις 15 Σεπτεμβρίου, κατά τις ώρες 19:00-01:00, ο παραλιακός δρόμος της Αλεξανδρούπολης πεζοδρομείται. Έτσι οι επισκέπτες μπορούν ανενόχλητοι να θαυμάσουν την έκθεση στην οποία παίρνουν μέρος οι περισσότεροι από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους της Ελλάδος.

Κάθε δεύτερο χρόνο επίσης γίνεται στην πόλη μεγάλη

εμπορική έκθεση στην οποία λαμβάνουν μέρος επαγγελματίες και επιχειρηματίες από την περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

5.4.4 ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Την περίοδο της Αποκριάς ο δήμος διοργανώνει διάφορες καρναβαλικές εκδηλώσεις. Από την Τσικνοπέμπτη έως και την Καθαρά Δευτέρα γίνονται διάφοροι χοροί και μπαλνταφάν για μικρούς και μεγάλους. Η πόλη στολίζεται ανάλογα, ενώ παράλληλα σε ένα από τα μεγαλύτερα και ομορφότερα πάρκα της, στο πάρκο της Ακαδημίας την Τσικνοπέμπτη τσικνίζουν και μοιράζουν στους περαστικούς κρεατικά και κρασί, ενώ την Καθαρά Δευτέρα χύτρες με φασολάδα μπαίνουν από νωρίς στη φωτιά και μαζί με λαγάνες, χαλβά και άλλα νηστίσιμα εδέσματα αποχαιρετούν την Αποκριά.

Από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις της πόλης, είναι τα «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ». Είναι μία μεγάλη γιορτή η οποία κρατάει για έναν ολόκληρο μήνα και γίνεται το Μάιο. Αφορμή για τη γιορτή αυτή είναι η απελευθέρωση της πόλης από τους Τούρκους στις 14 Μαΐου του 1920. Τα Ελευθέρια περιλαμβάνουν συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, φολκλορικές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, παρουσιάσεις συγγραφικών έργων και ποιητικών συλλογών ντόπιων λογοτεχνών, διαλέξεις κ.α. Επίσης την ημέρα της 14^{ης} Μαΐου πραγματοποιείται μεγάλη μαθητική και στρατιωτική παρέλαση.

Άλλες μικρότερες εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού είναι η γιορτή της σαρδέλας και της Ελιάς που διοργανώνονται από τοπικούς συλλόγους του Δήμου.

Διάφορες εκδηλώσεις διοργανώνονται και κατά τη διάρκεια των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, με κύριο έθιμο της πόλης το ψήσιμο κρεάτων την παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Σε κάθε γωνιά και σε κάθε δρόμο, ψησταριές στήνονται από νωρίς και το κρασί ρέει άφθονο. Ο επισκέπτης μπορεί να σταματήσει όπου θέλει να φάει να πιεί και να διασκεδάσει με τη φιλική χορηγία των κατοίκων της πόλης.

5.4.5 ΜΑΚΡΗ

Λίγα χιλιόμετρα δυτικά της Αλεξανδρούπολης, βρίσκεται το χωριό της Μάκρης. Είναι ένα μικρό παραδοσιακό ψαροχώρι. Η Μαρώνεια του Ν. Ροδόπης δεν είναι η μόνη που διεκδικεί τη σπηλιά του κύκλωπα Πολύφημου. Στη Μάκρη επίσης υπάρχει μεγάλο πέτρινο σπήλαιο πάνω σε βράχια, κοντά στο λιμάνι της Μάκρης, που λέγεται ότι ανήκε στον κύκλωπα. Λίγα μέτρα πιο πάνω από τη Σπηλιά βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος, (νεολιθικός οικισμός) που είναι από του πλέον σημαντικότερους της Βαλκανικής αλλά λιγότερο γνωστός στο ευρύ κοινό.

Το μοναστήρι της Παναγιάς του Έβρου είναι καινούριο και βρίσκεται μεταξύ Αλεξανδρούπολης-Δικέλων κοντά στη Μάκρη. Θεμελιώθηκε από τον Σεβασμιότατο Αλεξανδρούπολης κ.κ. Ανθιμο στις 05/01/1978, είναι βυζαντινού ρυθμού, με σπάνιες τοιχογραφίες του Ζλατάνη που δείχνουν χρονολογικά τη ζωή του θεανθρώπου και μοιάζουν με εικονογραφημένο βιβλίο.

5.4.6 ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ

Στη Μεσημβρία λειτουργεί αρχαιολογικός χώρος, όπου και βρέθηκε ολόκληρος θησαυρός από λατρευτικά αντικείμενα, πήλινα αγάλματα, νομίσματα του 4^{ου} και 5^{ου} αι. π. Χ. και ένα πλήθος από επίχρυσες, επάργυρες και χάλκινες σφυρήλατες λατρευτικές παραστάσεις, αφιερωμένα στη θεά Δήμητρα, όπου και ο ναός της. Μέσα σε αυτόν τον οικισμό διακρίνονται εργαστήρια λήνου και ελαιοτριβείου. Πρόσφατα έχουν ανακαλυφθεί πιθάρια αναποδογυρισμένα σε κανονική διάταξη.

Από τα σημαντικότερα ευρήματα είναι το σπάνιο και άριστα διατηρημένο σύστημα αποστράγγισης, το κονίαμα των κλασικών χρόνων (είδος σοβά της εποχής) και το τμήμα τείχους που χρονολογείται από τον 6^ο π. Χ. αι. Το τείχος ξεκινά από τη θάλασσα, έχει μήκος 1370μ., πάχος 2,35-3μ., ύψος 2μ. και φτάνει ως την κορυφή του υψώματος, όπου πιθανολογείται ότι βρίσκεται η ακρόπολη. Έχουν αποκαλυφθεί 4 τετράπλευροι πύργοι στο δυτικό τείχος. Κοντά στον 3^ο πύργο βρίσκεται η κεντρική πύλη. Η νεκρόπολη και η ακρόπολη δεν έχουν ακόμα ανασκαφεί. Το νότιο

μέρος της πόλης είναι μέσα στη θάλασσα. Ο ναός του Απόλλωνα έχει διαστάσεις 9×15μ.

5.4.7 ΑΒΑΝΤΑΣ

Σε απόσταση 12χλμ. βόρεια της Αλεξανδρούπολης, εντυπωσιακά ξεπροβάλλουν αριστερά, τα ερείπια του μεσαιωνικού και αργότερα βυζαντινού φρουρίου. Το φρούριο έχει ύψος 5-8μ. και μια μεγάλη πύλη.

Ο χωματόδρομος δίπλα από τον πύργο οδηγεί μετά από 6χλμ. στο **σπήλαιο των Αγίων Θεοδώρων**. Μετά από μισή ώρα περίπου διαδρομή και περνώντας 7 φορές το ποτάμι (Πόταμος), ο δρόμος συναντά ένα μεγάλο πλάτωμα. Ακολουθώντας το μονοπάτι πίσω από το μικρό εκκλησάκι στις γραμμές του τρένου, φθάνει ο επισκέπτης στους πρόποδες του βράχου. Ανεβαίνοντας τα 50 τσιμεντένια σκαλιά, φτάνει στη σπηλιά των πριν 10.000 χρόνων σπηλαιόβιων προγόνων μας που τον 10^ο -11^ο μ. Χ. αι. διαμορφώθηκε σε παρεκκλήσι, όπου γιορτάζεται στις 16 Μαΐου η μνήμη των νεομαρτύρων Αγίων Θεοδώρων, τους οποίους κρέμασαν από το δοκάρι της σπηλιάς.

Στο σπήλαιο σώζονται εκπληκτικές νωπογραφίες του 11^{ου} και 13^{ου} αι. Στα τοιχώματα και στο χτιστό τέμπλο διακρίνονται καθαρά οι δύο περίοδοι, η μοναστική με τις νωπογραφίες και η μεταβατική ζωγραφική παράδοση με ξηρογραφίες.

5.5 ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΗ

Ο Δήμος Τραϊανούπολης προήλθε από την συνέχεια των Κοινοτήτων Άνθειας, Δωρικού, Λουτρού και Νίψας και βρίσκεται σε απόσταση 10 χλμ. από την Αλεξανδρούπολη. Βρίσκεται στην περιοχή όπου δημιουργείται ένα στένωμα μεταξύ των βουνών της Ροδόπης και των θρακικών παραλιών. Από κει περνούσε και περνάει ακόμα και σήμερα η Εγνατία Οδός.

Οι αρχαίοι πρόγονοι μας πολύ νωρίς εκτίμησαν τη στρατηγική σημασία του χώρου και τον κατοίκησαν. Οι ιαματικές πηγές και οι πυριτόλιθοι που υπήρχαν στην περιοχή, σε συνδυασμό με τη λίμνη Δράνα (Τραϊανή) και το επίνειο της περιοχής, ήταν οι αιτίες για την εγκατάσταση των προϊστορικών ανθρώπων.

Το πλήθος των επιγραφών και των νομισμάτων καταμαρτυρούν την ελληνικότητα της πόλης που ίδρυσε ο Τραϊανός, εδώ στις εκβολές του ποταμού Έβρου. Μιας πόλης που ανέδειξε την Αγία Γλυκερία και έστεψε αυτοκράτορα τον Νικηφόρο Βρυέννιο. Μιας μητρόπολης που οι περισσότεροι επίσκοποι της, από το 300 μ. Χ. ήταν εξέχουσες προσωπικότητες.

Υπήρξε το επίκεντρο του ενδιαφέροντος για μια χιλιετία και περισσότερο. Υπήρξε πρωτεύουσα της επαρχίας Ροδόπης, ολόκληρης της σημερινής Δυτικής Θράκης και Μητρόπολή της. Σήμερα η θέση της Τραϊανούπολης αναγνωρίζεται στην περιοχή των Θερμών Λουτρών, όπου έρχονται κατά καιρούς στο φως διάσπαρτα κατάλοιπα των ρωμαϊκών χρόνων.

Οι ιαματικές πηγές της Τραϊανούπολης θεωρούνται από τις καλύτερες στη χώρα. Τα νερά τους θερμομεταλλικά, υδροχλωριούχα και ραδιούχα κατάλληλα για λουτροθεραπεία καθώς και ποσιθεραπεία. Οι πηγές είναι τρίτες στην Ευρώπη, και πρώτες στην Ελλάδα σε ποσιθεραπεία (ΕΟΤ, 1993).

Σήμερα, η γεωγραφική του θέση, ο φυσικός του πλούτος και η ιδιαίτερη φυσιογνωμία του Δήμου Τραϊανούπολης, δίνουν τη δυνατότητα συνδυασμού πολλών μορφών τουρισμού όπως Αρχαιολογικός, Οικολογικός, Ιαματικός, Θρησκευτικός κ.λπ.

Στον οικισμό της Τραϊανούπολης λειτουργεί το κέντρο Πληροφόρησης του Δέλτα του Έβρου. Από εκεί ξεκινούν και οι

ξεναγήσεις στον υγροβιότοπο του Δέλτα και στις υπόλοιπες περιοχές του Δήμου.

Η γεωθερμία, οι ιαματικές πηγές, το πλήθος μνημείων και χώρων αρχαιολογικής σημασίας και οι σπάνιες ομορφιές του υγροβιότοπου του Δέλτα του Έβρου αποτελούν τα μεγάλα πλεονεκτήματα του τόπου.

5.6 ΦΕΡΕΣ

Στις παρυφές του Δέλτα του ποταμού Έβρου η ιστορία επιβεβαιώθηκε δύο φορές. Την πρώτη, με την πανάρχαια Θρακική πόλη του Αρχαίου Δορίσκου και τη δεύτερη, με την Βυζαντινή Βήρα, την προγονική πόλη των σημερινών Φερών. Προικισμένος από τη φύση ο τόπος. Είναι στιγμές που το μάτι βυθίζεται στους ορίζοντες και συγκλονίζεται απ' τις πολύχρωμες πινελιές σ' ένα εκστατικό καμβά που συγκεράζει αρμονικά όλα τα στοιχεία της φύσης. Ο Δήμος Φερών ιδρύθηκε το 1987 με την συγχώνευση τριών κοινοτήτων και έξι οικισμών και βρίσκεται σε απόσταση 25χλμ. βορειοανατολικά της Αλεξανδρούπολης. Τον διαπερνούσε απ' τους ιστορικούς χρόνους η Εγνατία οδός που ένωνε τη Δύση με την Ανατολή. Απομεινάρια της σήμερα βρίσκονται κοντά στον Αρχαίο Δορίσκο και τις Φέρες.

Ο οικότουρισμός με πόλο τον υγροβιότοπο του Δέλτα και η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με αναφορά την ιστορία και το μνημείο της Παναγίας Κοσμοσώτηρας, αποτελούν σημαντικούς άξονες για την αναβάθμιση του χώρου με μέτρο τον άνθρωπο, την φύση και τον πολιτισμό.

Η βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας της Κοσμοσώτηρας, η οποία σώζεται και λειτουργεί μέχρι και σήμερα, ιδρύθηκε από τον Σεβαστοκράτορα Ισαάκιο Κομνηνό το 1151 και εγκαινιάστηκε από τον ίδιο ένα χρόνο αργότερα. Ο ναός αποτελεί σήμερα προσκυνηματικό κέντρο.

Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού είναι σταυροειδής με τρούλο, παραλλαγή του δικιονίου. Η κομψότητα και η μεγαλοπρέπειά του αντανakλά την αίγλη του Βυζαντίου. Οι αγιογραφίες του, που κατά τους αρχαιολόγους απεικονίζουν τον ιδρυτή της Μονής και πρόσωπα της οικογένειάς του, με τις απέρριτες και συνάμα εκφραστικές μορφές, τους απαλούς χρωματισμούς και τις διακριτικές γραμμώσεις αποτελούν λαμπρά δείγματα της ακμάζουσας Κωνσταντινουπολίτικης Σχολής του 12ου αι.

Το κεραμικό ανάγλυφο με το μονοκέφαλο αετό που κοσμεί την εξωτερική πλευρά του Ιερού, επιβεβαιώνει την πραγμάτωση της επιθυμίας του κτήτορα (να ταφεί στον τόπο αυτό) και θεωρείται πολύτιμο για τη σπανιότητα και το συμβολισμό του.

Από τα υπόλοιπα κτίσματα του Μονής σώζονται δύο από του έξι πύργους του εσωτερικού περιβάλλου, για να επιβεβαιώνουν τις μαρτυρίες, που ήθελαν το μοναστήρι «φρούριον καρτερώτατον».

5.7 ΤΥΧΕΡΟ

Καθώς διασχίζει κανείς το Νομό Έβρου, 48 χιλιόμετρα βορειοανατολικά από την Αλεξανδρούπολη, συναντάει το Δήμο Τυχερού. Ο Δήμος δημιουργήθηκε το 1987 από εθελούσια συνένωση των τότε Κοινοτήτων Φυλακτού και Τυχερού, και διευρύνθηκε με την εφαρμογή του σχεδίου «Ι. Καποδίστριας» φθάνοντας σήμερα τους 7 οικισμούς (Τυχερό, Φυλακτό, Λύρα, Προβατώνα, Λευκίμη, Θυμαριά, Ταύρη).

Οι κάτοικοι του Τυχερού προέρχονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία, από δύο αρβανιτόφωνα χωριά που βρίσκονται λίγο νοτιότερα στην απέναντι όχθη του ποταμού. Εγκαταστάθηκαν εδώ το 1922 με την ανταλλαγή των πληθυσμών. Το αρχικό όνομα του χωριού ήταν Μπίντικλι. Μετονομάστηκε σε Τύχιον όταν ο Βενιζέλος μίλησε στο χωριό και του έφερε τύχη στη συνθήκη των Σεβρών. Το 1953 εκδημοτίζεται σε Τυχερό.

Οι περισσότεροι από τους οικισμούς του Δ. Τυχερού, είναι αρκετά νέοι, με εξαίρεση την παραδοσιακή Λευκίμη στις παρυφές του προστατευόμενου Δάσους Δαδιάς - Λευκίμης – Σουφλίου. Το βουνό της Λευκίμης, η σπάνια χλωρίδα του, οι παραδοσιακές εκκλησίες του χωριού, αποτελούν ιδιαίτερα θέλγητρα για τους επισκέπτες. Τα απολιθωμένα ευρήματα της περιοχής και το Κέντρο Οικοτεχνίας – Χειροτεχνίας στο Φυλακτό, επίσης.

Με ορμητήριο το Οικοτουριστικό Κέντρο Τυχερού, οι επισκέπτες μπορούν να επισκεφθούν δεκάδες αξιόλογα μέρη της ευρύτερης περιοχής του κεντρικού Έβρου. Το Οικοτουριστικό Κέντρο είναι ένα πλήρες κέντρο αναψυχής που απλώνεται περιμετρικά της λίμνης του Τυχερού. Με ξενώνα και εκπληκτική θέα στη λίμνη, καφέ-εστιατόριο, πισίνα, αμφιθέατρο, αθλητικές εγκαταστάσεις με γήπεδα τένις και 5Χ5, ιππικό όμιλο και κανό, το Οικοτουριστικό Κέντρο Τυχερού, προσφέρει ιδανικές διακοπές και αξέχαστα σαββατοκύριακα στον Έβρο.

Το απολιθωμένο δάσος της ευρύτερης περιοχής Φυλακτού – Δήμου Τυχερού δημιουργήθηκε εξαιτίας ευνοϊκών συνθηκών απολίθωσης και συνδέεται άμεσα με την ηφαιστειακή δράση που υπήρχε στην περιοχή πριν 25.000.000 χρόνια. Η ηφαιστειακή δράση δημιούργησε θερμά διαλύματα πλούσια σε διοξείδιο του

πυριτίου που εισέδυσαν και διαπότισαν τα ηφαιστειακά πετρώματα στα οποία βρίσκονταν ήδη οι κορμοί των δέντρων και έτσι άρχισε η διαδικασία της απολίθωσης, δηλαδή η αντικατάσταση μόριο προς μόριο, της οργανικής φυτικής ύλης από ανόργανα υλικά του περιβάλλοντος.

Στην περίπτωση του απολιθωμένου δάσους της ευρύτερης περιοχής Φυλακτού, η απολίθωση είναι τέλεια. Διατηρούνται σε άριστη κατάσταση τα εξωτερικά μορφολογικά γνωρίσματα των κορμών των δέντρων, π.χ. οι αυξητικοί δακτύλιοι, ο φλοιός καθώς επίσης και η εσωτερική δομή του ξύλου από την μικροσκοπική μελέτη της οποίας προσδιορίζεται το γένος και το είδος του απολιθωμένου δέντρου.

Τεμάχια από τα απολιθωμένα ευρήματα βρίσκονται στο προαύλιο του Κέντρου Οικοτεχνίας - Χειροτεχνίας Φυλακτού και στο πάρκο του χωριού, ενώ έξω από το χωριό βρίσκεται η απολιθωμένη βελανιδιά μήκους 19 μέτρων και ηλικίας 25 εκατομμυρίων ετών.

5.7.1 ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Κάθε χρόνο τον Αύγουστο διοργανώνεται από το Δήμο τυχερού ένα τριήμερο εκδηλώσεων με συναυλίες από καταξιωμένους καλλιτέχνες. Οι εκδηλώσεις αυτές είναι γνωστές ως «Φεστιβάλ νεολαίας», οι οποίες συγκεντρώνουν κόσμο από όλη την Ελλάδα και τα Βαλκάνια.

Άλλη σημαντική εκδήλωση είναι το μεγάλο πανηγύρι που γίνεται κάθε χρόνο και διαρκεί τρεις μέρες, από τις 27-29 Αυγούστου, οπότε και γιορτάζει ο πολιούχος της πόλης και η εκκλησία της που είναι αφιερωμένη στην αποκεφάλιση του Ιωάννου του Προδρόμου.

5.8 ΣΟΥΦΛΙ «Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ»

Στο μέσο του νομού Έβρου, 65χλμ. από την Αλεξανδρούπολη, βρίσκεται ο Δήμος Σουφλίου. Πολύ κοντά στις όχθες του ποταμού Έβρου και στην πλαγιά ενός μικρού λόφου στη σκιά της Ροδόπης, απλώνεται το Σουφλί. Η πόλη με τη διάφανη σφραγίδα του μεταξιού, με τα μοναδικά παραδοσιακά αρχοντικά, με τους αυθεντικούς και φιλόξενους ανθρώπους της. Ευρήματα ελληνιστικής και Βυζαντινής περιόδου αποδεικνύουν ότι υπήρχε εγκατάσταση στην ευρύτερη περιοχή. Στα 1667 ο τούρκος περιηγητής Εβλιγιά Τσελεμπή αναφέρει το Σουφλί ως Sofulu και μας πληροφορεί ότι κατοικούνταν από αμιγώς ελληνικό πληθυσμό.

Στα τέλη του 1800 κατέφυγαν στο Σουφλί Θεσσαλοί και Ηπειρώτες που αναμείχθηκαν με τον ντόπιο πληθυσμό και χρωμάτισαν με τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία τον τόπο. Η σηροτροφία, η αμπελουργία και η καρποποΐα ήταν οι κυριότερες δραστηριότητες του πληθυσμού, που στις αρχές του 20ου αι. έφθανε τους 12000 κατοίκους.

Την εποχή αυτή το Σουφλί αναδεικνύεται σε πολιτιστική και εμπορική πρωτεύουσα του Ν. Έβρου. Μετά το χωρισμό των συνόρων το μεγαλύτερο μέρος των πλουσίων κτημάτων του Σουφλίου, αλλά και της εμπορικής πελατείας του, έμεινε στην αντίπερα όχθη του Έβρου, με αποτέλεσμα να περιοριστεί η σηροτροφία. Ευτυχώς όμως την ίδια εποχή η ανάπτυξη της μεταξοβιομηχανίας φέρνει και στο Σουφλί νέες ελπίδες. Το μετάξι του Σουφλίου, καθώς και οι περίφημοι κεντητοί τσεβρέδες αρχίζουν να ξεπερνούν τα σύνορα του τόπου.

Όμως, η εξεύρεση του συνθετικού μεταξιού και η πτώση των τιμών των κουκουλιών οδήγησαν στην παρακμή της σηροτροφίας. Οι μουριές μοναδική τροφή του μεταξοσκώληκα, σιγά σιγά λιγόστεψαν και με τον αναδασμό σχεδόν εξαφανίστηκαν. Η παρακμή της σηροτροφίας με την έλλειψη αντισταθμιστικών μέτρων, ανάγκασε τον πληθυσμό να μεταναστεύσει στα αστικά κέντρα ή στο εξωτερικό. Τα τελευταία χρόνια ο Δήμος Σουφλίου προσπαθεί να αναβιώσει την παραγωγή του μεταξιού με μορεώνες, με εκτροφή μεταξοσκώληκα και την κατασκευή αναπηνιστηρίου που ολοκληρώθηκε πρόσφατα.

Η εκτροφή του μεταξοσκώληκα, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας

της, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής των σπιτιών. Τη χαρακτηριστική αρχιτεκτονική μορφή του Σουφλίου δίνουν τα κουκουλόσπιτα (μπιτζικλίκια), κεραμοσκεπή διώροφα ή τριώροφα κτίρια, που κυριαρχούν στο χώρο με τον επιβλητικό τους όγκο.

5.8.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Το πιο εντυπωσιακό κτίσμα και ταυτόχρονα σπάνιο δείγμα αρχιτεκτονικής είναι το **Αρχοντικό του Μπρίκα**, στην πλατεία Μεσοχωρίου. Είναι τριώροφο, πλινθόκτιστο και πατά σε λίθινο βάθρο. Συνδυάζει επιτυχημένα τη βιοτεχνική αποστολή του με τη μεγαλοπρέπεια της δυτικής αρχοντικής προαστιακής βίλας.

Το **παλιό Γυμνάσιο**, χτίστηκε το 1870-1880. Σε αυτό το νεοκλασικό κτήριο με όμορφη αρχιτεκτονική στεγαζόταν το Γυμνάσιο που θεωρείται από τα πρώτα Παρθεναγωγεία της Ελλάδος. Δεν έπαψε να λειτουργεί ακόμη και στα δύσκολα χρόνια, όταν η ελληνική γλώσσα ήταν απαγορευμένη από τους Τούρκους. Σήμερα είναι πνευματικό κέντρο και στεγάζει τη δημοτική βιβλιοθήκη.

Στην πλατεία της πόλης βρίσκεται η **Πνύκα**, στην οποία αγόρευσαν μεγάλοι άντρες (Ελ. Βενιζέλος, Ν. Πλαστήρας, Γ. Παπανδρέου και Νεόφυτος Παπαναστασίου).

Καταλύματα για να φιλοξενηθεί ο επισκέπτης υπάρχουν αρκετά. Το πιο πρόσφατο είναι ένα όμορφο παραδοσιακό διώροφο σπίτι, το **Κουκουλόσπιτο**, που ανακαινίστηκε για να γίνει ξενώνας.

Αξίζει κανείς να επισκεφτεί την **εκκλησία του Αγίου Γεωργίου**, της οποίας το ΤΕΜΠΛΟ είναι απaráμιλλης ομορφιάς και περίτεχνα φιλοτεχνημένο και δεν υπάρχει όμοιό του σε ολόκληρη την Ελλάδα. Πρόκειται για ένα παμπάλαιο ξύλινο τέμπλο που αποτελεί εξαίρετο δείγμα βυζαντινής τεχνοτροπίας. Ο Ιερός Ναός θεμελιώθηκε το 1818, είναι βασιλικού ρυθμού με διπλούς πέτρινους ορόφους στο γυναικωνίτη.

5.8.2 ΜΟΥΣΕΙΑ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΤΑΞΗΣ

Πάνω στον ανηφορικό δόμο που συνδέει το κάτω με το άνω

μέρος του Σουφλίου συναντούμε το Μουσείο Μετάξης. Στεγάζεται στο όμορφο Αρχοντικό του Κουρτίδη. Χτίστηκε το 1883 και ανήκε στον Ανδριανουπολίτη σχολάρχη, γιατρό και συγγραφέα Κωνσταντίνο Κουρτίδη. Είναι διώροφο με εσωτερική αυλή, ημιυπαίθριους βοηθητικούς χώρους και ξενώνα για ερευνητές. Το πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ, σε συνεργασία με το Δήμο Σουφλίου, οργάνωσε στο παλιό κελάρι του αρχοντικού μόνιμη έκθεση, όπου παρουσιάζονται αναλυτικά η ιστορία της σηροτροφίας και μεταξουργίας και τα διάφορα στάδια της παραδοσιακής εκτροφής των μεταξοσκωλήκων. Ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει το ταξίδι και τις περιπέτειες του μεταξοσκώληκα από το 3000 π. Χ. και στην Κίνα, ως τον 20ο αι. και το Σουφλί.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Η οικοτεχνία Μπουρουλίτη, δημιούργησε το "ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΟΥΦΛΙΟΥ", τα «Γνάφαλα», μία ιδιωτική συλλογή, που ξεκίνησε ο Γιώργος Μπουρουλίτης και συνεχίζει ο γιός του Νικόλαος. Εκεί εκθέτουν μια αξιόλογη συλλογή παλιών αντικειμένων, που διατηρούν ζωντανές στο πέρασμα του χρόνου εικόνες που έφυγαν για πάντα. Αντικείμενα όπως οικιακά σκεύη, παραδοσιακά έπιπλα, πόρπες, ζώνες, παλιές παραδοσιακές στολές, κοσμήματα, μουσικά όργανα, εκκλησιαστικά και πολεμικά είδη, γεωργικά εργαλεία, παλιά νομίσματα, χαρτονομίσματα, μια αξιόλογη συλλογή παλιών φωτογραφιών και καρτποστάλ από αξέχαστες εποχές κ.α. Ένας μουσειακός χώρος παντρεμένος με μεράκι και γούστο.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΤΑΞΙΟΥ

Πρόκειται για μία ακόμη ιδιωτική πρωτοβουλία των αδερφών Τσακίρη, οι οποίοι σε ιδιόκτητο χώρο εκθέτουν διάφορα αντικείμενα τα οποία έχουν να κάνουν με την τέχνη και την ιστορία του μεταξιού.

ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Θα ήταν παράληψη να μην αναφέρουμε τα ονομαστά εδέσματα του Σουφλίου τα οποία είναι γνωστά σε ολόκληρη την Ελλάδα. Τα λουκάνικα και ο καβουρμάς, το κρασί και το τσίπουρο

είναι μερικά από αυτά που μπορεί να δοκιμάσει ο επισκέπτης στα παραδοσιακά ταβερνάκια και εστιατόρια της πόλης.

5.8.3 ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα είναι οι καρναβαλικές εκδηλώσεις της αποκριάς, με κωμικά δρώμενα και την παρέλαση των καρναβαλιστών. Ακόμη την Καθαρά Δευτέρα γιορτάζουν τα κούλουμα με νηστήσιμα εδέσματα και το πέταμα του χαρταετού σε μία περιοχή λίγο έξω από το Σουφλί, που ονομάζεται Γυριλίσιο.

Άλλο σημαντικό γεγονός είναι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, με συναυλίες κινηματογραφικές προβολές, παραδοσιακούς χορούς κ.α. Επίσης τα τελευταία χρόνια διοργανώνεται και ένα δεκαήμερο εκδηλώσεων, από την οικογένεια Μπουρουλίτη, οι οποίες περιλαμβάνουν φολκλορικές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφική και εικαστικών, εκδηλώσεις για παιδιά, κινηματογραφικές προβολές, συναυλίες κ.α. Οι εκδηλώσεις αυτές πραγματοποιούνται με τη φιλική χορηγία ιδιωτών.

Τέλος, το Νοέμβριο με ένα τριήμερο εκδηλώσεων γιορτάζεται το κατεξοχήν ντόπιο προϊόν, το τσίπουρο. Στη γιορτή του τσίπουρου ο επισκέπτης μπορεί να φάει να πιεί και να διασκεδάσει, όπως επίσης και να μάθει τα μυστικά της παραγωγής και της απόσταξης αυτού του τόσο ιδιαίτερου ποτού.

5.8.4 ΜΟΝΗ ΚΟΡΝΟΦΩΛΙΑΣ

Στο χωριό Κορνοφωλιά και 1χλμ. δυτικά του χωριού ο δρόμος οδηγεί σε εξαιρετικά καταπράσινη πλαγιά, με σπάνιο φυσικό κάλλος, στην κορυφή του λόφου, όπου βρίσκεται το μοναστήρι της Παναγίας Πορταΐτισσας. Η μονή ιδρύθηκε τον 17^ο αιώνα και λειτουργεί ως μετόχι της Αγιορείτικης Μονής Ιβήρων. Ο επισκέπτης θα προσκυνήσει τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας (αντίγραφων της Μονής Ιβήρων, Ιούλιος 1757) και τα λείψανα του ποδιού του Αγίου Χαραλάμπους.

5.9 ΔΗΜΟΣ ΟΡΦΕΑ

Ο νέος Δήμος Ορφέα που συστήθηκε με τον Ν.2539/97 και λειτουργεί από το 1999, βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του Νομού Έβρου και έχει ως έδρα τον οικισμό Λαβάρων. Ο νέος Δήμος προήλθε από την συνένωση των Κοινοτήτων Αμορίου, Κυριακής, Λαβάρων, Μάνδρας, Μαυροκκλησίου, Μικρού Δερείου και Πρωτοκκλησίου και περιλαμβάνει 15 οικισμούς.

Ο Δήμος Ορφέα είναι από τους μεγαλύτερους της χώρας μας (τρίτος σε έκταση), καλύπτοντας 643,266 στρέμματα στο κεντρικό τμήμα του Νομού Έβρου. Το 84% περίπου της έκτασης του καλύπτεται από δάση και βοσκοτόπους, το 13,5% είναι καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ενώ το υπόλοιπο 2,5% καλύπτεται από οικισμούς και ρέοντα ύδατα. Παρουσιάζει πολυσχιδές ανάγλυφο που ξεκινά από τις πεδινές παρέβριες περιοχές και καταλήγει στην ορεινή περιοχή του Δερείου.

Στην περιοχή υπάρχουν αρκετά προϊστορικά μνημεία και παραδοσιακοί οικισμοί που της δίνουν τη δυνατότητα για ανάπτυξη με την ανάδειξη, την προβολή τους και την ενίσχυση των τοπικών δραστηριοτήτων. Κοντά στο χωριό Πρωτοκλήσι υπάρχουν ερείπια οικοδομήματος της προϊστορικής εποχής που πιθανώς ταυτίζεται με ναό του Πλούτωνα και αποτελεί την πρώτη εκκλησία του κόσμου χτισμένη από τον Ορφέα. Ο ναός λεηλατήθηκε και καταστράφηκε από τους Βουλγάρους το 1913, για να μεταφερθεί στο Μουσείο της Σόφιας. Στην περιοχή Μικρού Δερείου βρίσκονταν μεγαλιθικοί τάφοι - dolmen εποχής του σιδήρου, ενώ στο ύψωμα Χίλια βρίσκεται βράχος με εγχάρακτα σχέδια της εποχής του χαλκού. Μεταξύ Ρούσσας και Γονικού βρίσκεται μουσουλμανικό μοναστήρι (τεκκές) το οποίο αποτελεί το μοναδικό εν ενεργεία θρησκευτικό κέντρο μπεκτασικών τελετουργιών στον κόσμο.

Η έδρα του Δήμου τα Λάβαρα πήρε το όνομα της, από το Λάβαρο (κυανό και μαύρο σταυρό στη μέση) που σήκωσαν 300 άντρες στις 2 Μαΐου 1821, ημέρα Ανακομιδής των Λειψάνων του Αγίου Αθανασίου, παγιδεύοντας τον πολυάριθμο Τουρκικό στρατό στο δάσος «ΚΟΥΡΙ» και αφού τους επιτέθηκαν νύχτα τους διέλυσαν. Το 1834 οι κάτοικοι χτίζουν την εκκλησία του ΙΙ Αγίου

Αθανασίου και το 1920 η επιτροπή μετονομασιών σε ανάμνηση της ηρωικής μάχης ονομάζει το χωριό Λάβαρα. Παλιότερα λεγόταν «Σάλια» από τα επίπεδα καράβια που διέσχιζαν τον Έβρο. Άλλη εκδοχή, είναι ότι προέρχεται από το «Σαλ – ελεύθερος» διότι οι κάτοικοι δεν πλήρωναν φόρους στους Τούρκους αλλά είχαν μόνο την υποχρέωση να φροντίζουν και να εκπαιδεύουν τα άλογα της φρουράς των Σουλτάνων.

Είναι βέβαιο ότι το χωριό έχει κατοικηθεί πριν την ίδρυση του Βυζαντίου. Πίσω από το ιερό της εκκλησίας υπάρχουν ταφόπλακες με δυσανάγνωστη γραφή. Οι τάφοι στους γύρω λόφους και στην περιοχή «Βιστέρνα – δύο δεξαμενές», ενισχύουν αυτή την άποψη.

Ο Δήμος Ορφέα παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε φυσικούς πόρους και στο απaráμιλλο φυσικό περιβάλλον. Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και η δραστηριοποίηση νέων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, ορεινός, κοινωνικός, φυσιογνωστικός) αποτελούν τη βάση για τη μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής καθώς συμβάλλουν στη μείωση ανισοτήτων, στην ανακατανομή του εισοδήματος, στην προστασία του περιβάλλοντος και τη συγκράτηση του πληθυσμού.

5.10 ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ

Το Διδυμότειχο, μοναδικό σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών, είναι η πόλη που απλώνεται επάνω στο σμίξιμο του Ερυθροπόταμου με τον ποταμό Έβρο, το μεγάλο μυθικό ποτάμι των Βαλκανίων που οι συγκυρίες της εποχής το θέλουν σύνορο δύο λαών. Δύο στοιχεία χαρακτηρίζουν την πόλη και την ιστορία της η συνέχεια και η πολιτισμικότητα. Ποτέ στην πορεία της ανθρωπότητας η πόλη δεν χάνεται από το προσκήνιο: από τους δίδυμους οικισμούς της νεολιθικής και της περιόδου του σιδήρου, περνάμε στην άγνωστη κλασσική πόλη που συνδυάζει τους χαρακτήρες του θρακικού οικισμού και του εμπορικού σταθμού των ελληνικών μητροπολιτικών πόλεων. Συνεχίζουμε με τη ρωμαϊκή Πλωτινούπολη, την ιδιαίτερα ευνοημένη από τους αυτοκράτορες, με την βυζαντινή πόλη – κάστρο του Διδυμοτείχου, την πρωτεύουσα του Ιωάννη Στ' Κατακουζηνού και του Ανδρόνικου Γ' Παλαιολόγου, την οθωμανική έδρα της Αυτοκρατορίας και τη μεταβυζαντινή πόλη των ποικίλων λατρευτικών καθιδρυμάτων και των γραφικών γειτονιών των ποικίλων εθνοτήτων. Διακρίνεται στη πορεία αυτή ο χαρακτήρας εκείνος που εκφράζεται με το βυζαντινό, αλλά και με το σημερινό όνομα της πόλης: Διδυμότειχο που όπως φαίνεται σημαίνει διδυμάρικο κάστρο, κάτι που αντανακλά το σχήμα των δυο αντικριστών οχυρωμένων οικισμών που συνδέονται μεταξύ τους.

Η αγορά του είναι κέντρο αναφοράς όλης της περιφέρειας, είναι διοικητικό κέντρο της περιοχής, έδρα Επαρχείου, έδρα Μητρόπολης, Μεραρχίας, Σχολής Αστυφυλάκων.

Ο επισκέπτης μπορεί να ανεβεί στο κάστρο του, να περπατήσει στα καλντερίμια της παλιάς πόλης, να νιώσει την αύρα των Βυζαντινών, να δει τα νεοκλασικά του, να χαρεί τη θεά γύρω γύρω. Στην πλατεία με το μεγάλο τέμενος (Τζαμί του Βαγιαζίτ του Κεραυνού) το αρχαιότερο στην Ευρώπη με το μολυβδοσκεπάστο θόλο του. Στην γειτονιά της Πυροστιάς με το μαυσωλείο (ταφικό μνημείο) του Ορούτς πασά. Στο σταθμό με τα τυπικά σιδηροδρομικά κτίσματα του μεσοπολέμου και απέναντι τους την Οικία Σταθμάρχη, τα οποία τώρα χρησιμεύουν ως ξενώνες Νέων Καλλιτεχνών. Στους Κισλάδες με τη μαρμάρινη κρήνη και τον

αρχαιολογικό χώρο της Πλωτινούπολης με τα ψηφιδωτά (Η Λήδα και ο κύκνος, ο Ηρακλής και η Λερναία Ύδρα). Ακόμη μπορεί να επισκεφθεί το Λουτρό των Ψιθύρων και τα Σπήλαια: Καγιαλί που βρίσκεται στα δυτικά της ακρόπολης του κάστρου και Βούβας που βρίσκεται στο χωριό Κουφόβουνο με σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

Το Κάστρο του Πυθίου, οι τάφοι Ελαφοχωρίου-Ρηγίου και η φυλακή του Καρόλου, η οποία βρίσκεται σε ένα μεγάλο υπόσκαφο και λέγεται ότι φυλακίστηκε το 1713, ο Κάρολος ο 12^{ος}, βασιλιάς της Σουηδίας, είναι επίσης αξιοθέατα που αξίζει να επισκεφτεί κανείς.

5.10.1 ΜΟΥΣΕΙΑ

Το 1973 οι δάσκαλοι και νηπιαγωγοί της περιοχής του Διδυμοτείχου, αγωνιώντας για τη διάσωση των λαογραφικών αντικειμένων του τόπου, πήραν την πρωτοβουλία να τα συλλέξουν και να δημιουργήσουν ένα Λαογραφικό Μουσείο. Όλα αυτά συγκεντρώθηκαν και το μουσείο στεγάστηκε στο νεοκλασικό κτίριο Χατζηρβασάνη, χτισμένο το 1900 (γωνία Βατατζή και Κολοκοτρώνη), οίκημα το οποίο αγοράστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού. Τα διοικητικά συμβούλια αποτελούνταν πάντα από δασκάλους.

Το Λαογραφικό Μουσείο περιλαμβάνει στις συλλογές του παραδοσιακές ενδυμασίες της περιοχής, άλλα είδη ένδυσης, κεντητά και υφαντά στρωσίδια του σπιτιού καθώς και παραδοσιακά κοσμήματα, εκκλησιαστικά είδη, εικόνες και σκεύη, αγροτικά εργαλεία και εργαλεία υφαντικής, εργαλεία των παραδοσιακών τεχνιτών της περιοχής: ξυλουργού, σιδερά, τσαγκάρη, βαφέα ρούχων και υφαντικών ινών. Επίσης εκτίθενται ο πα ραδοσιακός αποστακτήρας για την παρασκευή της ρακής και ένα παλιό κατάστιχο οι-νοπωλείου καθώς και σύνεργα παλιού τυπογραφείου. Ακόμη, δύο μαρμάρινα ανάγλυφα με παράσταση του «Θράκα ιππέα», του ήρωα των Θρακών, αποτελούν τα αρχαιότερα αποκτήματα του Μουσείου. Αξιόλογο είναι και το αρχαικό υλικό που διαθέτει το Μουσείο, το οποίο προέρχεται από δωρεές και περιλαμβάνει προγράμματα θεάτρου, προγράμματα εξετάσεων από τα εκπαιδευτήρια του Ζαππείου της

Αδριανούπολης(1882) και διάφορα άλλα έντυπα και χειρόγραφα.

Τέλος στην αυλή του Μουσείου, εκτίθεται ένα σησαμελαιοτριβείο (γιαχανάς), εργαστήριο παραγωγής σησαμέλαιου. Στο Διδυμότειχο τέτοια εργαστήρια λειτουργούσαν μέχρι και τη δεκαετία του 1960.

Επίσης ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει **το Πολεμικό Μουσείο**, που είναι ένα πραγματικό κόσμημα της πόλης και την **Πινακοθήκη** στην οποία εκτίθενται έργα του ζωγράφου Δ. Ναλμπάντη και το **Μουσείο Ψαθάδων**.

Ακόμη ο επισκέπτης μπορεί να περπατήσει γύρω από την πόλη, στο ανάχωμα δίπλα στο ποτάμι και να ανακαλύψει τα πολλά ξωκλήσια και να προσκυνήσει στις εκκλησίες. Όλες σχεδόν είναι μνημεία των περασμένων αιώνων.

Η **Μητρόπολη του Αγίου Αθανασίου** με την ρωμαϊκή κατακόμβη, η **Αγία Αικατερίνη** με τους βυζαντινούς τάφους και ο **Άγιος Γεώργιος Παλιοκαστρίτης**, στον οποίο στέφθηκε αυτοκράτορας ο Ιωάννης Κατακουζηνός (26/10/1341).

5.11 ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΑΞΑΔΩΝ

Ανηφορίζοντας το ρου του Ερυθροπόταμου από τον Έβρο προς τη Βουλγαρία, μέσα από ένα γαλήνιο αλλά καθόλου μονότονο τοπίο όπου οι γήλοφοι εναλλάσσονται με κατάφυτες ρεματιές και δάση, ηρεμώντας τον επισκέπτη, συναντούμε το Δήμο Μεταξάδων δίπλα στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα.

Σημαντικός οικότοπος είναι και το δημοτικό δάσος Μεταξάδων έκτασης 15.000 στρεμμάτων, δάσος αποτελούμενο κυρίως από δρυς σε μίξη με γαύρους, κέδρους, πεύκα, σορβιές, φτελιές και άλλα είδη δημιουργώντας ένα δασικό τοπίο που πολύ απέχει από το μονότονο των τεχνικών αλσυλίων. Στο δάσος αυτό, όπως και στις δασικές εκτάσεις που βρίσκονται κοντά σε όλα τα χωριά έχουν κατασκευαστεί δασικοί χώροι αναψυχής όπου ο επισκέπτης μπορεί να βρει όλες τις ανέσεις για το πικ νικ και χώρους για άθληση και παιχνίδι.

Εκτός από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και το δομημένο. Οι παλιοί μάστορες με την αρχέγονη «επιστήμη» τους χρησιμοποιώντας τη μοναδική ντόπια πέτρα, εύκολη στην κατεργασία και με ιδιαίτερα θερμομονωτικές ιδιότητες έκτισαν πανέμορφα πέτρινα με χαρακτηριστικές ξυλοδεσιές. Για το λόγο αυτό οι οικισμοί των Μεταξάδων και του Παλιουρίου είναι οι δύο από τους τρεις του Νομού Έβρου που έχουν κριθεί διατηρητέοι, αλλά ενδιαφέροντα δείγματα αυτής της αρχιτεκτονικής βρίσκονται και στους οικισμούς της Αβδέλλας, του Αλεποχωρίου και του Ασπρονερίου, ενώ σε όλα τα χωριά μπορεί κανείς να βρει δείγματα αγροτικών κατοικιών των πρώτων δεκαετιών του προηγούμενου αιώνα.

Στην περιοχή εκτός της οικοδομική τέχνη, υπήρχε μεγάλη παράδοση στην αγγειοπλαστική, στην υφαντουργική και στη σηροτροφία (γι' αυτό και πήρε το όνομα Μεταξάδες). Μέρος της μεγάλης παράδοσης της περιοχής μπορεί κανείς να δει από κοντά στο λαογραφικό μουσείο των Βρυσικών.

Η περιοχή όμως είναι πλούσια σε ιστορία που περιμένει να αποκαλυφθεί. Γνωστά έως σήμερα μνημεία είναι ο πρώιμος μακεδονικός τάφος (4ου αι. π. Χ.) της Δάφνης (Ελαφοχώρι) και αυτοί της Λάδης που πιθανολογούνται ότι είναι ο πρώτος της

ελληνιστικής – ρωμαϊκής περιόδου, ενώ δεύτερος του 16ου αι. π. Χ., με πληθώρα ευρημάτων, ενώ υπάρχει και πλήθος άλλων τόπων (ρωμαϊκό χωριό της Δόξας, προϊστορικός οικισμός Παλιουρίου), που αν και είναι γνωστοί δεν έχουν ακόμη ανασκαφεί.

Εκεί όμως που ο περιηγητής θα εκπλαγεί κυριολεκτικά είναι ανακαλύπτοντας στην περιοχή τρία «διαμάντια», τρεις ταπεινούς μεταβυζαντινούς ναούς του τέλους του 17ου αι. αρχών του 18ου αι. που η απλή απέριπτη όψη τους χωρίς καμπαναριά, αρχιτεκτονικά στολίδια ούτε καν παράθυρα παρά μόνο φεγγίτες που δύσκολα φωτίζουν την ομορφιά που κρύβουν μέσα τους. Πρόκειται για τους ναούς του Αγ. Αθανασίου του Αλεποχωρίου, ο οποίος χτίστηκε το 1729, του Αγ. Αθανασίου στο παλιό νεκροταφείο των Μεταξάδων, χτισμένος περίπου το 1696 με 1697, και του Αγ. Παντελεήμονα στο Παλιούρι, χτισμένος περίπου στα τέλη του 17ου αι., οι οποίοι είναι φιλοτεχνημένοι με εξαιρετες τοιχογραφίες.

5.12 ΜΙΚΡΗ ΔΟΞΙΠΑΡΑ

Στις αρχές του 2ου αι. μ. Χ. τέσσερα μέλη μιας πλούσιας οικογένειας γαιοκτημόνων που πέθαναν διαδοχικά, αποτεφρώθηκαν και ενταφιάστηκαν στο ίδιο σημείο, κοντά στο δρόμο που οδηγούσε από την Αδριανούπολη στη Φιλιππούπολη. Στην ίδια θέση κατασκευάστηκε σταδιακά μεγάλος τύμβος, για να διατηρηθεί ανά τους αιώνες ζωντανή η μνήμη των νεκρών.

Η περιοχή ανήκει σήμερα στο Δήμο Κυπρίνου και βρίσκεται κοντά στα χωριά Μικρή Δοξιπάρρα, Ζώνη και Χελιδόνα. Με την ανασκαφή εντοπίστηκαν τέσσερις μεγάλοι λάκκοι που περιείχαν τα υπολείμματα των καύσεων τριών ανδρών και μιας γυναίκας μαζί με πολυάριθμα αντικείμενα που τους συνόδευαν στον άλλο κόσμο, όπως πήλινα, γυάλινα και χάλκινα αγγεία, χάλκινοι λυχνοστάτες και λυχνάρια, χάλκινα φανάρια, όπλα, κοσμήματα, ξύλινα κιβωτίδια κ.ά. Οι πέντε άμαξες με τις οποίες μεταφέρθηκαν οι νεκροί στην περιοχή του τύμβου, ενταφιάστηκαν στον ίδιο χώρο μαζί με τα υποζύγια τους. Δίπλα τους τάφηκαν άλλα πέντε άλογα. Σε όλες τις άμαξες διατηρούνται τα μεταλλικά λειτουργικά και διακοσμητικά στοιχεία, ενώ σε δύο από αυτές διατηρούνται και αποτυπώματα των ξύλινων τμημάτων τους.

5.13 ΟΡΜΕΝΙΟ

Στο βορειότερο τμήμα του Νομού στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα βρίσκεται το Ορμένιο. Ο τελευταίος σταθμός του επισκέπτη στον οποίο μπορεί να θαυμάσει εξαιρετικά ευρήματα της αρχαιότητας. Πιο συγκεκριμένα στο χωριό Κριός, κοντά στον ποταμό Έβρο, βρέθηκαν χαυλιόδοντες και τμήματα γνάθου και γομφία ενός μαστόδοντου (*Mastodon Lougirostris*), που χρονολογήθηκαν από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στα 5-3 εκατομμύρια χρόνια.

Στους γύρω τύμβους βρέθηκαν τάφοι της υστεροελληνικής εποχής, βρέθηκαν αρκετά αντικείμενα από την εποχή του βασιλιά των Οδρυσσών, Σπαραδόκου (445-435 π. Χ.) όπως το σπουδαίο Διώβολο, το ασημένιο νόμισμα που είναι και το πρώτο που βρέθηκε σε ελλαδικά χώρο.

5.14 ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Η ονομασία Σαμοθράκη, που προέρχεται από τη προελληνική λέξη <<Σάος>> (ύψος), υποδηλώνει ένα βασικό φυσικό χαρακτηριστικό του, το ύψος του ορεινού όγκου. Η Σαμοθράκη κατοικούνταν από τα προϊστορικά χρόνια, όταν γεννήθηκε η μυστηριακή θρησκεία των Καβείρων που καθιέρωσε το νησί ως ένα από τα μεγαλύτερα θρησκευτικά κέντρα της αρχαιότητας. Αργότερα, κατά τον 3ο αιώνα, ήρθαν στο νησί οι πρώτοι Έλληνες, αιολικής καταγωγής.

Η σημερινή Παλαιάπολη, αποτελούσε κατά την αρχαιότητα το σημαντικότερο κέντρο του νησιού, το οποίο κυβερνιόταν από << βασιλέα >>, λάτρευε ως προστάτιδα την Αθηνά και έκοβε δικό του αργυρό νόμισμα. Στη συνέχεια η Σαμοθράκη πέρασε στην εξουσία των Μακεδόνων και των Ρωμαίων. Ο Περσέας, ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας, επέλεξε το νησί ως τελευταίο καταφύγιό του πριν πέσει στα χέρια των Ρωμαίων.

Στο βόρειο τμήμα ο επισκέπτης βλέπει το ένα πρόσωπο της Σαμοθράκης, πλούσιο και χαμογελαστό. Στο νότιο και ιδιαίτερα στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού βλέπει κανείς το άλλο πρόσωπο της Σαμοθράκης, αυστηρό και λιτό. Εδώ το τοπίο το συνθέτουν απότομα βράχια, ρυάκια και μερικές παραλίες, που η πρόσβασή τους γίνεται από δύσβατα μονοπάτια ή από τη θάλασσα. Και στα δύο τμήματα του νησιού τα αξιοθέατα που μπορεί κανείς να επισκεφθεί είναι πολλά: αρχαιολογικοί χώροι, μεσαιωνικά κάστρα, νερόμυλοι, εκκλησίες, βυζαντινά ξωκλήσια... Σε κάθε βήμα του ο επισκέπτης ανακαλύπτει τη γοητεία και το μυστήριο που κρύβει το ταξίδι στη Σαμοθράκη.

• ΧΩΡΑ

Παραδοσιακός και διατηρητέος οικισμός, αμφιθεατρικά χτισμένος σε υψόμετρο 300 μ., στις πευκόφυτες ΒΔ πλαγιές του όρους Σάος, ανάμεσα σε δύο οχυρά της πρώιμης εποχής του σιδήρου στο ύψωμα Βρυχός και στα μεσαιωνικά ερείπια του Γενοβέζικου Κάστρου των Gattiluzi. Πετρόκτιστα σπίτια με κεραμοσκεπές, όμορφα καλντερίμια, πετρόκτιστες βρύσες και πλακόστρωτες πλατείες. Ελάχιστα «αϊψένια» σπίτια, δείγμα μιας από τις πιο αρχέγονες μορφές οικιστικής μονάδας στο χώρο της Μεσογείου. Αξίζει να επισκεφθείτε τη βασιλική της Κοίμησης της Θεοτόκου (1875), το Λαογραφικό Μουσείο και το ξωκλήσι του Σωτήρος.

• ΚΑΜΑΡΙΩΤΙΣΣΑ

Γραφικό επίνειο, που οφείλει την ονομασία της στο εικόνισμα της Παναγίας από τις Καμάρες, που φυλάσσεται στην ομώνυμη εκκλησία. Το μεγάλο λιμάνι του νησιού, και παράλληλα κόμβος από όπου ξεκινούν οι βασικές οδικές αρτηρίες για τις δύο πλευρές του νησιού. Στο ακρωτήριο δίπλα στη μικρή λιμνοθάλασσα – υδροβιότοπο του Αγ. Ανδρέα δεσπόζουν οι ανεμογεννήτριες.

• ΠΑΛΑΙΟΠΟΛΗ

Επίγειο και μυστηριακό κέντρο κατά την αρχαιότητα, παραλιακός οικισμός σήμερα, στους πρόποδες του όρους Σάος. Αμύητοι και μνημόνοι μαγεύονται στο Ιερό των Μεγάλων Θεών, στο Μαντείο και στο χώρο όπου βρέθηκε το περίφημο άγαλμα της Νίκης της Σαμοθράκης. Οι αρχαιολογικός χώρος, το αρχαιολογικό Μουσείο, και οι μεσαιωνικοί Πύργοι των Γενοβέζων Gattiluzi, μαζί με τα προϊστορικά τείχη, συνθέτουν ένα μοναδικό αρχαιολογικό πάρκο.

• ΑΝΩ & ΚΑΤΩ ΚΑΡΥΩΤΕΣ

Πλατάνια, καστανιές, κερασιές, σφενδάμια, βελανιδιές και αγριοαχλαδιές, κρύβουν τους δύο οικισμούς που βρίσκονται στην περιοχή. Αξίζει τον επισκεφθείτε την εκκλησία «Γέννηση της Θεοτόκου» (1893).

• ΘΕΡΜΑ

Μοναδική περιοχή στην Ελλάδα, συνδυασμός βουνού, θάλασσας και άγριας βλάστησης πλατάνια, καστανιές, κουμαριές, μυρτιές, άφθονα τρεχούμενα νερά, οι γνωστοί καταρράκτες της Γριάς Βάθρας – μνημεία φυσικού κάλους, περιβάλλουν τον οικισμό των Θερμών κάτω από το μοναδικό δρυοδάσος Μαρτίνη και τη σκιά του Σάος. Οι ιαματικές πηγές, γνωστές από την αρχαιότητα για τη μεγάλη τους θεραπευτική αξία, κρύβουν ένα τεράστιο γεωθερμικό πεδίο και δεσπόζουν στην είσοδο του οικισμού.

• ΑΝΩ ΜΕΡΙΑ

Περιοχή τελείως ιδιόμορφη, μέσα σε κατάφυτη παρθένα βλάστηση, θερινός οικισμός κατά το παρελθόν, αποτελεί σήμερα συγκρότημα

οικισμών, με μεγάλη διασπορά κατοίκησης και διαρρέεται από τον ποταμό Άγκιστρο. Στο ύψωμα Καστέλι, σε υψόμετρο 180μ. πίσω από το παλιό Σχολείο, υπάρχει μεσαιωνικός οχυρωματικός περίβολος, τμήμα ενός εκτεταμένου οικιστικού μεσαιωνικού συνόλου.

• ΑΛΩΝΙΑ

Ο αγροτικός οικισμός δεσπόζει στον κάμπο του νησιού. Περιβόλια και περιποιημένες αυλές προσδίδουν ιδιαίτερο χρώμα στην περιοχή. Τόπος προσκυνήματος, το Μοναστήρι του Αγ. Αθανασίου, μετόχι της Μονής Ιβήρων από το 1771 μέχρι και το 1965.

• ΛΑΚΚΩΜΑ

Πυρήνας της περιοχής των ελαιώνων και αλιευτικό καταφύγιο της νότιας πλευράς. Τρεις παλιοί λαδόμυλοι, διασώζονται και αποτελούν εντυπωσιακά δείγματα της σαμοθρακίτικης πρωτοβιομηχανικής αρχιτεκτονικής.

• ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Το πιο ορεινό γραφικό χωριό, χτισμένο στις πλαγιές του ομώνυμου λόφου, με απεριόριστη θέα, προς Ίμβρο, Λήμνο και Άγιο Όρος. Φημίζεται για το περίφημο κασιόκι της Σαμοθράκης, που εκεί μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης. Από το ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία, μπορείτε να απολαύσετε ειδυλλιακό ηλιοβασίλεμα.

• ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΣ

Διασπαρμένος οικισμός, κατά μήκος του ομώνυμου ρέματος. Περιοχή με απέραντους ελαιώνες, περιβόλια, πυκνή βλάστηση και άφθονα τρεχούμενα νερά. Η διαδρομή φαράγγι του Ξηροποτάμου είναι μια μοναδική εμπειρία.

• ΚΗΠΟΣ

Οι δυνάμεις της φύσης και τα τεκτονικά ρήγματα, δημιούργησαν μία καταπληκτικής ομορφιάς, τοποθεσία και παραλία, στο ανατολικό άκρο της βασικής οδικής αρτηρίας.

- **ΑΜΜΟΣ**

Η μεγαλύτερη και πιο γνωστή παραλία με χρυσαφένια άμμο. Στην Παχιά Άμμο καταλήγει ο νότιος βασικός άξονας του νησιού. Η παναγιά Κρημιώτισσα, ψηλά στα απόκρημνα βράχια, δεσπόζει στην περιοχή.

- **ΝΟΤΙΑ ΠΛΕΥΡΑ**

Απόκρημνη και με μοναδικούς ηφαιστειογενείς σχηματισμούς, με το μεγαλύτερο καταρράκτη στη Μεσόγειο, «Κρεμαστό», απότομους γκρεμούς, αμμώδεις κολπίσκους και δύσκολα περάσματα. «Της Γριάς τα Πανιά» και εντυπωσιακές παραλίες όπως «Βάτος», «Γυάλι», αληθινή απόλαυση για περιήγηση από τη θάλασσα.

5.14.1 ΜΟΥΣΕΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το αρχαιολογικό μουσείο βρίσκεται στην Παλαιάπολη και στεγάζει σήμερα όσα τοπικά ευρήματα έχουν απομείνει. Ο χώρος του μουσείου περιλαμβάνει ευρήματα κυρίως από την ανασκαφή στο Ιερό των Μεγάλων Θεών και διαρθρώνεται σε τέσσερις αίθουσες.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Το Λαογραφικό Μουσείο ανήκει στον Δήμο Σαμοθράκης. Για αρκετό διάστημα το υλικό του παρέμεινε σε αποθήκες μέχρι τη στιγμή που από το Δήμο Σαμοθράκης παραχωρήθηκε διώροφο αρχοντικό των αρχών του 20ου αι. στο κέντρο της Χώρας, ώστε να εκτεθεί το πολύτιμο υλικό που είχε συγκεντρωθεί. Το Λαογραφικό Μουσείο πρωτολειτούργησε το 1985 υπό την αιγίδα του Πολιτιστικού Συλλόγου και την οικονομική βοήθεια του Δήμου. Επισκέψιμος χώρος ήταν μόνο ο πρώτος όροφος, ο οποίος διαμορφώθηκε έτσι ώστε να γίνει αναπαράσταση ενός σαμοθρακίτικου νοικοκυριού. Τον Μάιο του 1999 το Μουσείο άλλαξε μορφή καθώς το υλικό του εμπλουτίστηκε και κάλυψε και το χώρο του ισόγειου.

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΒΕΡΒΕΡΗ-ΚΡΑΟΥΖΕ

Πρόκειται για το σπίτι της Μαρίας Βερβέρη - Κράουζε στην Χώρα το οποίο έχει μετατραπεί σε μουσείο. Περιλαμβάνει διάφορα

σκεύη παλαιότερων εποχών και πλήθος πινάκων, ζωγραφιών και ποιημάτων της ίδιας.

5.14.2 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ

Η περιήγησή στις αρχαιότητες της Παλιάπολης αρχίζει από το μικρό χώρο στάθμευσης μπροστά από το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής (γιορτάζει στις 26 Ιουλίου). Πίσω του βρίσκεται το μικρό νεκροταφείο του σημερινού οικισμού. Ο λιθόστρωτος πεζόδρομος οδηγεί στο Μουσείο και το Ιερό των Μεγάλων Θεών.

Ανατολικά, στους βόρειους πρόποδες του Άη-Γιώργη (1448 μ.) ήταν κτισμένη η αρχαία πόλη Σαμοθράκη τμήμα από τα τείχη της οποίας μπορεί να διακρίνει κανείς ψηλά στην πλαγιά. Ο περίβολος στο ψηλότερο τμήμα του -υψόμετρο 286 μ.- συναντά την απόκρημνη κορυφογραμμή που, στην κάθοδό της προς την παραλία, αποτελεί το ανατολικό όριο της Αρχαίας Πόλης και τη φυσική της οχύρωση, η οποία μόνο σε μερικά τμήματα συμπληρώθηκε με τεχνητή. Το τείχος είναι κτισμένο με ογκόλιθους διαφορετικού μεγέθους, μόνο αδρά δουλεμένους, ενώ υπάρχουν και νεότερα τμήματα ισοδομικής ή ψευδοδομικής τοιχοποιίας με τετράπλευρες λιθόπλινθους, καθώς και πολυγωνικού συστήματος. Το συνολικό μήκος του περιβόλου είναι περίπου 2,4 χμ. και η έκταση που περικλείει γύρω στα 200 στρέμματα, πολύ μεγαλύτερη από το δομημένο χώρο. Το τείχος αποτελείται από δύο μέτωπα και γέμισμα στο ενδιάμεσο κενό με λιθορριπή, χώμα και βράχους. Το πάχος του κυμαίνεται από 2,30 ως τα 4 μ., και μόνο στη βόρεια πλευρά είναι 1,50 μ. Το ύψος του φτάνει τα 5 και 6 μ., όπως στις πύλες Α και Β, εκτός από τις οποίες μας είναι γνωστές άλλες δύο, οι C και D. Αναφέρεται ακόμα και μία μικρότερη E, ανάμεσα στις Β και C. Η πύλη Α, που είναι η πιο ενδιαφέρουσα, βρίσκεται στο χαμηλότερο μισό της διαδρομής του δυτικού σκέλους του περιβόλου. Δύο παράλληλοι μεταξύ τους πρόβολοι ξεκινούν από το τείχος, κάθετα σ' αυτό, και σχηματίζουν ένα διάδρομο, ανοιχτό εσωτερικά, ενώ στην εξωτερική του απόληξη προστέθηκε αργότερα μία ορθογώνια κατασκευή, η οποία ερμηνεύτηκε ως πύλη ή προμαχώνας (στην τελευταία περίπτωση η πύλη Α τοποθετείται 12 μ. βορειοανατολικά). Όποια και να είναι η αλήθεια, η πύλη Α συνέδεε την Πόλη με το Ιερό των Μεγάλων Θεών. Το τείχος χρονολογείται από τον 6ο ως τον 3ο αι. π. Χ.

ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΗΣ

Το λιμάνι της Αρχαίας Πόλης, το οποίο έμενε έξω από την

οχύρωση, αναφέρεται στις πηγές για πρώτη φορά τον 4ο αι. π. Χ. και για τελευταία στις Πράξεις των Αποστόλων όπου διαβάζουμε ότι αποδώ πέρασε το 49-50 μ. Χ. ο Απόστολος Παύλος, στη διάρκεια του ταξιδιού του από τη Μικρά Ασία προς τη Νεάπολη (σημερινή Καβάλα). Σύμφωνα με την παράδοση, σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος κτίστηκε η παλαιοχριστιανική βασιλική, τα ερείπια της οποίας βρίσκονται στο ανατολικό τμήμα του αρχαίου λιμανιού. Ο ναός έχει τοιχοποιία, η οποία αποτελείται από πέτρες κατεργασμένες με επιμέλεια στις όψεις και χυτή λιθοδομή στο εσωτερικό. Στην κατασκευή έχουν χρησιμοποιηθεί και αρχαία αρχιτεκτονικά μέλη. Στο εσωτερικό του ναού σώζονται τα ερείπια της ημικυκλικής αψίδας και του νότιου τοίχου ενός δεύτερου ναού, κτισμένα με πλινθοδομή και αρχαία μέλη καθώς και τμήμα από παλαιοχριστιανικό θωράκιο. Σε απόσταση 30 μ. ανατολικά της εξωτερικής αψίδας αποκαλύφτηκε τμήμα οχύρωσης, που ενσωματώνει στην κατασκευή του αρχαίο οικοδομικό υλικό και χρονολογείται στα βυζαντινά χρόνια. Ο αρχαίος μόλος κατασκευάστηκε με ογκόλιθους τραχείτη, ορατούς και σήμερα μέσα στη θάλασσα, εκεί που καταλήγει η απότομη κορυφογραμμή του Άη-Γιώργη.

ΟΙ ΠΥΡΓΟΙ ΤΩΝ ΓΑΤΕΛΟΥΖΙ

Οι πύργοι αυτοί αποτελούν την απόληξη του τείχους της αρχαίας πόλης που βρισκόταν πλησίον του σημερινού οικισμού της Παλαιάπολης. Κτίσματα του 15ου αιώνα, ήταν τμήμα του αμυντικού συγκροτήματος που έχτισαν οι Γενουάτες κυρίαρχοι της Σαμοθράκης κατά την περίοδο αυτή.

Η μεσαιωνική οχύρωση στην Αρχαία Πόλη, πάνω από την παλαιοχριστιανική βασιλική, χρονολογείται στα 1431-3 και εντάσσεται σε μία πολιτική κατασκευής ή ανακατασκευής από τους Gattiluzi στη Σαμοθράκη μιας σειράς οχυρώσεων, η οποία θα εξασφάλιζε την άμυνα του νησιού όχι μόνο από τους Τούρκους αλλά κυρίως από τους Βενετούς. Το φρουριακό συγκρότημα περιλαμβάνει τάφρο, περίβολο και τρεις πύργους, από τους οποίους ο νοτιοανατολικός, που σώζεται σχεδόν ακέραιος, αποτελεί το πιο εντυπωσιακό του τμήμα.

Στην κατασκευή του από λαξευτές πέτρες και ασβεστοκονίαμα χρησιμοποιήθηκαν πολλά μαρμάρια αρχιτεκτονικά μέλη κυρίως από κτίρια της Αρχαίας Πόλης. Έχει κάτοψη ορθογωνική, ύψος περίπου 17,75 μ. και αποτελείται από ένα τυφλό ισόγειο και τρεις ορόφους, που είχαν ξύλινα πατώματα. Η θολωτή οροφή έχει σχήμα ημικυλίνδρου ενισχυμένου με τόξο-νεύρωση στη μέση.

ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Από τα θρησκευτικά κτίρια του οικισμού το πιο σημαντικό φαίνεται πως ήταν το ιερό της προστάτιδας της πόλης Αθηνάς. Η θέση του ιερού αυτού πιθανολογείται είτε εκεί, όπου σήμερα βρίσκεται η μεσαιωνική οχύρωση των Gattiluzi, είτε ψηλότερα σ' ένα μικρό πλάτωμα διάσπαρτο από θραύσματα μαρμάρων, που σχηματίζεται στην πλαγιά σε μικρή απόσταση νοτιοανατολικά τους, εκεί όπου υπάρχουν τα ερείπια του ναυδρίου του Άη-Γιώργη.

ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΘΕΩΝ

Βρίσκεται στην Παλιάπολη 6,5 χιλ. από την Καμαριώτισσα, κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο, και καταλαμβάνει έκταση 50 περίπου στρεμμάτων. Εδώ υπάρχει μια σειρά από κτίσματα, που μαρτυρούν τη μεγάλη θρησκευτική δραστηριότητα που επικρατούσε σε αυτό το χώρο.

Το πρόπυλο του Πτολεμαίου Βαέτου Φιλάδελφου, ιωνικού ρυθμού, που χτίσθηκε στα 285-280 π. Χ. Το Αρσινόιο κυκλικό οικοδόμημα του 500 π. Χ. αιώνα. Το τετράγωνο κτίσμα, προσφορά του Φιλίππου του Αριδαίου και του Αλέξανδρου του Δ'. Το ανάκτορο, η ιερή κατοικία, ο θόλος, το τέμενος, το ιερό, η αρχαϊστική κόχη, ο μαρμαρινός βωμός, το ελληνιστικό κτίριο, η Στοά και η Κρήνη όπου βρισκόταν η περήφημη Νίκη της Σαμοθράκης.

ΑΛΛΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Εκτός από τη βασιλική της Παλιάπολης υπάρχει και η παλαιοχριστιανική βασιλική της Καμαριώτισσας, η οποία δεν διασώζεται. Η ύπαρξή της διαπιστώθηκε το 1972, όταν άρχισε η ανέγερση καινούργιου ναού αφιερωμένου στην Παναγία Καμαρώτισσα.

Εκτός από τις δύο παλαιοχριστιανικές βασιλικές υπάρχουν σε διάφορα μέρη του νησιού ορατά, ερείπια υστεροβυζαντινών ναών. Αναφέρουμε τον Άγιο Κωνσταντίνο, την Παναγία Γαλατιανή και την εκκλησία του Χριστού, ερειπωμένο μοναστήρι που βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα ανατολικά των Θερμών.

5.14.3 ΑΛΛΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

ΚΡΕΜΑΣΤΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΒΑΘΡΕΣ

Η Σαμοθράκη είναι γνωστή για τους καταρράκτες και τις βάθρες της. Οι πιο γνωστές είναι της «Κρέμασης» του «Φονιά» και της «Γριάς Βάθρας».

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΦΟΝΙΑ

Εκεί που ο ποταμός χύνει τα νερά του στη θάλασσα, βρίσκεται ο Πύργος του Φονιά. Είναι μεσαιωνικό κτίσμα έργο του Gattiluzi.

5.14.5 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Η Σαμοθράκη κατακλύζεται από εκκλησάκια κα ζωκκλήσια τα πιο γνωστά είναι η **Παναγία η Κρεμιώτισσα**, ο **Προφήτης Ηλίας**, η **Παναγία Μάνταλ**, το **εκκλησάκι του Αποστόλου Παύλου** και το **Μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου**.

5.14.6 ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Σ' όλο το νησί της Σαμοθράκης μπορεί κανείς να δοκιμάσει φρέσκο ψάρι, ντόπιο τυρί, λάδι, μέλι, γλυκά σπιτικά και φυσικά κασικιάκι. Τα κτηνοτροφικά προϊόντα, ιδίως η μυτζήθρα και το κασίκι αποτελούν γαστρονομική παράδοση στο νησί.

5.14.7 ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να ψυχαγωγηθεί με τις πλούσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι από το Δήμο Σαμοθράκης. Συναυλίες, εικαστικές εκθέσεις, παραδοσιακοί χοροί, θεατρικές παραστάσεις, εκδηλώσεις για παιδιά κ.α., συνθέτουν τα πολιτιστικά δρώμενα του νησιού με το γενικό τίτλο 'Καβείρια'.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Θράκη είναι από τα ομορφότερα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας. Προσφέρει απλόχερα στους επισκέπτες ηρεμία, ξεκούραση και μια άμεση επαφή με τη φύση. Εδώ απαντώνται σχεδόν όλοι οι τύποι οικοσυστημάτων της νότιας και κεντρικής Ευρώπης (από φρυγανικά ως και υποαλπικά). Σε όλη την έκταση της Θράκης υπάρχουν πολλοί οικισμοί, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά με τουριστικό ενδιαφέρον, όπως σημαντικούς υγροτόπους, που συγκεντρώνουν πληθώρα σπάνιων ειδών της Ελληνικής και ευρύτερα της Ευρωπαϊκής χλωρίδας και πανίδας, αισθητικά δάση, μνημεία της φύσης, μονοπάτια, σπήλαια μοναδικής ομορφιάς κ.α.

Η Θρακική, γη σταυροδρόμι πολιτισμού ανατολής και δύσης, προσφέρει ακόμη στον επισκέπτη της μνήμες και εικόνες, μέσα από μία τεράστια ποικιλία αρχαιολογικών μνημείων, κτισμάτων, εκκλησιών, ευρημάτων μεγάλης ιστορικής σημασίας. Ο περιηγητής που θα διαβεί τα μονοπάτια της όχι μόνο δεν θα βαρεθεί αλλά θα μάθει, θα ξεκουραστεί, θα διασκεδάσει, θα ικανοποιήσει γευστικά τον ουρανίσκο του, θα νιώσει την άδολη φιλοξενία των κατοίκων της και θα φύγει με τις καλύτερες αναμνήσεις.

Έτσι λοιπόν ο επισκέπτης, ξεκινώντας από το Ν. Ξάνθης, έχει τη δυνατότητα να ταξιδέψει με τρένο δίπλα από τον ποταμό Νέστο, ο οποίος κάνει αισθητή την παρουσία του καθ' όλη τη διαδρομή του στο νομό ή να ταξιδέψει με αμάξι και σε μερικά σημεία να περπατήσει για να μπορέσει να φωτογραφίσει τον ποταμό από κοντά και τα τρένα που περνάνε δίπλα του. Επίσης έχει τη δυνατότητα να επισκεφτεί τους ορεινούς οικισμούς της Ξάνθης (τα λεγόμενα Πομακοχώρια) και να συναντήσει έναν τελείως διαφορετικό κόσμο, καθώς και να εκτιμήσει την ζωή του αφού θα διαπιστώσει ότι εκεί κατάφεραν να επιβιώσουν άνθρωποι κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες.

Στη συνέχεια της διαδρομής του θα περάσει από τη Ροδόπη και την πόλη της Κομοτηνής όπου και θα του δοθεί η ευκαιρία να διασκεδάσει σε έντονους ρυθμούς και να δοκιμάσει νέες γεύση με

πιο γνωστή αυτή του σουτζούκ λουκούμ. Θα θαυμάσει τη Μαρώνεια με τα αρχαία της και θα επισκεφτεί το γραφικό Φανάρι για μία βουτιά σε μία από τις πιο όμορφες παραλίες.

Τέλος θα επισκεφτεί το Ν. Έβρου όπου θα έχει την ευκαιρία να παρατηρήσει σπάνια πουλιά στο Δάσος της Δαδιάς να κάνει βαρκάδα στο Δέλτα του Έβρου και να κολυμπήσει στις Βάθρες της Σαμοθράκης. Θα μπορέσει ακόμη να δει μερικές από τις πιο παλιές εκκλησίες και να χαθεί μέσα στο μαγευτικό κόσμο του απολιθωμένου δάσους του Φυλαχτού.

Η Θράκη ως προορισμός έχει πολλά να προσφέρει στον επισκέπτη, ωστόσο κάθε νομός ξεχωριστά υπερτερεί σε διαφορετικό τομέα. Ο Ν. Ξάνθης είναι ο πιο οργανωμένος νομός όσον αφορά τις προσπάθειες για τουριστική ανάπτυξη. Ο Ν. Ροδόπης διακρίνεται για την έντονη νυχτερινή ζωή και διασκέδαση, όπως επίσης και για τις γαστρονομικές του απολαύσεις. Ο δε Ν. Έβρου ξεχωρίζει για την ποιότητα των Ξενοδοχείων και καταλυμάτων, τα οποία ικανοποιούν και τους πιο απαιτητικούς επισκέπτες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βιβλίο
ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΈΔ Σώμα Στρατού
2. Βιβλίο
Δ. Καρακούσης(2001) ΕΒΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ-
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ
εκδ. ΔΗΜΟΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε
3. Θ. Μουσόπουλος, Ε. Κορωνάκη - Τσοτανίδου, Ν. Νάκου, Γ.
Χαραλαμπίδης, Ν. Γερμαντζίδης, Ε. Πατρώνη (2008)
ΞΑΝΘΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
εκδ. Νομαρχία Ξάνθης, ΝΕΤΠ
4. Internet